אוקראַיִנישע וויסנשאַפט־אַקאַדעמיע
אינסטיטוט פאר יידישער פראָלעטארישער קולטור
סעקציע פאר ליטעראַטור און קריטיק

טעקסטן־ביבליאָטעק
פאר דער הויכשול

ש. עטינגער

געקליבענע ווערק

אונטער דער רעדאקציע פון מ. עריק

ליטעראַטור־היסטאָרישער אריינפיר פון מ. עריק

טעקסט־צוגרייטונג, קאָמענטארן און ביבליאָגראַטיע פון מ. דוביליעט

פארלאַג פון דער אוקראַיִנישער וויסנשאַפט־אקאַדעמיע
קיִעוו • 1935

PJ 5129 A2 E85 1935

LIT 5507

סערקעלע

אָדער

די יאָרצײַט נאָך א ברודער

גאָר א נײַ טעאטער־שטיק אין פינעף אופציִען

Motto:
Kein Laster ist so albern, das sich nicht
Der Tugend Anstrich anzukünsteln wüsste.
Der Kaufmann von Venedig

[There is no vice so simple, but assumes
Some mark of virtue on its outward parts.]
Act III, 2 (Bassanio)

דער אונטערטיטל: ברודער-אַוואַנטורע-דראַמע; די יאָרצײַט:
פֿאַלשע פֿרומקייט; דראַמאַטיש-[illegible] פֿאַר אַלעמען
דער [illegible]: [illegible] פֿון דראַמאַטיקער [illegible]
פֿרומקייט, [illegible]

679—13

פארשוינען:

ר׳ מוישע דאנצקער, אן אופגעקומענער אוישער.

סערקעלע, זײַן ווײַב.

* פרײדע־אלטעלע, זײער טאָכטער, זי רופט זיך אָן אפ דײַטש פרידעריקע.

* הינדע, א יעסוימע, סערקעלעס ברודערנטאָכטער.

ר׳ גאווריִעל הענדלער, א שפעקולאנט.

* מארקוס רעדלעך, א סטודענט, וואָס לערנט זיך דאָקטערײַ.

ר׳ יויכענען, א שאדכן.

א פרעמדער.

א דאָקטער.

* ר׳ שמעלקע טרוי|ניקס, א ליטוואק. ער איז דער באלעבאָס פון דעם גאסט־הויז, וואָס הייסט „די מעראגלים“.

בערל, זײַן הויז־יונג

כאווע, א דינסטמויד } ביידע בא ר׳ מוישע דאנצקער.
כאיִם, א מעשאָרעס

יעראכמיִעל, א מעשאָרעס בא ר׳ גאווריִעל הענדלער, ער זאיִקעט זיך, אז ער רעדט.

שאמאָסים און לאמפערטעס.

די מײַסע איז אין לעמבערג

וואָס ליגט אין אַ נאָמען?
1. סערקעלע > פֿון שׂרה; סלאַוויש + דימינוטיוו
2. הינדע: [illegible]
3. גבֿריאל: מיוחסדיקער נאָמען
4. מאַרקוס
5. טרוי - ניקס
6. ירחמיאל: [illegible] אַ קאָמישער נאָמען?
7. פֿריידע = אַלטעלע: [illegible]

א וואָרט פריי׳ר

סאמע גוטס נאָר גאָר אליין
קען אין דער וועלט נישט באשטיין;
וואָרן וויאזוי קען מען וויסן, אז עס איז גוט,
אז מע ווייסט גאָר פון דעם שלעכטן ניט.
איך בין אזוי קלוג,
עס איז פאר מיר גענוג,
אז מע וועט אין דעם ביכל דרינען
כאָטש נאָר אביסעלע גוטס געפינען.
סערקעלע! גיי אין דער וועלט ארײַן,
לאָז מען דיך אביסל דערקענען.
איינער וועט זאָגן, דו ביסט גוט און פײַן,
דער אנדערער וועט דיך פארברענען.
איך בעט אָבער נאָר דאָס איינע —
עס איז א באקאָשע, אָבער גאָר א קליינע —
לאָז מען טון מיט סערקעלען, וואָס מע וויל,
נאָר קעגן מיר לאָז מען זײַן גאָר שטיל.

דער מעכאבער

ערשטער אופֿצי

א שטוב בא ר׳ מוישע דאנצקער מיט דרײַ טירן: אײנע אין דער רעכטער זײַט, וואָס מע גײט דורך איר צו די איבעריקע שטובן; אײנע אין דער לינקער זײַט, וואָס מע גײט דורך איר צו כערקעלעס שלאָפֿצימער, און אײנע אינדער־מיטן, וואָס מע גײט דורך איר אויף דער גאַס אַרויס. אין דער שטוב שטײט אביסל מעבל, דהײַנו: א קאַנאַפּע מיט עטלעכע שטולעכער, א שאַפֿע, א קאָמאָדע; אויף דער וואַנט הענגט א שפּיגל, און נאָך אײן שפּיגל א גרויסער שטײט קעגן איבער דער טיר, וואָס איז אויף דער רעכטער זײַט, אויף דער ערד; און אינמיטן דער שטוב שטײט א קײַלעכדיקער טיש.

ערשטער אַרײַנקום

כאַיִם אַלײן, דערנאָך כאַווע

כאַיִם (שטײט בא דער טיר, וואָס גײט אויף דער גאַס אַרויס, און מאַכט זי צו. דערנאָך צײלט ער פֿון אײנע האַנט אין דער אַנדערער אַרײַן געלט): אײנס, צוויי, דרײַ צוואַנציקער, אָ־וואַ, כלעבן, א רײניש מינץ. דאָס הײסט אביסל א גוטער מענטש געווען! אָט בא אַזוי א באַלעבאָס, ווי דער ר׳ גאַווריעלכן איז, איז טאַקע גאָר א טײַנעג צו זײַן, — עס איז גאָר עפּעס אַנדערשט, ווי בא מײַן באַלעבאָס, מע דאַרף נישט אַמאָל די האַנט אין קאַלט וואַסער אַרײַנצוטונ און מע פֿאַרדינט שוין געלט. הע? יאָ, מאַנטיק און הײַנט איז ער דאָ געווען, האָט ער מיר, כלעבן, שוין צוויי רײניש מינץ געגעבן. — אײַ, אַלטעלע איז אָסער גאָר קײן נאַר נישט, איך זאָל זײַן א מײדל, העט איך אים אויך ליב געהאַט, און פֿאַרוואָס דען נישט? ער איז דאָך טאַקע א גוטער מענטש, א קלוגער מענטש, א שײנער מענטש; האַלעוואַי אויף מיר כאָטש די העלפֿט געזאָגט, העט כאַווע מיט מיר געווען אַנדערשט געשמועסט. וואָס די טראַכט זיך, קען איך אָסער נישט פֿאַרשטײן! (ער שטעלט זיך קעגן דעם גרויסן שפּיגל, וואָס שטײט אויף דער ערד) כלעבן, איך בין אויך קײן מיִעסער יונג נישט, האָב אויך געקרײַזלטע פּײעלעך, נו, און אַז איך בין יאָ שוין אביסל געשטופּלט, — אָ־וואַ, באַנאַכט זענען אַלע אָקסן שוואַרץ! (ער מאַכט אַלעמאָל אַן אַנדערע האַוויִע קעגן דעם שפּיגל) איך זאָל נאָר וויסן, וואָס פֿאַר א פּאָנעם איך זאָל מיר מאַכן, איך זאָל איר קענען געפֿעלן! אַזוי? נײן, — עפּשער אַזוי? אי פֿע! אַזוי גײט זיך דאָך גאָר די גאַל איבער פֿאַר מיר. אָ־וואַ! אַזוי? כלעבן, קײן כײַעס נישט. (כאַווע קומט צו גײן דורך דער טיר, וואָס איז אין דער רעכטער זײַט, גאַנץ שטיל, בלײַבט שטײן און קוקט צו, ווי כאַיִם מאַכט האַוויִעס קעגן דעם שפּיגל. כאַיִם דערזעט זי אין דעם שפּיגל, ער פֿאַרדרײט זיך נישט, נאָר שמועסט זיך ווײַטער צו איר אין שפּיגל אַרײַן) כאַווע־לעב! איך האָב דאָך דיך, כלעבן, זײער ליב, פֿאַרוואָס האָסטו מיך נישט אַזוי ליב? קוק מיך נאָר אַצינד אָן, איך בין אָסער נישט מיִעס, דו ביסט נאָר אביסעלע אײַנגעשפּאַרט

און זעסטו — (ער קלינגט אין דער האַנט מיט דעם געלט) געלט האָב איך אויך! (כאַווע לאַכט זײער הויך און אַנטלויפֿט. כאַיִם לויפֿט איר נאָך אויף דעם שפּיגל אַרויף און פֿאַלט אַרויף און פֿאַלט אַנידער (?) צעברעכט דעם שפּיגל און צעשיט דאָס געלט).

צווייטער אַרײַנקום

סערקעלע, כאַיִם

סערקעלע: אוי ווײ מיר! וואָס איז דאָס, וואָס איז דאָס?! איך בין אַוועק! (זי האַלט זיך בא די זײַטן) אוי! האָב איך זשע יאָ קויעך אַזוי צו שרײַען? מעשוגע זאָלסטו שוין ווערן, וואָס האָסטו געטון? דעם גוטן שפּיגל! מײַן בײזער כאָלעם זאָל זיך צו דײַן קאָפּ אָנהײבן און אויסלאָזן, דו גאַנעוו! דו פּאָשע־ייִסראָעל! האָב דיר א שוואַרץ יאָר, אוי ווײ, מײַנע קויכעס! דער יונג וועט מיר נאָך דעם טויט מאַכן! אַז טאָג אַז נאַכט זאָל זיך א יונגאַטש נאָר שפּיגלען; העט ער כאָטש שײן געוועזן, העט מיך שוין אַזוי נישט געאַרט, אָבער אַזוי א פּאַסקודניק!... וואַרט נאָר, וואַרט, לאָז נאָר מײַן מאַן אַהײם קומען, מײַן מוישע וועט דיר שוין געבן פֿאַר ס׳דײַניקע! איך, ווײסט אײן גאָט, האָב שוין קײן קויעך נישט מיר דאָס געזונט מיט אײַך אָפּצורײַסן. אוי ווײ, מײַנע קויכעס!

כאַיִם (הײבט זיך פֿאַמעלעך אויף, קלויבט דאָס געלט און די שטיקלעך שפּיגל צונויף און זאָגט אין דער שטיל צו זיך): נאָך דאָס שלימאַזל האָט מיר געפֿעלט, אַז די מעיוכעסעס זאָל גראָד אָנקומען אויף מײַנע צאָרעס. (ער קרעכצט הויך) אוי, מײַן קאָפּ! אוי, מײַן קאָפּ! איך האָב מיך גאָר דערהאַרגעט!

סערקעלע: א מיצווע גדוילע, ווער געהאַרגעט פֿאַר אַלע ייִדישע קינדער, — וואָס האָסטו אָבער נאָך פֿון דעם זינדיקן שפּיגל געוואָלט האָבן, הע?

כאַיִם: אוי! דעם שפּיגל מײנט איר? — אוי, איך האָב אים נאָר אַזוי אביסל געוואָלט איבערפּוצן, אוי! און פֿאַר גרויס אײַלעניש בין איך אַזויווי געפֿאַלן, אוי! איך האָב מיך גאָר צעהאַרגעט.

סערקעלע: ביסטו קראַנק געווען כאַווען צו רופֿן, זי זאָל דיר העלפֿן? וואָס האָט זי דען צו טון, די כצופּע! האָט זי דען מער ווי דאָס טעפּל צו פֿאַרזאָרגן? אומשטײנס געזאָגט! אײן שלימאַזל גרעסער ווי דאָס אַנדערע! אוי, מײַנע קויכעס! העט איך נאָר נישט אַזוי כאָרעוו געוועזן... א גאַנצע לעבע טאָג זיצט זיך נאָר דאָס מײדעלע בא דער צאָרע, בא דעם פּוראָניעס, בא איר הינדעלעבן, און העלפֿט איר נאָך אירע גענײיווישע שטיקלעך אויספּירן — וואַרט נאָר, וואַרט, לאָז נאָר מײַן מוישע אַהײם קומען, אוי, מײַנע קויכעס!

כאַיִם: נו, גאָלדענע באַלעבאָסטע! בײזערט אײַך שוין נישט, כאַווע איז אָסער גאָרנישט שולדיק.

סערקעלע (פֿאַלט אים אין די רײד אַרײַן): געשעדיקט זאָלסטו נאָר ווערן מיט איר בעכעווורסע, — ווער דען איז שולדיק, איך? אוי! ווי דערלעבט מען שוין נאָר אײַ׳רער אַלע פּאָטער צו ווערן, וואָלט איך עפּשער פּאָרט אַמאָל געקענט קומען צו מײַנע פֿרי׳ריקע קויכעס.

כאַיִם: נו, בײזערט אײַך שוין נאָר נישט, באַלעבאָסטע־לעבן! איך וועל אײַך שוין פֿון אַצינד אָן אַלץ פֿאָלגן, אַפֿילע אין פֿײַער אַרײַן, אַבי בײזערט אײַך נאָר נישט.

סערקעלע: א, געשעדיקט זאָלסטו ווערן, וואָס טײַטש איך זאָל נישט בייז זײַן? קען מען דאָ נישט בייז זײַן? וואָס פאר א טערעץ וועל איך דאָ קענען מײַן מוישען זאָגן, הע?

כאַים: ע, דער באַלעבאָס וועט זיך גאָרנישט אומקוקן, ער גייט דאָך אָנדאָס טאָג און נאכט אַלץ איינײַנעם ארום פארטראכט.

סערקעלע (פּאָרשט אים): וואָס זאָגסטו? ער גייט ארום פארטראכט? וואָס האָט ער צו טראכטן, וואָס? — וואָס טראכט ער, וואָס, הע?

כאַים: ווייס איך, וואָס ער טראכט? וואָס גייט דאָס מיך אָן, איך בין דאָך נאָר א מעשאָרעס. — וואָס גייט מיך אָן, וואָס דער באַלעבאָס טראכט?

סערקעלע: נו־נו, זאָלסט דיך נאָר דערוועגן נאָכצופאָרשן, וואָס דער באַלעבאָס טראכט, איך זאָל נאָר ווידער עמעצן אזוי דערווישן, ווי איך האָב אנומלט כאַווען הינטער דער טיר דערווישט — ווינטש איך מיר אָסער נישט אין אײַער הויט צו שטעקן.

כאַים: ע, באַלעבאָסטע־לעבן! איך וועל אײַך זאָגן, וואָס כאַווע איז אנומלט געשטאנען הינטער דער טיר — זי האָט דאָס מיך געמוזט זוכן.

סערקעלע: אוואדע מוז מען ערשט מיט ליכט זוכן אזוי א נאר, ווי דו ביסט. נאָר הער נאָר צו — וואָס האָב איך דיר דאָ עפּעס געוואָלט זאָגן? — אוי, מײַנע קויכעס! — יאָ, זעסטו... איך האָב מיך דערמאנט... גיי, גיב מיר נאָר א שפרונג אריבער צו רעדלעכן, און זאָג אים, איך האָב אים זייער שיין געלאָזט בעטן, ער זאָל הײַנט באַנאכט קומען צו מיר אין שלאָפּכיידער ארײַן, וואָרן איך בין עפּעס כאָרעוו. איך העט געוועזן געשיקט נאָך אן אנדערן דאָקטער, נאָר עס דאכט זיך מיר, אז ער קען שוין מײַן נאַטור... אוי, מײַנע קויכעס! נאָר הערסטו, גיב אכטונג, דאָס פּוראָניעס זאָל דערפון נישט געוויר ווערן, — דו ווייסט דאָך שוין, וועמען איך מיין, הע?

כאַים: אוי, אוי, אוי! אויב איך שטויס מיך, וועמען איר מיינט! איר מיינט דעם באַלעבאָס אוואדע?

סערקעלע: גיי, ווער געשעדיקט! (זי זאָגט צו זיך אין דער שטיל) איטלעכער נאר האָט זײַן סייכל בא זיך — דאָס הייסט געוועזן אביסל א גאנעוו! (הויך צו כאַימען) ווייסט נישט, אז איך מיין הינדען? דארף מען אים ערשט ארויסצוטײַטשן, דעם שויטע. נו, גיי שוין, גיי, אָט קומט שוין עמעץ!

כאַים (נעמט מיט דעם צעבראָכענעם שפּיגל און גייט אוועק).

דריטער ארײַנקום

ר׳ גאוורי̤על, סערקעלע און צום סאָף כאַווע

ר׳ גאוורי̤על: גוט מאָרגן, סערקע־לעבן! וואָס מאכט איר גוטס? כלעבן! איר זעט הײַנט זייער גוט אויס, אָן אײַנהאָרע. נאָר וואָס איז דאָס? פארוואָס גייט איר דאָס הײַנט אָן דעם שטערנטיכל?

סערקעלע (מיט כיין): יאָ, יאָ, גוט זע איך אויס, שפּעטס נאָר, שפּעטס! פּראוודע, איך זאָל ווידער קענען קומען צו מײַנע פרי̤עריקע קויכעס, העט עפּעס אנדערש געוועזן, אָבער אזוי, אומשטיינס געזאָגט — ווו בין איך שוין די שיינע סערקעלע, וואָס

איך בין אמאָל געוועזן! האָ, האָ! נישטאָ שוין די לויכנדיקע סערקעלע, וואָס אלע פלעגן נאָך איר צו שטארבן, אוי, מײַנע קויכעס! — הע, הע, הע, איך קען מיך נאָך אזויוי הײַנט דערמאנען, ווי איך האָב דאָס ערשטע שלייערל אָנגעטון, און מע האָט מיך אין שול ארײַנגעפירט — וואָס פאר אן איבערגעלייף איז דאָס בגעוועזן! יונג און אַלט האָט מיך נאָכגעקוקט — מע האָט נאָר געדארפט צו הערן, ווי די גרעסטע סראָרעס האָבן זיך געשמועסט: „די שיינע סערקעכן גייט, די שיינע סערקעכן גייט". — אָבער איצט, ווו זע איך שוין גוט אויס, עס זענען שוין גאָרנישט די צײַטן, וואָס זענען געוועזן בא לײַטן.

ר׳ גאוורי̤על: ע! וואָס פעלט אײַך דען נאָך הײַנט? איר זאָלט באָר געזונט זײַן! (צו זיך אין דער שטיל) נאָך וואָס טויג עס איר?.. (הויך צו סערקעלען) פארוואָס גייט איר דאָס אָבער הײַנט אָן דעם שטערנטיכל?

סערקעלע: וואָס טײַטש, איר ווייסט נישט? הײַנט ווערן דאָך דאָס פיר יאָר, אז מײַן גילדענער, איינציקער, שיינער ברודער איז נעבעך אונטערוועגנס געשטאָרבן. הײַנט, אומשטיינס געזאָגט, איז דאָס נעבעך מײַן דאָוויד־לעבנס יאָרצײַט.

ר׳ גאוורי̤על: נו, באדארפט איר, א שלאָף מענטש, נאָך צו טרויערן? איר האָט דאָך בא דער גילדענער פסורע אוואדע געגוג געוויינט, וואָס ווילט איר נאָך?

סערקעלע: גלייבט מיר, מײַן ליבער ר׳ גאוורי̤על, אז כוצדעם, וואָס איך האָב זייער געיאָמערט, געוויינט און געקלאָגט, וואָס איך האָב געמיינט, אז איך וועל עס שוין גאָרנישט איבערלעבן, האָט מיר די שווארצע, פינצטערע פסורע נאָך גאָר מײַן איבעריק ביסל קויכעס אוועקגענומען, אוי, מײַנע קויכעס! וואָרן מאלעם עס שטארבט א ברודער, אָבער אזוי א ברודער! אזוי א קאָשערע נעשאָמע! אזוי א ווילקענעווורדיקער! אזוי א צאדיק! (זי ווישט זיך די אויגן און וויינט זייער).

ר׳ גאוורי̤על: א, סערקעלע! פע, שעמט אײַך. איר וויינט? וואָס האָט איר אײַך דאָ איצט גראָד דערמאנט? אזוי א קלוגע יי̤דענע ווי איר זענט זאָל וויינען? פע, שעמט אײַך, כלעבן, נו, נו, גענוג... הערט שוין אוף, איך קען נישט צוזען, אז מע וויינט.

סערקעלע (וויינט): אוי ווײ, מײַנע קויכעס! העט ער כאָטש געוועזן א קאָדעש איבערגעלאָזט — נאָר דאָס איינע טרייסט מיך נאָך, מײַן מוישע, זאָל לעבן, זאָגט אַלע יאָרצײַט קאדעש נאָך אים.

ר׳ גאוורי̤על: און אויס הינדען וועט עפּעס זײַן א לײַט?

סערקעלע: אט, פלוצלינג, אפילע נישס נעבן לײַט: די צאָרע, די פּוראָניעס ווייס אויך עפּעס? אומשטיינס געזאָגט, שאָדנס טון, אקעגן רעדן — דאָס קען זי, גלייבט מיר, ער, אָלעוו האשאָלעם, זאָל זיך מי̤ען פאר אונדז, זאָל אצינד אופשטיין און זאָל אָנקוקן דאָס גילדענע טעכטערל, וואָס ער האָט איבערגעלאָזט, העט ער, כלעבן, נאָכאמאָל געוועזן געשטאָרבן פאר צאָרעס.

ר׳ גאוורי̤על: א כידעש, כלעבן! זי שײַנט עפּעס קיין שלימעזאַלניצע צו זײַן, א כידעש, כלעבן. מיט פריידע־אלטעלען באנאנד, דאָס הייסט דאָך גאָר ווי אופגעצויגן געוואָרן, און פאָרט אזוי א צאָרע צו זײַן?!

סערקעלע: ע! האָט מיר נישט פאריבל, וואָס פארגלייכט איר ·דאָ די צאָרע, די לייד, צו מײַן אלטע־לעבן? אָך איז מיר! א שיינער כילעק!.. מיינט איר אָבער, אז

ווייניק געזונט האָט מיך דאָס געקאָסט? אוי! ווו זענען דען מײַנע קויכעס אהינגעקומען? ווי געפעלט אײַך איר נייען? אָט האָט זי זיך גאָר אליין א פּאָר קעשענעס אופגענייט! — און איר העפטן, און איר שטיקן? האָט איר געזען דעם גויִישקן אבּעצעדלע, וואָס זי האָט אויסגעשטיקט? און איר רעדן? און איר שרײַבּן? און איר בּוך לייענען, — האָט דאָס גאָר א שאַץ? פראַנצייזעריש און דײַטשעריש ווי א וואַסער!

ר' גאַווריִעל: ווי אַלט איז זי, זי זאָל לעבּן? איך מיין, עס איז שוין צײַט זיך צו סטאַרען אום א כאָסן?

סערקעלע: וואָס מיינט איר, ווײַל זי איז אָן אײַנהאָרע אזוי אונטערגעוואַקסן? זי איז פּאָרט נישט מער אַלט — ווי — ווי דרײַצן יאָר.

ר' גאַווריִעל: עמעס. (צו זיך אין דער שטיל) אָן שאַבּאָסים און אָן יאָנטויווים.

סערקעלע: וואָרן ווי אַלט, מיינט איר, בּין איך דען גאָר אינגאַנצן? מע מעג זאָגן, וואָס מע וויל — איך בּין פּאָרט מער נישט אַלט ווי — ווי זיבּן און צוואַנציק יאָר.

ר' גאַווריִעל: טאַקע אויך עמעס. (צו זיך אין דער שטיל) שוין פון צען יאָר אָן אַלץ אין איין עלטער.

סערקעלע: נאָר דער בּרודער האָט מיך גאָר געעלטערט, און די צאָרע, די הינדע, נעמט מיר צום איבּעריקן מײַן בּיסל געזונט אוועק; (אוי־ווײַ, מײַנע קויכעס!) צו דער כאַסענע בּין איך, פראַוודע, געווען א גרויסע מויד, ווי א שיינע סאָסנע, און האָבּ געלײַכט ווי די זון אום טאַמעז; עס האָט קיינער נישט געוואָלט גלייבּן, אַז איך זאָל ערשט דרײַצן יאָר אַלט זײַן.

ר' גאַווריִעל (צו זיך אין דער שטיל): איך גלייבּ עס נאָך נישט. (הויך צו סערקעלען) און האָט אזוי יונג כאַסענע געהאַט? כלעבּן! די טאָכטער קער אויך צו די יאָרן כאַסענע צו האָבּן, וואָס די מוטער.

סערקעלע: יאָ, ווער שמועסט, עס זאָל זיך נאָר טרעפן עפּעס רעכטס.

ר' גאַווריִעל: ע, וואָס! גיט איר נאָר אזוי עפּעס א גוטן סויכער, ער זאָל איר קענען פּאַרנאָסע געבּן. הײַנטיקע צײַטן קוקט מען ווייניק אַף ייִכעס — אַז מע טוט מיט דעם שווער, זיצט מען דערנאָך מיט דעם בּער.

סערקעלע: וואָס? ייִכעס? וואָס בּאַדאַרף זי דאָס נאָך מיין ייִכעס? איז זי דען שוין פון מײַן צאַד אַליין נישט גענוג א מעיוכעסעס? מײַלע דער ראָבּטשיצער ראָוו — איז דאָך געווען — הע? — גאָר א נאָנטער קאָרעוו; און דער סאַווראַניער מאַגיד, אָלעוו האַשאָלעם, איז געווען מײַן פעטערס שוואָגער א לײַבּלעכער, הע! — יאָ, א — א לײַבּלעכער קאָרעוו, און דעם כאַם צוויס שוואָגערס זיידע און איר עלטערזיידע זענען געווען פון מוטערס צאַד... לײַבּלעכע מעכוטאָנים.

ר' גאַווריִעל (צו זיך אין דער שטיל): שוין טויזנט מאָל האָבּ איך דאָס פון איר געהערט. (הויך צו סערקעלען) איבּער דעם זאָג איך דאָס, איר זאָלט איר נאָר זען עפּעס אויסזוכן א פײַנעם יונג, עפּעס א גוטן סויכער.

כאַווע (קומט דורך דער טיר, וואָס אין דער רעכטער זײַט): בּאַלעבּאָסטע! קומט אַרײַן, דער בּאַלעבּאָס איז געקומען.

סערקעלע: גיי, גיבּ אים שוין דאָס זינדיקע בּיסל קאַווע, ער קומט דאָך דאָס נעבּעך ערשט פונעם דאַווענען. האָט נישט פאַריבּל, מײַן ליבּער ר' גאַווריִעל, איך מוז אַרײַנגיין צו מײַן מאַן.

ר' גאַווריִעל: נישקאָשע, גייט געזונטערהייט.

סערקעלע: אוי, מײַנע קויכעס! (זי גייט אוועק מיט כאַוועַן).

פערטער אַרײַנקום

ר' גאַווריִעל און דערנאָך פריידע־אַלטעלע

ר' גאַווריִעל (אַליין): געלויבּט צו גאָט, אַז איך בּין אירער שוין פּאָטער געוואָרן — זי העט מיר דאָ נאָך צען מאָל איר ייִכעס אויסגערעכנט, וויִאַזוי דער פּויזנער מאַגיד האָט אָנגעקערט איר געשוועסטערקינד א בּאַרדיטשעווער — כאַזן. נאָר עס איז שוין אזוי אין דער וועלט: אַז מע קריגט נאָר געלט, ווערט מען שוין טייקעף שיין, קלוג, פרום, א גרויסע מעיוכעסעס און אפילע ייִנגער אויך. ווער עס האָט די סערקע פאַר א יאָר זיבּן נישט געקענט, ווען זי פלעגט נאָך מיט שפּײַז און מיט מעל צו זיצן! ווער האָט זיך דאָס דעמאָלט געריכט אַף סערקען דער מעל־ייִדענע! ווער האָט זיך דען דעמאָלט גאָר אומגעקוקט אַף איר? אָבּער איצט — זי האָט געלט, און ווער איז איר גלײַך? דאָס טעכטערל, די גרינע צאָרע, האָט פּלוצלינג פון העלער הויט אַלע מײַלעס געקריגן, — נאָר וואָס גייט דאָס מיך אָן, איך דאַרף נאָר צו זען, זי זאָל האָבּן געלט. איך וועל מיך שוין פּאָרען, איך זאָל זי אין קויבּער אַרײַנקריגן. פונמײַנעטוועגן מעג זי זײַן גרין אויך; איך האָבּ שוין אמאָל אַף דער מאַלקע גרין אויך א גרויסן קאָן אויסגענומען — שאַ! אָט איז זי דאָ! (ער מאַכט זיך קעגן דעם שפּיגל די פּייעס און דעם קאָלנער צורעכט און נעמט אַראָפּ דעם ספּאָדעק) א גוטן מאָרגן, מײַן שיין פריילײַ! וואָס מאַכן זי גוטס?

אַלטעלע (שמועסט מיט כיין): א שעהנען גוטען מאָרגען, הער הענדלער, איך דאַנקע איהנען. ווי האַבּען זי געשלאַפען דיזע נאַכט?

ר' גאַווריִעל: וואָס טײַטש? ווו האָבּ איך געזאָלט שלאָפן? אינדערהיים האָבּ איך געשלאָפן, איך נעכטיק טאָמיד אינדערהיים.

אַלטעלע (לאַכט): האַ־האַ־האַ, זעען זי, מײַן לעהרער האַט געזאַגט, דאַס ווען מאַן יעמאַנדען פראַגט: „ווי האַבּען זי געשלאַפען?" זאָ מוס ער אַנטוואָרטען: „גוט"; אונד ווען מאַן יעמאַנדען פראַגט: „וואָ האַבּען זי געשלאַפן?" זאָ מוס ער אַנטוואָרטן: „צו הויזע".

ר' גאַווריִעל: מײַלע, אום וואָס גייט עס אײַנע דאָ, מײַן שיין פריילײַ, צי מוז מען זאָגן „ווי", צי מוז מען זאָגן „וואָ"? איך זאָג אײַנע, אַז דער לערער איז א שויטע, א נאַר; דאָס איז אַלציינס, צי זאָגט מען „ווי", צי „וואָ", צי „ווײַ" — אַבּי מע שלאָפט.

אַלטעלע (שטעלט צוויי שטולן צונאַנד און זעצט זיך אַף איינעם): איך בּיטע, נעהמען זי פּלאַץ. פאָן ווען האַבּען זי דיזע נאַכט געטריימט?

ר' גאַווריִעל (זעצט זיך נעבּן איר): זעען זי, מײַן שיין פריילײַ! עס האָט זיך מיר א גאַנצע נאַכט געטריימט נאָר פון אײַנע, עס האָט זיך מיר געדאַכט, ווי מײַנע

בריקעס מיט סכוירע זענען שוין פון לײַפּסק אָנגעקומען, און איך האָב אײנע אויס־געקליבן זײער א שײנע מאטריע אפּ א קלײדעלע.

אלטעלע: אײן צײַג אויף אײן קלײד? אך! איך ביטע זי, וואס פיר אײנס? פילײַכט א־לא פערוואלטער שקאָט [1]?

ר׳ גאוורי̤על: יאָ, יאָ, טאקע א־לא אלטער שטאָק. כוצדעם אָבער האָב איך אײנע באזונדער געבראכט א פּאָר בראנזלעטקעס, קינצלעכע. זי האָבן אָבער גאָרנישט געוואָלט צונעמען, וואָס איך האָב זי געבעטן, געבעטן און געבעטן. און איך וויס נאָך נישט, פארוואָס זי האָבן בא מיר אזוי א קלײן געשענק נישט געוואָלט צונעמען.

אלטעלע: איך האב ניכט וואָלען אנעהמען? פּאָן איהנען? נײן, דאס קאן ניכט זײַן. זעהען זי, מײַן ליבער הער הענדלער, דער לעהרער זאגט אימער, דאס אײן טרוים ניכט וואהר איזט, אונד ער האט גאנץ רעכט, דען פּאָן איהנען מעכט איך אלעס אנעהמען.

ר׳ גאוורי̤על: פּשיטע?! (ער נעמט פון דער קעשענע ארויס די מאטריע און א פּאָר בראנזאָלעטקעס און גיט אלטעלען) איצט וועל איך זען, אויב זי זענען א וואָרטסמאן!

אלטעלע (כאפּט געשווינד צו די זאכן): אה, שעהן, איך דאנקע איהנען.

ר׳ גאוורי̤על: נײן, מײַן שײן פרײלײ! זי באדארפן מיר גאָר פאר אזוי א קלײניקײַט נישט צו דאנקען, איך וואָלט אירעטוועגן, כלעבן, מײַן גאנץ פארמעגן אוועקגעגעבן, און ווײסן זי פארוואָס? ווײַל איך האָב זי טאקע זײער ליב.

אלטעלע (קוקט אים שטארק אין פּאָנעם ארײַן און שמײכלט מיט כײן): אונד דאס קאָמט איהנען פּאָן הערצ? זעהען זי, אונד איך קאן איהנען ניקס מעהר אָפּפערן, אלס — (זי גיט אים די האנט, ער זאָל איר א קוש געבן).

ר׳ גאוורי̤על (כאפּט זי אָן בא דער האנט און גיט איר א קוש אין פּאָנעם ארײַן): מײַן גילדן אלטעניו! איך האָב אײנע טאקע זײער ליב.

פינפטער ארײַנקום

כאווע, ר׳ גאוורי̤על, אלטעלע

כאווע (זעט, ווי זײ קושן זיך און לויפן אויסאנאנד; זי זאָגט צו זיך אין דער שטיל): אָט־א־דאָס איז, כלעבן, א שײן פּאָר פלאָק! (הויך צו אלטעלען) פרײדע־אלט... (זי כאפּט זיך אין רעדן צוריק) פרײלײַן! גײען זי ארײַן, דער לערער איז געקומען און האָט זי געהײסן ארײַנרופן.

אלטעלע: ווער, רעדליך? דער קונדאס! זאג איהם, אז ער זאָל קאָמען מאָרגען, איך האב אויף איהם לענגער געווארט, איצט זאָל ער ווארטען.

כאווע (הײבט אָן אין שטוב אופצורוימען).

אלטעלע: נון? ווארום געהסטו ניכט? דו מיסטפיך! [2]) דאס האב איך נאָך אין מײַן לעבנסטאג ניכט געזעהן! אײן מענטש זאָל אזוי דום זײַן, ווי די איזט; געשע־דיקט זאָלסטו ווערן.

---

[1]) פארגרײַזט „אלא וואלטער סקאָט“ — אפן נאָמען פון דעם דעמאלט שטארק פּאָפּולערן ענגלישן שרײַבער וואלטער סקאָט. — רעד.

[2]) בעהיימע. — רעד.

כאווע: וואָס בין איך שולדיק, אז די באלעבאָסטע שעלט מיך, פארוואָס איך רוים דאָ נישט אוף.

אלטעלע (מיט קאס): דאס איזט אײן לודער [1])! זי זעהט, עס זינד יעצט געסטע היר, שטעלט זי זיך יעצט אויפרוימען! הינדע זאָל מיט איהר עטוואס שאפען, העט זי באלד געלאָפען, אונד מיך, ווען איך איהר טויזענד מאהל וואס זאגען זאָל, פאָלגט זי פּאָרט ניכט. (זי נעמט אָן כאווען בא דער האנט און ווארפט זי ארויס) גײ, דו בעסטיע!

ר׳ גאוורי̤על: נו, געננוג שוין, בײזערן זי זיך שוין נישט, מײַן שײן פרײלײ! עס קען אינען נאָך שאָדן. זענען זי נאָך בײזן?

אלטעלע: אָ, נײן, נײן, ווען זי נור וועק איזט, בין איך שאָן ניכט מעהר בעזע, — מאן מוס נור אימער זעהען די דינסטען אין דען גרעסטען רעשפּעקט צו האלטען.

ר׳ גאוורי̤על: אוי, מײַן מעשאָרעס, מײַן יעראכמי̤על, אזוי א שטומער יונג ער איז, אזויווי ער קען נישט רעדן, אָבער פאר מיר האָט ער דעם גרעסטן פּרעש־פּעקט, פאר מיר מוז ער די ניכפּע האָבן.

אלטעלע: ווען איך אמאהל פּאָר מיר זײַן ווערדע, זאָ ווערדע איך נור קריסט־ליכע דינסטען האלטען, די וויסען זיך שעהן צו בענעהמען — ניכט וואהר?

ר׳ גאוורי̤על: ווען ווען דאָס אָבער שוין אמאָל זײַן, ווען? איך האָב, פּראוודע, נעכטן ווידער געשמועסט מיט ר׳ יויכענען שאדכן, און ער האָט מיר צוגעזאָגט, אז ער וועט הײַנט רעדן מיט דער מאמען און מיט דעם טאטן. גלײבן זי מיר, מײַן שײן פרײלײ, אז פאר דעם סילעק האָט מען זיך גאָרנישט צו זאָרגן! אָט האָב איך ערשט א בריוו געהאט פון די ברידער סיקארד פון טרי̤עסט, אז עס גײט מיר שוין הונדערט צענטן קאווע און הונדערט צענטן צוקער, אכוץ וואָס עס קומט מיר ווידער אָן פון ווין באקאליעס און אנדערע פּראָדוקטן.

זעקסטער ארײַנקום

ר׳ יעראכמי̤על, ר׳ גאוורי̤על, אלטעלע

יעראכמי̤על (נעמט אראָפּ דעם ספּאָדעק): באַ־באַ־באַ־באלעבאָס! גײט שוין א־א־אהײם.

אלטעלע (לאכט זײער).

ר׳ גאוורי̤על: זעען זי, פאר גרויס פּרעשפּעקט קען ער אזש דאָס וואָרט נישט ארויסרעדן! (צו יעראכמי̤על) וואָס ווילסטו, וואָס?

יעראכמי̤על: קו־קו־קו־קומט שוין אהײם, אז מע באַ־באַ־באַדארף אים, מוז מען ערשט לויפן זוכן. דער פּאָ־פּאָ־פּאָ־פּאָטשטער איז געקומען מי־מי־מי־מיט א־א־א בריוו.

ר׳ גאוורי̤על: נו, גײ זאָג אים, ער זאָל ווארטן א מינוט, איך קום טײקעף צו גײן, אָדער — זאָג אים, ער זאָל דיר איבערלאָזן דעם בריוו.

יעראכמי̤על: דעם סײכל האָ־האָ־האָב איך אויך געהאט, ער בײזערט זיך אָבער או־או־און שעלט אײַך מי־מי־מי־מיט פינצטערע קלאָלעס, ווײַל אי־אי־איר זענט

---

[1]) פוילי̤אק, פּוסטעפּאסניק. — רעד.

אים א־אזוי אויך שוין שו־שו־שולדיק פאר עטלעכע בריוו און גי־י־י־יט שוין א־א־אזוי לאנג נישט אָפּ.

ר׳ גאווריעל (נעמט אים אָן און וויל אים ארויסוואַרפן): נו, גיי שוין צו אלדי שווארצע יאָר.

יעראכמיעל: נו, אי־אי־איך גיי שוין, וועט אי־אי־איר אָבער א־א־אהין אויך נאָכקומען?

אלטעלע (לאכט זייער שטארק): דאס הייסט איין רעשפּעקט!

ר׳ גאווריעל (ווארפט יעראכמיעלן ארויס): נו, גיי שוין, דו שטומער הונט.

יעראכמיעל (גייט אוועק).

ר׳ גאווריעל: דאָס איז ער נאָר אזוי פארשארט געוואָרן, ווייל ער פארדינט בא מיר אזויפיל געלט פון מעקלעריי און צעטלגעלט; א קאטאָוועס, מיינען זי, פארדינט דער אכבעראָש באמיר אָן די סכוירעס, וואָס קומען אָן אלע וואָך? וואָרן מענטשן ווילן גאָר דאָס גלייבן?

אלטעלע: אָ! איך גלויבע איהנען, איך וויים, איך וויים, זי זינד זעהר רײַך. זעהען זי, מאן רעדעט מיר נאָך איין, נאָך איין — (זי דערמאנט זיך אביסל) נאָך איין — אין איך האב פערגעסען, ווי מאן רופט עס אן — ווי עס הייסט דאָרט, אויף יידיש — א, א־ —

ר׳ גאווריעל: עפשער גאָר, כאָלילע, א שידעך?

אלטעלע: יא, יא, זאָ רופן עס די יודען. זעהען זי, אונד דער ברייטיגאם[1] איזט אויך אויסעראָרדענטליך רײַך, ער האט זײַן אייגענס זעהר פיל געלד, זילבער אונד צירונג אונד איין זעהר גראָסעס איינפוהרהויז היר אין לעמבערג.

ר׳ גאווריעל: ע! גלייבן זי נישט, דאָס איז אלץ ליגנד, דאָס זאָגט נאָר דער שווינדלער, דער שאדכן, אזוי, קעדיי ער זאָל קריגן אסאך שאדכאָנעס. איך וועל מיך וועטן, אז ער האָט קיין געלט, קיין צירונג — און קיין הויז אויך נישט — איך קען שוין די שווינדלערס, די שאדכאָנים!

אלטעלע: איך וויים יא אבער זעלבסט, דאס ער האט איין זעהר גראָסעס הויז, אונד די מוטער זאגט, דאס ער איזט זעהר, זעהר רײַך.

ר׳ גאווריעל: איך איך שווערע אינע, אז ער איז א גרויסער קאפּצן, א ליידעק, א שווינדלער, און דער שאדכן איז א ליגנער, א קאזוועס.

אלטעלע: וויסען זי דען שאָן, ווער דער ברייטיגאם איזט?

ר׳ גאווריעל: וואָס טויג מיר דאָס גאָר צו וויסן, אז איך וויים נאָר, אז ער איז א גרויסער אָרעמאן, אן עוויען — איז שוין גענוג. אָט וועל איך דאָך טאקע טייקעף געוויר ווערן, ווי הייסט ער, ווי?

אלטעלע: ער הייסט ר׳ שמעלקע טרויניקס.

ר׳ גאווריעל (צו זיך אין דער שטיל): אָ־ווא אזוי בין איך מאקע אין דער ערד, דער איז טאקע א גרויסער אוישער. נאָר א קלוגער יונג קען זיך אן אייצע געבן. (ער לאכט הויך) הא־הא־הא, נו, וואָס האָב איך געזאָגט? דער ליטוואָק! דער שווינדלער! דער עוויען! מײַן אייגנס זאָל איך האָבן, וואָס ער איז מער שולדיק אָפּ וואָכנגעלט, ווי ער פארמאָגט. (צו זיך אין דער שטיל) א נאר בין איך, נאָך וואָס טויג עס

---

[1] כאָסן. — רעד.

מיר? (הויך) און דעם פּאסקודניק, דעם אלטן סאָבאק ווילן זי נעמען פאר א כאָסן? (ער לאכט זייער) דעם פּאסקודנע ליטוואָק? דעם בייזן מענטש, וואָס האָט ערשט א ווײַבל נעבעך דעם טויט געמאכט?

אלטעלע: האט ער איהר דען דען טאָד געמאכט? זי וואר יא אימער געזונד, נור זי איזט פער צופאל פאָן די טרעפּ הערונטער געפאלען אונד איזט געשטאָרבען, וואס איזט ער שולדיג?

ר׳ גאווריעל: וואָס ער איז שולדיק? יאָ, ווער ווייסט? אז אזוי א ליטוואָק האָט פײַנט א ווײַב, קען, כלעבן, גאָר זײַן, אז דער רויצייעך האָט זי אליין פון די טרעפּ אראָפּגעוואָרפן, קעדיי ער זאָל זי קענען גאָר גרינג פּאָטער ווערן.

אלטעלע: ער וואר יא אבער דאמאלס גאר ניכט היר אין לעמבערג.

ר׳ גאווריעל (ער פאלט איר אין די רייד ארײַן או רעדט גאנצ געשווינד): אָבער זײַנע מעשאָרסים זענען יאָ הי געווען, הע? אָבער וועלכע האָט ער איר גע־שריבן, דער גאזלען, הע? — נו, נו, נו, האָט ער זיך שוין געוווסט אן אייצע צו געבן, דער רויצייעך! (ער ווערט קלאָמערשט בייז) נו, לאָזן זי מיך שוין גאָר גיין און נעמען זי זיך דעם ליטוואָק פאר א כאָסן, איך וועל, כלעבן, אויך קריגן א שיינע קאלע — איך וועל אָסער אויך נישט פארזיצן. נאָר עס איז גאנצ גוט צו קענען זעלכע מענ־טשן, ווי זי זענען. ווי איך זע אײַן, מעג איך שוין אוועקגיין? (ער וויל קלאָמערשט אוועקגיין).

אלטעלע (כאפּט אים אָן בא דער האנט און לאָזט אים נישט גיין): אבער, ליבער הער הענדלער! געהען זי ניכט, אום גאָטעס ווילען, זײַן זי נור ניכט בעזע, איך וויל איהם יא גאר ניכט, דעם ליטוואָק, ער זאָל נאָך טויזענד מאהל זאָ רײַך זײַן, ער זאָל האבען מיליאָנען רענדלעך זײַן אייגענס! זי, נור זי, מיסען ווערדען מײַן ברייטיגאם, איך וויל געוויס קיינען אנדערען.

ר׳ גאווריעל (קערט זיך צוריק אום און קושט איר די האנט): אזוי, זעען זי, איז גאָר עפּעס אנדערשט. אזוי האָב איך זי גאנצ ליב, מײַן שיין פריילײַ! האלטן זי זיך נאָר בא איין וואָרט, אז זי ווילן נאָר מיך, וועט אוואדע גאנצ גוט זײַן.

אלטעלע: אָ, יא, געוויס, געוויס, איך ווערדע מיך געוויס בײַ איין וואָרט האלטען. זי מיסען מײַן ברייטיגאם ווערדען, זי מיסען מײַן מאן ווערדען — נור זײַן זי ניכט מעהר בעזע, איך ביטע איהנען.

ר׳ גאווריעל: ניין, ניין, איך בין אצינד שוין נישט בייז, נאָר פארדראָסן האָט עס מיך פאָרט, אז אזוי א קלוג, אזוי א געשיקט, אזוי א שיין פריילײַ, ווי זי זענען, זאָל פלוצלינג נאָכזאָגן זעלכע נארישקײַט, וואָס א ליידעק, א שאדכן האָט דאָרט אָנגעפּלוידערט.

זיבעטער ארײַנקום

יעראכמיעל, ר׳ גאווריעל, אלטעלע

ר׳ גאווריעל: ביסטו שוין ווידער דאָ? וואָס ווילסטו?

יעראכמיעל: דער פּאָ־פּאָ־פּאָטשטער מאכט מיך גאָ־אָ־אָר משוגע, איך זאָל א־א־ײַך אהיים שלעפּן.

I:7-8

ר' גאווריעל: נו, גיי שוינ, האָב דיר א שווארציאָר. (צו אלטעלען) אַטיעס 1), מײַנ שיינ פריילײַ! אטיעס, איך מוז שוינ גיינ, איך מוז אוואדע האָבנ זייער נייטיקע בריוו פונ ווינ אונ פונ דאנצק. איך וועל נאָך הײַנט דאָ זײַנ, ר' יויכענענ וועט אוואדע אויך הײַנט זײַנ באם טאטנ. הערנ זי נאָר, וואָס ער וועט ענטפערנ, אונ האלטנ זי זיך נאָר בא איינ וואָרט — פארשטיינ זי מיך שוינ?

אלטעלע: זאָרגענ זי נור ניכט, עס ווירד געוויס אזוי בלײַבענ ווי איך וויל.

ר' גאווריעל (וויל שוינ גיינ): אטיעס, מײַנ שיינ פריילײַ! אטיעס.

אלטעלע (האלט אימ בא דער האנט): ווארטענ זי נור, וואס אײַלענ זי אזוי? ווערדענ זי הײַטע זײַנ אויפ דעמ טעאטער?

ר' גאווריעל: יאָ, מײַנ פריילײַ!

אלטעלע: וואס ווירד דענ הײַטע געגעבענ?

ר' גאווריעל: ווי טאָמיד, א האלבער צוואָנציקער.

אלטעלע (לאכט): הא־הא־הא, אבער וואס פיר איינ שטיק ווירד הײַטע געשפילט?

ר' גאווריעל: אלינא אָדער לעמבערג אפ יענער וועלט.

אלטעלע: זי מיינענ, אלינא אָדער לעמבערג אינ איינעמ אנדערנ וועלט־טייל!

ר' גאווריעל: דאָס איז אלצײנס. נו, אטיעס, מײַנ שיינ פריילײַ! האלטנ זי זיך נאָר, לעמאנעשעמ, בא איינ וואָרט! איך האָב איצט גאָר קיינ צײַט נישט, איך מוז שוינ גיינ. אטיעס, בלײַבנ זי מיט געזונט.

אלטעלע: געהענ זי מיט געזונד.

ר' גאווריעל און יעראכמיעל (גייענ אוועק).

אכטער ארײַנקום

אלטעלע (אליינ)

(זי באקוקט די בראנזאָלעטקעס מיט דער מאטריע אונ מאכט זיך צורעכט די לאָקנ קעגנ דעמ שפיגל, דערנאָך גייט זי ארומ אינ שטוב אונ זינגט):

ווער זיך פאָנ דעמ טרויונגסרינגע
גאָלדענע טאגע פילע פערשפּריכט —
אָ! דער קענט דענ לויפ דער דינגע
אונד דאס הערצ דער מענער ניכט.

מאנכע ווארפ זיך אָהנע זאָרגענ
אינ דעס מאנעס ארמ, ווי דו,
אונד בעווײנטע דענ אנדערנ. מאָרגענ
איהרע פרײַהײַט, איהרע רוה 2).

(זי בלײַבט שטיינ אינ לאכט) הא־הא־הא, דאס איזט מיר דאס איינ ליד. זאָ איינ יאהר
זאָ נאָר [illegible] — [illegible] הענדלער ווירד

1 אַדיע — — —

2. ווער פֿון קוקן אויף זיך גאָלדענע טעג פֿונעם [illegible] — אָ! דער דאַרף ניט דעם גאַנג פֿון זאַכן און דאָס האַרץ פֿון די מענטשן. ניט איינער האָט זיך, ווי דו, אָן זאָרגן געוואָרפֿן אין די אָרעמס פֿונעם מאַן און האָט צומאָרגנס באַוויינט איר פֿרײַהייט, איר רו.

I:9

עס גאנצ אנדערס זײַנ; איך ווייס, איך בינ פאָנ זײַנער ליבע איבערצײַגט. וואס ער מיר שאָנ אלעס איבערגעשענקט האט, זײַט ער צו אונז הערײַנקאָמט, אוי, אוי, אוי! (זי בלײַבט אביסל שטיל, דערנאָך רעדט זי מיט כיינ) אכ! אונד מײַנ הערצ, מײַנ גוטעס הערצ, שפּריכט נור פיר איהנ! איינ נאר מעכט איך זײַנ, איך זאָהל נעהמענ דעמ ליטוואָק אונד זאָל נאָך נאך דער האָכצײַט אויך געהענ ייִדיש אנגעצאָגענ. (זי מעסט זיך אָנ קעגנ דעמ שפיגל די מאטריע אונ די בראנזאָלעטקעס) אכ! דאס ווירד מיר אנשטעהענ, אונ ווענ נאָך איינ הוט מיט פעדערנ! דא צוקאָמענ ווירד — אכ, ווי שעהנ! ווי הערליכ ווערדע איך אויסזעהענ! יא, דײַטש מוס איך געהענ, אונד מײַנ הענדלער אויכ! אכ, ווענ וויר זאָ איינמאהל אויסגעהענ ווערדענ, אויפ איינ שפּאציר — עס ווירד אונס געוויס נימאנד ערקענענ, דאס וויר יודענ זינד. (זי בלײַבט אביסל שטיל) ווענ נור דער פארפלוכטע שאדכענ שאָנ איינמאהל קאָמענ מעכטע. אונד וואס ווירד איהמ די מאמעניו אנטוואָרטענ? (זי טראכט נאָכ) רײַכ איזט ער זעהר, דאס איזט וואהר; ער האט עס מיר יא עטליכע מאהל זעלבסט געזאגט. כלעבנ, איך ווערדע זעהר גליקליכ בײַ איהמ זײַנ. אלע מיידלעכ ווערדענ מיכ בענײדענ 1)! (זי שווײַגט אביסל, דערנאָך גיט זי זיך פלוצלינג א כאפּ) אכ! איך האבע גאנצ אנ דער שטונדע פערגעססענ! דער רעדליכ מאכט מיכ אויכ גאנצ טאָל 2) מיט זײַנער לעקציאָנ. ווענ נאָר וועהרענד דער שטונדע ר' יויכענענ ניכט קאָמענ מעכטע. נאָר איך ווערדע די לעקציאָנ אויפ נאכמיטאג זעהענ אבצולעגענ, דענ נאכ מיטאג ווערדע איך שלאָפ... (זי לאכט אונ לויפט אוועק).

נײַנטער ארײַנקום

הינדע (קומט פונ דער טיר, וואָס איז אינ דער רעכטער זײַט, גאנצ פארזאָרגט): אוי! וואָס מע מוז נישט אלצ לײַדנ, אז מע האָט קיינ טאטע אונ קיינ מאמע נישט! איך טאָר נישט זײַנ אינ שטוב, ווענ אלטעלע לערנט מיט רעדלעכנ! איך בינ שולדיק, וואָס רעדלעכ זאָגט, אז איך קענ די לעקציאָנ נאָר פונ צוהערנ פונ ווײַטנ בעסער ווי פרידעריקע! — גאָט ווייסט, עס איז מיר שוינ באלד אומעגלעכ לענגער אויסצוהאלטנ די טעגלעכע אגמעסנעפעש פונ פרײדענ אונ פונ דער מומענ באזונדער. וואָס איך טו, געפעלט זיי אלצ נישט. (זי איז זיך אביסל מעיאשעוו) נאָר עפשער בינ איך טאקע אזוי א שלימעזאלניצע, אזוי א צאָרע, ווי זיי זאָגנ? יאָ, העט מיר דאָכ דאָס רעדלעכ געווענ פירגעהאלטנ אונ געזאָגט: „דיזעס אונד דיזעס, מײַנע ליבע הינדעלע, האבענ זי שלעכט געמאכט; היר האבענ זי געפעהלט, זוכענ זי דיזע פעהלער ווידער גוט צו מאכענ". אונ אז ער זאָל מיר געווענ נאָר איינמאָל זאָגנ, העט איך דאָכ אימ אוואָדע געפאָלגט. אונ ס'אנדערע, איך זע דאָכ, אז אפילע גוטס, וואָס אלע מענטשנ מוזנ זאָגנ, אז איך האָב רעכט געטונ, טאָר איך אויך נישט טונ! פארוואָס? וואָרנ עס וועט פרײדענ פארדריסנ, אז איך האָב רעכט געטונ! (זי בלײַבט אביסל שטיל) אוי! ווי ליב די מומע פלעגט מיך צו האָבנ, ווענ איך בינ נאָך באם טאטנ, אָלעוו האשאָלעמ, געווענ. גאָט איז מײַנ איידעס, אז איך האָב זי נאָך איצט אקוראט אזוי ליב, ווי פארדעמאלט; אונ צו פאָרט זע איך, ווי זי קריגט מיך אלע טאָג מער פײַנט. אוי!

1) [illegible] מעקאנע זײַנ. — רעד.
2) [illegible]עשיגע. — רעד.

הײַנט װערן דאָס פֿיר יאָר, אַז מײַן גילדענער טאַטע איז געשטאָרבן! נאָך איצט שטייט ער מיר פֿאַר די אויגן, גלײַך ער העט געלעבט; װי ער האָט מיך פֿאַר זעקס יאָר, איידער ער איז אַװעק פֿון אונדז, גענומען אַף דער האַנט און האָט מיך געקושט און געװיינט. איך געדענק עס נאָך אַזױװי הײַנט, װי ער האָט געזאָגט, ער װעט װאַרטן ביז רעדלעך װעט קומען אױס דער שול, ער זאָל זיך מיט אים געזעגענען. ניין, אין מײַן לעבן װעל איך דאָס נישט פֿאַרגעסן דאָס קושן, דאָס האַלדזן און דעם כאַפּ־אַרום מיט ביידע הענט, װי ער איז נאָר אַרײַנגעקומען, גלײַך ער העט געװען זײַן אייגן קינד. אַפֿילע פֿרעמדע מענטשן האָבן, אַף אונדז קוקנדיק, געקלאָגט און געװיינט. (זי װישט די אויגן און װיינט) גוטער טאַטע! זיסער טאַטע! האָט דיר שוין דעמלט דײַן האַרץ געזאָגט, אַז דו װעסט שוין ניט מער אַהיים קומען? אַז דו װעסט דײַן קינד שוין מער נישט זען? אַז דאָס איז שוין דאָס לעצטע מאָל געװעזן? (זי רעדט װײַטער אַלעמאָל מער אַן קױעך און אַזױװי פֿאַרטראַכט) יאָ, יאָ, דאָס לעצטע מאָל געװעזן! לעצטע מאָל? — ניין, ניין, האַרציקער טאַטע! ניין... איך װעל עס שוין באַלד נישט מער קענען אױסהאַלטן. ניין, גוטער טאַטע! עס איז נישט געװען צום לעצטן מאָל, ניין, נישט צום לעצטן מאָל האָסטו דײַן איינציק קינד געזען — װעלן מיר זיך באַלד, יאָ, באַלד, װידער זען! (זי פֿאַלט גאַנץ פֿאַרשלאָפֿט אַנידער אַף דער קאַנאַפּע)

צענטער אַרײַנקום

הינדע, כאַװע

כאַװע (קומט אַרײַן און זעט נאָך נישט הינדען): דאָס עפּעלע פֿאַלט נישט װײַט פֿון בײמעלע! װי די מוטער, אַזױ דאָס טעכטערל! אַלטע האָט הײַנט אַף דער לינקער זײַט געמוזט אױפֿשטיין, װאָס זי װױעװעט אַלץ אַזױ פֿון דער פֿרי אָן מיט מיר און מיט הינדען. װוּ איז הינדעלע? איך האָב געמיינט, זי איז דאָ. (זי קוקט זיך אום און דערזעט הינדען. זי גייט צו איר צו און זעצט זיך נעבן איר אַנידער אַף דער קאַנאַפּע) הינדע־לעבן! װאָס ליגסטו אַזױ, מײַן האַרץ?! מאַך דיר, כלעבן, גאָרנישט דרױס, איך בעט דיך. (זי נעמט זי אַרום און קושט זי) מײַן גילדן לעבן! מאַך דיר גאָר קיין אָגמעסנעפּעש נישט דרױס, װעסטו זען, װי גאָט װעט דיר נאָך העלפֿן; דו װעסט זען, אַז דו װעסט נאָך אַמאָל זייער גליקלעך זײַן. (זי װיינט און װישט זיך אָפּ די טרערן פֿון די אױגן) װײן נישט, מײַן לעבן! מײַן האַרץ! װײן נישט, איך בעט דיך.

הינדע: ביסט זייער גערעכט, כאַװע! נישט װאָר? איך זאָל נישט װײנען, זאָגסטו? ביסט עפּשער גערעכט, נאָר עס האָט אַ פּאָנעם, כאַװע־לעבן, אַז דו האָסט גאָר פֿאַרגעסן, װאָס הײַנט פֿאַר אַ פֿינצטערער טאָג ס'איז.

כאַװע: גלייב מיר, אַז איך װעל פֿריער פֿאַרגעסן, אַז איך לעב, איידער אָן דער צאָרע פֿון דעם הײַנטיקן טאָג! איך װײס אָװאַדע גאַנץ גוט, אַז הײַנט איז מײַן גוטן באַלעבאָס יאָרצײַט, נאָר זאָג מיר, מײַן לעבן: איז דען נישט איטלעכער טאָג, זײַט דער פֿינצטערער בריװ איז צו דער מומען געקומען, בײַ דיר אַזױװי טישעבאָװ? האָב איך דען נאָך פֿון דעמלט אָן געזען פֿון דיר אַ פֿרײלעכע מינוט, כלעבן! עס איז אָסער גאָר קיין אױװײרע נישט, מעגסט שוין טאַקע אַביסל פֿאַרגעסן. דו מוזט דאָך דײַן געזונט אױך זען צו שױנען.

הינדע: כאַװע! דו זאָלסט דאָס זאָגן, דו? (זי זעצט זיך אױף) דיר זאָל זיך גאָר קענען די צונג לײגן דערצו, אַזױ אײנס צו זאָגן? דו, װאָס דו ביסט בײַ אונדז אין הױז דאָס הײסט דאָך גאָר טאַקע װי אױפֿגעצױגן געװאָרן? דו, װאָס דו װײסט זײער גוט, װאָס פֿאַר אַ טאַטן איך האָב געהאַט, זאָלסט אַצינד אַזױנס קענען זאָגן? דו, װאָס דו װײסט זײער גוט, װי גליקלעך איך בין געװעזן, זאָלסטו קענען אַצינד זאָגן, אַז איך זאָל אָן מײַן גילדענעם טאַטן נעבעך פֿאַרגעסן? גאָר אינגאַנצן פֿאַרגעסן? — אַפֿילע אָן דעם טאָג, װען זײַן פֿינצטערע יאָרצײַט געפֿאַלט, זאָל איך אױך אָן אים פֿאַרגעסן? נישט װאָר, כאַװע, דו ביסט גערעכט?

כאַװע: נו, נו, מײַן לעבן! איך בין אומגערעכט, דו ביסט גערעכט, דו קענסט נישט פֿאַרגעסן — װער קען דען יאָ אַזױ אַ טאַטן פֿאַרגעסן? זאָג מיר נאָר אָבער, מײַן לעבן — אַז דער טאַטע איז יאָ אַזױ גוט געװעזן קעגן דיר, פֿאַרװאָס האָט ער...

הינדע (פֿאַלט איר אין די רייד אַרײַן): דו מײנסט עפּשער דאָס, װאָס ער האָט אַף דער מומען דאָס גאַנצע פֿאַרמעגן אָפּגעזאָגט? — גלייב מיר, מע מעג זאָגן, װאָס מע װיל — מינאַסטאַם האָט ער געװוּסט, װאָס ער טוט, װאָרן די גאַנצע װעלט װײסט גאַנץ גוט, װאָס פֿאַר אַ כאָכעם ער איז געװעזן, און װי ליב ער האָט מיך, זײַן אײנציק קינד, געהאַט. דו אַלײן קענסט דיך נאָך דערמאָנען, װי ער פֿלעגט צו װײנען אױן גאַנצע נעכט נישט צו שלאָפֿן, אַז איך בין נאָר עפּעס שלאָף געװעזן. איבער דאָס מײן איך, אַז ער האָט אָװאַדע געמוזט האָבן אַ גוטן טאַם, װאָס ער האָט אַזױ געטון. און ס'אַנדערע, העט איך שױן גליקלעכער געװעזן, װען איך זאָל האָבן דאָס גאַנצע פֿאַרמעגן? ער איז פֿאָרט אײנמאָל פֿאַר אַלעמאָל געשטאָרבן, און איך האָב קײן טאַטן נישט.

כאַװע: װאָס דאָס פֿאַרמעגן העט דיר געװען געהאָלפֿן? הם! העסטו געדאַרפֿט צו זײַן בײַ דער מומען? העסטו געדאַרפֿט די צאָרעס, די לײד פֿון איטלעכן באַזונדער צו לײַדן, װאָס דו לײַדסט איצט? העט געטאָרט אַ ליאַדע פֿאַרכ דיר אַ װאָרט רעדן? און לאָמיר זיך נאָר גאָרנישט נאַרן, — װער שמועסט פֿון עפּעס אַנדערש, העטן נישט געקענט נעבן דיר נאָך אַנדערע מענטשן — פֿאַרשטײסטו, װאָס איך מײן — אַנדערע מענטשן — אױך נעבן דיר גליקלעך זײַן, הע?

הינדע (קוקט כאַװען גוט אין פּאָנעם אַרײַן און פֿאָרשט זי): איך פֿאַרשטײ גישט — אַנדערע מענטשן? װעמען מײנסטו? װער זענען דאָס די אַנדערע מענטשן? איך װײס נישט — מײנסטו עפּשער דיך?

כאַװע: גלייב מיר, הינדע־לעבן! איך װײס, װאָס איך רעד, כלעבן! איך רעד נישט פֿון קײן הױל פּאַס אַרױס, — נאָר זאָג מיר נאָר, אײן זאַך װעל איך דיך פֿרעגן: זאָג מיר, װאָס האָב איך דיר אַזױנס געטון, װאָס דו ביסט קעגן מיר אַזױ שלעכט געװאָרן? זאָג מיר כאָטש, אַדרעבע, לאָמיך אױך װיסן!

הינדע: איך קעגן דיר שלעכט? כאַװע! עס האָט זיך דיר עפּעס געמוזט כאָלעמען!

כאַװע: אָװאַדע דאַרף זיך מיר ערשט צו כאָלעמען — זע איך דען נישט אַלײן, װי דו ביסט שױן גאָרנישט די הינדעלע קעגן מיר, װאָס דו פֿלעגסט צו זײַן.

הינדע: זאָג מיר, כאַװע־לעבן! (זי בעט זי) אום גאָטעס װילן, װאָס מײנסטו, װאָס?

כאַװע: װאָס איך מײן? אױ, אױ! איך בין אָסער גאָר קײן נאַר נישט, איך זע אַלץ גאַנץ גוט, װאָס עס טוט זיך, נאָר איך קוק צו דאָס גרײטע, און איך זאָג

I:10

דיר דעם עמעס, איך האָב אַלץ געמיינט, אַז דו וועסט מיר אַליין דערציילן — וואָרן ווער האָט דיך דען נאָך אַזוי ליב, ווי איך האָב דיך? פאַרוואָס זאָלסטו מיר דאָס נישט אַלץ דערציילן, הע?

הינדע (גלעט כאַווען בא דער באַק) (זי קושט זי): איך בעט דיך! זאָג מיר שוין און מאַטער מיך נישט!

כאַוועקוקט הינדען שטאַרק אין פּאָנעם אַרײַן): זאָג מיר נאָר, קענסטו איינעם, וואָס ער הייסט מאַרקוס רעדלעך, הע? (זיי בלײַבן ביידע אַביסל שטיל).

הינדע (לאָזט אַראָפּ די אויגן און שעמט זיך, דערנאָך כאַפּט זי כאַווען אַרום מיט ביידע הענט און קושט זי): כאַוועלעבן! דו ביסט זייער גערעכט, איך ווייס אַליין, אַז איך האָב קעגן דיר זייער געפעלט; איך בעט דיך, מײַן כאַוועלעבן, זײַ מיר מוחל, איך וועל דיר שוין אַלץ דערציילן. (זי בלײַבט פּלוצלינג שטיין גאָר שטיל און שעמט זיך).

כאַוועק: נו? אַזוי דערציילסטו מיר? וואָס שעמסטו דיך אַזוי? וואָס ווערסטו דאָ אַזוי רויט? גיי, ביסט אַ נאַר! זאָג אַרויס אינגאַנצן. אַ בלינדער זעט דאָך אויך. נו, דו האָסט אים ליב — ווער האָט דען רעדלעכן נישט ליב? איז ער דען נישט ווערט, אַז מע זאָל אים ליב האָבן? ער איז זייער שיין, געשיקט, קלוג און דערצו זייער ערלעך.

הינדע: כאַוועלעבן! וואָס ווייסטו, וואָס ער איז! איז דען גאָר דאָ אין דער גאַנצער וועלט זײַנס גלײַכן? קלוג, זאָגסטו? זע נאָר, ווי ער באַנעמט זיך דאָ אין הויז בא דער מומען זײַט דרײַ יאָר קעגן איטלעכן באַזונדער, אַז קיין מענטש, אַפילע פריידע, קען אים נישט פײַנט האָבן —

כאַוועפאַלט איר אין די רייד אַרײַן): און ווער שמועסט פון דער באַלעבאָסטע, די שטאַרבט דאָך גאָר נאָך אים.

הינדע: שיין, זאָגסטו? וואָס טײַטש, קוק נאָר אָן זײַן שיין פּאָנעם, די רויטע ליפּן, די שיינע קײַלעכדיקע בעקלעך, דעם הויכן גלאַטן שטערן און די פײַערדיקע אויגן — ער איז דאָך טאַקע גאָר אַ פּאַטרעט. וואָס שמועסטו דאָ, אויב ער איז געשיקט? זײַן זיס שמועסל, זײַנע צוקערדיקע ווערטער! ער רעדט דאָך ווי אַ בוך. און ווער איז דען נאָך אין זײַנע יאָרן שוין אַזויווי ער אין דעם דריטן יאָר דער מעדיצין? ער איז דאָך שוין טאַקע באַלד אַ גאַנצער דאָקטער.

כאַוועווייסטו, ער האָט דאָ אַנומלט געשמועסט מיט דעם סראָרע, וואָס איז געווען בא דער באַלעבאָסטע זיך געלט לײַען, פראַנצייזעריש, צי לאַטיינעריש — כלעבן! זיי האָבן מיך געקענט פאַרקויפן, און איך זאָל גאָרנישט וויסן. (מע הערט אין דרויסן סערקעלעס קאָל, ווי זי שרײַט: הינדע! הינדע!).

הינדע: מיר דאַכט זיך, אַז די מומע רופט מיך?

כאַוועיאָ, יאָ, גיי שוין, גיי, וואָרן זי וועט שרײַען אף דיר.

הינדע (גייט און קערט זיך ווידער צוריק אום): כאַוועלעבן! נאָך איין זאַך וועל איך דיך בעטן...

כאַוועפאַלט איר אין די רייד אַרײַן): איך ווייס שוין, וואָס דו ווילסט מיר זאָגן; גיי נאָר, גיי, איך וועל שוין פאַר קיינעם נישט איבערכאַזערן. (מע הערט ווידער סערקעלעס קאָל: „הינדע, הינדע! האָב איך זשע יאָ קויעך צו שרײַען דרײַ מאָל הינדע? — הינדע!").

הינדע (לויפט געשווינד אַוועק דורך דער מיטלסטער טיר און באַגעגנט כאַימען און גיט אים אין לויפן אַ וואָרף אום, ווי ער וויל גיין אין שטוב אַרײַן).

I:11

עלפטער אַרײַנקום

כאַוועק, כאַים

כאַוועלויפט צו און העלפט כאַימען זיך אופהייבן): וואָס טוט זיך דאָס הײַנט מיט דיר? צי ביסטו שיקער? צי וואָס?

כאַים: לאָז שוין הינדע אַרײַנגיין, זי מאַכט דאָך אַ גוואַלד, אַז מע קומט שיר צו לויפן.

כאַוועק: נו, נו, זי איז שוין געלאָפן. נאָר ווײַז נאָר: האָסטו זיך נישט ערגעץ סקאַליטשעט?

כאַים (בייזערדיק): צי האָב איך מיך יאָ סקאַליטשעט, צי נישט, וואָס גייט דאָס דיך אָן? פרעג איך דיך עפּעס?

כאַוועק: עפּעס ביסטו מיר הײַנט זייער בייז, כאַים! איז דיר נישט אַ שיפּ אונטערגעגאַנגען?

כאַים: וואָס טויג מיר דאָס אַסאַך שמועסן, כאַוועק! מיט אונדז האָט זיך שוין אויסגעלאָזט, אַן עק!

כאַוועשמייכלט): עס האָט אַ פּאָנעם, אַז עס האָט זיך צווישן אונדז עפּעס גאָר אַמאָל אָנגעהויבן?

כאַים: וואָס? עס האָט זיך גאָרנישט אָנגעהויבן? נו, לאָז זײַן אַזוי, הײַנט איז דײַן צײַט. (ער גייט אַרום אין שטוב און רעדט קלאָמערשט אַזויווי צו זיך אַליין) האָט זיך נאָך אַזוינס פאַרלאָפן? אַ מיידל זאָל זיך לאָזן אַ קוש געבן פון אַ פרעמדן מאַנצפּאַרשוין?!

כאַוועק: וועמען מיינסטו, וועמען?

כאַים (בלײַבט פּלוצלינג שטיין פאַר כאַוועקן): וועמען איך מיין? (ער לאַכט מיט קאַס) וועמען זאָל איך מיינען? דיך מיין איך, דיך!

כאַוועלאַכט): האַ־האַ־האַ, מיך? מיך מיינסטו? וואָס? איך האָב מיר געלאָזט אַ קוש געבן?

כאַים: יאָ, יאָ, דו מיינסט, איך האָב עפּשער נית געזען, ווי ר' גאַווריעל איז דורכגעגאַנגען דורך דער קיך און האָט דיר אַ קוש געגעבן? דאָס ביסטו נאָר אַזוי געוואָרן, זײַט דו ביסט מיט דער באַלעבאָסטע געווען אין דעם וואַרעמבאָד.

כאַוועלאַכט זייער).

כאַים: איך פלעג אָבער טאָמיד צו זאָגן, אַז מע זאָל קיין קאַלע נישט נעמען, וואָס איז שוין אַביסל אין דער וועלט געווען. (ער וויינט און ווישט זיך אויס די אויגן).

כאַוועלאַכט נאָך שטאַרקער).

כאַים: ניין, עס איז שוין מיט איר גאָרנישט צום אויסהאַלטן! און אַלץ דורך דעם פאַרשוואַרצטן וואַרעמבאָד! וועל איך אָבער יאָ אַמאָל אַ כאָסן ווערן, מוז אין די טנאָים שטיין בעפֿירעש אַרויסגעשריבן, אַז די קאַלע טאָר קיינמאָל נישט פאָרן אין דעם וואַרעמבאָד אַרײַן. (ער ווישט זיך אויס די אויגן און קוקט כאַוועק שטאַרק אין פּאָנעם אַרײַן) איך ווייס נישט, וואָס דו ביסט דאָס אַזוי גרויס בא דיר? עפּשער מיינסטו גאָר, אַז איך בעט מיך זייער צו דיר? אהאַ, אַוואַדע; דאָ האָסטו טאַקע אָנגעטראָפן. עס איז מיר נאָר דראָג געלעגן, וואָס דער טאַטע האָט זיך אײַנגעשפּאַרט, אַז איך זאָל דאַפקע נאָר דיך נעמען, און איך, נאַר, האָב אים נאָך צוגעזאָגט. נאָר וואַרט

נאָר, וואַרט — איך וועל אים שוין דערציילן פון דיַינע כעפּצעלעך, וואָס דו ביסט פאַר א שטיק סכוירע.

כאווע (האַלט זיך בא די זיַיטן און לאַכט זייער שטאַרק).

כאַ ים (מיט קאַס): נו, נו, לאַך נאָר, לאַך, וועל׳מיר שוין זען, ווער עס וועט שפּעטער לאַכן, איך צי דו. אָט לויף איך שוין צום טאַטן און וועל אים איטלעכעס פּיצל דערציילן! (ער לויפט אַוועק מיט קאַס).

כאווע (לאַכט): הא־הא־הא, דאָס הייסט געווען א נאַר! שלאָגן האָב איך מיך געוואָלט מיט דעם הולטיַי! דאָס איז דאָס נאָך אביסל א נאַר! נאָר, כלעבן, א גוטער, אַן ערלעכער נאַר, אזוי א יאָר זאָל איך האָבן. עס טוט מיר, כלעבן, באַנק, וואָס איך האָב אים דאָ אזויפיל אגמעסנעפּעש אָנגעטון. נאָר ער וועט שוין שפּעטער בעסער ווערן, כאָטש ער איז אזוי בייז אַוועקגעלאָפן. ער וועט שוין שפּעטער אַליין קומען צו מיר און וועט מיך איבערבעטן. העט איך אזוי באָטועך געווען, אז איך וועל מיך מיט אים עלטערן אין אוישער און אין קאָוועד! (זי לויפט אַוועק. דער פאָרהאַנג לאָזט זיך אַראָפּ).

סאָף פון דעם ערשטן אופצי

II:1

די אונטעריקע ווערטער ווערן אַנטפּלעקט
דעם שידוך ווערט געשלאָסן
די סצענע מיט ז״ר

צווייטער אופצי

עס קומט פאָר די אייגענע שטוב בא ר׳ מוישע דאַנצקער, ווי בא דעם ערשטן אופצי.

ערשטער אריַינקום

ר׳ מוישע דאַנצקער (אַליין)

(ער זיצט בא א טיש, דעם קאָפּ אַפ דער האַנט אָנגעלענט, זייער פאַרטראַכט; דערנאָך הייבט ער זיך אוף און גייט א פּאָר מאָל איין שטוב ארום און אראָפּ און זיפצט. ער זעצט זיך ווידער אַנידער און טראַכט אזויווי פריִער. פלוצלינג גיט ער זיך א כאַפּ־אוף מיט א געשריי): עס איז פּאָרט נאָר געווען א כאָלעם! (ער רוט זיך אביסל אָפּ, דערנאָך זאָגט ער אביסל שטילער) יאָ, פאַרוואָס האָט זיך מיר אָבער נאָך אין מיַין לעבן נישט אזוי א כאָלעם געכאָלעמט? גראָד היַינט! גראָד אין דעם טאָג... (ער קוקט זיך ארום אַפ אַלע זיַיטן) איך מעג דאָך דאָ זאָגן, עס הערט דאָך דאָ קיינער נישט: היַינט איז אקוראַט דער טאָג, וואָס איך האָב אַלע אָפּגענאַרט, אז מיַין שוואָגער דאָוויד איז אונטערוועגנס געשטאָרבן. אוי, האַלעוויַי העט איך דעמלט ליבער אַליין געווען געשטאָרבן, העט מיר עפּשער בעסער געווען, ווי אַציגדערט! האָט דער שוואַרצער יאָר גערדאַרפט גראָד דעמלט אָנצוטראָגן דעם באַל־אייצע, דעם שמועל שרײַבער, ער זאָל מיר אייצעס געבן! נאָר ער איז אויך נישט שולדיק: וואָס מע האָט אים געהייסן, דאָס האָט ער געטון — ווי מע שפּילט, אזוי טאַנצט מען. סערקע! סערקע! נאָר דו האָסט מיך געקוילעט! (ער שוויַיגט אביסל שטיל, דערנאָך הייבט ער אָן צו דערציילן און דערציילט אַלעמאָל העכער) די נאַכט, זייגער צוועלעף האָט עס שוין אוואַדע געמוזט זיַין, האָט זיך מיר געדאַכט אין כאָלעם, אז איך בין אזויווי אַפ יענער וועלט, און איך זיץ אין א ווינקעלע אַפ אַן אָרט, ווו עס האָבן געברענט אַן אויצער מיט ליכט, אזויווי יאָמקיפּער אין שול, און עס גייען ארום זייער אסאַך מייסים, אַלע אין טאַכריכים אָנגעטון, אָבער אזוי שטיל, אז מע האָט נישט געהערט א שאָרך. (ער ווישט זיך אָפּ דעם שווייס פון שטערן) האָר און נעגל שטעלן זיך מיר קאַפּויר, אז איך דערמאַן מיך דראָן! פלוצלינג דערהער איך, ווי מע בלאָזט דאָס ערגעץ שויפער. עס האָט אָנגעהויבן זייער שטאַרק צו דונערן און צו בליצן. איך האָב געהערט אזוי אסאַך קולעס, גלייַך עס העטן זיך אַלע ווינטן, אַלע זאַווערוכעס פון דער גאַנצער וועלט אַפ איין אָרט צונאַנדגענומען און האָבן זיך געוואָלט פּרוּוון, ווער פון זיי עס האָט א העכער קאָל. אפאַמאָל זיַינען אַלע ליכט אויסגעלאָשן געוואָרן, עס איז געווען שרעקלעך פינצטער, די ערד האָט אָנגעהויבן אונטער מיר צו ציטערן און צו פלאַטערן; עס איז אזוי א פּאַכעד, אזוי אַן איימע אַפ מיר געפאַלן, אז איך דערמאַן מיך נאָך איצט, ציטער איך ווי א פיש אין איטלעכן אייווער,

און עס ווערט מיר אזש קיל אין בויך, און עס דאכט זיך מיר, אז איך הער נאָך, ווי מע בלאָזט: פריִער גאַנץ שטיל, דערנאָך אַלעמאָל העכער און העכער, ווי א טקיִע גדולה. (ער שווייגט אביסל שטיל) פלוצלינג — עפענען זיך אוף צוויי גאַנץ גרויסע טויערן, און איך האָב דערזען שטיין צוויי שרעקלעכע לאַנגע הויכע מענטשן מיט פײַערדיקע פליגל אף דעם רוקן. איינער האָט געהאַלטן אין דער האַנט א גרויסע וואָגשאָל, און דער אַנדערער א גרויסע פײַערדיקע רוט — עס איז זיי געווען א מוירע אָנצוקוקן. פלוצלינג הייבט אָן איינער מיט א יעמערלעכן קאָל צו שרײַען: „ווײ, ווײ דעם, וואָס האָט באַגאַזלט אַלמאָנעס און יעסוימים! ווײ דעם, וואָס קען הײַנט נישט באַשטיין באַם מישפעט! ווײ, ווײ אים! ער האָט קיין שום קאַפּאָרע נישט!" — עס איז מיר געוואָרן פינצטער פאַר די אויגן — איך בין געבליבן שטיין, ווי א סלופּ. דערנאָך האָט ווידער דער אַנדערער אָנגעהויבן צו שרײַען מיט א קאָל, וואָס מע האָט געהערט פון איין עק וועלט ביז צו דער אַנדערער: „שטייט אוף! שטייט אוף טכיִעס־האַמייסים!" און איך האָב מיט מײַנע אייגענע אויגן געזען, ווי די ערד און דער יאַם האָבן אַרויסגעוואָרפן קעפּ, הענט, פיס און געדערים, און זיי האָבן זיך ווידער צונאַנדגעטשעפּעט און זענען געוואָרן גאַנצע מענטשן און האָבן ווידער געלעבט. פלוצלינג... (ער רעדט אַלעמאָל העכער און רוט זיך אָפּ צווישן איטלעכן וואָרט) אוי! פלוצלינג פיל איך — ווי עמעץ — גיט מיר — א קלאַפּ — אַף דער — פּלייצע. ווי איך — קוק מיך אום — דערזע איך — אוי! דערזע איך — מײַן — מײַן — מײַן שוואָגער — דאָוויד — (ער שרײַט גאַנץ הויך) מוישע! קענסטו מיך? (ער פאַלט גאַנץ מיד, אַזויווי פאַרטויבט, אַנידער אַף דער קאַנאַפּע).

צווייטער אַרײַנקום

ר׳ מוישע, ר׳ יויכענען

ר׳ יויכענען (איז אַרײַנגעקומען און האָט געהערט, ווי ר׳ מוישע שרײַט „קענסטו מיך?" ער גייט גלײַך צו צו ר׳ מוישען און זאָגט): וואָס טײַטש! אויב איך קען אײַך? וואָס פרעגט איר דאָ פאַר א קאַשע? אויב איך קען אײַך? אַך איז מיר! קומט מײַן שמוע אַפיר, איר זענט דאָך דאָס קלאָפּערשט מיט מיר פון איין שטאָט, אײַער מאַמע, זיכרוינע ליוורע, איז דאָך געווען א היוונעווערן, צאָרטל זלאַטעס! אַך איז מיר! איך האָב זי זייער גוט געקענט, איך האָב אײַער שוואָגער ר׳ דאָוויד, אָלעוו האַשאָלעם, אויך זייער גוט געקענט, גלײַך ער העט איצט פאַר מיר געשטאַנען.

ר׳ מוישע (כאַפּט זיך פּלוצלינג אוף): וואָס? — אוי! ווו, ווו שטייט ער? ווו? (ער כאַפּט אָן ר׳ יויכענען) ווו איז ער, ווו?

ר׳ יויכענען: וואָס טײַטש, ווו ער איז? ווו זאָל ער זײַן? ער איז דאָך געווען א קאָשערער ייִד, א צאַדיק — ער זיצט אַוואַדע אין גאַניידן, ווי אַלע צאַדיקים. (ער קוקט ר׳ מוישען אין פּאָנעם אַרײַן און זאָגט צו זיך אין דער שטיל) אָ־וואַ! איך האָב פריִער גאָרנישט אַכטונג געגעבן — ער מוז עפּעס האָבן א מעליגנע אין קאָפּ! איך האָב מיך באַלד געכידעשט, פאַרוואָס ער אירצט מיך נישט. (הויך צו ר׳ מוישען) ר׳ מוישע! זאָגט נאָר, איר מוזט עפּעס נישט זײַן בעקאַוו־האַבריִע, וואָס? וואָס פעלט אײַך, זענט איר עפּעס שלאָפּ?

ר׳ מוישע (קומט אביסל צו זיך): א, ר׳ יויכענען! אוי! — יאָ — יאָ — איך בין כאָרעוו.

ר׳ יויכענען: וואָס פעלט אײַך, מײַן ליבער ר׳ מוישע?

ר׳ מוישע (שלאָגט זיך אין האַרצן אַרײַן): אוי! דאָ, דאָ ליגט דער הונט פאַרגראָבן.

ר׳ יויכענען: נו, קומט מײַן שמוע אַפיר, פאַרוואָס שיקט איר אײַך נישט נאָך א דאָקטער?

ר׳ מוישע (קרעכצט): אוי, ניין, ניטע, ניטע, לאָזט געמאַך, איך בין גאַנץ געזונט, עס פעלט מיר גאָרנישט. (ער וויל זיך אופשטעלן און קען נישט) נאָר יאָ — זענט איר שוין לאַנג דאָ בא מיר אין שטוב? אוי, איך ציטער, ווי א פיש, נישט וואָר? איך בין קראַנק, זייער קראַנק, איך גיי קוים אַרום — די דײַגעס, דײַגעס לאָזן מיך נישט רוען.

ר׳ יויכענען: וואָס? דײַגעס? איר האָט אויך דײַגעס? אָט דאָס איז שיין! נאָר, קומט מײַן שמוע אַפיר, איינער זאָרגט זיך פאַר א קוגל, און דער אַנדערער פאַר א גאַנץ טשאָלנט. מיילע, בישליימע איך, איך זאָרג מיך — נו, בין איך דאָך דערופּ, ווי איינער רעדט, א געמיינער מענטש! אַמאָל האָב איך יאָ אף שאַבעס און אַמאָל נישט, — אָבער איר? איר זענט דאָך, אָן אײַנהאָרע, א גרויסער נאָגיד ביז הונדערט און צוואָנציק יאָר, האָט נישט מער ווי א באַסיעכידעלע, זייער א קאָשער טעכטערל, גוט און פרום און, כלעבן, שיין אויך, קומט מײַן שמוע אַפיר — זי האָט געהאַט נאָך עמעצן צו געראָטן — א שידעך וועט איר, מירצעשעם, אויך אַוואַדע מיט איר טון זייער א גוטן, עס איז שוין, כלעבן, צײַט.

ר׳ מוישע (איז דערווײַל אײַנגאַנצן צו זיך געקומען): יאָ, איר זענט גערעכט, מײַן ליבער ר׳ יויכענען! עס איז שוין צײַט — ווער ווייסט, וואָס שפּעטער קען זיך נאָך טון. (ער פאָרשט אים) נישט וואָר? (ער קוקט ר׳ יויכענען שטאַרק אין פּאָנעם אַרײַן) איך בעט אײַך, איר זאָלט מיר געזונט זײַן, זענט איר שוין לאַנג דאָ בא מיר אין שטוב? איך זאָג אײַך דעם עמעס, איך בין עפּעס נישט באַם גאַנצן געזונט; זײַט א פּאָר וואָכן קען איך אַלץ נישט וויסן, וואָס עס פעלט מיר, איך קען קיין נאַכט נישט שלאָפן און רעד אָפּטמאָל אַזעלכע זאַכן, וואָס זענען נישט געשטויגן און נישט געפלויגן. (ער פאָרשט אים ווידער) איר האָט דאָך דאָ געמוזט אַוואַדע הערן, הע?

ר׳ יויכענען: יאָ, איך האָב טאַקע געהערט, ווי איר האָט מיך געפרעגט, אויב איך קען אײַך. קומט מײַן שמוע אַפיר, איר, זאָלט לעבן, קענט מיך דאָך נאָך, ווען איך בין געווען א באַטלען אין קליינעם בעסמעדרעשל. נו, געלויבט צו גאָט פאַר דעם, איך בין איצט א שאַדכן, איך פיר אויס די גרעסטע שידוכים — גוט, מע כאַפּט אַמאָל א פּאָר קערבלעך! אָט וויל איך, כלעבן, אײַער אַלטעלען אויך רעדן זייער א גוטן שידעך. איך זאָג אײַך, אַן אויספּאַל פון א שידעך. איר און אײַער ווײַב, זאָלט לעבן, קענט אים זייער גוט.

ר׳ מוישע (אין דער שטיל צו זיך): ניין, ניין, ער האָט, געלויבט צו גאָט, גאָר־נישט געהערט! (הויך) מײַן ליבער ר׳ יויכענען! איר ווייסט דאָך, אַז איך מיש מיך זייער ווייניק אין זעלכע זאַכן, דאָס קער נאָר צו מײַן ווײַב, זאָל לעבן, איך האָב בא איר גאָר ווייניק־וואָס א דייע צו זאָגן — איר מוזט דאָס נאָר מיט איר אַליין שמועסן. אויב איר ווילט מויכל זײַן און דאָ אביסל וואַרטן, וועל איך אײַך זי דאָ אַרײַנשיקן. (ער גייט און באַגעגנט סערקעלען) אָט איז זי דאָ אַפן עמעס! (ער זאָגט צו סערקעלען) אָט, ר׳ יויכענען דאַרף עפּעס צו דיר, מײַן ווײַב. (ער גייט בעשווינדן אַוועק).

דריטער אַרײַנקום

ר׳ יויכענען, סערקעלע און דערנאָך אַלטעלע

ר׳ יויכענען: גאָט־העלף אײַך, סערקעלע!

סערקעלע: באָרעך האבאָ, ר׳ יויכענען! וואָס זאָגט איר גוטס? זיצט אביסל אַנידער. (זי זעצט זיך).

ר׳ יויכענען (זעצט זיך): אָט בין איך אביסל אַריבערגעקומען, מיר זענען דאָך איצט שכיינים, און ס׳אַנדערע, איך האָב געהערט, אַז אײַער מאַן, זאָל לעבן, קלאָגט זיך עפּעס, בין איך אים געקומען מעוואַקער כוילע זײַן.

סערקעלע: ווער? מײַן מוישע? אָך איז מיר! וואָס פעלט אײַך אײַן? ער איז, געלויבט צו גאָט, פריש און געזונט! ווער האָט אײַך די ליגנד געזאָגט, ווער?

ר׳ יויכענען: איך קען מיך אָסער נישט דערמאַנען, ווער עס איז היינט באַ מיר געווען און האָט מיר דאָס געזאָגט... (ער ווילט זיך קלאָמערשט דערמאַנען) איך קען מיך אָסער נישט דערמאַנען.

סערקעלע: אַז זיי זאָלן רעדן אין גרויסע לײדן, אוי, מײַנע קויכעס! וואָס סאָנים קענען אַלץ אויסטראַכטן! האַלעוואַי העט איך אָן זײַן שאָדן אַזוי געזונט געווען ווי ער.

ר׳ יויכענען: נו, קומט מײַן שמוע אַפּיר, זײַט פונמײַנעטוועגן געזונט און פריש, איר זאָלט אײַך עלטערן אין אוישער און אין קאָוועד, איר זאָלט דערלעבן סימכעס און געדולעס אָן אײַער קינד, טאַקע אַזוי ווי עס קומט אָן אײַך.

סערקעלע: אָמיין, ליבער גאָט!

ר׳ יויכענען: זעט איר, איך האָב דאָ גראָד גערעדט מיט אײַער מאַן פון אַ שידעך פון אײַער אַלטעלעס וועגן, זאָל לעבן. מײלע, אים געפעלט עס זײער, איך זאָג אײַך — ער איז גאָר אַוועק, נאָר ער זאָגט: וואָס מײַן ווײַב, זאָל לעבן, וועט טון, וועט זײַן געטון! כלעבן, אַ נאַכעס צו האָבן אַזוי אַ מאַן. איר זענט דער באַלעבאָס און די באַלעבאָסטע, וואָס איר רעדט, איז גערעדט.

סערקעלע (שמייכלט): אויב איך האָב, אָן אײַנהאָרע, באַ אים אַ גוטע דאָליע און ווידערום, פאַרדין איך עס עפּשער נישט? ער, אומשטיינס געזאָגט, איז דאָך טאַקע, צווישן אונדז געשמועסט, אַ גרויסער שלימעזאַלניק; קוקט אים נאָר אָן, אויב עס העט עמעצ פאַר זײַן גאַנצ לײַב און לעבן געוואָלט געבן כאָטש צען קרײַצער, ער טויג דאָך טאַקע צו גאָרנישט. איך זאָג אײַך, טאַקע צו גאָרנישט. ווער טוט אַלץ? ווער האָרעוועט? ווער שנײַדט קריִע? אוי, מײַנע קויכעס! ווער אַרבעט נעבעך אַזוי שווער און ביטער ווי איך?

ר׳ יויכענען: אַוואַדע זענט איר גערעכט! אָט דאַרף מען אַ קינד אויסצוגעבן, פאַרלאָזט ער זיך אינגאַנצן אָפּ אײַך, און, קומט מײַן שמוע אַפּיר, איך בין דאָך אויך קיין נאַר נישט, איר וועט מירצעשעם טנאָיִם שרײַבן און כאַסענע מאַכן אָן אים אויך.

סערקעלע: עס איז, כלעבן, עמעס, וואָס שמועסט איר דאָ? נאָר לאָמיך כאָטש נאָר הערן, ווער דער כאָסן איז — עפּשער גאָר אַ סטודענט?

ר׳ יויכענען: ע, וואָס! אײַך וועל איך פּלוצלינג רעדן מיט אַ סטודענט? שטייט דאָס אײַך אָן? אַזוי אַ מעיוכעסעס? אַזוי אַ נעגידע? גייט שוין, גייט, אַזוי אַ קלוגע ייִדענע ווי איר זענט זאָל מיך קענען כוישעד זײַן, אַז איך וועל אײַער קאָשער קינד רעדן מיט אַ סטודענט? (ער שפּײַט אויס אַזויווי אין קאַס) פּי, נאַ! מיר דאַכט זיך, קומט מײַן שמוע אַפּיר, אַז איך בין אויך נישט ערשט פון דעם איי אַרויסגעקראָכן און ווייס גאַנץ גוט, אַז דער שענקער דאַרף זײַן ווײַן, און דער שפּינער זײַן פלאַקס — נו, וועל איך אײַער קינד רעדן מיט אַ סטודענט? זעט איר, איך איך שלאָג אײַך אָן אַ שידעך, וואָס ער איז אַ קינצלעכע זאַך אַפּ דער וועלט, און איר מעגט מיר בענעמאָנעס גלייבן, אַז ער איז אַוואַדע מין האַשאָמאַיִם.

סערקעלע: נו יאָ, ווער איז ער אָבער, ווער? איז ער עפּעס פון שיינע לײַט? איז ער אַן אוישער? איז ער עפּעס אַ שיין פאַרשוינדל? אוי, מײַנע קויכעס! האָט ער געלט, הע?

ר׳ יויכענען: אויב ער איז פון שיינע לײַט? ער קומט דאָך דאָס אַרויס פון געדוילע האַדאָר. מײלע, פון מוטערס צאַד — איז ער דאָך דער ערשטער מעיוכעס, זי האָט זיך דאָך אָנגעקערט מיט דעם גרויסן רעבע ר׳ זאַלמען פון איין זײַט, און פון דער אַנדערער זײַט, איז זי דאָך געווען אײַנגעטונקט אין ייִכעס, און ווער שמועסט זײַן פאָטערס מישפּאָכע — האָט דאָך טאַקע געשוויבלט און געגריבלט פון ראַבאָנים. קורץ, וואָס האָב איך אײַך דאָ אַסאַך צו זאָגן, קומט מײַן שמוע אַפּיר — פון זאָגן ווערט מען נישט טראָגן — זײַן ייִכעס־באַריוו גייט ביז אין די אַלטע צײַטן, דעהײַנע, מאָלט אײַך, ביז צו איילי האַקויהען, פאַרשטייט איר מיך שוין?

סערקעלע (שאָקלט מיטן קאָפּ און כיו׳עשט זיך): פּאָשעט?! טאַקע ביז צום הייליקן קויהען?

ר׳ יויכענען: אויב ער האָט געלט? האַלעוואַי אַפּ אַלע ייִדן געזאָגט, מײַן אייגנס זאָל איך האָבן, וואָס ער באַדאַרף, איך וויל נישט זאָגן, אין אַ יאָר. קומט מײַן שמוע אַפּיר, אַז מע ווײַזט אַ הונט אַ פינגער, וויל ער די גאַנצע האַנט — איך ווינטש מיר נאָר צו פאַרמאָגן, וואָס עס גייט אים אַוועק אין איין כוידעש! ער איז דאָך טאַקע גאָר אַ סראָרע, ער לעבט זיך דאָך ווי אַ גוויר און איז דאָך דאָס דער גרויסער סויכער אויך, ער האַנדלט דאָך מיט דער גאַנצער וועלט.

אַלטעלע (עפנט גאַנץ שטיל אויף די טיר, זיי זאָלן נישט הערן, און האָרכט אונטער, וואָס זיי שמועסן).

סערקעלע: זאָגט־זשע מיר נאָר, ווער איז דער כאָסן? עפּשער קען איך אים?

ר׳ יויכענען: איר קאָנט אים גאַנץ גוט, ער איז באַ אײַך גאָר אַ בען־באַיִס, ער הייסט — ר׳ גאַווריִעלכן הענדלער! נו? וואָס זאָגט איר, ווייס איך מיט וועמען אײַך צו רעדן, הע?

סערקעלע: ר׳ גאַווריִעל הענדלער! יאָ, איך קען אים גאַנץ גוט, ער קומט טאַקע אַלע טאָג צו מיר, אָך! ער איז ערשט היינט דאָ געווען.

ר׳ יויכענען: נו, אַדעראַבע, ווי געפעלט ער אײַך? איז דאָס נישט זייער אַ גלײַכער שידעך? מיר דאַכט זיך, אַז עס קען שוין גאָר קיין גלײַכערער שידעך אַפּ דער וועלט נישט זײַן, ווי דער איז.

סערקעלע: נו יאָ, איך זאָג אײַך דעם עמעס, קיין שלעכטער שידעך איז עס נישט, אוי, מײַנע קויכעס! ער געפעלט מיר אַפּילע, ער איז גאָר קיין כײַעס נישט, נאָר —

II:3

ר' יויכענען (פאַלט איר אין די רייד אַרײַן): נו, וואָס נאָך ווילט איר? אַז ער געפעלט נאָר אײַך, ווענען דאַרפט איר נאָך צו פרעגן? איך זאָג אײַך, אײַער מאַן, זאָל לעבן, איז דער שידעך זייער געפעלן, וואָס טײַטש! ווי איך האָב אים נאָר אָנגעשלאָגן, איז ער נאָר אויסגעגאַנגען. גלייבט מיר, ער איז גאָר אוועקגעוועזן.

אַלטעלע (אין דער שטיל צו זיך): הונדערט אונד צוואַנציג יאָהרע זאָל ער פאָר דאַס לעבען!

סערקעלע: יאָ, ווער ווייסט, וואָס מײַן באַסיעכידע וועט דערצו זאָגן, אויב ער וועט אַלטעלען געפעלן?

אַלטעלע (אין דער שטיל צו זיך): איינען קראַנקען פרעגט מאַן... (זי עפנט אויף די טיר און מאַכט זי ווידער צו, גלײַך זי העט ערשט געווען אַרײַנגעקומען, און לויפט צו צו סערקעלען) מאַמעניו, האַסט דו ניכט די שליסעלעך גענאָמען?

סערקעלע: וואָס טײַטש, מײַן האַרץ! דו גייסט דאָך אין זיי אָנגעהאָנגען! אָט א דאָס איז שיין — רײַטסט אַפ דעם פערד און זוכסט עס.

ר' יויכענען: דאָס איז דאָך, דאַכט זיך מיר, אײַער אַלטעלע, זאָל לעבן? (ער באַקוקט אַלטעלען פון אויבן ביז אַראָפּ) נו, כלעבן, זייער א פײַן מיידל געוואָרן, קומט מײַן שמוע אפיר — אויס קינדער ווערן לײַט. נו, מײַן קינד, ווילסטו שוין א כאָסן?

אַלטעלע (שעמט זיך קלאָמערשט): לאַסט מיך דאָרט געהן מיט א ברייטיגאַם.

סערקעלע (לאַכט און ווינקט צו ר' יויכענען): אָט גלוסט זיך אײַך דאָ עפּעס, דאָטשעפּעט נאָר דאָ מיט איר, וועט זי אײַך דאָ געבן פאַר ס'אײַריקע.

ר' יויכענען (שמייכלט): וואָס ביסטו דאָס אַזוי בייז אַפ מיר, מײַן לעבן? ווײַל איך וויל דיר געבן א שיינעם כאָסן, העע?

אַלטעלע (קוקט אָן סערקעלען און לאַכט).

סערקעלע: נו, פאַרוואָס ענטפערסטו נישט? ביסט שטום, העע?

אַלטעלע: וויס איך? וואַס זאָל מיר איין ברייטיגאַם? איך ברויך נאָך קיינען.

ר' יויכענען: רעד־זשע נישט ווי קיין קינד, מײַן לעבן, וואָרן איך האָב פײַנט, אַז מע רעדט נאַרישקײַט! וואָס טײַטש, וואָס עס טויג דיר א כאָסן? קומט מײַן שמוע אפיר, דו ביסט דאָך שוין, אָן אײַנהאָרע, אַלט...

סערקעלע (פאַלט אים אין די רייד אַרײַן): דרײַצן יאָר, זי זאָל לעבן און געזונט זײַן.

ר' יויכענען: נו, זאָג־זשע, כלעבן! איך האָב זייער א פײַנעם כאָסן פון־דײַנעטוועגן, ער וועט דיר געפעלן.

אַלטעלע: געפעלט ער נאָר דער מאַמעניו, וועט ער מיר אויך געפעלן. (זי וויל קלאָמערשט אוועקלויפן).

ר' יויכענען (כאַפּט זי אָן בא דער האַנט): נו, וואָס אַנטלויפסטו? קום נאָר אַהער, פאַר מיר האָט נישט אופזיך, אָסער. זעסטו, אַז דו רעדסט ווי א קלוג מיידל, האָב איך דיך גאַנץ ליב. גלייב מיר, איך רעד דיר א כאָסן זייער א שיינעם פאַרשוין, א גרויסער פײַנע־בעריע, אַן אַדיר שעבאַדירים, ער האָט זײַן אייגנס אַסאַך, טאַקע אַסאַך געלט, ער איז זייער גוט און פרום, ער פירט זיך, ווי גאָט געבאָטן האָט — און דו, מײַן קרוינעשי, קענסט אים אויך.

אַלטעלע: איך? איך קאַן איהם אויך?

II:4

סערקעלע: יאָ, דו קענסט אים, מײַן האַרץ! דו קענסט אים זייער גוט — קענסטו ר' גאַווריִעל הענדלער?

אַלטעלע (שעמט זיך קלאָמערשט): נו יאַ, איך קאַן איהם, איך האַב איהם היר בײַ דיר אַמאַהל געזעהען.

ר' יויכענען: נו, ווילסטו אים פאַר א כאָסן?

אַלטעלע (לאַכט): איך האַב יאַ שוין איין מאַהל געזאַגט: ווען ער געפעלט דער מאַמעניו, ווירד ער מיר געוויס אויך שוין געפעלען. (זי לויפט אוועק).

פערטער אַרײַנקום

סערקעלע, ר' יויכענען

סערקעלע: אַזוי איז אַלץ אײַנײַנעם, אַלע פאַרלאָזן זיך נאָר אַפ מיר: מײַן מאַן און מײַן טאָכטער, אַלע נאָר אַפ מיר. גלייבט מיר, גלייבט מיר, עס איז איבער מײַנע קויכעס אַלץ אַפ מיר צו נעמען.

ר' יויכענען: נו, קומט מײַן שמוע אפיר, אַפ ווענען דען זאָלן זיי זיך פאַרלאָזן, אַז נישט אַפ אײַך?

סערקעלע: ע! וואָס ווייסט איר, מײַן ליבער ר' יויכענען! א גאַנצע לעכע טאָג הערט מען דאָך מער נישט נאָר: „גיי צו מײַן ווײַב, גיי צו דער מאַמעניו, גיי צו דער מומען, גיי צו דער באַלעבאָסטע, גיי צו סערקעלען!" איך ווייס נישט — מע זאָל טאַקע זײַן אויס אײַזן, העט מען עס אויך נישט געקענט אויסהאַלטן, אוי, מײַנע קויכעס! כוצדעם אַלעם אָבער, אַז עס קומט נאָך דער פאַרפינצטערטער דאָנערשטיק, אַז די אָרעמעלײַט הייבן זיך אָן צו שיטן, איך זאָג אײַך, די טיר רוט נישט, און דאָס מויל טוט שוין טאַקע אײַנעם ווײַ איטלעכן באַזונדער צו זאָגן: „האָט נישט פאַריבל, גייט געזונטערהייט". מע האָט גענוג פון זײַנע אָרעמע קרוייווים. אָט ליגט איבער מיר א גרויסע מויד, וואָס טויג אָסער נישט א הונט אויס דער גרוב אַרויסצוטרײַבן, און עסט מיר אָפּ די ביינער, דער שוואַרצער יאָר ווייסט פאַר וואָס און פאַר ווען, גלײַך זי העט מיר עפּעס אין דער כעוורוסע אַרײַנגעגעבן, אוי ווײ, מײַנע קויכעס!

ר' יויכענען: ווענען מיינט איר דאָס, ווענען?

סערקעלע: וואָס טײַטש! הינדע, מײַן דאָווידס טעכטערל, אומשטיינס געזאָגט: וואָס די קאָסט מיך שוין.

ר' יויכענען: און וואָס זי וועט אײַך ערשט אַמאָל נאָך קאָסטן! אַוואַדע זענט איר זייער גערעכט, וואָרן, קומט מײַן שמוע אפיר, קיין ייִדיש קלויסטער איז דאָך נישטאָ, מיילע, וועט איר דאָך איר מוזן אַמאָל כאַסענע מאַכן אויך.

סערקעלע: ווער? איך? אָך איז מיר! פאַר וואָס? פאַר ווען? און אַז איך זאָל טאַקע וויסן, אַז זי וועט פאַרזיצן ביז צום גרויען צאָפּ, גייט מיך אָסער אויך גאָרנישט אָן, אוי, מײַנע קויכעס! וואָס איז דאָס עפּעס — קראַנק איז זי? לאָז זי זיך שטעלן ערגעץ דינען.

ר' יויכענען: אוי! וואָס רעדט איר! איר זענט דאָך פּאָרעמ, ביז הונדערט און צוואַנציק יאָר, א גרויסע נעגידע, און זי איז דאָך אײַער ברודערס אייניציקע טאָכטער! כלעבן, עס שיקט זיך נישט פאַר לײַט; וואָס וועלן מענטשן רעדן?

סערקעלע: וואָס מיינט איר, איך וועל מיך עפּעס שעמען? זאָל מיך גאָט שטראָפן אַף מײַנע יונגע יאָר, אויב עס וועט מיך כאָטש גאָר עפּעס אָנגיין. מיילע, לאָמיר נאָר קלערן, צו קיין שידעך מיט מײַנע אַלטע־לעבן קען עס מיר נישט שאַטן, וואָרן אַז איך וועל אַ קינד נאָכגעבן אַכט הונדערט זילבערנע קערבלעך, און צירונג און קליידער, גרעט און בעטגעוואַנט, הײַנט אַנדער אויסריכטונג און קעסט, כוץ קליינע מאַטאָנעס און שאַרירעאָקעס, ווײַל איך דאָך איר טאַקע נאָכגעבן, דיר נישט — מיר נישט, אַ גאַנצן אוישער; און פון ייִכעס דאַרף איך דאָך אײַך נישט ערשט צו דערציילן, ווער איך בין, אוי, מײַנע קייכעס! נו, זאָגט זשע, איר זאָלט מיר געזונט זײַן, וואָס קען מיר דאָס שאַטן, אַז די וועלט וועט יאָ וויסן, אַז הינדע דינט צווישן לײַט?

ר׳ יויכענען: דאָס זענט איר עפּשער אויך גערעכט, וואָרן, קומט מײַן שמוע אַפיר, נישט אַלע מענטשן קענען האָבן איינ דייע, און עס ווייסט קיינער נישט, ווער ווייסט, וועמען דער שוך קוועטשט, נאָר דער, וואָס גייט אין אים. איטלעכער רעדט זיך אײַן, נאָר ער ווייסט, וואָס ער טוט. נאָר זאָגט מיר נאָר, סערקעלע, וואָס איז דאָס: נאָר אַכט הונדערט קערבלעך ווילט איר אײַער קינד נאָכגעבן?

סערקעלע: וואָס? עפּשער איז עס ווייניק? איך ווייס נישט, מע מוז שטרעקן נאָך די עקן — מיר דאַכט זיך, איך גיב איבער מײַנע קויכעס. הײַנטיקע צײַטן, ווער גיט דען אַ קינד מער נאָך?

ר׳ יויכענען: אוי, האָט מיר נישט פאַריבל, ווער עס גיט מער נאָך? כלעבן, איר זענט אַזוי אַ נעגידע, ווי שיפרע באַלבאַן, און זי גיט נאָך דעם מיידל פּופצן הונדערט קערבלעך; און צווישן אונדז געשמועסט, כאָטש איך בין געווען דער שאַדכן, מיט וועמען האָט זי געטון? מיט אַ פּאַרך.

סערקעלע: *ווער? שיפרע די קאַפּצנטע ווייל נאָכגעבן פּופצן הונדערט קערבלעך? (זי לאַכט קלאָמערשט) האַ־האַ־האַ, איך מוז שוין לאַכן פאַר צאָרעס, אוי, מײַנע קויכעס! האָט זי דען מעסאַלעק צו זײַן? איך ווייס ניט, לײַט זענען שוין אַזוי: טוען שידוכים, זאָגן צו גילדענע בערג, מאַכן אײַזערנע קסאָווים, און אַז עס קומט צום סילעק, איז נישטאָ קיינער אינדערהיים.

ר׳ יויכענען: ע, וואָס רעדט איר? שיפרע באַלבאַן איז אַ גרויסע אשירעס, זי האָט דאָך ערשט מעיאַטער געווען זייער אַסאַך געלט אָן אַ ליוועדונג, און דער מאַן אירער האָט דאָך פאַר אַ וואָך צוויי געוווּנען אַף דער לאָטעריע זעכצן טויזנט רייניש מינץ.

סערקעלע (גיט זיך אַ שטעל אויף): וואָס? שיפרע?! זעכצן טויזנט רייניש מינץ? עס איז שוין אין דער וועלט אַזוי, אומשטיינס געזאָגט — אָן דעם ערגסטן הונט קומט דער בעסטער ביין, אוי, מײַנע קויכעס! שיפרע באַלבאַן! זעכצן טויזנט רייניש מינץ? אַ רועך אין איר טאַטן אַרײַן.

ר׳ יויכענען: מיילע, וואָס טויג מיר דאָס, וואָס שמועסט איר דאָ פון אַכט הונדערט קערבלעך? נאָר, קומט מײַן שמוע אַפיר, איר וועט אײַך שוין לאָזן מאַטערניידער זײַן, איר וועט שוין בעסער ווערן, לאָז נאָר עפּעס קומען דערצו.

סערקעלע: וויפל האָט ער דען זײַן אייגנס, הע?

ר׳ יויכענען: ער? וואָס טײַטש? זײַן גאַנץ פאַרמעגן; ער איז דאָך דאָס טאַקע אַ גרויסער נאָגיד, ער פאַרמאָגט, כלעבן, אַסאַך מער, כאָטש מע שאַצט אים נאָר

פאַר צוויי טויזנט רייניש מינץ. איך ווייס דאָס גאַנץ גוט, איך אַליין האָב בײַ נ׳אים געזען אַ גאַנצן פּאַק מיט באַנק־צעטל. איך זאָג אײַך, איך בין גאָר טויט געוואָרן, ווי איך האָב אים דערזען. און ווער שמועסט פון זײַן בעריעשקײַט אין סויכערײַ? אַ קאַטאָוועס אײַנבערענגער איז ער דאָס? וואָס דער מענטש האַנדלט אַלץ איבער! ער איז דאָך, אָן אײַנהאָרע, טאַקע אַ גאַנצער באַלעבאָס.

סערקעלע: גלייבט מיר, מײַן ליבער ר׳ יויכענען, אַז עס גייט מיר נאָר אין דעם איינעם, וואָס מײַן אַלטע־לעבן, זאָל מיר שטאַרק און געזונט זײַן, וועט נישט דאַרפן צו קומען צו שווער און שוויגער אין הויז אַרײַן און וועט נישט דאַרפן צו האָבן צוואַנציק אופזעערס איבער זיך; אָבער ווײַטער ווייס איך נישט, וואָס פאַר אַ גרויסע מעציע מע כאַפּט דאָ אָן אים. קיין געלט זעט מען פּאָרט נישט בײַ אים זיך אַרומוואַלגערן. איך זע דאָך — אַז ער דאַרף אַמאָל געלט, קומט ער דאָך ערשט צו מיר לײַען.

ר׳ יויכענען: נו, קומט מײַן שמוע אַפיר, און וועלכער סויכער איז דאָס נישט אַמאָל אין האַנדל פאַרשטעקט און איז געצוווּנגען זיך צו לײַען. נאָר איר קענט דאָך אײַך אָבער הייסן טייקעף בײַ די טנאָים דעם סילעק באַלייגן.

סערקעלע: זעט איר, אָט אַ דאָס איז עפּעס אַנדערש, אַזוי זענט איר שוין ווידער גערעכט. אַז ער וועט באַלד צו די טנאָים מעסאַלעק זײַן — יאָ, אַזוי באַשטיי איך, און, ווי זאָגט איר, אַז עס וועט קומען צום שרײַבן, וועל איך מיך עפּשער נאָך לאָזן בייגן אַף אַ צוויי הונדערט קערבלעך.

ר׳ יויכענען: איך ווייס פיל, איר זאָגט טויזנט, און איך זאָג צוועלף הונדערט, קומט מײַן שמוע אַפיר, פון געלט וועגן גייט קיין שידעך נישט אָפּ. הונדערט קערבלעך אַרופ, הונדערט קערבלעך אַראָפּ — עס וועט רעכט זײַן, נאָר איין זאַך העט איך נאָך גערן.

סערקעלע: וואָס איז דאָס, וואָס?

ר׳ יויכענען. איך העט נאָך גערן געזען, אַז די כאָסן־קאַלע זאָלן זיך ערגעץ נאָך פאַר די טנאָים צונויפקומען און זאָלן זיך אַביסל דערקענען און שמועסן צווישן זיך.

סערקעלע: ווייסט איר וואָס? איך וועל אים הײַנט שיקן צו מיר פאַרבעטן אַף אַן אָנבײַסן — ער קומט דאָך אָנדאָס אַלע טאָג צו מיר, און בײַם עסן קען מען אַלץ אָפּשמועסן; און טייקעף הײַנט באַנאַכט קענען זײַן די טנאָים, וואָרן, כלעבן, איך האָב אַליין זייער פײַנט, אַז עס שלעפּט זיך אַ זאַך אין די לאַנגע יאָרן אַרײַן.

ר׳ יויכענען: פאַרשטייט זיך, זענט איר זייער גערעכט, וואָרן איינס — מע קען אים דערווײַל אויסכאַפּן, ער שטייט דאָך עפּשער נאָך אין צוואַנציק שידוכים, נאָר אָפּצוטון, און ס׳אַנדערע, קומט מײַן שמוע אַפיר — דער מענטש לעבט דאָך נישט אייביק.

סערקעלע: נו, עס בלײַבט שוין בײַ דעם.

ר׳ יויכענען: איך וועל נאָך האָבן מיט אים אויך גענוג צו טון, גלייבט מיר, עס וועלן מיר נאָך גרינגע ווערים אָפּגיין, איידער איך וועל נאָך מיט אים פאַרטיק ווערן; נאָר איך בין דאָך, ווי איינער רעדט, דערופ אַ שאַדכן. (ער שטעלט זיך אוף) נו, ווײַטער, קומט מײַן שמוע אַפיר, האָט מיר אַ גוטן טאָג און זײַט געזונט.

סערקעלע: גייט מיר געזונטערהייט, און זײַט קיין גאַסט נישט.

ר׳ יויכענען (גייט אוועק, סערקעלע באַלייט אים ביז צו דער טיר).

פינפטער אַרײַנקום

סעָרקעלע (אַליין)

סערקעלע: ווייס איך! עפּשער איז אַזוי רעכט. מע קען דאָך נישט וויסן, ווי אַ זאַך פאַלט אויס, אָבער לײַסאַטע איז עס גאָר קיין כײַעס נישט — אַן אוישער איז ער, דאָס איז עמעס, ער האָט עטלעכע גילדן. אַלטעלע זאָל נאָר קלוג זײַן און זאָל נאָר וויסן, ווי מיט אים צו גיין. זי זאָל זיך נאָר באַלד פון טכילעס אָן שטעלן באַ דער אַלעפּ און זיך נישט לאָזן אויפן קאָפּ אַרומרײַטן, ווי איך האָב מײַן מוישען געטון, וועט זי מירצעשעם טאַקע האָבן באַ אים אַ גוטע דאָליע. דעם סילעק מוז איך זען, ער זאָל דײַקע נאָר באַ מיר אײַנגעלייגט ווערן. נו, און אַ שיינער יונג איז ער דאָך טאַקע און נישט פון דער פּאַרצײַטיקערישער וועלט אויך. (זי באַקוקט זיך קעגן דעם שפּיגל) הע? וואָס באַדאַרף איך מער? (זי בלײַבט אַביסל שטיל און טראַכט נאָך) העט שוין נאָר מײַן מוישע געוואָלט אַביסל אין וואַרעמבאָד אַרײַן פאָרן. איך ווייס אָסער שוין נישט, וואָס איך זאָל טון מיט אים? ער שלאָפט דאָך גאַנצע נעכט נישט, נאָר גייט אַלץ אַרום און רעדט צו זיך אַליין, ווי אַן אָנגעבונדענער. אַ מאַראָכע, כלעבן, אַז עס הערט כאָטש קיינער נישט. דער שוואַרצער יאָר ווייסט, וואָס ער דערמאַנט זיך אַלץ אָן אַלטע מײַסעס. (זי שווײַגט אַביסל שטיל) איך, זאָגט ער, בין שולדיק אָן דער גאַנצער מײַסע! איך ווייס נישט, ווער עס פרעגט אים? האָסטו נישט געקענט שמעקן קיין פּולווער, העסטו נישט געזאָלט גיין אין דער מילכאָמע אַרײַן. (זי גיט מיט דעם פוס אַ קלאַפּ אָן דער ערד) אַן עק! אָפּגעטון און פאַרפאַלן — ווער קען מיך דאָס איצט פרעגן, ווו איך האָב אַזויפיל געלט גענומען? ווער קען אפילע אין הונדערט יאָר אַרום געוואָר ווערן, אַז די גאַנצע צאַוואָע איז גאָר ליגנד? — געשטאָרבן, באַגראָבן. העט איך עס נישט געווען געטון, העט, כלעבן, נאָך אַן אַנדערער אַף דעם סייכל געקומען, און וואָס העט געווען? איך העט געווען מיט מײַן מאַן און קינד געשטאָרבן פאַר הונגער און נאָך געמוזט צוזען, ווי אַנדערע פּאַזיִען מײַן גילדענעם ברודערס פראַצע, וואָס ער האָט נעבעך אַזוי שווער און ביטער דערוּפּ געאַרבעט און קריִע געריסן. און ס׳אַנדערע, איך ווייס, (ער זאָל אפילע לעבן, וואָלט ער אויך אָסער גאָרנישט בייז געווען איבער דער גאַנצער מײַסע, וואָרן איז דען נאָך גאָר פאַרהאַנדן אַ נענטערע קרויווע, ווי אַ שוועסטער? (זי בלײַבט שטיל און טראַכט) די קאַשע איז נאָר, אויב ער איז געשטאָרבן? (זי שווײַגט ווידער און טראַכט — דערנאָך גיט זי זיך אַ כאַפּ) נאָר וואָס האָב איך דאָ אומזיסט צו איבערטראַכטן? ר׳ שמועל שרײַבער האָט דאָך אַליין דעמלט אין די נײַציַיטונג געלייענט, אַז די שיפּ — איך געדענק נישט, ווי ער האָט זי עפּעס אָנגערופן — וואָס דאָוויד האָט זיך אַף איר אַראָפּגעלאָזט קיין אַמעריקע, איז גאָר אונטערגעגאַנגען. (זי דערזעט כאַיִמען פונווײַטן) אַהאַ! ווער קומט דאָס דאָרט? אַהאַ! כאַיִם! דעם נאַר איז אויך נאָר גוט צו שיקן נאָך דעם מאַלכאַמאָוועס.

זעקסטער אַרײַנקום

סערקעלע, כאַיִם

סערקעלע: נו? וואָס האָט ער געזאָגט, רעדלעך? וועט ער קומען? אוי, מײַנע קויכעס! האָסטו אים געזאָגט, אַז איך בין שלאָף?

כאַיִם: אויב איך האָב אים געזאָגט! וואָס העלפט דאָס אָבער — אַז מע דאַרף דעם פאַרך צום מיניען, האַלט ער זיך דערונטער.

סערקעלע: וואָס? ער וויל נישט קומען?

כאַיִם: ער האָט געזאָגט, אַז ער קען אײַך אַף אײַער שלאָפקײַט נישט קורירן, אויך מיר אַ דאָקטער! גייט שוין אַזוי לאַנג אין די שקאָלעס אַרײַן און קאָן נאָך גאָרנישט.

סערקעלע: אָבער קומען וועט ער פאָרט? נישט וואָר?

כאַיִם: אָסער! ער וועט נישט קומען, ער האָט געזאָגט, ער וויל נישט קומען, איך זאָל אײַך שיקן רופן אַן אַנדערן, — זעט איר, באַלעבאָסטע־לעבן, אָט אַ דאָ דעריבער באַ ר׳ פישלען וווינט דער אַלטער דאָקטער — איטלעכער זאָגט אַף אים, אַז ער איז זייער אַ גרויסער מומכע, האָב איך אײַנגעוועגס דאָרט באַ אים אָפּגעטראָטן און האָב אים געזאָגט, אַז איר האָט אים געלאָזט זייער שיין בעטן, אַז ער זאָל טייקעפּ צו אײַך אַריבערקומען — איר קלאָגט אײַך עפּעס; האָט ער געזאָגט, ער וועט טייקעפּ אַריבערקומען. האָב איך עפּעס רעכט געטון?

סערקעלע: וואָס? דעם אַלטן שקראַפּ? גיי צו אַלדי שוואַרצע יאָר מיט אים, איך באַדאַרף אײַך ביידע אַף קאַפּאָרעס! ווער האָט דיך געבעטן דרום, אַז דו זאָלסט דעם שקראַפּ רופן, הע?

כאַיִם: ווייס איך? איך האָב געמיינט, אַ דאָקטער איז אַ דאָקטער — זאָל איך וויסן, אַז איר האָט אײַך פאַרליבט נאָר אָן דעם רעדלעכן?

סערקעלע: וואָס? פאַרליבט האָב איך מיך אָן רעדלעכן? דו גאַנעוו! אַ רועך אין דײַן טאַטן אַרײַן! איך האָב מיך פאַרליבט אָן רעדלעכן? דאָס הייסט אַן אַכבעראָש! אַ מאַראָכע, כלעבן, עס הערט כאָטש קיינער נישט מײַנע צאָרעס! וואַרט, וועסט דיר שוין אַ קריִע רײַסן נאָך דײַנע יאָר און דײַנע טאָג, אוי, מײַנע קויכעס!

כאַיִם: זאָג איך דען, אַז איר האָט אײַך פאַרליבט אָן אים? עס רעדט זיך דאָך נאָר אַזוי — אַז איר ווילט נישט קיין אַנדערן נאָר רעדלעכן, נו...

סערקעלע (גיט אים אַ פּאַטש): נאַ! דאָ האָסטו פאַרליבט, אַ רועך אין דײַן פאָטער און מוטער אַרײַן! טייקעפּ זאָלסטו מיר צוריק לויפן צו דעם אַלטן שקראַפּ און אים זאָגן, אַז ער זאָל נישט קומען. איך באַדאַרף אים און דיך אַף טישאָנצע קאַפּאָרעס! גיי, זאָג איך!

כאַיִם (כאַפּט זיך אָן באַ דער באַק און גייט און וויינט): טוט מער נישט אַ גאַנצע לעכע טאָג נאָר שרײַט און שלאָגט, צו דעם האָט זי יאָ קויעך... (ער גייט אַוועק).

סערקעלע (אַליין): נאָך גוט, אַז ער האָט מיר פריִער געזאָגט, אַז ער האָט דעם גערופן. (זי לאַכט זייער) האַ־האַ־האַ! דאָס העט שיין געווען, דער דאָקטער זאָל זיך דאָ געוועזן אַזוי אַרײַנקומען, און איך גיי אַרום געזונט ווי אַ ריז! ווי געפעלט אײַך אָבער דער גאַלגאַן, דער רעדלעך? ער וויל נישט קומען? ער קען מיך נישט קורירן? אַזוי אַ לײַדעק, וואָס ער קער זיך דאָס נאָך צו האַלטן פאַר אַ קאָוועד, אַז איך רופ אים צו מיר! (זי באַקוקט זיך קעגן דעם שפּיגל) בין איך דען נישט עפּשער נאָך זייער אַ פײַנע ווײַבל! וואָס פעלט מיר, וואָס? הע? (זי ווערט בייז) איך וועל אים שוין לערנען טאַרבוס, דעם פאַרך! ער קען מיך נישט קורירן! וואַרט נאָר, וואַרט, איך וועל דיך שוין זען אַזוי צו קורירן, אַז דו וועסט נישט וויסן פון דײַן לעבן

צו זאָגן. אזוי א קאפּצן! אזוי אַן אָפּגעריסענער און אָפּגעשליסענער דײַטש! נו, וואָס איז דען דער מער? אז ער האָט יאָ א שיין פּאָנעם, זאָל ער זיך קענען באַפעלן צו מיר: איך זאָל מיר לאָזן רופן אַן אנדערן? וואַרט, וואַרט, מע קען נאָך קריגן זעלכע שיינע מעציִעס, ווי דו ביסט, אָבער דיר וועל איך עס געדענקען! דיר וועל איך ווײַזן, ווער עלטער איז. (זי שרײַט) כאַווע! כאַווע! אוי, מײַנע קויכעס!

זיבעטער ארײַנקום

סערקעלע, כאַווע

סערקעלע: הונדערט מאָל מוז איך רופן און שרײַען, איידער זי רירט זיך, די נעווייִלע! גיי נאָר אריבער צו ר׳ גאַווריִעלן. און זאָג אים, אז איך האָב אים זייער שיין געלאָזט בעטן הײַנט צו מיר אַף אַן אָנבײַסן, הערסטו? גיי און זוים זיך גאָרנישט, וואָרן דו וועסט נאָך דאַרפן דרײַערליי געריכטסן צו מאַכן.

כאַווע: כלעבן, באַלעבאָסטע־לעבן, איך האָב גאָר קײַן צײַט נישט, די יויך וועט מיר דאָ דערווײַל אויסלויפן — שיקט בעסער כאַימען.

סערקעלע: טאָמיד איז אָבער אזוי: אז איך זאָג, זי זאָל גיין, הייסט זי מיך שיקן כאַימען. פאַרוואָס האָסטו מוירע צו גיין? ער וועט פון דיר א שטיק אָפּבײַסן? קוקט זי נאָר אָן, די לויכנדיקע צאָרע, עס דאַכט זיך איר אויך, אז זי שײַנט נאָר, די פּאַסקודניצע!

כאַווע: נו, זעט איר, בין איך א פּאַסקודניצע, וועט ער מיך נישט נעמען פאַר א קאַלע — איך בין אים מויכל, דעם ווילן יונג. נאָר זאָגט מיר נאָר, איך בעט אײַך, אז איך בין יאָ אזוי א פּאַסקודניצע, פאַרוואָס דאָטשעפּעט ער מיך אַלץ, ווען ער גייט דורך דער קיך? אָט א דאָס הערט מיר נאָך געפעלט, אז איך זאָל נאָך גאָר צו אים אהיים גיין!

סערקעלע: אָט דאָ קוקטס אָן אַביסל א פּיסק פון אזוי א פאַרשיווע מויד! פינצטערע לייד זאָל נאָר די מאַמע אַף דיר זען — וועמען דען זאָל איך נאָך אים שיקן? אוי, מײַנע קויכעס! איז זשע שוין גאָר דאָס צום אויסהאַלטן? כלעבן, עס איז טאַקע עמעס, וואָס מע זאָגט: <א מיִעסער מויד טאָר מען קיין געלט נישט געבן, וועסט שוין שפּעטער פאַרשוואַרצט ווערן> זי מיינט, איך האָב אַלץ אזוי קויעך מיר דאָס געזונט מיט איר אָפּצורײַסן, אוי ווײ, מײַנע קויכעס!

אכטער ארײַנקום

סערקעלע, כאַווע, כאַיִם

כאַיִם (בלײַבט שטיין בא דער טיר און ווישט זיך מיט דער פּאָלע די אויגן און וויינט).

סערקעלע: נו? ביסטו געוועזן?

כאַיִם: יאָ.

סערקעלע: נו, וואָס האָט ער דיר געענטפערט?

כאַיִם: וויִאזוי האָט ער מיר געקענט ענטפערן, אז ער איז נישטאָ אינדערהיים?

סערקעלע: ביסטו זשע קראַנק געוועזן דעם מעשאָרעס צו זאָגן?

כאַיִם: איך האָב דאָך אים געזאָגט; ער האָט מיר אפילע געענטפערט, אז דער דאָקטער איז שוין אהער געגאַנגען.

סערקעלע: וואָס? ער איז שוין אהער געגאַנגען? (זי ברעכט זיך די הענט און שרײַט מיט קאַס) אוי, פאַרשוואַרצט בין איך געוואָרן! וואָס וועל איך דאָ איצט טון, וואָס וועל איך דאָ איצט אָנהייבן? א מיסע־מעשונע זאָלסטו אײַנעמען! וואָס גיט מען זיך דאָ פאַר אַן אייצע? (זי לויפט צום טיש און כאַפּט א מעסער און לויפט דערמיט צו כאַיִמען) גיי מיר אויס די אויגן, דו מאַמזער, וואָרן איך מאַך דיר דעם טויט!

כאַיִם (אַנטלויפט און באַהאַלט זיך הינטער כאַוועס און שרײַט): גוואַלד! אוי ווײ מיר! כאַווע־לעבן! גוואַלד!

כאַווע (לויפט ארום אין שטוב, כאַיִם האַלט זיך אָן אָן איר קלייד און לויפט נאָך, סערקעלע יאָגט זיי ארום).

כאַיִם און כאַווע (שרײַען בײדע מיטאַמאָל): גוואַלד! ראַטעוועטס! גוואַלד! (זײַי פאַלן בײדע איבער א שטול אַף דער ערד).

נײַנטער ארײַנקום

ר׳ מוישע, הינדע, אַלטעלע (קומען פון דער טיר, וואָס איז אָן דער רעכטער זײַט). דער דאָקטער (קומט פון דער טיר, וואָס גייט אַף דער גאַס ארויס). סערקעלע, כאַווע, כאַיִם

סערקעלע (פאַלט קלאָמערשט, ווי זי דערזעט זיי ארײַנקומען, אַף דער קאַנאַפּע אנידער כאַלאָשעס).

אַלטע (לויפן צו איר צו און ראַטעווען און רײַסן זי. כאַווע פאָכט אַף איר מיט דעם פאַרטעך, און כאַיִם מיט בײדע פּאָלעס).

אַלטעלע (שרײַט): מאַמעניו! מײַנע צערטלעכע מאַמעניו!

דער דאָקטער: זײַט נור רויִק, ווײַנט הער, ווײַנט.

אַלטעלע: גלײַך, גלײַך, הער דאָקטער! (זי נייגט זיך צו אים גאַנץ מיט כיין) איך ברינגע גלײַך פאָם קעלער.

דער דאָקטער: לאַסען זי, עס דויערט צו לאַנגע, געבען זי וועניגסטענס קאַלטעס וואַסער אָדער איינ וועניג עסיג הער.

הינדע (כאַפּט א גלאָז וואַסער און שפּריצט סערקעלען אין פּאָנעם ארײַן).

דער דאָקטער: רעכט זאָ, מײַן קינד! גוט, רעכט גוט.

סערקעלע (קומט קלאָמערשט אַביסל צו זיך און שרײַט): אוי ווײ, מײַנע קויכעס!

הינדע: געלויבט צו גאָט! זי לעבט! זי לעבט!

ר׳ מוישע (אין דער שטול צו זיך): איך האָב טאָמיד געוווּסט, אז איר סאָף וועט נישט גוט זײַן, גאָט באַרעכט הו ווייסט, וואָס ער טוט! (הויך צו כאַוועז) וואָס איז דאָס דאָ אָבער אזוינס געוועזן?

כאַווע: איך ווייס אָסער אַליין נישט, עפּעס האָט זי דאָ געהאַט מיט כאַיִמען צו טון, און אין קאַס, ווי איר טעוועלע איז, איז זי צוגעלאָפן צו אים מיט א מעסער און האָט געשריגן, זי וויל אים דאַפקע דעם טויט מאַכן. האָט ער זיך נעבעך געוואָלט הינטער מיר באַהאַלטן, איז זי ווידער צו מיר געלאָפן מיט דעם מעסער אין דער האַנט, האָבן מיר בײדע געוואָלט פאַר איר אַנטלויפן, איז זי פּלוצלינג פאַר קאַס גאָר אנידערגעפאַלן כאַלאָשעס.

679—15

II:10

כאַים: ע, באַלעבאָס־לעבן! זי ווייסט נישט די מײַסע גאָר פונ אָנהייב, איך וועל אײַך דערציילן גאָר אינגאנצן. זי האָט מיך געשיקט נאָך...

סערקעלע (שרײַט פּלוצלינג זייער הויך): אוי וויי! גאזלאָנים! שמועסט נישט, וואָרן איך וועל ווידער כאלעשן!

דער דאָקטער (זיצט נעבן סערקעלען און טאפּט זי באַם דייפּעק און זאָגט צו זיך אינ דער שטיל): דאס איזט איינע זאָנדערבארע[1]) אָהנמאכט. דער פּולס איזט גאנצ רעגעלמעסיג. (הויך צו סערקעלען) נונ, ווי איזט עס איהנען יעצט? איזט עס איהנען בעסער?

סערקעלע: האַר־לעב! ראטעוועט מיך! גוואלד! איך בינ פארבײַ!

דער דאָקטער: נו, נו, פּירכטענ זי ניכטס, עס ווירד שאָנ בעסער ווערדענ; ברינגט זי נור צו בעטע, זי האט .עטוואס שעדליכעס עסענ אָדער טרינקענ מיסענ.

אלטעלע (זאָגט מיט כיינ): ניינ, הער דאָקטער! צום אנבײַסענ האט זי נור צוויי גלאז קאפע מיט דרײַ פּוטער־געבעקסלעך געגעסענ, ווײַטער האט זי ניקס אינ מויל געהאבט...

הינדע (זאָגט צו אלטעלען): פרײדע־אלטע־לעבן! גיב מיר די שליסעלעך, וועל איך דער מומעניו אביסל קעלנישוואסער געבן.

אלטעלע (אינ דער שטיל צו הינדען מיט קאס): פרידעריקע ביסטו מיך קראנק צו רופנ? (הויך) איך האבע ווארהאפטיג זעהר וועניג אונד ברויכע עס הייטע[2]) פיר מיך זעלבסט, דענ מײַנ ברייטיגאם זאָל יא הייטע היר זײַנ.

דער דאָקטער (הייבט זיך אויף פונ דער שטול): אלזאָ, ברינגט זי נור גלײַך צו בעטע, אונד לאסענ זי מיר פעדער אונד פאפיר געבענ, עס ווירד שאָנ אלעס גוט ווערדענ.

הינדע און כאווע (זעצנ אויף סערקעלען).

סערקעלע (קרעכצט הויך): אוי וויי! אוי וויי! אוי וויי, מײַנע קויכעס!

הינדע און כאווע (פירנ סערקעלען אינ איר שלאָפצימער ארײַנ).

כאַים (זוכט פאפיר און פעדער).

צענטער ארײַנקום

דער דאָקטער, ר' מוישע, אלטעלע, כאַים, יעראכמיעל

יעראכמיעל (קומט דורך דער טיר, וואָס גייט אפ דער גאס ארויס מיט א בריוול אינ דער האנט, ער נעמט אראָפּ דעם ספּאָדעק און זאָגט גאנצ הויך): מײַנ בא־בא־בא־באלעבאָס.

אלע (ווינקען צו אים, ער זאָל שטיל זײַנ).

אלטעלע (גייט צו יעראכמיעלן און זאָגט אים עפּעס בעסאָד).

כאַים (ברענגט צו טראָגנ צו דעם דאָקטער פאפיר מיט א פעדער).

דער דאָקטער: נונ? וואָ איזט דענ די דינטע[3])?

כאַים: דער האר האָט דאָך נאָר געזאָגט, אז מע זאָל ברענגען פעדער מיט פאפיר?

דער דאָקטער: נונ, זאָ ברינג אויך די דינטע.

---

[1]) מאָרנע. [2]) הײַנט. [3]) די טינט. — ר ע ד.

II:11

אלטעלע (באַקוקט זיך קעגנ דעם שפּיגל): נא, ווי איך אויסזעהע! אך! מײַנע לאָקענ גאנצ רעזאָנירט[1])! (זי מאכט זיך די לאָקנ קעגנ דעם שפּיגל צורעכט) איך האבע מיך זעהר ערשראָקענ.

כאַים (ברענגט צו טראָגנ א טינטאָרנ און אביסל זאמד אינ דער פּאָלע): דאָ האָט דער האר טינט און פּריזאמד.

דער דאָקטער: נו, נו, נו, שאָנ רעכט. (ער זעצט זיך אנידער און שרײַבט).

ר' מוישע (זיפצט גאנצ הויך): אוי! האלעווײַ דער סאָפ זאָל גוט זײַנ!

דער דאָקטער: אבער ווארום זינד זי, מײַנ ליבער הער דאנציגער, זאָ נידערגעשלאגענ? פירכטענ זי נור ניכטס, איהרער פרוי איזט עס בערייטס[2]) אום פילעס בעסער, עס וואר נור זאָ איינ קליינער היסטערישער אנפאל. קענטענ זי מיר אבער ניכט זאגענ, וואס איהר פאָרהער פעהלטע, אלס זי מיך רופענ ליס?

ר' מוישע: פריִער האָט איר גאָרנישט געפעלט, נאָר זי איז זייער בייז, זייער נישט ווערט, גאָט ווייסט, צו וואָס זי וועט נאָך אמאָל קומען דורך איר שלעכטיקײַט (ער ווײַנט זייער).

דער דאָקטער: נו, נו, נו, בערוהיגענ זי זיך, מײַנ ליבער הער דאנציגער, עס ווירד שאָנ אלעס גוט, רעכט גוט ווערדענ. איהר קרעפּטע־צושטאנד איזט ניכט שלעכט, איך פערזיכערע זי, זי איזט שטארק גענוג.

כאַים: יאָ, האר דאָקטער! זי האָט מיר פריִער אזוי א גוטנ פּאטש געגעבנ, עס זענען מיר אזש פונקען פאר די אויגנ געפלויגנ!

אלטעלע (גיט אים א שטויס, ער זאָל שווײַגנ).

דער דאָקטער (שטייט אויף און גיט ר' מוישען די רעצעפּט): שיקענ זי דיזעס אינ די אפּאָטעקע, זי בעקאָמענ דא איינ פלעשכענ, כאָנ דיזעם געבענ זי איר אלע צוויי שטונד צוויי עסלעפעל, אונד ווענ דאס פלעשכענ אויסגעברויכט זײַנ ווירד, שיקענ זי מיך גיטיגסט ווידער רופענ. איבעריגענס זאָל זי זיך רעכט ווארם האלטענ, אים צימער זיצענ, ניכטס אלס זופּע עסענ אונד זיך ניכט מעהר ערגערנ אונד שרײַענ. נונ פיהרענ זי מיך נאך איינ מאהל צו איהר, איך ווערדע איהר עס זעלבסט זאגענ, קאָמענ זי. (ער גייט מיט ר' מוישע צו סערקעלען אינ שלאָפצימער ארײַנ).

כאַים (גייט זיי נאָך און ווײַזט מיט דעם פינגער פונ איינ האנט אפ דער אנדערער האנט): אזוי ווי דאָ וועלנ האָר וואקסנ, אזוי וועט זי דאָס אלצ פּאָלגנ, וואָס דער אלטער שקראַפּ זאָגט. לאָ: ער נאָר אוועקגיינ, אָהאָ, וועט זי ווידער וויעוועענ און שרײַענ. (ער גייט נאָך אינ דעם שלאָפצימער ארײַנ).

עלפטער ארײַנקום

אלטעלע, יעראכמיעל

אלטעלע (גיט א לויף צו יעראכמיעלן): יעצט שפּריך, וואס ברויכסט דו?

יעראכמיעל: דע־דע־דע־דער באלעבאָס האָ־אָ־אָט מיך געשיקט מיט א־א־א קוויטעלע.

---

[1]) צעשויבערט. [2]) שוין. — ר ע ד.

אלטעלע: צו וועמ?

יעראכמיעל: צו וועמען: צו־צו־צו־צו דיר.

אלטעלע (מאכט זיך, גלייך זי פארשטייט אים נישט): צו וועמ, זאגסט דו?

יעראכמיעל: ווי־י־י־דער צו וועמען — צו צו־צו־צו דיר.

אלטעלע (מיט קאס): דאס הייסט איין לומפ! נון ווער בין איך דען? ווי הייס איך דען?

יעראכמיעל: דו הייסט פ־פ־פ־פריידע־אלטע.

אלטעלע: איך הייס אבער פריילײַן פרידעריקע דאנציגערין.

יעראכמיעל: נו האָ־אָ־אָב איך צו דיר גאָ־אָ־אָר קיין קוויטל נישט, מײַן בא־א־אלע־באָס האָ־אָט מיך דאָס קוויטל גאָ־אָ־אָר געהייסן אָ־אָפּ־געבן פריידע־אלטען (ער וויל אוועקגיין).

אלטעלע (לאָזט אים ניט אוועקגיין): אבער קאָמ נור הער, דאס בריפכען איז יא אן מיך. צײַג עס נור הער!

יעראכמיעל (באהאלט דאָס קוויטל אין קעשענע אריַין): וואָ־אָ־אָרן איך וויל?

אלטעלע: דו זאגטעסט יא ערשט זעלבסט, דאס דו אן מיך איין בריפכען האסט, נון, זאָ גיב עס הער.

יעראכמיעל (קערט זיך צוריק אום): נו, זאָ־אָ־אָג מיר, ווי הייסטו?

אלטעלע: נון, איך הייסע פריידע־אלטעלע אויך — דאס הייסט איין נאר!

יעראכמיעל (מאכט זיך קלאָמערשט נישט פארשטיין): וואָס? פריידע א־א־אלטע איז א נאר? דאָ־אָס גייט מיך גאָ־אָר נישט אָן, זײַ באדארפ אי־איר נאָר דאָ־אָס בריוול אָ־אָפּצוגעבן.

אלטעלע: נון, זאָ גיב שאָן איינמאהל הער, איך זאג דיר יא, איך הײסע פריי־דע־אלטעלע, אבער איך הייסע פריילײַן פרידעריקע דאנציגערין אויך.

יעראכמיעל: ע־ע־עפּעס האָט זי עפּשער זי־י־יבן נעמען, גאָ־אָ־אָר אזוי ווי יי־סרע — (ער זוכט אין קעשענע) יאָ, און פא־א־אר מײַן וועג גאָ־אָ־אָר נישט?

אלטעלע (גיט אים געלט): היר האסט דו, גיב נור שאָן דאס בריפכען הער.

יעראכמיעל (באהאלט פריער דאָס געלט אין קעשענע אריַין, דערנאָך גיט ער איר דאָס בריוול): דאָ האָ־אָ־אָסטו דאָ־אָס בריוול און גיב מיר טייקעף א־א־א טשוווע.

אלטעלע (לייענט דאָס בריוול אין דער שטיל דערנאָך זאָגט זי צו יעראכמיעלן): זאגע דעם הערן הענדלער...

יעראכמיעל (פאַלט איר אין די רייד אריַין): דאָ־אָס מיינסטו מײַן בא־בא־באלע־באָס?

אלטעלע: נון יא, אלזאָ זאגע איהם, דאס אלעס, גאָט זײַ־דאנק, זעהר גוט איז, ר' יויכענען וואר הייטע היר, די מוטער האט איהם אלעס גוטע געאנטוואָרטעט, זאָ ווי װיר אונז װינשען, אויך זאגע איהם, דאס ער נירגענדס [1] וועגגעהען זאָל, דען די מוטער ווירד איהם הייטע אײַנלאדען צו זיך אויף אנבײַסען, אונד הייטע בײַנאכט ווירד דאס געווינשטע שאָן זיכער זײַן.

יעראכמיעל (איז זיך אביסל מעיאשעוו): גיב דו מיר בע־ע־סער צוריק א־א־ קוויטעלע.

[1] אין ערגעץ ניט. — ר ע ד.

אלטעלע: איך קאן אבער יעצט אונמעגליך שרײַבען.

יעראכמיעל (לאכט): הע־הע־הע, און אי־יך ווייס שוין פארוואָס!

אלטעלע: זאגע, ווארום מיינסט דו?

יעראכמיעל (נעמט ארויס אויס דער קעשענע דאָס געלט און ווײַזט עס איר) ווײַל דו האָ־אָסט א־אביסל א־א שווערע האנט.

אלטעלע: דו אימפּערטינענטער קערל [1]! נון זאָ ווארטע, אונד איך ווערדע שרײַבען (זי זעצט זיך אנידער באם טיש און שרײַבט).

יעראכמיעל (שטעלט זיך אפ די שפּיץ פינגער פון די פיס און קוקט, ווי זי שרײַבט; ער מאכט כוויזעק אויס איר): אָ־אָ־ווא! כלעבן, א־א־אקינצלעך קסעוול, סא־אמע לאָ־אָפּעטעס און פא־אלקעס.

אלטעלע (לייגט צונאנד דאָס בריוול און גיט עס יעראכמיעלן): היר האסט דו אנט־וואָרט, און זאגע דעם הערן הענדלער, דאס ער הייטע בײַ אונז שפּײַזען ווירד, ער זאָל נירגענדס וועגגעהן.

יעראכמיעל: אר־און איך זאָ־אָל בלײַ־ײַבן אי־אין דער היים אר־און נישט האָ־אָבן וואָס צו ע־עסן?

אלטעלע: נים נור אונד געה, דאס געהט מיך ניכט אן.

יעראכמיעל: דאָ־אָס גייט אָ־אָבער מיך אָן, איך וועל אָ־אָ־אָסער גישט נע־מען דאָ־אָס בריוול.

אלטעלע: נון, זאָ קאָמ דו אויך מיט דײַנעם הערן, נור נים שאָן.

יעראכמיעל: אזוי, ביסטו טא־אקע א פײַן מיידעלע, אזוי האָ־אָב איך דיך אוי־אויך ליב (ער נעמט דאָס בריוול און גייט אוועק).

אלטעלע: דאס הייסט איין טויגעניכטס! נאך דער האָכצײַט מוס ער גלײַך אב־געשאפט ווערדען, אונד לויטער קריסטליכע דינסטען ווערדע איך האלטען, קיינע איינציגען יודען! ווי מיך דער דא בעהאנדעלט האט, אלס ווען איך מיט איהם צוזא־מען שווײַנע געווידעט [2] העטע. נא! זאָ איין דומער, זאָ איין שטומער קערל! איך ווערדע איהן אבער שאָן בײַ מײַנעם ברײַטיגאם פערקלאגען. און דיזעס בריפכען מוס איך גלײַך צו דען איבעריגען זאכן, וועלכע איך פאָן איהם האבע, הינלעגען. (זי גיט דעם בריוו א קוש און לויפט אוועק. דער פאָרהאנג לאָזט זיך אראָפּ).

סאָף פון דעם אנדערן אופצי

[1] כוצפעדיקער יונג. [2] געפּאשעט. — ר ע ד.

דריטער אופצי

עס קומט פאָר די אייגענע שטוב ווי בא דעם ערשטן אופצי.

ערשטער אריַינקום

ר׳ גאוורִיעל (אליין)

(ער ליגט אפ דער קאנאפּע האלב אויסגעטאָן) : א מאשקן זאָל מען זיך פארזעצן און קלוג זאָל מען זייַן — אצינד וועט זיך מיר דאָס ערשט א וועלט עפענען. ר׳ מוישע דאנציגערס איידעם! ווער וועט מיר זייַן גלייַך? — איך וועל זיי דאָס אלע מירצע־שעם בא דער נאָז ארומפירן. מיילע דער מעכותן איז זיך דאָך טאקע א פראָס־טער גראָבער יונג, ער קען דאָך ניט א צייַלעם פון אן אלעף, בא אים וועל איך זייַן דער ראָוו. דער מעכותענעסטע וועל איך דעם קאָפּ אזוי פארדרייען, כאָטש עס דאכט זיך איר, אז זי גייט אין ספּאָדעק, אז זי וועט אליין נישט וויסן פון איר לעבן צו זאָגן. און מייַן קאלע, דער פריילײַ פרידעריקע באדארף איך דאָך נאָר איינמאָל צו זאָגן, אז זי איז זייער שיין, האָב איך זי דאָך שוין אינגאנצן געקויפט. גאוורִיעל! דו לויכסט, ביסט א יונג מיט שפּאָרן! (ער רוט זיך אביסל אָפּ) יאָ, אלץ רעכט, אלץ גוט, וואָס טוט מען אָבער מיט דעם פארשווארצטן סילעק? ווו נעמט מען כאָטש טויזנט ריינייש מינץ? און די פייַנע בעריעטע שפּארט זיך דאָך דאפּקע איַין, אז איך זאָל טייקעפּ בא די טנאָים מעסאלעק זייַן, און דאָס, אז נאָר בא איר זאָל דער סילעק ליגן איַינגעלייגט — וואָס טוט מען אצינדערט? (ער הייבט זיך אום פון דער קאנאפּע און גייט א פּאָר מאָל אין שטוב ארום און אראָפּ און טראכט) זאָל איך עפּשער זאָגן, אז איך קען אצינד נישט מעסאלעק זייַן, ווייַל איך בין איצט פארשטעקט מיט מייַן געלט אין סכוירעס? — סערקעלע איז אָבער אויך נישט פון די נאראָנים, וואָס זענען צען אום א גראָשן, וועט זי זאָגן (ער שפּעט נאָך, ווי סערקעלע שמועסט) אוי, מייַנע קויִכעס! מייַן אלטע־לעבן, זאָל שטארק און געזונט זייַן, איז דאָך אָנדאָס ערשט אלט דרייַצן יאָר, איך קען נאָך באשטיין צו ווארטן, ביז איר וועט דאָס געלט איַינ־קאסירן — און וואָס וועט זייַן? איך האָב מוירע, זי וועט זייער לאנג מוזן ווארטן. (ער טראכט ווידער אביסל נאָך) זאָל איך עפּשער אלטענן גאָר דעם סאָד אויסזאָגן, אז איך האָב קיין געלט נישט? נו, וואָס וועט זייַן? אז א נאר ווארפט ארייַן א שטיין אין גאָרטן אריַין, קענען דאָך אים צען קלוגע אויך שוין נישט ארויסנעמען — אלטעניו וועט גיין טייקעפּ דערציילן דער מאמעניו, און די מאמעניו דעם טאטעניו, און דערנאָך, גאוורִיעלניו, מעגסטו דיר שוין אופנייען א טאָרבעניו און גיין אין די הייַזער. (ער טראכט נאָך, דערנאָך גיט ער א געשריי) ווארט, עס איז דאָ! נאָר וואָס העלפט דאָס? (ער טראכט ווייַטער, פּלוצלינג גיט ער זיך א כאפּ באם שטערן און שמועסט שטילער) א־הא! אז דאָס זאָל מיר געראָטן — ע, וואָס! עס מוז מיר געראָטן — נויט ברעכט אייַזן,

האָט איינער אמאָל געזאָגט. (ער גייט ארום אין שטוב און מאכט מיט די הענט, אזויווי איינער קלערט נאָך; דערנאָך זאָגט ער גאנץ פּאמעלעך) הערסטו, גאוורִיעל, מיר געפעלט עס. איך זאָג דיר, עס איז גוט און גוט און נאָך בעסער. גאוורִיעל! ביסט א ווילער יונג! (ער רוט זיך אָפּ אביסל) כלעבן, איך זאָל מיך איצט קענען דערלאנגען, וואָלט איך מיר אליין איצט א קוש אין פּיסקל ארייַן געגעבן! (ער קוקט זיך אום אין אלע ווינקעלעך) איך זאָל נאָר וויסן, ווו עפּעס ליגט! די לייַט האָבן זיך אלע געלייגט שלאָפן נאָך דעם עסן. אצינד העט, כלעבן, די רעכטע צייַט געווען עפּעס צו טון. (ער גייט צו דער טיר, וואָס איז אין דער רעכטער זייַט, און האָרכט, דערנאָך גייט ער צו דער טיר, וואָס גייט אפ דער גאס ארויס, און פארריגלט זי, דערנאָך גייט ער צו דער קאָמאָדע און פּרוּווט, אויב זי איז אָפן) שלעכט, פארשלאָסן. (ער גייט צו דער שאפע און פּרוּווט, אויב זי איז אָפן) ביטער, אויך צו־געמאכט. (ער ווייַזט מיט דעם פינגער אפ סערקעלעס שלאָפכיידער) איך זאָל נאָר וויסן, אז עס וועט דאָ קיינער נישט אָנקומען, העט איך דאָרט אביסל בוידעק כאָמעץ געווען. ע, אז מע שטעלט נישט איַין, נעמט מען נישט אויס. (ער וויל גיין אין שלאָפכיידער אריַין און האָרכט) מיר דאכט זיך, מע גייט. (ער ווערט בייז און גיט זיך געשווינד א וואָרף אנידער אפ דער קאנאפּע) געשעדיקט זאָל עס ווערן!

צווייטער אריַינקום

ר׳ גאוורִיעל, כאָיִם

כאָיִם (קומט ארייַן נאָר אין די זאָקן אָנגעטאָן מיט די שיך אין דער האנט, און קוקט, אויב ר׳ גאוורִיעל שלאָפט) : איר שלאָפט נישט, ר׳ גאוורִיעל־לעבן!

ר׳ גאוורִיעל (בייזערדיק) : ניין, איך קען נישט שלאָפן.

כאָיִם (שמייכלט) : עס גייט אייַך אזויווי מיר : אייַך פארדרייט פריידע און מיר כאַווע דעם קאָפּ.

ר׳ גאוורִיעל : אזוי איז דאָס, באָכער? דו מאכסט דיך צו צו כאַווען — איך האָב דאָס גאָרנישט געוווּסט, אז דו ביסט אזוי א ווילער יונג, כלעבן!

כאָיִם (מיט גייַוועס) : וואָס איז דאָס, שטייט מיר עפּשער נישט אָן?

ר׳ גאוורִיעל : נו, וואָס זאָגט כאַווע דערצו?

כאָיִם : פרעגט גאָרנישט, וואָס זי זאָגט אלץ! אמאָל זאָגט זי אזוי, און אמאָל ווידער אזוי, אקלאל, ווי דער שיגאָען קומט איר אָן. איך זאָג אייַך דעם עמעס, איך האָב מיך שוין היינט מיט איר גאנץ גוט איבער א מייַסעלע געקריגט, וואָרן אז עס קומט איר אָן איר מעשוגענע שאָ, ווייס איך גאָרנישט, וואָס עס טוט זיך מיט איר. דאָ שרייַט זי, איך בין גאָר פּלוצלינג א נאר, א שויטע, א פּאסקודניק, כאָטש איך ווייס דאָך אליין בא מיר, אז עס איז אלץ ליגנד — קורץ פון דער זאך, אז זי האָט כיישעק, טראכט זי אפ מיר אויס, וואָס עס איז נאָר דאָ אין דער קאָרט.

ר׳ גאוורִיעל : און דו, נאר, שווייַגסט איר?

כאָיִם : זעט איר, איך ווייס אָסער אליין נישט, וואָס עס טוט זיך מיט מיר, איך האָב שוין אזוי א פארשווארצטע טעווע, אז איך וויל אפילע אמאָל אפ איר בייז זייַן, לאָזט עס מיך נישט — עס מוז שוין זייַן עפּעס אזוי א קישעף, איך זאָג אייַך נאָר א קישעף — און ווידעראמאָל, אז עס פאלט איר איַין, קומט זי זיך אזוי

מיט אירע גוטע ריידעלעך צו מיר צו קריכן און זאָגט: „כאַיִם־לעבן! איך וועל דיך עפּעס בעטן, דו ביסט דאָך טאַקע אַ פֿיַין ייִנגל, טו מיר דאָס און דאָס, דו ווייסט דאָך, אַז איך האָב דיך ליב". נו, קענט איר אײַך גאָרנישט מעשײַער זײַן, ווי איך בלײַב שטיין. און ווער שמועסט, אַז זי מאַכט נאָך אַזוי אַביסל אַ כיינעוודיקע האַ־ווײַע און גיט מיר אַ גלעט באַם בעקל — אוי ווײ! ווער איך דאָך טאַקע שוין שיר ניט מעשוגע און רו נישט און שלאָף נישט גאַנצע נעכט, און אַפילע אין כאָלעם דאַכט זיך מיר אַלץ, אַז כאַווע שמועסט מיט מיר, אַז כאַווע רעדט מיט מיר.

ר׳ גאַוורִיעל: זאָג מיר נאָר אָבער, וואָס נעמט זי זיך דאָס אַזוי איבער, די מיִעסע מויד, העַ?

כאַיִם: ווער? כאַווע? אײ! וואָס רעדט איר? כאַווע איז מיִעס? אט, האָט מיר נישט פאַריבל, האָט איר דאָך עפּעס גאָר קיין גוסט נישט. כאַווע איז מיִעס?! קוקט זי נאָר אָן מיט מײַנע אויגן, מיר דאַכט זיך, אַז זי איז אַסאַך שענער אַפילע פון... אײ, וואָס זאָג איך, איך מיין נאָר, מיר דאַכט זיך, אַז עס איז שוין נישט פאַרהאַנדן שענערס פון כאַווען. נאָר וואָס דאַרף איך אײַך ערשט דאָ צו דערציילן — עס האָט אַ פּאָנעם, איר ווייסט דאָס נישט אַזוי גוט ווי איך, — נאָר איר זאָגט דאָס פאַר מיר אַזוי.

ר׳ גאַוורִיעל: וואָס קומט דיר אָבער דערפון אַרויס, וואָס כאַווע איז אַפילע שיין? נו, וועט אין עמעס עמעצ אַנדערשט אָן איר קריגן אַ שיין ווײַב! וואָס העלפט דיר די אַלע מײַסעס? אַז דו געפעלסט איר ניט, וועט זי זיך אַוואַדע באַלד און גיך אויסזוכן אַן אַנדערן, און דו וועסט בלײַבן שוויצן.

כאַיִם (כאַפּט זיך אָן מיט ביידע הענט באַם קאָפּ): אוי ווײ! זאָל גאָט באַרעכ הו שוי־מער און מאַצל זײַן! כאַווע זאָל נעמען אַן אַנדערן? ניין, דאָס קען נישט זײַן, ניין, דאָס טאָר נישט זײַן! איך זאָל טאַקע וויסן אין די וועגעלעך צו אַרבעטן, איך זאָל טאַקע וויסן צו גיין פון טיר צו טיר קאַפּצענען — ניין, דאָס וועל איך נישט צולאָזן.

ר׳ גאַוורִיעל: וואָס דען ווילסטו דיר פאַר אַן אייצע געבן, כאַיִם?

כאַיִם: זעט איר, מײַן ליבער ר׳ גאַוורִיעל־לעבן... (ער קראַצט זיך הינטער דעם אויער און רעדט) איך בין, אייגנטלעך, געקומען אַהער אײַך בעטן — איך זע דאָך, אַז איר וועט דאָ ווערן אונדזער יונגער באַלעבאָס, און איך ווייס, אַז וואָס איר, זאָלט לעבן, וועט נאָר זאָגן, וועלן אַלע, דער באַלעבאָס, די באַלעבאָסטע און אַלטעניו, זאָל שטאַרק און געזונט זײַן, דערצו מוזן זאָגן „אָמיין" — איבער דעם האָב איך אײַך איצט געוואָלט בעטן... (ער גיט אים אַ קוש אין דער האַנט אַרײַן) זעט איר, איך בין דאָך נעבעך, ווי איר קוקט מיך אָן, אַן אָרעמער יונג — האָב איך אײַך געוואָלט בעטן, איר זאָלט מיך, אָרעמען יונג, אויך אין זין האָבן... איך ווייס דאָך, אַז איר זענט זייער אַ גוטער מענטש, האָב איך אײַך געוואָלט בעטן, איר זאָלט מיר דעם שידעך מיט כאַווען אויספירן — איר וועט זען, — אַז אין מײַן לעבנסטאָג וועל איך אײַך דאָס נישט פאַרגעסן.

ר׳ גאַוורִיעל: אַזוי, באָכער! דאָס מיינסטו! — נו, נו, אַבי דו האָסט מיר נאָר געזאָגט, וואָס דו מיינסט. האָב קיין מוירע נישט, עס וועט שוין רעכט זײַן. (ער קלאַפּט אים מיט דער האַנט אויף דער פּלייצע) זאָרג נישט, כאַיִם! לאָמיך נאָר פריִער כאַסענע האָבן, וועסטו שוין זען, וואָס איך קען. פאַרלאָז דו דיך נאָר אויף מיר, איך זאָג דיר, כאַווע איז שוין דײַן קאַלע, מעגסט שוין שלאָפן געשמאַק.

כאַיִם (וויינט און קושט ר׳ גאַוורִיעלן די האַנט): אוי, מײַן ליבער ר׳ גאַוורִיעל־לעבן! איר האָט מיך גאָר דערקוויקט, דערקוויקט זאָלט איר מיר ווערן פון דעם אייבערשטן! איך ווייס גאָרנישט, מיט וואָס איך וועל אײַך דאָס קענען אָפּדינען! גאָט באָרעכ הו וועט דאָס אײַך אַוואַדע טאָפּלט באַצאָלן, וואָס איר טוט אָן מיר, אָרעמען יונג.

ר׳ גאַוורִיעל: נו, נו, נו, וויין שוין נישט, עס שיקט זיך נישט, אַ כאָסן זאָל ווייִנען. גײ, ביסט אַ נאַר, זײַ נאָר מיר געטרײַ, וועסטו זען, אַז עס וועט דיר אוואַ־דע גוט זײַן, און וועסט נאָך קריגן פון מיר אַ גוט דראָשע־געשאַנק אויך.

כאַיִם: אוי, איר וועט זען, ווי געטרײַ איך וועל אײַך זײַן, ווי איך וועל אײַך אַלץ פאָלגן!

ר׳ גאַוורִיעל (גיט זיך פּלוצלינג אַ כאַפּ אויף, גלײַך ער האָט זיך געוועזן עפּעס דערמאַנט): יאָ, וואָס האָב איך דיר דאָ געוואָלט עפּעס זאָגן, וואָס קיין ליגנד איז? — יאָ, פאַר־וואָס גייט דאָס די באַלעבאָסטע הײַנט אָן דעם שטערנטיכל?

כאַיִם: איר ווייסט נישט? זי האָט דאָך דאָס הײַנט יאָרצײַט נאָך דעם ברו־דער.

ר׳ גאַוורִיעל: יאָרצײַט נאָך אַ ברודער? דאָס הער איך דאָס ערשטע מאָל. יאָרצײַט נאָך אַ ברודער? מע זאָגט נאָך אַ טאַטן אָדער נאָך אַ מאַמען, אָבער נאָך אַ ברודער פּלוצלינג צו האָבן יאָרצײַט? און ס׳אַנדערע, אַז מע האָט יאָרצײַט, גייט מען אָן דעם שטערנטיכל?

כאַיִם: זעט איר, איך וועל אײַך דערציילן. זי האָט נישט מער געהאַט, ווי דעם איינעם ברודער. ער איז געווען אַ גרויסער אוישער און זייער אַ גוטער מענטש. זי האָט אים אַזוי ליב געהאַט ווי דאָס לעבן. נו, דערווײַל איז ער אונטערוועגס דאָרט ערגעץ געשטאָרבן און האָט איר זײַן גאַנצ פאַרמעגן אָפּגעזאָגט, נו, האָט זי פאַר דאָס אַ ניידער געטון, אַז זי זאָל אָן דעם טאָג, ווען זײַן יאָרצײַט געפאַלט, גיין אָן דעם שטערנטיכל, און קיין שום שטיקל צירונג זאָל אויף איר לײַב אַרופקומען.

ר׳ גאַוורִיעל: זי מוז, אָן אײַנהאָרע, האָבן זייער אַסאַך צירונג? נישט וואָר?

כאַיִם: אוי, אוי, אוי! אויב זי האָט אַסאַך צירונג! ווייסט איר — זי האָט אַ פול, טאַקע אַ פול קופערטל מיט לויטער פערל און דימענטן, און קאַניעקס און אויבלען און שטיק, און כוץ איר אייגן צירונג האָט זי נאָך זייער אַסאַך, וואָס עס ליגט בא איר פאַרזעצט.

ר׳ גאַוורִיעל: איך ווייס גאָרניט, ווי מע קען ערגעץ אַזויפיל צירונג באַ־האַלטן?

כאַיִם: ע, איך וועל אײַך זאָגן, דאָס קופערטל איז, פּראַוודע, קליין, עס איז אָבער זייער שטאַרק געפּאַקעוועט און זי האַלט עס טאָמיד נאָר בא זיך אין שלאָפּ־ביידער צוקאָפּנס אין איר בעט, און דאָס שליסעלע האַלט זי טאָמיד בא זיך, זי גע־טרויט עס קיין מענטש אין דער וועלט נישט.

ר׳ גאַוורִיעל: דאָס איז זי, כלעבן, זייער גערעכט, זי איז טאַקע אַ גרויסע באַלעבאָסטע, זי האָט מוירע פאַר אַ גאַנעוו. זעסטו, איקער שאָכאַכטי, איך האָב גאָר פאַרגעסן — ווי שפּעט וועט איצט זײַן? וועט שוין זײַן זייגער צוויי?

כאַיִם: אײ, וואָס רעדט איר? דער שטאָטזייגער האָט שוין לאַנג דרײַ גע־שלאָגן.

III : 2

ר׳ גאַווריִעל: וואָס, שוין נאָך דרײַ? אָ־וואַ! וואָס טוט מען דאָ אַצינד? זײ שלאָפֿן נאָך אַלע, און איך באַדאַרף אַזוי נײטיק צו לױפֿן אױף דער פּאָטשט, און אַוועק־צוגײן אומגעזעגנט שיקט זיך אױך נישט. איצט ווײס איך מיר גאָר קײן אײצע צו געבן, וואָס טוט מען דאָ אַצינד?

כאַיִם: ווײסט איר וואָס, איך זאָל נישט מוירע האָבן פֿאַר דער באַלעבאָסטע, העט איך עפּשער געקענט אַ שפּרונג אַריבער געבן אױף דער פּאָטשט?

ר׳ גאַווריִעל: אױ, דו העסט טאַקע געווען אַ פֿײַנער יונג, דו זאָלסט מיר דאָס קענען טון.

כאַיִם: וואָס וועט אָבער די באַלעבאָסטע דערצו זאָגן?

ר׳ גאַווריִעל: גײ, נאַר, אַז איך הײס דיך, וועט זי דיר דערפֿאַר אָסער גאָר־נישט זאָגן.

כאַיִם: פֿאַר דעם זאָגן האָב איך, פֿראַוודע, קײן גרױסע מוירע נישט, נאָר פֿאַר דעם... (ער ווײַזט נאָך, ווי סערקעלע האָט אים אַ פּאַטש געגעבן).

ר׳ גאַווריִעל: שלאָגן, מײנסטו? גײ שױן, גײ, אַז איך שיק דיך, מעגסטו גײן. איך וועל דיך שױן פֿאַרענטפֿערן, האָב קײן מוירע נישט.

כאַיִם: איך בעט אײַך זײער, וואָרן איר קענט זי דאָך שױן, אַז זי ווערט בײז, ווי זי צעפּירט זיך די הענטעלעך. (ער מאַכט נאָכאַמאָל אַזױ נאָך ווי פֿריִער).

ר׳ גאַווריִעל: נו, גײ שױן, גײ, עס וועט שפּעט ווערן.

כאַיִם (טוט זיך אָן די שיך און גײט אַוועק).

ר׳ גאַווריִעל (קוקט אים נאָך): געלױבט צו גאָט, אַז איך בין שױן אַמאָל זײַנער פּאָטער געוואָרן. נאָר עפּעס נײַס האָב איך פֿאָרט איצט געוואָר געוואָרן, — מע קען פֿון אַ נאַר אױך עפּעס לערנען. עס פֿלעגט מיר פֿון אײביק אָן קאָשע צו זײַן, צו וואָס האָט גאָט באַשאַפֿן אַ נאַר אױף דער וועלט — נאָר אַצינד איז שױן רעכט. גאָט האָט באַשאַפֿן אַ נאַר, דער קלוגער זאָל מיט אים מאַכן וואָס ער וויל. העט די וועלט געווען מיט סאַמע קלוגע יונגע אָנגעשטאָפּט, העטן זײ, כלעבן, אַלע פֿאַר הונ־גער געשטאָרבן, און דו, גאַווריִעל, צווישן זײ. ווי שײן איך האָב מיר דאָ באַ אים אױסגעפֿאָרשט, ווו די רעפֿוע איז צו קריגן, וואָס קען מיר אױס מײַן כולשע אַרױס־העלפֿן — (ער ווײַזט אױף סערקעלעס שלאָפֿכײדער) דאָרט ליגט דאָס דער הונט פֿאַרגראָבן. (ער קוקט זיך אום) נאַ, אָט האָסטו — יעסט פֿיעס, ער איז ווידער דאָ.

כאַיִם (קומט ווידער צוריק און קוקט זיך אום אין אַלע ווינקעלעך און זוכט עפּעס).

ר׳ גאַווריִעל: נו, וואָס ביסטו ווידער צוריקגעקומען? און וואָס זוכסטו? פֿאַר־וואָס גײסטו נישט? עס וועט דאָך שפּעט ווערן.

כאַיִם (גײט אַרום אין שטוב און זוכט און שמועסט): יאָ, איך וועל טײקעף גײן, נאָר — זאָגט מיר נאָר, וואָס זאָל איך דאָרטן טון, אױף דער פּאָטשט? העע?

ר׳ גאַווריִעל: זעסטו, פֿאַר אײַלעניש האָב איך דיר גאָר פֿאַרגעסן צו זאָגן, אַז דו זאָלסט דאָרט נאָכפֿרעגן, אױב עס איז נישטאָ אַ בריוו צו מיר?

כאַיִם (זוכט ווײַטער און שמועסט): יאָ, וועמען זאָל איך אָבער דאָרט פֿרעגן? העע?

ר׳ גאַווריִעל: וואָס טײַטש? וועסט אַרײַנגײן צום פּאָטשטמײַסטער, וועסט שײן אָפּהײבן דאָס היטל און וועסט פֿרעגן, אױב עס איז נישטאָ עפּעס אַ בריוו צו גאַווריִעל הענדלער. ער וועט דיר טײקעף זאָגן, צי יאָ, צי נײן, ער איז אַ גאַנץ

III : 3-4

גוטער מענטש. האָב גאָר קײן מוירע נישט. נאָר גײ שױן, גײ געשווינד, וואָרן עס וועט שפּעט ווערן.

כאַיִם (גײט און שמועסט צו זיך אין דער שטיל): אין פֿעדערשטוב איז זי נישטאָ. אין קיך אױך נישט. איך האָב, כלעבן, שױן געמײנט, אַז זי איז אַהער אַרײַנגעגאַנגען. (ער גײט אַוועק דורך דער מיטלסטער טיר).

דריטער אַרײַנקום

ר׳ גאַווריִעל (אַלײן)

עפּעס געפֿעלט מיר נישט דער יונג מיט זײַן צוריקקומען און דאָס אומקוקן זיך אין שטוב — זאָל ער זיך האָבן עפּעס געשטויסן, דער באָכער? — ע, ווער ווײסט, וואָס דער שויטע זוכט. און אַז ער זאָל אַפֿילע אָנקומען, איז אױך גאָר קײן גרױס אַכ־רײַעס נישט, איך האָב דאָך אים צוגעזאָגט כאַווען פֿאַר אַ קאַלע. נו, גאַווריִעל, נעם דיך צו דער מעלאָכע. פֿריִער מוז איך אָבער נאָך אַ קוק געבן, אױב די מישפּאָכע שלאָפֿט נאָך. (ער גײט צו דער טיר, וואָס איז אָן דער רעכטער זײַט, און האָרכט) אָט, ווי גע־האָרגעט! אַצינד זאָל מיר נאָר זכוס־אָוועס בײַשטײן, וועט שױן אַלץ גוט זײַן. (ער גײט גאַנץ שטיל אױף די נעגל אין סערקעלעס שלאָפֿכײדער אַרײַן און קומט אָבער באַלד ווידער צוריק) מיר דאַכט זיך, עס האָט דאָ עמעץ געהוסט. (ער האָרכט נאָכאַמאָל) אָט, זײ שלאָפֿן ווי נאָך אַ כאַסענע, נישט ווי נאָך ראָשע־פּראָקים. שלאָפֿט נאָר, שלאָפֿט געשמאַק, איך וועל אײַך שױן דאָ כאַסענע מאַכן. (ער גײט ווידער אין שלאָפֿכײדער אַרײַן און זוימט זיך עטלעכע מינוטן. ער קומט צוריק מיט דעם קופֿערטל אונטער דעם אָרעם). דער סילעק איז דאָ — אַצינד לאַך איך אײַך אַלע אױס. ביסט אַ פֿײַנער יונג, גאַווריִעל! האָסט געקענט דאָס לײענען. ביסט אַ גוטער באַלמעלאָכע, גאַווריִעל! מעגסט דיר מאַכן אַ שילד „אַלאַ כאַפּטעס” (ער טוט זיך אָן גאַנץ געשווינד און נעמט דאָס קופֿערטל אונ־טער דעם פּלאַשטש אַרונטער) אַצינד אַהײם, דאָ וועט זיך דאָס עפּעס טון, אַז סערקעלע וועט דערזען, דאָס גוטע קאָפּנקישעלע פֿעלט איר. „אױ!” וועט זי קרעכצן. (ער שפּעט נאָך סערקעלען) „אױ ווײ, מײַנע קױכעס!” אַצינד וועט זי שױן אָבער טאַקע אין רעכטן עמעס מעגן פֿאַלן אין כאַלאָשעס. (ער גײט נאָכאַמאָל צו דער טיר זען, אױב זײ שלאָפֿן, דער־נאָך גײט ער דורך דער מיטלסטער טיר אַוועק).

פֿערטער אַרײַנקום

מאַרקוס רעדלעך (אַלײן)

(ער קומט דורך דער מיטלסטער טיר, און קוקט זיך אום אױף אַלע זײַטן): נימאַנד היר [1])? וואַס איזט דאַס? וואָ זינד דען די לײַטע? (ער קוקט אַרײַן דורך דער טיר, וואָס איז אָן דער רעכ־טער זײַט). שלאָפֿען? שעהן, דאַס הײסט אונפֿאָרזיכטיג — דאַס צימער אַלײן, די טיהרע אָפֿען, ווי לײַכט קענטע יעמאַנד מיט זאָ אײַגעם רעכט שמאַלען געוויסען גאַנץ אונ־געשטערט אַלעס הערויסשטעהלען. אונד די לײַטכען שלאָפֿען זאָ רוהיג. וואָ איזט דען אַבער הינדעלע? נון האַבע איך זי דאָך ענדליך אײנמאַהל בײַ אײנער נאַכלעסיקײַט

[1]) קײנער ניטאָ? — ר ע ד.

אין דער ווירטשאפט ערטאפט. (ער גייט ארופ און אראָפּ אין שטוב) זאָל איך עטוואַ[1] היננ־געהען אונד זי העררופען? — ווער בלײַבט אבער איינסטווײַלען[2] היר צוריק? ניין, איך בלײַבע ליבער היר, אונד ווען זי קאָמט, זאָ ווארטעט איהרער מײַנ פאָרוואורף. (ער טראכט אביסל נאָך) דאָך ניין, דער פאָרוואורף קאן גענצליך אויסבלײַבען, דען צו וואס איהרער ערצפײַנדינג[3] פרידעריקע נאָך צו אײַנעם פראָהלאָקען[1] פערהעלפען? אָ יא, דיזעס מעדכען איזט דער פלײַס זעלבסט! פאָרמיטאג האטע זי קיינע לוסט צור לעקציאָן, דא היס עס, איך זאָל נאכמיטאג קאָמען — אונד יעצט האלט זי איהר מיטאגשלעפכען. (ער לאכט) הא־הא־הא! איהרע מוטער איזט וואָהל אין איהרען געשעפטען אום פילעס פלײַסיגער. דא שיקט זי מיך הייטע אבערמאלס צו זיך רופען, זי זײַ קראנק, שטערבליך קראנק, איך מעכטע נור קאָמען, דעס נאכטס אין איהר שלאפגעמאך אונד זי קורירען, דאס הייסט, איך זאָל איהר די קור מאכען. יא, יא, איך פערשטעהע דײַנע אבזיכטען, דו נידערטרעכטיגעס ווײַב, איך קענע דיך צו גוט, דו אבשוים דער מענטשהײַט, אָבוואָהל דו מיך צו פערקענען שײַנסט אונד מיר זאָוואס צומוטעסט[5]. אָהאָ! ווײַט געפעהלט[6], מײַנע ליבע דאנציגער! זי האבען די רעכנונג אָהנע דען ווירטען געמאכט (ער שווײַגט אביסל שטיל)[7] ליידער, ווייס איך עס אים פאָרויס, דאס מיר דיזע שײנהײליגע[8] די איינציגע לעקציאָן, מײַנע לעצטע שטיצע, וועלכע מײַנע אויסערסטע נאָט נאָך צו לינדערן אים שטאנדע איזט אויס ראכע אויפזאגען ווירד; אויך פיהלע איך צו זעהר דען פערלוסט, מײַנע איינציג געליבטע הינדעלע ניכט מעהר בעזוכען צו דירפען — אליין ליבער אויס הונגערסנאָט טעגליך דעם גראבע נעהער קאָמען[9], יאהרעלאנג נאך דער הערצענסגעליבטען שמאכטען, אלס דען פרעפעלהאפטען געזינונגען איינעס פערוכטען ווײַבעס נור איינען איינציגען אויגענבליק צו פרעהנען[10]. אבער האָרכ! דא קאָמט יעמאנד! אהא — מײַנע גוטע הינדעלע!

פינפטער ארײַנקום

רעדלעכ, הינדע

הינדע: זי היר, הער רעדליך! וואָ איז דען דער נײַע ברייטיגאם? כאִימ זאגטע מיר יוסט[11], דאס ער שאָן וואכ און היר זײַ.

רעדלעכ: איך קאם אונלענגסט[12] הער, פאנד די טיהרע אָפען אונד נימאנד אים צימער. ווער זאָל דען דער נײַגעבאקענע ברייטיגאם זײַן, דען זי היר פערמוטעטען?

הינדע: וויסען זי דען ניכט, דאס אונדזערע פרידעריקע הייטע ברויט[13] ווירד?

רעדלעכ: ברויט? הייטע? — מיט וועמ דען, ווען איך פראגען דערף?

הינדע: מיט ר' גאווריעל הענדלער.

רעדלעכ: זאָ? מיט ר' גאווריעל הענדלער? נון, זאָ ווינשע איך איהר גליק, ווען זי מיט דינער פארטיי צופרידען איזט.

[1] עפשער. [2] דערווײַל. [3] דאם סוינע. [4] פרייד. [5] כאָטש, ווי ס׳שײַנט, דו קענסט מיך ניט, און שלאָגסט מיר פאָר אזוי עפעס. [6] ניט געטראָפן. [7] איר האָט געמאַכט דעם כעזשבן אָן דעם באלעבאָס. [8] צוויאטשקע. [9] נעענטער קומען צום קייווער. [10] איידער כאָטש איין איינציקן אויגנבליק נאָכצוקומען די מיִעסע געדאנקען פון אן אויסגעלאסענער פרוי. [11] אָקאָרשט. [12] ניט לאנג. [13] קאלע. — רעד.

הינדע: אָ! זי איזט זעהר צופרידען, דען זי האט בלאָס נור די איינווילליגונג איהרער עלטערען צו איהרער אייגענען וואל ערהאלטען.

רעדלעכ: זאָ? האט זי איהן אויך פאָרהער געליבט? אָ, זאָ איזט זי וואַרהאפטיג גליקליך; דען ווי פילע גיבט עס, איבערהויפט בײַ אונזערער נאציאָן, דערען וואהל דער איהרער עלטערן גאנצ אונד גאר ניכט ענטשפריכט, אונד צולעצט בלאָס אויס פורער שאמהאפטיקײַט[1] אָדער אויס געהאָרזאמקײַט מיט איינען, פאָן דער עלטערן אויסגעזוכטען, מיט רובעל אָדער אָהנען בעלאסטעטען טויגעניכטס פערמעהלט ווערדען[2].

הינדע: פערצייהען זי, הער רעדליך! דיזער פאל קענטע שווערליך בײַ אונזערער פרידעריקע אײַנטרעפען, דען דער אלמעכטיגע זעגנעטע זי מיט רעכט גוטע, ליבענסווירדיגע עלטערן.

רעדלעכ (לאכט): הא־הא־הא! רעכט גוטע, ליבענסווירדיגע עלטערן? — אָ יא! דיזעס מוס יעדער, דער דיזעס הויז בעזוכט און טעגליך געלעגענהײַט האט בײַ מאנכער האנדלונג געגענווערטיג צו זײַן, געשטעהען[3]. (ער לאכט) הא־הא־הא־! רעכט גוטע, ליבענסווירדיגע עלטערן — מיר וועניגסטעס שינען זי עס ניכט צו זײַן.

הינדע: זי לאכען? פערצייהען זי מיר, ווען איך בעהויפטע, דאס דער שײַן מייסטענס טריגט[4].

רעדלעכ: טריגט? ניין, ניין, ווען דיזער שײַן טריגט, זאָ בעטריגען מיך אויך מײַנע זינע[5] — ניכט וואהר, ליבע הינדעלע? איהרע טאנטע איזט גוט? אונד פילײַכט אויך געגען איהנען?

הינדע: איך גלויבע מיך ני איבער מײַנע טאנטע בעקלאגט צו האבען, זאגען זי, הער רעדליך, האבען זי מיך יע מורען[6] געהערט?

רעדלעכ: זי מורען ניכט, שעהן, דאס איזט רעכט שעהן פאָן איהנען, דען דיזעס ווערע יא זאָגאר צוועקלאָז, יא, עס קענטע פילײַכט איהרען צושטאנד נאָך אום פילעס פערשלימערן — אליינ[7] איזט געדולדיג לײַדען ניכט לײַדען? אָ, לײַדער זאה איך עס מעהרערע מאלע, מיט וועלכער גערינגשעצונג זי בעהאנדעלט ווערדען, מיט וועלכער פעראכטונג מאנ איהנען זעלבסט די דורכ מיהזאמע ארבײַט פערדינטע שפארזאמע נאהרונג הינרײַכטע[8]. אָ, איך האבע מאנכעס בעמערקט, בײַ דעסען ערינערונג בלאָס מיר שאָן דאס הערצ בלוטעט.

הינדע: צוואר בינ איך איהנען פיר איהרע הערצליכע טײלנאהמע זעהר פילען דאנק שולדיג, יעדאָך אבער מוס איך זי ביטען, דאס זי איהרע געזינונגען אין היניזיכט מײַנער ליבען טאנטע אינ געגענווארט אנדערער ניכט אויף זאָלכע ארט אייסערן[9] מעכטען; דען זי קענטען דאדורכ ניכט אליינ זי, זאָנדערן אויך מיך אונד זיך זעלבסט בײַ דער וועלט אינ איינעם שלעכטען ליכטע פערזעצען.

רעדלעכ: בלײַבען זי נור גאנצ אונבעזאָרגט, מײַנע ליבע הינדעלע! דען זי בײַ דער וועלט אינ איינעם שלעכטען ליכטע פערזעצען היסע זאָפיל[10], אלס דער אלעס בעלײַכטענדען זאָנע איהרען ליכטשטראהל פערלייגנען וואָלען; וואס אבער אירע טאנטע

[1] בלויזער שעמעוודיקײַט. [2] מאכט מען זיי כאסענע. [3] אנערקענען. [4] נארט אָפּ. [5] כושים. [6] באקלאָגן זיך. [7] אָבער. [8] דערלאנגט. [9] ארויסזאָגן. [10] וואָלט געהייסן אזויפיל. — רעד.

III : 6

בעטריפט, זאָ פערשטעהען זיך די לײַטע אויף איהרען כאַראַקטער אום פֿילעס בעסער אַלס זי. אָ, מעכטען זי נור ערשט אַלעס וויסען, וואס זיך די לײַטע אין די אָהרען פֿליסטערן, וואס דיזע העלענפוריע... [1])

הינדע (לאָזט אים ניט אויסרעדן און פֿאַלט אים אין די רייד אַרײַן. זי פֿאַרהאַלט זיך די אויערן, זי זאָל נישט הערן, וואָס רעדלעך זאָגט): איך וויל פֿאָן זאָלכע זאכען ניכטס וויסען, ניכטס הערען, ליבער, בעסטער הער רעדליך! איך ביטע זי, פערשווינען זי מיך מיט דער־גלײַכען נאכריכטען, ערצײַגען זי מיר דיזע איינציגע געפעליקײַט אונד לאסען זי מיך פֿאָן מײַנער טאַנטע, פֿאָן מײַנער צווייטען מוטער נור אַלעס גוטע דענקען.

רעדלעך (שווײַגט אַביסל שטיל און קוקט אָן הינדען מיט ראַכמאָנעס, דערנאָך גייט ער צו איר און נעמט זי אָן בײַ דער האַנט): געטליכעס מעדכען! פערצייהען זי מיר, ווען איך זי געקרענקט האבע; גלויבען זי מיר, דאס נור מײַנע ליבע עס וואר, וועלכע מיך זי אויף איהר אייגענעם שיקזאל איינ וועניג אויפמערקזאם צו מאכען בעוואָג. אַליין איך זעהע ערשט יעצט אײַן, ווי טעריכט [2]) עס פֿאָן מיר וואר, דער גענינזאמען צופרידענ־הײַט, דאס די מאנגעל לײַדע, פֿאָרשוואצען צו וואָלען.

סערקעלע (עפֿנט גאַנץ פּאַמעלעך אויף די טיר, וואָס איז אָן דער רעכטער זײַט און קוקט אַרײַן ביגעניוועס).

רעדלעך: איך ביטע זי, מײַנע ליבע הינדעלע, פעראכטען זי מיך נור ניכט. (ער קושט איר די האַנט) היר פֿלעהע [3]) איך, ווי איין אַרמער דינער, אום איהרע פערצײַ־הונג.

הינדע: אבער אום גאָטעס ווילען, איך ביטע זי. (זי וויל די האַנט פֿון זײַנער אַרויס־נעמען) לאסען זי מיך, איך פערצייהע איהנען פֿאָן גאַנצען הערצען. איך ביטע זי... (צו זיך אין דער שטיל) ניין, ניין, איך האַלטע עס ניכט מעהר אויס! (הויך) ליבער, גו־טער, טײַערער הער רעדליך! (זי גיט אים אַ קוש) לאסען זי מיך אב! לאסען זי מיך. (זי רײַסט אים אויס איר האַנט) איך פערצייהע אינען פֿאָם גרונדע מײַנעס הערצענס.

רעדלעך: אָ! יעצט איזט מײַן גליק גרענצענלאָז! מעגע זיך נון די גאַנצע וועלט מיט פּערלען, דיאַמאַנטען אונד ווי דאס צײַג אַלעס הייסען מאג בערייכערן — (ער כאַפּט הינדען אַרום מיט ביידע הענט) איך האבע דיך, מײַנע ליבע הינדעלע! אונד האבע פערלען, דיאמאנטען און קליינאָדיען [4]) גענוג!

זעקסטער אַרײַנקום

סערקעלע, הינדע, רעדלעך (זיי צעלויפֿן זיך, ווי זיי דערזעען סערקעלען)

סערקעלע: שיין, שיין, אַפּ דעם האָב איך מיך גאָרנישט געריכט, ביסט גע־רעכט, הינדעלע! מאכסט קאָוועד דעם טאטן אין קייווער, אָ, שיין! גאַנץ שיין! פאַרפּינצטערט און פאַרשוואַרצט איז דײַן דאָליע געוואָרן, אַז עס גלוסט זיך דיר נאָך אָן דעם טאָג, ווען דאָווידס יאָרצײַט איז, מיט דײַטשן צו שפּילן. אוי, מײַנע קויכעס!

רעדלעך (קוקט אָן סערקעלען אַזוי־ווי מע מאַכט אויס עמעצנס כויזעק): ערגערן זי זיך ניכט, מײַנע ליבע דאנציגער, — זי זינד יא קראַנק, שטערבליך קראַנק, עס קענטע אינען שאַדען.

---

[1]) מעכאַשייפֿע פֿון גענעם. [2]) נאַריש. [3]) בעט. [4]) טײַערע זאַכן. — ר ע ד.

III : 7

הינדע (וויל רעדלעכן אײַנהאַלטן און לאָזט אים נישט רעדן): אום גאָטעס ווילען, ווען זי מיך... בלײַבען זי שטיל, איך ביטע זי, ענטפערנען זי זיך [1]), איך בעשווערע זי.

סערקעלע (מיט ביידע הענט אין דער זײַט): ווער ביסטו דאָס! דו לײַדעק! דו פּאַרך! מיינסטו דאָס, אַז בא מיר איז עפּעס אַ שענקהויז? איך וועל דיר דאָ ווײַזן, דו דײַטש מיט לונגען, ווער עלטער איז. אַזוי אַ גאַלגאַן! זאָל אַ האָזע האָבן אַרײַנצו־קומען צו מיר אין שטוב אַרײַן די מיידלעך צום אַלעם בייזן אָנצורעדן!

רעדלעך (וויל ווידער אָנהייבן צו רעדן, און הינדע בעט אים מיט האַווײַעס, ער זאָל אַוועק־גיין).

סערקעלע (שרײַט גאַנץ הויך): אַרויס פֿון מײַן שטוב, דו אָפּגעריסענער און אָפּגעשליסענער נאַקעדיקער דײַטש! אַרויס טייקעף, זאָג איך! זאָלסט דיך נאָר דער־וועגן מײַן שוועל נאָך איין מאָל צו באַטרעטן, וועל איך דיר רוק און לענד צעברעכן, אוי, מײַנע קויכעס!

הינדע (נעמט אָן רעדלעכן בא דער האַנט און פֿירט אים דורך דער מיטלסטער טיר אַרויס): ווען זי מיך גערן האבען, זאָ געהען זי.

רעדלעך (קוקט בא דער טיר נאָכאַמאָל סערקעלען אָן זייער בייז און גייט אַוועק).

זיבעטער אַרײַנקום

סערקעלע, הינדע

הינדע (בלײַבט שטיין בא דער טיר, דעם קאָפּ אַראָפּגעלאָזט, און וויינט).

סערקעלע: נו, נו, איך האָב מיך גוט דערלעבט — ווער זאָל זיך דאָס ריכטן, אַז איך וועל פֿון אַזוי אַ צאָרע, פֿון אַזוי אַ שלים־שלימאַזל זעלכע כאַרפּעס און בושעס אײַננעמען? וואַרט נאָר, וואַרט, איך וועל מיך שוין נעמען צו דיר, וועסטו דיר שוין, דו בעסטיע, אַ קרױע רײַסן נאָך דײַנע יאָר און טאָג. אוי, מײַנע קויכעס! דאָס איז דאָס דער לוין פֿאַר מײַן בידעווען, וואָס איך בידעווע טאָג און נאַכט מיט איר! אום־שטיינס געזאָגט, וואָס האָט זי דען צו זאָרגן, די קאַפּצנטע! פּרעסט און זויפט מײַן בלוט — נו, גלוסט זיך איר אַ דײַטש אויך...

הינדע (וויינט): מומע־לעבן! איך בין...

סערקעלע (פֿאַלט איר אין די רייד אַרײַן): האַלט דעם פּיסק, זאָג איך דיר, דו דראַבקע! אַוואַדע דאַרפֿסטו נאָך דעם פּיסק צו עפֿענען! וויפֿל קומט דיר נאָך אין בײַטל אַרײַן צו צאָלן, הע? דו וויינסט? דו האָסט צו וויינען און צו קלאָגן אַף דײַנע יאָר און טאָג, וואָס דו ביסט גאָר געבוירן געוואָרן אַף דער וועלט. זאָג אַליין, דו פּוראָניעס: ווי האָסטו נישט געהאַט גאָט אין האַרצן בא שיינעם העלן טאָג, בא מיר אין שטוב, וואָס די טיר רוט נישט פֿון פֿרעמדע מענטשן, זיך אַנידערצוזעצן מיט אַזוי אַ הולטײַ, מיט אַזוי אַ דראַב? גאָט ווייסט, וואָס דאָ האָט געווען, ווען עס זאָל מיך נישט אַזויווי אַראָפּרײַסן פֿונעם בעט, אוי וויי, מײַנע קויכעס! זכוס־אָוועס איז מיר דאָ עפּעס בײַגעשטאַנען.

הינדע (גייט צו סערקעלען מיט געוויין און וויל איר די האַנט קושן): מומעניו! גילדענע מומעניו! הערט מיך נאָר אויס... וועט איר הערן... אַז איך בין... גאָרנישט שולדיק.

---

[1]) גייט אַוועק. — ר ע ד.

סערקעלע (גיט הינדען פינ זיך א שטויס אוועק): אוועק, דו, דו, דו — גיי קוש דו זיך מיט דעם (זי קען ניט רעדן פאר גרויס קאס).

הינדע (פאַלט אנידער אפ דער ערד און שרײַט): אוי! גאָט זאָל אײַך דאָס מוחל זײַן!

אכטער ארײַנקום

סערקעלע, הינדע, כאווע (קומט צו גיין דורך דער טיר, וואָס איז אָן דער רעכטער זײַט)

ר׳ גאוורי̇על (קומט דורך דער טיר, וואָס גייט אפ דער גאס ארויס).

כאווע (לויפט צו צו הינדען): אוי ווי מיר, הינדע־לעבן! (זי הייבט זי אוף) האָסטו דיר עפּעס געטון, מײַן לעבן?

ר׳ גאוורי̇על: וואָס איז דאָס דאָ געווען אזוינס?

סערקעלע: פרעגט נישט, עס איז שוין רעכט. עס איז שוין דאָ גוט געווען.

ר׳ גאוורי̇על: וואָס איז דאָס? עפּשער ווידער עפּעס א שאָדן געווען?

סערקעלע: אוי וויי, מײַנע קויכעס! גלייבט מיר, עס איז גאָר א כארפּע און א שאנד פאר לײַט אפילע צו דערציילן! אָט קוקט זי נאָר אָן — הערט מען נישט געמעגט שווערן, אז זי קען גאָר קיין צוויי נישט ציילן? די הולטײַקע!

הינדע: אוי, כאווע־לעבן! פיר מיך אין בעט ארײַן, איך מוז מיך לייגן, איך בין זייער פארשלאפט... אוי!

כאווע (נעמט הינדען אונטער דעם אָרעם): גאָט זאָל געבן, עס זאָל עפּעס א גוטן סאָף נעמען מיט דעם וויעוועגן! איטלעכער באזונדער האָט צו טון מיט דער אָרעמער יעסוימע נעבעך.

סערקעלע: קוקט זי נאָר אָן, ווי זי מאכט זיך כאלעשן, די לײַדאטשקע! איצט האָט זי קיין קויעך ניט — רופט איר נאָר רעדלעכן צוריק, וועט זי דאָ באלד קויעך האָבן. אוי, מײַנע קויכעס!

כאווע (פירט הינדען גאנצ פאמעלעך אוועק און וויינט שטארק): עס איז שוין די העכסטע צײַט, אז גאָט זאָל זיך עפּעס מעראכעם זײַן.

נײַנטער ארײַנקום

ר׳ גאוורי̇על, סערקעלע

ר׳ גאוורי̇על: וואָס האָט זיך דאָס דאָ געטון, וואָס איר זענט אזוי בייז? עס פלעגט דאָך גאָרנישט אײַער טעווע צו זײַן. דערציילט מיר נאָר אויך — אָדער איז עס עפּשער גאָר א סאָד פאר מיר, הע?

סערקעלע: א סאָד אהין, א סאָד אהער, — וואָס זאָל איך אײַך דאָ אויך נאָך דערציילן, איר זאָלט אײַך אגמעסנעפעש האָבן. גלייבט מיר, איך האָב געווען פאר ס׳מײַניקע — נאָר איר זענט דאָך, הייסט עס שוין, דאָס אונדזעריקע, איר וועט דאָך נישט קיינעם ווײַטער דערציילן.

ר׳ גאוורי̇על: וואָס זענט איר דאָ ערשט מעסופּעק, מעכוטענעסטע־לעב! וועמען האָב איך צו דערציילן? בא מיר איז אין איין אויער ארײַן און פון דעם אנדערן ארויס.

סערקעלע: הערט־זשע צו, וועט איר עפּעס הערן א שיינע מײַסע. איך ליג מיר דאָ אזוי פרי̇ער און שלאָף — איך האָב אפילע נישט רעכט געשלאָפן אויך, נאָר בין אזוי געלעגן און געדרימלט, אזויווי א מענטש ליגט אָפּטמאָל אין קוואל — האָט עס מיך עפּעס אזויווי נישט געלאָזט ליגן אפ אן אָרט, איך זאָג אײַך, עס האָט מיך עפּעס אזויווי געקאָרטשעט, אז איך זאָל אהער ארײַנגיין, אין דער שטוב ארײַן... אינמיטן אָבער האָב איך מיך דערמאנט, אז איר ליגט דאָ און שלאָפט...

ר׳ גאוורי̇על (איז געשטאנען אביסל ווי דערשראָקן; איצט פאלט ער איר אין די רייד ארײַן): יאָ, איר זענט גערעכט, איך האָב טאקע דאָ געשלאָפן, נאָר איך האָב מיך דערמאנט, אז די פּאָטשט גייט היינט זייגער פיר אוועק, און איך האָב נאָך נייטיק געדארפט עטלעכע בריוו צו שרײַבן, בין איך געשווינד געלאָפן. א מאראָכע, וואָס איך האָב מיך דערמאנט — נו, וואָס איז ווײַטער געווען?

סערקעלע: דערווײַל דערהער איך דאָ דעם הולטײַס, דעם אכבעראָשס קאָל. און איך זאָג אײַך דעם עמעס, איך קען אים פון אייביק אָן נישט לײַדן, וואָרן גלייבט מיר, ער זאָל נאָר נישט דארפן מיט אלטע־לעבן פראנצייזעריש צו לערנען — העט איך אים אָסער גאָרנישט געוועגן צו מיר אין שטוב ארײַנגעלאָזט, אוי, מײַנע קויכעס!

ר׳ גאוורי̇על: רעדלעכן מיינט איר? אהא! אהא! אוודע זענט איר גערעכט. אזוי א קאטשאלאפּ קען נאָך אמאָל עפּעס אוועקטראָגן אויך, און דערנאָך גיי שרײַ „כײַ וועקײַעם”.

סערקעלע: דערווײַל טראכט איך מיר, לאָמיך נאָר גיין זען, מיט וועמען ער שמועסט דאָס דאָרט אזוי ערנסט, און הייב מיך אזוי אוף און גיי צו דער טיר און קוק מיר אזוי גאנצ שטיל צו, וואָס עס טוט זיך. וואָס זאָל איך אײַך דאָ, מײַן ליבער ר׳ גאוורי̇על, אסאך ברייען — איך האָב געמיינט, איך וועל שיר אײַנגעזונקען. מאָלט אײַך אזויווי דאָ (זי שטעלט ר׳ גאוורי̇עלן דאָ, ווי רעדלעך איז פרי̇ער געשטאנען) שטייט זיך ר׳ רעדלעך, און הארט נעבן אים די בעסטיע (זי שטעלט זיך נעבן ר׳ גאוורי̇עלן דאָ, ווי הינדע איז פרי̇ער געשטאנען) און ער נעמט זי אלעמאָל ארום און גלעט זי. (זי נעמט ר׳ גאוורי̇עלן מיט ביידע הענט ארום און גלעט אים) דערנאָך גיט ער איר גאָר א קוש — איך קוק און שווײַג. (זי שווײַגט אביסל) ער גיט איר דעם אנדערן קוש — און איך קוק און שווײַג. (זי שווײַגט ווידער אביסל). ער גיט איר אָבער שוין דעם דריטן קוש, פארשטייט איר? און זי גיט אים אויך שוין איינעם. (זי שווײַגט אביסל און קוקט אָן ר׳ גאוורי̇עלן).

ר׳ גאוורי̇על (פארדרייט זיך מיט דעם פּאָנעם אוועק פון סערקעלען און פארקרימט זיך, אזויווי מע מי̇עסט זיך פאר עפּעס).

סערקעלע: נו, טראכט איך מיר, אזוי איז דאָס די מײַסע! איצט איז די רעכטע צײַט, אז איך זאָל אײַך ווײַזן, אז איך בין אויך דאָ — וואָרן איך האָב דאָך אומשטיינס געזאָגט, געזען, אז עס הייבט באשײַמפּערלעך אָן צו גיין אין גרויסע געדולעס ארײַן. (זי קלאפּט זיך מיט דער האנט איבער דעם מויל) אוי, מײַנע קויכעס! קום איך מיר פלוצלינג ארײַן צו גיין — מיילע, אים האָב איך געמאכט א סאָף, אז ער וועט שוין דאָס אנדערע מאָל נישט דערלעבן צו קומען צו מיר אין מײַן הויז ארײַן; זי אָבער האָט נאָך אזוי א פארוואשן פּאָנעם און וויל מיר אײַנרעדן, אז דאָס, וואָס

איכ האָב מיט מײַנע קאָשערע אויגנ געזענ, איז גאָר ליגנד, אונ וויל מיכ אלצ נאָכ איבערבעטנ —

ר׳ גאווריִעל (פאלט איר אינ די רייד ארײַנ): זענט איר געגאנגענ אונ האָט זי געשלאָגנ, — נו, וואָס איז? איר האָט זי דאָכ דאָ נישט געשלאָגנ, זי זאָל כאָלילע גיינ גאנווענענ... אונ ס׳אנדערע, עס שטייט דאָכ בא אונדז טאקע אזוי געשריבנ, אז ווער עס וויל האָבנ זײַנ קינד זאָל זײַנ גוט, דער שלאָגט עס מיט דער רוט.

סערקעלע: ניינ, אָסער, געשלאָגנ האָב איכ זי, פראוודע, נישט, נאָר עס האָט מיכ זייער פארדראָסנ, וואָס זי וויל מיכ אלצ נאָכ אָפּשפּארנ; אונ ס׳אנדערע, פארוואָס זאָל דאָס מײַנ הויז, וואָס איז פונ אייביק אָנ, פונ אָוועס־אווויסיינו, געווענ פרומ אונ גוט, דורכ אזוי אנ אויסוואורפלינג קומענ אינ לײַטישע מײַלער ארײַנ? האָב איכ זי פאר דאָס נאָר קוימ וואָס אָנגערירט, איז זי אנידערגעפאלנ — נו, לאָז זי פאלנ; זי מיינט, איכ וועל מיכ דאָ זייער מעצאער זײַנ? — לאָז זי פונמײַנעטוועגנ זײַנ די קאפּאָרע פאר אלע ייִדישע קינדער.

ר׳ גאווריִעל: ווייסט איר, מעכוטענעסטע־לעב, איר מעגט, כלעבנ, גוימל בענטשנ, וואָס ער האָט נישט אינײַנוועגס נאָכ עפּעס צוגענומענ, וואָרנ איכ זאָג אײַכ דעמ עמעס — איכ פלעג מיכ טאָמיד צו כידעשנ, ווי איר לאָזט אימ מיט דער ווינד איבער אליינ אינ שטוב. ער פלעגט דאָכ אזוי צו גיינ איבער אלעמ גאָר ווי א באלעבאָס.

סערקעלע: ווער האָט זיכ געזאָלט פלוצלינג ריכטנ אפ אזוי א שלימאזל? ער פלעגט דאָכ צו מײַנ ברודער, אָלעוו האשאָלעמ, זײַנ זכוס זאָל אונדז בײַשטיינ, טאָמיד ארײַנצוקומענ אונ טכילעס, ווי ער האָט אָנגעהויבנ צו מיר ארײַנצוקומענ, האָט ער אויכ געסטאטקעוועט, אונ איכ זאָג אײַכ דעמ רעכטנ עמעס, אז עס האָט זיכ מיר געדאכט, איכ ווייס פיל, מע קענ אמאָל פונ אזוי א יונג האָבנ א נוצנ: אָט האָט ער געלערנט מיט אלטע־לעבנ, זאָל שטארק אונ געזונט זײַנ, פראנצייזעריש.

ר׳ גאווריִעל: איקער שאָכאכטי, ווו איז זי ערגעצ, מײַנ קאלע? כלעבנ, אז איכ זע זי נישט א פּאָר שאָ, הייב איכ שוינ אָנ צו בענקענ נאָכ איר! איכ ווייס אָסער נישט, ווי איכ וועל אמאָל קענענ אָוועקפאָרנ פונ איר?

סערקעלע: וואוהינ ווילט איר דענ פאָרנ?

ר׳ גאווריִעל: לייסאטע אינ ערגעצ נישט, נאָר בא אזוי א סויכער, ווי איכ בינ, קענ מענ דאָכ נישט וויסנ — הײַנט איז מענ דאָ, אונ מאָרגנ דאָרט, ווי א מאסע־אומאטנ פאלט אויס.

סערקעלע: וואָרט, וועל איכ זי אײַכ דאָ טייקעפּ ארײַנשיקנ. (זי גייט אוועק).

צענטער ארײַנקומ

ר׳ גאווריִעל (אליינ)

(ער קוקט נאָכ סערקעלענ אונ מאכט כויזעק אויס איר): סעוקע־לעבנ! ווו איז דײַנ שטערנ־טיכל, הע? (ער לאכט שטארק) הא־הא־הא! עס כאָלעמט זיכ איר אָבער נאָכ גאָרנישט. ווי מיר דאכט זיכ, וועט דאָ רעדלעכ נעבעכ גאָר דאָס באָד אויסגיסנ. א שאָד, כלעבנ — ער איז קיינ שלעכטער יונג נישט. נאָר וואָס גייט דאָס מיכ אָנ? לאָז זיכ טונ, וואָס

עס וויל, הײַנטיקע צײַטנ איז קאָזדענ סאָביע; הײַנט באדארפ איכ מעסאלעק צו זײַנ, מוז איכ מיר אנ אייצע געבנ; אז ער וועט דארפנ מעסאלעק צו זײַנ, לאָז ער זיכ ווידער אנ אייצע געבנ. דעמ פייגער האָב איכ, פראוודע, אפ זייער א גוט אָרט באהאלטנ, נאָר ווי דערלעב איכ שוינ פּאָטער צו ווערנ... איכ מוז נאָכ הײַנט גיינ זוכנ עפּעס אנ אוירעכ, אימ דאָס שלימאזל אָנצוהענגענ. אינ שטאָט טאָר עס איינמאָל פאר אלעמאָל נישט בלײַבנ. איכ וועל, אָסער כאזער, נישט לאנג שיִעס מאכנ, וואָרנ וויפל איכ וועל נעמענ, וועל איכ אלצ בא דעמ מאסע־אומאטנ נישט בעדאלעס ווערנ. (ער לאכט) הא־הא־הא! (ער בלײַבט שטיל אונ טראכט) איכ ווייס נישט, וואָס דאָס איז עפּעס אינ דער וועלט: איכ האָב דאָכ אמאָל געלערנט אינ א כיידער, פלעגט מיכ דער מעלאמעד טאָג אונ נאכט צו שלאָגנ, צו הארגענענ, נאָר אז איכ זאָל באגערנ; נו גוט, רעבע־לעב! איכ וועל שוינ באגערנ. קומט ווידער אצינד, שרײַט דער אוילעמ: „מע טאָר נישט קיינ פרעמדס באגערנ" — נאראָנימ! מײַנ אייגנס באדארפ איכ דאָכ נישט צו באגערנ! (ער גיט א מאכ מיט דעמ גראָבנ פינגער, אזויווי מע לערנט א פשעטל) נישמער, זאָגט מענ: ניינ! מײַנ רעבע רעב טרײַטל הויקער האָט אוודע רעכט געהאט, אז באגערנ מיינט מענ נאָר פרעמדס, אונ ווײַטער האָט מענ שוינ נישט צו קלערנ — וואָרנ קלער הײַנט, קלער מאָרגנ, וועל איכ אלצ בלײַבנ דער אייגענער באלכויוו, וואָס פריִער. אָט אָ די באלהאלוואָעס זענענ דאָס אביסל אזעספּענעמער, אז טאָג, אז נאכט הערט מענ זיי נישט מער נאָר מאָנענ — זיי זאָלנ דאָס אמאָל מיד ווערנ! זיי לויפנ מיר שוינ גאָר נאָכ אינ די גאסנ אונ רײַסנ מיר מאמעש די פּאָלעס אָפּ, איכ זאָל פלוצלינג גאָר אָפּגעבנ, וואָס איכ האָב בא זיי גענומענ — נו, איז זשע דאָס נישט א קאָמעדיע? מעמאָנעפּשעכ, די קאשע: אז איכ זאָל ווידער אָפּגעבנ, העט איכ דאָכ נישט געדארפט צו נעמענ? אונ ס׳אנדערע, ווענ איכ זאָל מיכ נאָר וועלנ ערשט מיט זיי גוט באכעזשבענענ, בינ איכ אָסער גאָר אזויפיל נישט שולדיק, וויפל איכ העט געקענט שולדיק זײַנ, אז מע זאָל מיר נאָר וועלנ מער געטרויענ. (ער קוקט זיכ פלוצלינג אומ אונ דערזעט אלטעלענ) גאווריִעל! פּאסעכ שינ!... (ער פארהאלט זיכ מיט דער האנט דאָס מויל אונ זאָגט אינ דער שטיל) קוקט נאָר אָנ דעמ כיינ, וואָס די מאכט!

עלפטער ארײַנקומ

ר׳ גאווריִעל, אלטעלע

ר׳ גאווריִעל (גייט אלטעלענ אנטקעגנ אונ קושט איר די האנט): האָט אינע די מאמעניו געזאָגט, אז איכ בענק נאָכ אינע?

אלטעלע: יא, זי האָט מיר געזאָגט — גאָט זײַ דאנק, דאָס וויר שאָנ זאָ ווײַט האלטענ.

ר׳ גאווריִעל: געלויבט צו גאָט! עס זאָל נאָר ווײַטער אזוי גיינ, העטנ מיר אָסער שוינ גאָרנישט געהאט צו זאָרגנ!

אלטעלע: ווערדענ זי אבער מיכ אימער זוי ליב האבנ ווי יעצט?

ר׳ גאווריִעל (גיט אלטעלענ א קוש): וואָס פרעגענ זי דאָ ערשט א קאשע? זי זענענ דאָכ מײַנ גילדענע אלטעניו!

אלטעלע: איך ביטע זי, מײַן ליבער ברייטיגאם — רופען זי מיך ניכט מעהר בײַ דיזען יידישען אבשייליכען [1]) נאמען! פפוי! ווי אלט בין איך דען גאר?

ר׳ גאווריעל: איך ווייס אליין, זי זענען נאָך גאָר א ייִנגיטשקע מיידעלע, נאָר ווײַל זי זענען זייער איידל און ציטעריק, רופט מען זי „אלטעלע״, קעדיי זי זאָלן זיך האָדעווען, וואָרן דאָס איז א גוטע סגולע דערצו.

אלטעלע: איך ווייס זעהר גוט, דאס איך בין זעהר אייטעל געצויגען, איך וויל אבער דאָך הייסען „פרידעריקע״, אונד זוי זאָלען זי מיך אימער רופען.

ר׳ גאווריעל (אין דער שטיל צו זיך): פונמײַנעטוועגן לאָז זי כאָטש הייסן א־צינדערוטיקע! (הויך) נו, מײַן לעבן, פון איצט אָן וועל איך זי שוין טאָמיד רופן מײַנע הארצעדיקע, קרוינעדיקע, פרירעדיקע, יאָ?

אלטעלע: אבער ניכט פרירעדיקע, נור פרידעריקע, אונד זי, זי מיסען אײַך איינען רעכט שעהנען דײַטשען נאמען האבען, צום בײַשפיל — (זיי בלײַבן אביסל שטיל, קוקן זיך איינס דאָס אנדערע אָן און טראכטן).

ר׳ גאווריעל: עפשער — — — כאפריעל?

אלטעלע: אָ, פע! דער איזט ניכט שעהן!

ר׳ גאווריעל: נו, ניין, ניין, (זיי קוקן זיךביידע ווידער אָן און טראכטן) עפשער... האווריל אָ?

אלטעלע: אָ, ניין, דאס איזט יא גאָר איין נאמען ווי אונזער גרובע־הייצער; ניין, ניין, לאסען זי מיך נור זעלבסט נאכדענקען. (זי טראכט נאָך, און ער פארשטעלט זיך מיט דער פאטשיילע און לאכט אין דער שטיל און מאכט אויס איר כויזעק; זי גיט זיך א כאפ מיט סימכע) וויסען זי! דער ווירד זעהר גוט זײַן — גאבריעלע! דאס איזט איין שעהנער נאמען. יא, יא, זוי מוס עס בלײַבען, גאבריעלע מיסען זי הייסען! איך האבע דיזען שעהנען נאמען שאָן וואָ אין איין בוך געזעהען. (זי נעמט אים ארום) מײַן ליבער גאבריעלע העגדלער!

ר׳ גאווריעל (אין דער שטיל): מאזלטאָוו מיט דעם נאָמען! (ער נעמט זי אזויך ארום) מײַן גילדענע פרירע — ניין — פרידעריקעניו!

צוועלעפטער ארײַנקום

ר׳ גאווריעל, אלטעלע, יעראכמיעל

ר׳ גאווריעל (לויפט יעראכמיעלן אקעגן): וואָס ווילסטו שוין ווידער, וואָס?

יעראכמיעל: קו־קו־קו־קומט שוין א־א־אמאָל אהיים אויך! א־א־אז איר טשעפעט א־א־ײַך אָן אָ־אָ־אָן עפעס, איז א־א־א־אײַך נישט מעגלעך א־א־א־וועקצורײַ־ײַ־ײַסן.

ר׳ גאווריעל: נו, זאָג שוין, וואָס ווילסטו?

יעראכמיעל: רעב שמועל טא־טא־טא־טא־טאנדעטניק האָט א־א־א־ײַך שוין ווידער געזוכט.

ר׳ גאווריעל: נו וואָס? האָט ער מיר אָפּגעבראכט די צוויי הונדערט קערבלעך? (ער ווינקט אים, ער זאָל זאָגן „יאָ״).

[1]) מיִעסן. — ר ע ד.

יעראכמיעל: אי, אי, גראָד פארקערט, ער האָ־אָט געזאָגט, א־א־אז איר וועט אים הײַ־ײַנט נישט אָ־אָפּגעבן די צוויי הו־הו־הונדערט קערבלעך, וואָ־אָס איר זענט אים שולדיק, וועט ע־ער גיין אי־אי־אין די פּאָ־פּאָ־פּאָ...

ר׳ גאווריעל (לאָזט אים ניט אויסרעדן און ווינקט אים, ער זאָל שווײַגן): גיי, גיי, איך ווייס שוין, איך ווייס שוין!

יעראכמיעל: ...פּאָ־פּאָ־פּאָ־פּאָליציי ארײַן און וועט א־א־ײַך גאָר אויסרײַ־ײַ־ײַסן.

אלטעלע (לאכט זייער שטארק).

ר׳ גאווריעל (נעמט אָן יעראכמיעלן בײַ דער האנט און ווארפט אים ארויס דורך דער מיטלסטער טיר): גיי צו אלדי שווארצע יאָר!

יעראכמיעל (גייט אַוועק).

דרײַצעטער ארײַנקום

ר׳ גאווריעל, אלטעלע

ר׳ גאווריעל: אזוי לײַדט מען זיך אָן פון די מעשאָרסים, — ער האָט גראָד פארקערט דערציילט, ווי ר׳ שמועל נעבעך האָט אים געהייסן מיך בעטן; ער האָט נעבעך מיך געמוזט הייסן בעטן, אז ער וועט מיר שוין הײַנט נישט אָפּגעבן די צוויי הונדערט קערבלעך, וועל איך אים שוין מעגן פארקלאָגן אין דער פּאָליציי ארײַן.

אלטעלע (לאכט): הא־הא־הא! איך האבע זעהר גערן צוצוהערען, ווי איהר בעדינטע שפריכט. (זי שפעט אים נאָך) אין דער פּאָ־פּאָ־פּאָ־פּאָליציי ארײַן — הא־הא־הא־הא!

ר׳ גאווריעל (אין דער שטיל צו זיך): איך מוז איר זען געשווינד דעם פּיסק צו פארשטאָפּן — דער שויטע איז נאָך גאָר קאפאבל דאָס דער מאמעניו צו דערציילן. (הויך) גילדענע פרידעריקעניו! איך האָב אינע דאָ געבראכט א מאטאָנע, וועלן זי אוואדע א גרויסע האנאָע האָבן.

אלטעלע: אָ, צײַגען זי נור, איך ביטע איהנען.

ר׳ גאווריעל (נעמט ארויס א פינגערל פון קעשענע און גיט איר עס): גיבן זי מיר נאָר דאָס גילדענע הענטעלע, וועל איך עס אינע אליין אָנמעסטן.

אלטעלע (גיט ר׳ גאווריעלן די האנט, און ער מעסט איר אָן דאָס פינגערל).

ר׳ גאווריעל: אוי וויי! ווי שיין! זעען זי נאָר, ווי דאָס פינגערל טייט אינע אָן! אוי וויי! ווי קינצלעך!

אלטעלע (פרייט זיך): איך דאנקע איהנען. איך ביטע איהנען, מײַן ליבער גאבריעלע, וואס זינד דען דאס פיר שטיינע?

ר׳ גאווריעל: א, דאָס זענען זייער טײַערע שטיינער. אָבער עמעס, זיי זענען שיין? זעען זי, דער — דער איז א טאפּאָז, און די צוויי דאָ זענען גאָרפינקלען, און די איבעריקע זענען סאמע שמערגאָזלעך און כאפּטאָזלעך. (ער בייגט זיך אַוועק פון אלטעלען און מאכט כויזעק אויס איר און לאכט).

אלטעלע: מײַן ליבער גאבריעלע, יעצט ווארטען זי, ווערדע איך איהנען ווידער צײַגען, וואס פיר איין פּרעזענט איך האבע איהרענטוועגען. (זי וויל אוועקלויפן).

III : 14

ר׳ גאוורי̤על (האַלט זי צו און לאָזט זי נישט אוועקגיין): נו, וואָס ווילן זי דאָ גראָד אצינדערט! איך וועל נאָך שפּעטער אויך צײַט האָבן צו זען, איך גלייב אינע, עס איז אוואדע שיינ.

אלטעלע: וואַרטען זי נור זעקס מינוטע, איך ווערדע נור די מוטער רופען. (זי שרײַט גאַנץ הויך) מאמעניו! מאמעניו! מאמעניו!

פערצנטער ארײַנקום

סערקעלע, אלטעלע, ר׳ גאוורי̤על

סערקעלע: וואָס שרײַסטו דאָס אזוי, מײַן לעבן? וואָס ווילסטו, מײַן הארץ?

אלטעלע: זע נאָר, מאמעניו, וואס מײַן ברייטיגאם האט מיר געשענקט (זי ווײַזט איר דאָס פינגערל) איך ביטע דיך, מאמעניו! צײַג אים נור, וואס דו האסט אלעס זײַנעטוועגען געקויפט.

סערקעלע (באַקוקט דאָס פינגערל און גיט עס ווידער אלטעלען אָפּ): ווו וועל איך דאָ אצינד גיין זוכן? עס ליגט דאָרט ערגעץ צווישן דעם צירונג פארפּאַקט, אוי, מײַנע קויכעס!

אלטעלע (גיט סערקעלען א קוש אין דער האַנט ארײַן): איך ביטע דיך, מאמעניו, צײַג איהם, צײַג איהם באלד!

ר׳ גאוורי̤על (איז אביסל ווי מעוווּלוול געוואָרן): ע, ווי וועט זיך דאָ די מעכו־טענעסטע איצט מאטרי̤עך זײַן! איך וועל נאָך שפּעטער אויך צײַט האָבן צו זען, לאָזט גיין, איך ווייס גאנץ גוט, עס וועט מיר נישט פארפאלן ווערן.

אלטעלע: ניין, ניין, מאמעניו! גאָלדענע מאמעניו! געה, געה, צײַג איהם גלײַך! (זי נעמט זי ארום און קושט זי).

סערקעלע: נו, נו, איך גיי שוין. (זי גייט אין שלאָפצימער ארײַן).

ר׳ גאוורי̤על: ביטער! (ער בלײַבט שטיין גאַנץ מעוווּלוול און פארטראַכט).

אלטעלע: דא ווערדען זי עטוואס שענעס זעהען, זי ווערדען ני ערראטען[1] — איך זאגע איהנען, עס איזט הערליך.

ר׳ גאוורי̤על (אין דער שטיל צו זיך): שלעכט, גאוורי̤על! מאך דיר א הארץ!

סערקעלע (קומט צו לויפן פון דעם שלאָפצימער, ברעכט זיך די הענט און שרײַט): אוי ווײ! גוואלד! איך כאלעש! גוואלד!

אלטעלע (לויפט צו צו סערקעלען): וואס איזט דאס? (זי שרײַט) גוואלד! גוואלד!	ביידע מיט־אמאָל
ר׳ גאוורי̤על (שרײַט זייער): מעכוטענעסטע־לעב! וואָס איז דאָס? וואָס איז דאָס?	

סערקעלע (שרײַט זייער שטאַרק): גוואלד! מע האָט מיך באגאנוועט, איך בין אוועק! אוי ווײ מיר! וואָס וועל איך איצט אָנהייבן? וואָס וועל איך איצט טון? (זי שרײַט נאָך העכער און שלאָגט זיך מיט ביידע פויסטן אין קאָפּ ארײַן) אוי ווײ, מײַן האָב! מײַן פראצע! מוישע! מוישע! מע האָט דאָך אונדז נעבעך גאָר בעדאלעס געשטעלט! גוואלד! גוואלד! מײַן צירונג! מײַן צירונג! גוואלד!

[1] טרעפן. — ר ע ד.

ר׳ גאוורי̤על: אום גאָטעס ווילן, זאָגט נאָר מיר, וואָס פעלט אײַך, וואָס? זענט איר געפאלן? שרײַט נאָר נישט אזוי! דאָס צירונג — זאָגט איר, — עס איז אוואדע דאָ, זוכט נאָר, זוכט נאָר גוט!

סערקעלע (קנײַפּט זיך מיט ביידע הענט אין די באַקן ארײַן, ברעכט זיך די הענט און שלאָגט זיך אין קאָפּ ארײַן, לויפט ארום אין שטוב און שרײַט און וואַרפט זיך אנידער אפ דער קאנאַפּע): אוי, פינצטער איז מײַן וועלט! דאָס גאנצע קעסטל מיט צירונג איז נישטאָ! אוי, פארוויסט איז מײַן לעבן! איך כאלעש! אוי, זוכטס, קינדער! זוכטס! אוי, גוואלד! קומטס, קומטס, אָט־א־דאָרט איז עס געשטאנען, אין שלאָפצימער, אין מײַן בעט, צוקאָפּנס! קומטס, קומטס, לאָמיר זוכן, גוואלד! (זיי לויפן אלע אין שלאָפצימער ארײַן. דער פאָרהאַנג לאָזט זיך אראָפּ).

סאָף פון דעם דריטן אויפצי

IV

2 אויפֿגעפֿירט שוועגמי: גבריאל - רודליק
סעיקלע - הינדע

פּערטער אופּצי

עס קומט פֿאַר די אייגענע שטוב ווי בא דעם ערשטן אופּצי; עס איז נאכט; אפֿ דעם טיש ברענט זיך א ליכט.

ערשטער ארייַנקום

סערקעלע, ר׳ גאוורי׳על (זיי זיצן ביידע באַם טיש)

סערקעלע: הינט זאָלן ווינען אין אזוי א שטאָט! מע זאָל אין אזוי א גרויסער שטאָט נישט קענען קריגן איין מענטש, וואָס ער זאָל מיר קענען עפּעס אן אייצע געבן!

ר׳ גאוורי׳על: גלייבט מיר, מייַן ליבע מעכוטענעסטע־לעבן, אז איך ווייס אייַך אין דער זאך גאָרנישט צו ראָטן. וואָרן בא אזוי אן אינטערעס איז דאָס בעסטע, אז מע טוט נאָר נאָך זייַן אייגענעם סייכל; וואָרן איר, זאָלט לעבן, ווייסט דאָך בעסער פֿון איטלעכן, ווו איר האָט געהאט דאָס קעסטל שטיין, און קענט אלע אייַערע הויזלייַט און אייַנגייערס זייער גוט, — נו, דאכט זיך מיר, אז איר ווערט מיט אייַער קלוגן סייכל מער קענען פּויעל זייַן, ווי אונדז אלע.

סערקעלע: אוי, מייַנע קויכעס! ווייסט איר, עס האָט מיך פֿון פֿרי׳ער אָן — אפֿ אלע וויסטע וועלדער געזאָגט — אָנגעכאפּט אָן א זייַט א קלעמעניש, אז איך ווייס גאָרנישט, ווו איך בין ערגעץ אין דער וועלט. הערט־זשע צו, מייַן ליבער ר׳ גאוורי׳על! איך האָב מיך גאָר אנדערש מעיאשעוו געוועזן: מייַן דייע העט געווען, אז איר זאָלט אייַך אביסעלע מיט רעדלעכן צעשמועסן, נאָר, פֿארשטייט איר מיך, אזוי קלוג, טאקע קלוג, אז ער זאָל זיך גאָרנישט שטויסן. דאָס הייסט רעכט — איך באדארף דאָך אייַך נישט ערשט צו לערנען. און איך וועל מיך אליין נעמען צו הינדען און זי ווידער אביסל אויספֿאָרשן, און איך זאָג אייַך, אז דאָס הארץ זאָגט מיר אלץ, אז מיר וועל׳מיר אוואדע מיט גאָטס הילף אלץ בא זיי געוואָר ווערן.

ר׳ גאוורי׳על: דאָס, זעט איר, מעכוטענעסטע־לעב, האָט מיר נישט פֿאריבל, רעדט איר ווי א קינד — וואָט מיינט איר, רעדלעך איז עפּעס א נאר? רעדלעך וועט זיך נישט טייקעף שטויסן, ווי איך וועל נאָר אָנהייבן מיט אים צו שמועסן, נאָך וואָס איך בין צו אים געקומען? אוביפֿראט נאָך, אז ער איז יאָ א גאנעוו — וועט ער זיך נישט היטן מיט איטלעכן וואָרט, וואָס ער וועט רעדן? — איבער דאָס איז מייַן אייצע גאָר אנדערשט, אז איר זאָלט לייסאטע גאָר אינגאנצן לאָזן גיין און אייַך גאָרנישט וויסן מאכן, אויב עס פֿעלט אייַך גאָר עפּעס, און איך בין אייַך באָטועך, אז אין א קורצער צייַט וועט אלץ ארויסקומען ווי בוימל אפֿן וואסער; וואָרן דער גאנעוו וועט דאָך דאָס צירונג אוואדע עמעצן וועלן פֿארקויפֿן, און ווער, זאָגט

מיר נאָר, קען דאָס הי נישט אייַער צירונג? — ווערט מען אייַך אוואדע אלץ אָפּברענגען אין שטוב ארייַן גאָר אומגעריכט.

סערקעלע: נו יאָ, איר זענט עפּשער גערעכט; מיינט איר אָבער, אז איך וועל עס ביז דעמלט קענען אויסהאלטן? וועל איך קענען רוען? וועל איך קענען לעבן? — איז דאָס גאָר פֿאר מייַנע קויכעס אזוי א ווייטעק אויסצוהאלטן? אָט גייט יאָנטעוו־לעב, אין וואָס גייט מען אין דער הייליקער שול ארייַן? איך וועל דאָך אפילע נישט אמאָל קענען אפֿ דער גאס ארויס מיך ווייַזן, אוי, מייַנע קויכעס!

ר׳ גאוורי׳על: איך פֿארשטיי אָסער נישט — האָט מען אייַך דען גאָר דאָס גאנצע צירונג אוועקגעטראָגן? ווי קען מען ריידן, עס האָט דאָך אייַך פֿאָרט נאָך עפּעס געמוזט בלייַבן?

סערקעלע: וואָס טייַטש? וויאזוי האָט מיר געקענט בלייַבן, אז מייַן גאנץ צירונג איז געלעגן נאָר אין איין קעסטל, און דער גאנעוו האָט עס אינגאנצן צוגענומען, נו, וויאזוי איז מיר געבליבן? צו דעם אלעם אָבער איז דער פֿינצטערער גזאר־דין נאָך אזוי גרויס, אז דאָס האָט דאפֿקע גראָד אָן דעם טאָג געדארפֿט צו געשען, ווען דאָווידס יאָרצייַט איז, און דער גאנעוו האָט עס נאָך אזוי אָפּגעטשיפּערט, ווייַל ער האָט געוווסט, אז עס קומט אָן דעם טאָג קיין שום שטיקל צירונג נישט אפֿ מייַן לייַב ארופֿ! אוי, ווינד און וויי איז מיר! איך ווער דאָך שוין טאקע שיר נישט מעשוגע פֿאר צאָרעס! און דאָס ערגסטע איז נאָך, אז עס וויל מיר אפּילע קיינער קיין אייצע נישט געבן, וואָס איך זאָל טון, אוי, מייַנע קויכעס! עס איז, כלעבן, טאקע עמעס, אז ווען דער וואָגן פֿאלט, זענען די רעדער צו שווער.

ר׳ גאוורי׳על: נו, אדעראבע, וואָס קען מען אייַך דאָ פֿאר אן אייצע געבן? — אָסער, אויב איך ווייס.

סערקעלע: נו, בעט איך דאָך אייַך, פֿאָלגט מיך נאָר דאָס איינע און שמועסט מיט רעדלעכן; וואָס האָט איר מוירע? ער וועט דאָך אייַך דאָ קיין פּאטש נישט געבן — איך, ווייסט איין גאָט, קען דעם גאנעוו נישט אין פּאָנעם ארייַן קוקן.

ר׳ גאוורי׳על: נו, ווייסט איר זשע וואָס? מעכוטענעסטע־לעב, איך וועל אייַך שוין דאָס אויך צוליב טון, איר זאָלט דערנאָך נישט זאָגן אזוי אָבער אזוי, נאָר דאָס איינע וועל איך אייַך נאָך בעטן, אז איר זאָלט מיר אויך עפּעס נאָכגעבן.

סערקעלע: נו, זאָגט נאָר, זאָגט וואָס?

ר׳ גאוורי׳על: איר זאָלט מויכל זייַן שיקן נאָך ר׳ יויכענען, אז ער זאָל מיר אויך אביסל העלפֿן, און איר מעגט באָטועך זייַן, אז איך וועל מיט אים באנאנד דעם באָכער אויספֿרעגן, וועלן מיר אוואדע פֿון אים געוווּיר ווערן אפילע דאָס, וואָס ער האָט אונטער דעם לעבער, וואָרן וואָס צוויי איז פֿאָרט נישט איינער.

סערקעלע: יאָ, דאָס איז עמעס, נאָר ווען קען דאָס זייַן?

ר׳ גאוורי׳על: ווען איר ווילט, פֿונמייַנעטוועגן כאָטש נאָך הייַנט.

סערקעלע: נו, גוט, אָט גיי איך טייקעף שיקן נאָך ר׳ יויכענען, און איר קענט אייַך דאָ ביידע אנידערזעצן און אים לאָזן ארייַנרופֿן; איך וויל אפילע גאָר־נישט דערבייַ זייַן. (זי הייבט זיך אופֿ אוועקצוגיין).

ר׳ גאוורי׳על: ווו איז ער דען, דער באָכער? ער איז דאָך אוואדע בא זיך אינדערהיים; ווער ווייס, אויב ער וועט גאָר וועלן אהער קומען?

ס ע ר ק ע ל ע: ע, וואָס רעדט איר! ער איז שוין דאָ בא מיר, דער אכבעראָש! איך האָב מוירע געהאט פאר דעם, אז ער וועט ניט קומען, האָב איך אים געלאָזט אהער פארנארן און האָב אים געהייסן זאָגן, אז מײַן מוישע רופט אים, — און ווי ער איז אהער געקומען, האָב איך אים שוין נישט מער געלאָזט אהיים, און אזוי זיצט ער דרינען אין קיכשטוב, און צוויי שאמאָסים פּילנעווען אים.

ר׳ ג א ו ו ר י ע ל: דאָס האָט איר זייער גלײַך געטון. איצט אָבער מאכט־זשע שוין גאָר קיין שיִעס נישט און שיקט טייקעף נאָך ר׳ יויכענען, וואָרן עס וועט שפּעט ווערן; און זײַט אים טאקע מודיע נאָך וואָס, און גרייט אָן עפּעס א טרונק, קעדיי ער זאָל גיכער קומען, וואָרן ער האָט דאָס נישט פײַנט.

ס ע ר ק ע ל ע: איך וועל שוין דאָ אלץ ארײַנשיקן. (זי וויל אוועקגיין).

ר׳ ג א ו ו ר י ע ל: איקער שאָכאכטי, קומט נאָך צוריק, נאָך איינס האָב איך אײַך צו פרעגן.

ס ע ר ק ע ל ע (קערט זיך אום צוריק): וואָס נאָך ווילט איר, וואָס?

ר׳ ג א ו ו ר י ע ל: וואָס וועט אָבער זײַן, אז רעדלעך וועט זײַן אזוי א קלוגער יונג און וועט זיך האלטן בא איין וואָרט? וואָס וועט איר טון, אז ער וועט נישט וועלן מודיע זײַן דעם עמעס, הע?

ס ע ר ק ע ל ע: פאר דעם זאָרגט אײַך גאָרנישט! אז ער וועט דאָ נישט וועלן מודיע זײַן, וועט ער שוין ערגעץ אנדערש מודיע זײַן! טוט איר נאָר דאָס אײַעריקע און זאָרגט אײַך גאָרנישט פאר מיר, איך וועל שוין טון דאָס מײַניקע. (זי גייט אוועק).

צווייטער ארײַנקום

ר׳ ג א ו ו ר י ע ל (אליין)

פאר איר קויעך זאָל זי דאָס האָבן, וואָס זי וועט בא אים אויספאָרשן. רעדלעכן האָט זיך אויך גראָד דעמלט פארגלוסט אהער צו קומען מיט הינדען זיך צו שפּילן! דאָ וועט שוין גאָרנישט העלפן: אז זי האָט זיך איינמאָל אײַנגערעדט, אז רעדלעך האָט זי באגאנוועט, איז שוין אן עק. און אז עס זאָל דאָ אפילע שוין קומען דער נאָסי פון באָוול, וועט ער איר דאָס אויך שוין נישט קענען אויסרעדן. א ראכמאָנעס, כלעבן! — זי וועט אים אוואדע אָנטון געבראָינטע לייד, ער וועט זיך דאָס נעבעך א קריִע רײַסן. גאָר קיליקאָווער מישפּעט! איך מוז אָבער פּאָרט זען אים עפּעס א טויווע צו טון, איך מוז זי זען צו בעטן, אז זי זאָל אים כאָטש נישט אָפּגעבן אין קרימינאל ארײַן. איך ווייס אָסער נישט, וואָס מע הייבט דאָ אָן מיט אים צו רעדן! נאָר עס וועט דאָך זײַן א קערמעש. זי מיינט, אז פון ר׳ יויכענענס וועגן האָב איך דאָס געהייסן צוגרייטן א שוועך, ניין, ניין, איך אליין נעבעך באדארף די מײַסע! גאווריִעל, מאך דיר א האַרצ!

דריטער ארײַנקום

ר׳ ג א ו ו ר י ע ל, ר׳ י ו י כ ע נ ע ן, כ א י מ (מיט א לאנטער, א פלאש מער און צוויי גלעזער)

ר׳ י ו י כ ע נ ע ן: גוטן אָוונט אײַך, ר׳ גאווריִעל!

ר׳ ג א ו ו ר י ע ל: גוטן אָוונט, גוט יאָר, באָרעך האבאָ, ר׳ יויכענען!

ר׳ י ו י כ ע נ ע ן (צו כאימען): גיי־זשע און רופ אים ארײַן און זאָג אים גאָרנישט, ווער עס רופט אים, הערסטו?

כ א י מ (גייט אוועק): גוט.

ר׳ י ו י כ ע נ ע ן: דעם מאסע־אומאטן, האָט א פּאָנעם, האָב איך אײַך צו פארדאנקען, איר האָט דאָס געמוזט נארײַען, מע זאָל שיקן נאָך מיר.

ר׳ ג א ו ו ר י ע ל: ווער, איך? אָסער! איך ווייס מער נישט, סערקע האָט מיך געשיקט אהער רופן, און ווי איך בין געקומען, האָט זי מיר געזאָגט, אז זי האָט שוין נאָך אײַך אויך געשיקט, אז מיר זאָל׳מיר דאָ זען ביידע בא רעדלעכן אויסצופאָרשטן, אויב ער האָט איר קעסטל צירונג גענומען; און ס׳אנדערע, וואָס ארט אײַך דאָס? אָט, מעד איז דאָ גענוג.

ר׳ י ו י כ ע נ ע ן: יאָ, דאָס איז שוין רעכט. (ער זעצט זיך און גיסט אָן ביידע גלעזער) נאָר נאָך וואָס האָט מיר דאָס געטויגט? איך זאָג אײַך דעם עמעס, עס וועט די גאנצע שטאָט פארדריסן, מע זאָל פלוצלינג נעמען אן ערלעכן יונג און אים מאכן פאר א גאנעוו. קומט מײַן שמוע אפיר, איך קום אויך הי אין נעגידישע הײַזער ארײַן און האָב אים עטלעכע מאָל געהערט לויבן פאר אן ערלעכן סטודענט. אפילע ר׳ דאָוויד, אָלעוו האשאָלעם, האָט זיך אמאָל ארויסגעכאפּט מיט א וואָרט, אז ער וויל אים גאָר נעמען פאר אן איידעם, איך האָב מיך דעמלט געריכט אסאך שאדכאָנעס צו פארדינען.

ר׳ ג א ו ו ר י ע ל: נו, עס איז דאָך אָבער שוין פארפאלן. גלייבט מיר, אז די גאנצע מײַסע איז מיר אליין אויך נישט ניכע, און איך האָב, כלעבן, כאראָטע, וואָס איך האָב דער מעכוטענעסטע גאָר צוגעזאָגט מיך צו פּאָרען ארום דעם אייסעק, נאָר מיר זענען שוין אין דער ארבעט, מע קען דאָך עס שוין נישט בעסער מאכן. (ער טרינקט) לעכאיִם, ר׳ יויכענען!

ר׳ י ו י כ ע נ ע ן: לעכאיִם וועליוואָכע! (ער טרינקט) קיין כײַעס נישט פון א גלעזל מעד.

פערטער ארײַנקום

ר׳ יויכענען, ר׳ גאווריִעל, רעדלעך, צוויי שאמאָסים (פירן אים)

ר ע ד ל ע ך: וואס וואָלט איהר פאָן מיר? וואָהין פיהרט איר מיך?

ר׳ י ו י כ ע נ ע ן: האָב נאָר גאָר קיין מוירע נישט, אונדז וועל׳מיר דיר דאָ גאָרנישט טון. (צו די שאמאָסים) און עץ גייטס אײַך צוריק ארײַן; אז מע וועט אײַך דארפן, וועט מען אײַך שוין ארײַנרופן.

ש א מ אָ ס י ם (גייען אוועק).

ר׳ ג א ו ו ר י ע ל (צו רעדלעכן): זעצט אײַך אנידער. (צו ר׳ יויכענען) ווי געפעלט אײַך דער מעשאָרעס, דער שויטע! נאָר צוויי גלעזלעך האָט ער ארײַנגעבראכט! (ער טרינקט אויס זײַן גלעזל מעד, גיסט ווידער אָן און גיט רעדלעכן) טרינקט א גוט גלעזל מעד.

ר ע ד ל ע ך: איך דאנקע איהנען, איך טרינקע קיינע גײַסטיגע געטרענקע.

ר׳ ג א ו ו ר י ע ל: נישקאָשע, טרינקט, טרינקט, איר שטודירט דאָך דאָקטערײַ, עס מוז דאָך בא אײַך אין די ביכער אויך שטיין געשריבן, אז מעד איז זייער א געזונטע מאשקע?

ר׳ יויכענען: נו, וואָס נייט איר אים דאָ? קומט מײַן שמוע אפיר, פרעגטס נישט דעם רויפע, נאָר דעם כוילע: מיר צו מײַנע מערידן, ווייס איך, מאכט דער מעד זייער גוט, פונדעסטוועגן האָב איך פײַנט, אז מע נייט מיך, איך זאָל דאפקע טרינקען. (ער טרינקט).

ר׳ יויכענען: צי דאכט זיך מיר, איך האָב דיך אמאָל געזען אויבן בא ר׳ ייִצכאָק רויטפעלד?

רעדלעך: מעגליך.

ר׳ יויכענען: פלעגסטו דאָרט אָפט ארײַנצוקומען?

רעדלעך: ווען עס מיר די צײַט ערלויבטע.

ר׳ יויכענען: דו האָסט דאָרט עמעצן געמוזט געבן א שאָ?

רעדלעך: ניין.

ר׳ יויכענען: וואָס דען ביסטו דאָרט געווען פאר א מעכוטן?

רעדלעך: ער איזט מיט מיר אויס איינער שטאדט אונד איזט צוגלײַך מײַן בעסטער פרײַנד.

ר׳ יויכענען: דײַן פרײַנט? אָך איז מיר! ר׳ ייִצכאָק רויטפעלד — דײַן פרײַנט? ווי קומסטו צו אים? דו רעדסט דאָך עפּעס נארישקײַט! ער איז א גרויסער אוישער און פון שיינע לײַט דערצו, כאָטש ער גייט דײַטש — מיילע, ווי קומסטו צו אים?

רעדלעך: ער פלעגט מיט מײַנעם זעליגען פאטער אין דער אינטימסטען פרײַנדשאפט צו לעבען אונד איזט עס נון מיט מיר.

ר׳ יויכענען: דײַן טאטע האָט געהייסן זעליק?

רעדלעך: מײַן פאטער וואר ר׳ סאלאָמאָן רעדליך אויס פראג.

ר׳ יויכענען: ר׳ זאלמען רעדלעך פון פראָג? — איך האָב אויך אמאָל פּייסעך געהאלטן אין פראָג בא איינעם ר׳ זאלמען רעדלעך, נאָר, קומט מײַן שמוע אפיר, איין רויטע קו איז פאראנען? מיסטאמע האָבן דאָרט געמוזט זײַן צוויי ר׳ זאלמען רעדלעכס; וואָרן דער, וואָס איך האָב בא אים געגעסן פּייסעך, איז געווען א גרויסער גוויר, א גרויסער אדיר, און צו דעם זייער א קאָשערער ייִד, כאָטש ער איז געגאנגען דײַטש. איך האָב מיר דאָרט בא אים געהאט א קינצלעכן יאָנטעוו! די מײַכאָלים! די מאשקאָעס! עס איז עפּעס געווען אין איטלעכן טויזנט טאמים, און אלץ אין זילבערנע קיילים! איך געדענק אזויוי הײַנט, מע האָט דעם אנדערן טאָג פּייסעך אינדערפרי אופגעגעבן אפן טיש א צימעס — דאָרט אין טיף־דײַטשלאנד רופן זיי עס אָן אפ דײַטש „א צאָמאס״ — קען איך בענעמאָנעס שווערן, אז דער טאם ליגט מיר נאָך אין מויל. און ווער שמועסט נאָך דעם עסן, האָט דער מענטש אביסל אָנגעהויבן צו שיטן מיט טוירע, מעגט איר מיר גלייבן, קומט מײַן שמוע אפיר, מע קען דאָך נישט אלץ אזוי געדענקען, אָבער איך זאָג אײַך, איך בין גאָר ניוול ווענישטוימעם געוואָרן — עס איז עפּעס געווען מאָסעק מידוואש! (ער טרינקט).

ר׳ גאוורי׳על (צו זיך אין דער שטיל): דער טאם פון דעם צאָמאס ליגט אים נאָך אין מויל, און די טוירע קען ער נישט געדענקען!

ר׳ יויכענען: און איסרעכאג, צום געזעגענען, האָב איך נאָך געקריגן זייער א פײַנעם ציידע־לעדערעך; איך זאָג אײַך, איך האָב פון דעם ר׳ זאלמען אזוי

מעקאבל טײַנעג געווען, וואָס איך קען אײַך גאָרנישט דערציילן אזוי פיל. מיילע, אז דו ביסט יאָ א פראגער, האָסטו דאָך אים געמוזט קענען? זײַן ווײַב האָט געהייסן לייע. זי מעג הייסן לייע, וואָרן אזוי א צנוע, אזוי אן אישע קשיירע איז גאָר בא אונדז נישט בענימצע — האָסטו זיי געקענט?

רעדלעך (ווישט זיך אויס די אויגן און וויינט): אָ, ליידער, זינד זי ביידע ניכט מעהר.

ר׳ יויכענען: אזוי? זיי זענען גאָר ארויס פון פראָג? עס איז מיר אפילע א גרויס כידעש. — צו האָבן זעלכע נאכלאָעס אין אזוי א גרויסער שטאָט ווי פראָג איז, און זיך פלוצלינג גאָר פון העלער הויט אויסצוציִען? ווו ווינען זיי אצינד?

רעדלעך (וויינט זייער שטארק און ווײַזט מיט דעם פינגער ארויף צום הימל): דאָרט, וואָ יעדער אונטערשיד אויפהערט, דאָרט, וואָ יעדער נאך וואהרען פערדינסטען בעלאָהנט ווירד; דאָרט, וואָהין, די וועלטליכען גיטער היר צוריקלאסענד, יעדער מענש וואנדערן מוס.

ר׳ יויכענען: וואָס? ר׳ זאלמען איז געשטאָרבן? בּאָרעך דײַען עמעס! אָ־ווא! א שאָד, א גרויסער שאָד, כלעבן! א קאָשערער ייִד געווען. און לייע אויך? — דאָס הייסט א צאָרע, ראכמאָנע ליצלאָן. (ער איז זיך אביסל מעיאשעוו). מיילע, זאָג־זשע מיר נאָר, איך בעט דיך, עס האָט עפּעס געמוזט איבערבלײַבן א באָכערל נאָך זיי? קומט מײַן שמוע אפיר, איך דערמאן מיך נאָך אזויוי הײַנט, איך האָב דאָרט געזען זייער א שיין ייִנגעלע באם טיש זיצן — ווו איז עס נעבעך אהינגעקומען?

רעדלעך (ווישט זיך אויס די אויגן): אָ, דיזעס באָכערל האט ניכט נור אליין זײַנע בראפע, ליבענסווירדיגע עלטערן, זאָנדערן אויך איהר גאנצעס הינטערלאסענעס פערמעגען דורך פערשידענע אונגליקספעלע פערלאָרען אונד שטעהט יעצט אויף דען פונקט אויך זײַנען גוטען רוף צו פערלירען.

ר׳ יויכענען: וואָס? דאָס פארמעגן האָט ער אינגאנצן אָנגעווירן? איך בין אוועק, אזוי אן אשירעס! אזוי א האָב, ווי אין דעם הויז האָט געשטעקט! אָ־ווא! ווייסטו, איך פלאץ שיר פאר אגמעסנעפעש! (ער טרינקט) מיילע, זאָג מיר נאָר, זאָלסט מיר געזונט זײַן, ווער איז דאָס דער גוטער ראָוו, וואָס דו זאָגסט עפּעס, אז דער קליינער וועט אים פארלירן?

רעדלעך: איך רעדע היר פאָן קיינעם ראָוו, זאָנדערן פאָן דעם גוטען רופ, דאס הייסט, פאָן דען שעם טאָוו, דען דער יונגע רעדליך יעצט פערלירען זאָל.

ר׳ יויכענען: דעם שעם טאָוו מיינסטו? דערצייל מיר נאָר, איך בעט דיך, וויאזוי פארלירט מען דאָס א שעם טאָוו? (ער טרינקט).

ר׳ גאוורי׳על (טרינקט אויך): פונדעסטוועגן באדארפט איר נישט אזוי צו וויינען, מײַן ליבער ר׳ רעדלעך, וואָרעם מאלעם עס שטארבט אין שטאָט אן אוישער אָדער א שיינער ייִד, פונדעסטוועגן יאָמערט מען גאָרנישט אזוי שטארק.

רעדלעך: הערען זי ערשט, דאן ווערדען זי צו אורטיילען וויסען. דיזער ר׳ סאלאָמאָן רעדליך זאמט [1]) זײַנער פרוי לייע זינד, נאכדעם זי צוויי יאהרע בעשטענדיג קראנק ווארען, אין איינעם מאָנאטע געשטאָרבען. נאָך וועהרענד איהרעס לעבענס ערבטען [2]) די בעריהמטעסטען ערצטע און אפּאָטהעקער די איינע העלפטע איהרעס פערמעגענס,

---

[1]) צוזאמען. [2]) נאָך ביים זייער לעבן האָבן געיארשנט. — רעד.

זאָ ווי די אדפּאָקאטענ די אנדערע העלפטע נאכ איהרעס טאָדע, אונד איהר צוריק־געלאסענעס באָכערל ווורדע גענעטהיגעט צו דער מילדטעטיגקײַט איינעס פרעמדענ, נאמענס ר׳ דאָוויד גוטהערצ, דער איינ אלטער בעקאנטער זײַנער עלטערנ וואר, זײַנע צופלוכט צו נעהמענ [1]). דיזער ר׳ דאָוויד נאמ זיכ דיזעס קינדעס אנ אונד פערטראט בײַ דיזעמ די פאטערשטעלע. אלס אבער דער קעלכ [2]) דער לײדענ נאָכ ניכט צומ איבערפליסענ פאָל וואר, זאָ געפיל עס דער פאָרזעהונג [3]), איהנ מיט דענ טהײַערסטענ זײַנער יעצטיגענ קאָסטבארקײַטענ צו ערפילענ: נעהמליכ, דיזער ר׳ דאָוויד גוטהערצ שטארב פלעצליכ אויפ זײַנער רײַזע נאכ אמעריקא אונ זעצטע זײַנע שוועסטער סערקעלע אלס אוניווערזאל־ערבינ [4]) זײַנעס גאנצעס פערמעגענס אײַנ. נונ מוסטע דיזער איינציקע זאָהנ דעס ר׳ סאלאָמאָנ רעדליכ זײַנ שטיקכענ בראָט מיטעלסט [5]) לעקציאָנענ געבענ מיהזאמ פערדינענ. איינע דיזער לעקציאָנענ האטע ער בײַ גענאנטער סערקעלע צו געבענ... (ער גיט זיכ פּלוצלינג א שטעל־אופ פאר ר׳ יויכענענ) אונד שטעהט יעצט פאָר איהנענ, פאָנ דיזער סערקעלע איינעס שענדליכענ דיבשטאהלס [6]) בעשולדיקט. (ער וויינט).

אלע (בלײַבנ זיצנ א פאָר מינוטנ גאָר שטיל).

ר׳ גאווריִעל: מיילע, האָט דאָכ עפּעס א פּאָנעמ, אז איר אליינ זענט דאָכ ר׳ זאלמענס זונ?

ר׳ יויכענענ: וואָס? דו ביסט דאָס ר׳ זאלמענס בעניאָכיד?

רעדלעכ: לײדער, בינ איכ עס זעלבסט. (ער וויינט אונ פארהאלט זיכ דאָס פּאָנעמ מיט א פארטשיילע).

אלע (בלײַבנ ווידער זיצנ א פּאָר מינוט שטיל).

ר׳ גאווריִעל (צו זיכ אינ דער שטיל): גאווריִעל! געדענק אָנ דיר אליינ, לעמאַנעשעמ מאכ דיר א הארצ! (ער טרינקט) דער מעד איז זייער גוט, טרינקט, ר׳ יויכענענ!

ר׳ יויכענענ (טרינקט צו רעדלעכנ): לעכאיִמ, ר׳ זאלמענס זונ! (ער טרינקט אויס, גיסט ווידער אָנ אונ גיט רעדלעכנ) טרינק, כלעבנ, א גלעזל מעד, טרינק, טרינק, וועסט האנאָע האָבנ, דער מעד איז אביסל מעכײַע, טרינק, איכ בעט דיכ.

רעדלעכ: איכ דאנקע איהנענ, איכ טרינקע ווארהאפטיג קיינע גײַסטיקע געטרענקע.

ר׳ יויכענענ: נו, קומט מײַנ שמוע אפיר, עס איז טאָמיד זייער גוט, אז מע צעשמועסט זיכ אביסל. זאָג־זשע מיר איצט אָבער, אדעראבע, אז דו ביסט יאָ ר׳ זאלמענס זונ, אז איכ האָב יאָ געקענט דײַנ טאטנ אונ דײַנ מאמענ — פונוואנענ קומט דאָס, אז דו זאָלסט אזוי א נישט שיינע זאכ טונ? מאָל דיר, דו האָסט דאָכ אוואדע אמאָל געמוזט לערנענ כומעש אונ ווייסט דאָכ, אז עס שטייט בא אונדז אינ דער הייליקער טוירע אָנגעשריבנ „לוי סיגנויוו״? קומט מײַנ שמוע אפיר, דאָס איז דאָכ עפּעס גאָר קיינ שטייגער נישט, אונ אז עס גייט שוינ א מענטש יאָ אמאָל שלעכט, מוז ער שוינ פאר דאָס ווערנ א גאנעוו?

ר׳ גאווריִעל: אוואדע איז עמעס, שיקט זיכ דאָס גאָר פאר אזוי א יונגנמאנ ווי איר זענט?

[1]) איז געוועזנ געצוווּנגענ זיכ ווענדנ (פארלאָזנ) צו דער ווילטעטיקײַט... א. אז. וו. [2]) דער קאָס. [3]) דער האשגאָכע, גאָט. [4]) איינציקע יוירעשטע. [5]) דורכ. [6]) גענייווע. — ר ע ד.

רעדלעכ: הערענ זי, מײַנ ליבער ר׳ גאווריִעל! איכ זאָלטע, אייגענטליכ, אינדעמ עס מיר זעהר גוט בעוווסט איזט, דאס אלע מײַנע וואָרטע פרוכטלאָז בלײַבענ ווערדענ, איהרע פראגע אונבעאנטוואָרטעט לאסענ, דענ איכ וויס זעהר גוט, דאס איהר אויס פאָרורטייל יעדענ יידישענ סטודענטענ פיר איינע מענשענ האלטעט, דער יעדעס אונרעכט, יא זאָגאר יעדעס לאסטער [1]), גאנצ אָהנע געוויסענסביסע אויסצוּבענ פעהיג זײַ, אונד זאָלטע דארומ שאָנ מײַנע וואָרטע שפּארענ; אליינ איזט יענע זעלבסטבעוווסטהײַט, דאס מאנ פאָר דעמ אלמעכטיגענ גאָט מיט ריינעמ געוויסענ ערשײַנענ קענע, אויכ הינרײַכענד גענוג, דעמ קורצזיכטיגענ מענשענ פאָנ זײַנער אונשולד צו איבערצײַגענ. אונד איזט עס דענ ניכט איינעס יעדענ פפליכט, זיכ אויכ פאָר דיזעמ צו רעכטפערטיגענ, אונד, ווי ווײַט מעגליכ איזט, צו פערטיידיגענ? אלזאָ, מײַנ ליבער ר׳ יויכענענ, נור דיזע פפליכט אליינ איזט עס, וועלכע מיכ דאצו נעטיגעט, היר אָדער אינ דער הייליגענ שולע בײַ אלעמ, וואס נור הייליג איזט אינ דער וועלט, אינ געגענווארט דעמ היזיגענ עהרענווערטענ ראבינערס מיטעלסט אבלעגונג איינעס פורכטערליכענ שווורעס מײַנע אונשולד צו בעצײַגענ.

ר׳ גאווריִעל: א שוווּע? בא! — דאָס איז עפּעס פאר סערקעלענ קיינ גרויסער מוירע־מויריינע.

ר׳ יויכענענ (צו ר׳ גאווריִעלנ): האָט מיר נישט פאריבל, פארוואָס? א שוווּע איז טאקע א שוווּע, נאָר, קומט מײַנ שמוע אפיר, (צו רעדלעכנ) ר׳ גאווריִעל מיינט נאָר, איז דענ סערקעלע אזוי א נאר, אז זי זאָל אײַכ גלייבנ אפ א שוווּע?

רעדלעכ (כאפּט זיכ אָנ מיט ביידע הענט באמ קאָפּ): נונ, ווענ אויכ מײַנ ערשטער שוווּר, דענ איכ אינ מײַנעמ לעבענ אבצולעגענ בעשלאָסענ האבע, נונ, ווענ אויכ דיזער מיר זאָ אייסערסט שווערע שריט מיכ ניכט צו רעטענ פערמאג — (ער הייבט אופ ביידע הענט קעגנ דעמ הימל) נונ, זאָ רעטע דו, דו אלוויסענדער גאָט, דײַנ אונשולדיגעס געשעפּפ [2]) פאָנ דיזער שענדליכענ פערליימדונג [3])! (ער וויינט).

ר׳ גאווריִעל (צו זיכ אינ דער שטיל): איכ קומ דאָ אויכ גענוג אָפּ כיבעט־האקייווער.

ר׳ יויכענענ: פונדעסטוועגנ באדארפסטו נישט אזוי צו וויינענ, וואָרנ, קומט מײַנ שמוע אפיר, סערקעלע איז אויכ נישט זייער אומגערעכט, בא איטלעכנ מענטש איז דאָס זײַניקע זייער טײַער, נאָר דאָס גלײַכסטע העט געווענ, אז דו זאָלסט דיכ פאָרט מעיאשעוו זײַנ אונ זאָגנ דעמ עמעס; וואָרנ איכ מוז דיר מעגאלע זײַנ, אז סערקעלע וועט אוואדע נישט שווײַגנ, אונ איכ האָב זייער מוירע, אז דו וועסט פונ איר נישט גוט אָפּשנײַדנ.

ר׳ גאווריִעל: אונ איכ זאָג אײַכ אויכ, מײַנ ליבער ר׳ רעדלעכ, אז איכ האָב אויכ זייער מוירע דערפאר, וואָרנ איר קענט דאָכ גאָרנישט די סערקעלע, וואָס דאָס פאר א מענטש איז.

רעדלעכ (וויינט שוינ ניט, נאָר שמועסט מיט קויעכ): גלויבענ זי מיר, מײַנ ליבער ר׳ גאווריִעל, דאס איכ דיזע סערקעלע זעהר גוט קענע אונד פילײַכט פיל בעסער אלס יעדער, דער זי קענט; יעדאָכ פירכטע איכ זי יעצט, טראָצ איהרעס אייסערסט באָז־

[1]) פעלער, כעסאָרנ. [2]) באשעפעניש. [3]) בילבל. — ר ע ד.

IV : 5-6

האפטענ¹) כאראקטערס, גאנצ אונד גאר ניכט; דענ גאָט דער וועלטענריכטער ווייסט, דאס מײַנ געוויסענ ריינ זײַ אונד ווירד, האָפענטליכ, אויכ דאס הערצ דעס קרימינאלריכטערס זאָ לייטענ, דאס זײַנ אורטהייל מײַנער אונשולד ענטשפּרעכענ ווירד.

ר׳ גאוורי̇על (צו ר׳ יויכענען): מילע, וואָס טויג מיר דאָס, מאכט־זשע שוינ א סאָפ, וואָרנ ווי איכ זע אײַנ, וועלנ מיר דאָ היינט מיט אים צו קיינ עק נישט קומענ. מיר האָבנ דאָס אונדזעריקע געטונ אונ גענוג. מאכט אנ עק.

ר׳ יויכענענ (גיסט אָנביידע גלעזלעכ אונ נייגט אויס די פלאַש): אנ עק איז אנ עק! קומט מײַנ שמוע אפיר, אונדז האָ׳מיר געטונ, וואָס עס איז נאָר אינ אונדזער יעכוילעס געווענ (ער טרינקט אויס) אונ אנ עק.

ר׳ גאוורי̇על (שרײַט): שאמאָסים! קומט ארײַנ!

שאמאָסים (קומענ ארײַנצוגיינ).

ר׳ יויכענענ (צו רעדלעכנ): איצט גיי מיט זיי צוריק, פונוואנענ דו ביסט געקומענ. (צו די שאמאָסים) אונ הייסט טאקע אינײַנוועגס סערקעלענ ארײַנקומענ.

שאמאָסים: גוט, גוט.

רעדלעכ: גוטע נאכט, מײַנע הערענ.

ר׳ גאוורי̇על אונ ר׳ יויכענענ (ביידע מיטאמאָל): גוט נאכט, גוט יאָר.

רעדלעכ מיט די שאמאָסים (גייענ אוועק).

פינפטער ארײַנקום

ר׳ יויכענענ, ר׳ גאוורי̇על

ר׳ גאוורי̇על (צו זיכ אינ דער שטיל): געלויבט צו גאָט, אז איכ בינ שוינ דעם פארשווארצטנ קלאָפּאָט פּאָטער געוואָרנ.

ר׳ יויכענענ (נייגט אויס די פלאַש): פארוואָס האָט איר אָבער נאָכ אזוי ווייניק מעד געהייסנ ארײַנברענגענ?

ר׳ גאוורי̇על: אונ אז איכ זאָל שוינ געווענ הייסנ, וואָלט מיכ סערקע טייקעפּ געפאָלגט?

ר׳ יויכענענ: ע, ווי קענ מענ ריידנ, קומט מײַנ שמוע אפיר, עס איז דאָכ דאָ קיינער נישט איר מעשאָרעס! זי העט אויכ גאנצ גערנ, מע זאָל איר ארבעטנ אומזיסט — איכ וועל איר אָבער נישט שענקענ, נישקאָשע.

זעקסטער ארײַנקום

ר׳ יויכענענ, ר׳ גאוורי̇על, סערקעלע

סערקעלע (קומט ארײַנצולויפנ): נו? האָט ער מוידע געווענ?

ר׳ גאוורי̇על: בא! עפּעס אזוי, עפּעס אזוי... מע קענ נישט ארויס פונ אים.

ר׳ יויכענענ: וואָס זאָל איכ אײַכ דאָ אסאכ דערציילנ אונ אָנברײַענ, איכ וועל אײַכ ליבער זאָגנ בעקיצער אונ קיינ שיִעס נישט מאכנ: מיר האָבנ אים דאָ

¹) שי̇עכטנ, פארדאָרבענעמ. — רעד.

גענוג געפּאָרשט, אהינ אונ אהער, איינער אפ דער זײַט, אונ איינער אפ דער אנדערער זײַט, קורצ, קומט מײַנ שמוע אפיר, — מיר האָבנ ביידע, איכ ווי א גוטער פרײַנט, אונ ר׳ גאוורי̇על ווי אײַער כאָסנ, אונדזערע רייד נישט געזשאלעוועט, מיט גוטנ אונ מיט בייזנ, וואָרנ, קומט מײַנ שמוע אפיר, אז מע וויל עמעצנ א טויווע טונ, מוז מענ דאָכ פּרווונ אפ אלע זײַטנ; איכ האָב באזונדער אינ אים ארײַנגערעדט, אונ אײַער כאָסנ, זאָל לעבנ, האָט זיכ באזונדער זייער אסאכ מי געגעבנ אינ דער זאכ, מיר האָבנ אים געשטראָפט אונ מוירעס געמאכט אונ דערנאָכ ווידער געבעטנ מיט גוטע ווערטער, וואָרנ, קומט מײַנ שמוע...

סערקעלע (איז זייער אומגעדולדיק, זי פאלט אים אינ די רייד ארײַנ): קומט מײַנ שמוע אפיר אהינ, קומט מײַנ שמוע אפיר אהער, אונ צום סאָפ ווייס איכ אלצ נישט, וואָס ער האָט געזאָגט, — זאָגט מיר נאָר דאָס איינע וואָרט: האָט ער מוידע געווענ, צי ניינ?

ר׳ יויכענענ: מוידע געווענ, הייסט עס, האָט ער, פּראוודע, נישט, נאָר ער זאָגט, אז ער וויל גיינ אינ שול ארײַנ אינ קיטל אונ טאלעס שווערנ בא א רייניקײַט, אז ער ווייסט נישט פונ נישט צו זאָגנ.

סערקעלע (שמייכלט מיט קאס אונ מאכט כויזעק): פּשיטע?! — זעט איר, דאָס איז גאָר קיינ קאטאָוועס נישט! רעדלעכ וויל גיינ שווערנ! אָ־ווא! עס גייט זיכ גאָר א מוירע אָנ. (צו ר׳ גאוורי̇על) איכ פארשטיי אָסער נישט, וואָס שווײַגט איר נאָכ, ר׳ גאוורי̇על? רעדט איר אײַכ אויכ דאָס אײַנ, אז איכ בינ דער נאר אונ גלייב אָנ דעם הולטײַס שוועס?

ר׳ גאוורי̇על: איכ האָב שוינ דאָס דאָ פריִער געזאָגט צו ר׳ יויכענענ.

סערקעלע: מיילע, וואָס קומט מיר דאָ דערפונ ארויס, פונ די רייד? איכ האָב מיכ אצינד שוינ גאָר אנדערש מעיאשעוו געווענ, איכ וועל מיר שוינ מיט אים אנ אייצע געבנ. נישקאָשע, סערקע איז נאָכ נישט געשטאָרבנ. ער האָט זיכ גוט דערפרעגט. איכ וועל נאָר אָבער נאָכ איינ פּרווו מאכנ אונ הינדענ אביסל אויספרעגנ, עפּשער וועל איכ בא איר עפּעס מער פויעלנ, ווי איר האָט בא אים געפּויעלט — וואָרנ ווי איכ זע אײַנ, איז מיט פרעמדע הענט נאָר גוט פײַער צו שארנ.

ר׳ גאוורי̇על: איכ בעט אײַכ, מעכוטענעסטע־לעב, וואָס זענט איר אונדז כוישעד? מיר האָבנ אוואדע גענוג געטונ; אז ער האלט זיכ אָבער בא איינ וואָרט, דאָ, דאכט זיכ מיר, העלפט שוינ קיינ טאליענ אויכ נישט.

ר׳ יויכענענ: נו, אדעראבע, וועלנ מיר זענ, וואָס איר קענט; וועלנ מיר זענ, אויב איר וועט בא הינדענ עפּעס מער געוואָר ווערנ, אונ גלייבט מיר, אז איכ ווינטש עס אײַכ בעטאמ לעוו, אז איר זאָלט מער פויעל זײַנ, ווי מיר, נאָר (ער ציט אופ די פּלייצעס) מיר דאכט זיכ, אז אײַער טירכע נעבעכ איז גאָר אומזיסט.

ר׳ גאוורי̇על: אי, פארוואָס? איכ האלט מיט דער מעכוטענעסטע, אז פונ הינדענ קענ זײַנ, זי וועט זי נאָר אביסל סטראשענ, וועט זי טייקעפּ מוידע זײַנ.

סערקעלע: אונ אז זי וועט אפילע נישט וועלנ מוידע זײַנ, איז דאָכ נאָכ דאָ עפּעס א קרימינאל אפ דער וועלט, אוי, מײַנע קויכעס!

ר׳ יויכענענ: עס מוז שוינ שפּעט זײַנ? (ער שטייט אופ) איכ וועל שוינ גיינ אהיימ, אונ אײַכ, סערקעלע, בעט איכ, איר זאָלט אײַכ פּאָרט נישט אזוי אײַלנ מיט

IV : 7

דעם קרימינאַל, וואָרן, קומט מײַן שמועס אפיר, עס איז פּאָרט בעסער מיט גוטן, ווי מיט בייזן.

ר׳ גאוורי׳על: דאָס איז ר׳ יויכענענס זייער גערעכט, וואָרן אזוי א זאך קען זיך אמאָל אוועקשלעפּן א צײַט, איידער מע קומט אמאָל איבער הונדערט יאָר צו א סאָף, און דערווײַל קאָסט געלט. אָט קומט דער מעכוטן, זאָל לעבן, אויך. כלעבן! איבערלייגט אײַך דאָ נאָכאמאָל דעם גאנצן אינטערעס מיט אים, איידער איר הייבט אָן אין גרויסע דראָכים ארײַנצוגיין.

סערקעלע: אָ, דאָ האָט איר אָנגעטראָפן דעם רעכטן באַל־אייצע, אוי, מײַנע קיכעס! (זי ווינקט צו זיי, זיי זאָלן נישט דערציילן ר׳ מוישען).

זיבעטער ארײַנקום

משנה, סוף תשובה

ר׳ מוישע, סערקעלע, ר׳ גאוורי׳על, ר׳ יויכענען

ר׳ מוישע (קומט גאנץ שטיל ארײַנצוגיין, פארטראַכט און אומעטיק, און קוקט זיך גאָרנישט אום צו קיינעם).

ר׳ יויכענען: גוטן אָוונט, ר׳ מוישע!

ר׳ מוישע (קוקט זיך אום): גוטן אָוונט, גוט יאָר, ר׳ יויכענען! באָרעך האבאָ! וואָס פאר א גאסט זענט איר דאָס דאָ אזוי שפּעט?

ר׳ יויכענען: איך האָב געהערט פון אײַער געניייווע, בין איך אויך אהער געקומען געוואָר ווערן, וואָס עס טוט זיך, צי ווייסט איר שוין עפּעס, צי נישט, וואָס מיינט איר, מײַן ליבער ר׳ מוישע, ווער האָט דאָס געקענט טון?

ר׳ מוישע: איך מיין גאָר פּראָסטע, אזויווי זי האָט עס פון אלדי שווארצע יאָר גענומען, אזוי האָט זי עס ווידער צו אלדי שווארצע יאָר צוריקגעגעבן! אָט פרעגט זי, איך פלעג איר טאָמיד...

סערקעלע (פאַלט אים אין די רייד ארײַן און לאָזט אים נישט אויסרעדן): וואָס שמועסט איר דאָ מיט אים? וואָס ער קען אלץ זאָגן! איך האָב עס פלוצלינג גאָר אליין אוועקגעגעבן? איך זאָל נישט הײַנט גאנץ פרי אליין מיט מײַנע אייגענע הענט ארײַנלייגן אין קעסטל ארײַן דאָס שטערנטיכל מיט די צווייערליי פּערל און צושליסן מיט דעם שליסעלע און האָב נאָך דאָס שליסעלע צוויי מאָל איבערגעדרייט, דערנאָך דאָס קעסטל טיף אונטערן שטרוי בײַ מיר צוקאָפּנס אין בעט ארונטערגעשטופּט! איך ווייס ניט, עמעצ זאָל טאקע האָבן צען קעפּ פון אויג מעלעכ האבאָשן, העט ער זיך אויך נישט געשטויסן, אז דאָרט שטייט גאָר א קעסטל, אוי וויי, מײַנע קיכעס! האָט זיך דען גאָר נאָך פארלאָפן אזוי א מײַסע? איז דען נאָך גאָר אין דער וועלט אזוי א שטראָף דערהערט געוואָרן, ווי אפ מיר איז דאָ געקומען?

ר׳ מוישע: אי, איך האָב טאָמיד געוווסט, אז דער סאָף וועט אזוי זײַן, איך האָב דיר אייביק געזאָגט: „סערקע! אין דעם געלט וועסטו קיין בראָכע נישט האָבן!״ אוי, פרעג נישט, סערקע, מיר האָבן זיך געקויפט מאפּטער! אוי, האלעווײַ אונדזער סאָף זאָל אמאָל גוט זײַן.

סערקעלע (צו ר׳ יויכענען און צו ר׳ גאוורי׳על): וואָס טויגן מיר דאָ זײַנע מעשה־גענע רייד? וואָרן ער ווייסט נעבעך אליין, וואָס ער פּלוידערט? נו, מיילע, פאר הײַנט איז שוין אן עק; וואָרן עס איז שוין אַנדאָס שפּעט, איר מעגט אײַך שוין גיין געזונטערהייט, נאָר מאָרגן, מירצעשעם, בעט איך אײַך, איר זאָלט ביידע ווידער קומען צו גיין, וואָרן איך ווייס פיל, טאָמער באדארף מען עפּעס, אוי, מײַנע קיכעס!

ר׳ גאוורי׳על: נו, נו, איך וועל אוודע שוין מיט דעם באגין דאָ זײַן, וואָרן איפּ וועל אוודע נישט קענען שלאָפן די נאכט.

ר׳ יויכענען: איך וועל אוודע אויך קומען צו גיין, נאָר איך בעט אײַך נאָכאמאָל, סערקעלע: האָט אין זין, וואָס איך האָב אײַך דאָ פריער געבעטן, וואָרן, קומט מײַן שמועס אפיר, טוט עס נישט אים, נאָר זײַן טאטן אין קייווער צוליב, — איך האָב אים זייער גוט געקענט, ער איז געווען א קאָשערער ייִד.

סערקעלע: נו, נו, איך וועל אײַך שוין צוליב טון, גוט נאכט, גוט נאכט, גייט געזונטערהייט.

ר׳ יויכענען און ר׳ גאוורי׳על (ביידע מיטאמאָל): גוט נאכט! גוט נאכט, ר׳ מוישע! (זיי גייען אוועק).

אכטער ארײַנקום

ר׳ מוישע, סערקעלע

סערקעלע: מוישע! מוישע! דו ווילסט מיר נאָך צום איבעריקן דעם טויט מאכן! זאָג מיר, וואָס ווילסטו? וואָס ווילסטו נאָך פון מיר האָבן? די פרעמדע מענטשן זענען אין שטוב, און דו רעדסט דיר זעלכע ווערטער? זאָג, זאָל איך דיר נישט עפּשער שיקן נאָך דעם ראָוו, אז דו זאָלסט פאר אים מיסוואודע זײַן? אוי וויי, גרויס כידעש, וואָס דו שטעלסט דיך ניט אנידער אפ דער גאס פאר איטלעכן אויסשרײַען אלץ, וואָס דו ווייסט! דער טאטע, אָלעוו האשאָלעם, פלעגט זייער עמעס צו זאָגן, אז מיט א ייִד איז נאָר גוט אין שול ארײַן צו גיין. עס גייט אים גאָרנישט אָן, וואָס איך בין שוין אזש קראנק פאר צאָרעס, אוי וויי, מײַנע קיכעס! (זי וויינט) וועל איך קענען די נאכט כאָטש אן אויג צוטון? עס גייט אים גאָרנישט אָן: האָט מען אים באגאנוועט — נו, האָט מען אים באגאנוועט!

ר׳ מוישע: אוי וויי, וואָס ווילסטו פון מיר האָבן, וואָס? נו, וואָס זאָל איך דיר טון? איך פרעג דיך, — ווייס איך דען ווער דער גאנעוו איז?

סערקעלע: וואָס טײַטש? עס האָט דאָס קיינער נישט געטון, נאָר דער גאַנעוו, דער רעדלעכ! און ווען עס זאָל דאָ קומען די גאנצע וועלט פון מינכע און פון מײַרעוו צונאנד און זאָל מיך אָפּשפּארן, האָט עס פּאָרט קיינער נישט געטון, נאָר ער, דער אכבעראָש, דער גאנעוו!

ר׳ מוישע: אוי! איך ווייס שוין גאָרנישט, וואָס דו קענסט אלץ אויסטראכטן, פּלוצלינג קען דיר גאָר אײַנפאלן, אז אפ דעם הימל איז א יאַריד! וואָס טײַטש? איז דען נאָך דאָ אזוי אן ערלעכער יונג, ווי רעדלעכ איז? פּלוצלינג איז ער גאָר בײַ דיר געוואָרן א גאנעוו! זאָג מיר, וואָס ווילסטו נאָך פון אנדערע די אוויירעס אראָפּנעמען, — האָסט עפּשער ווייניק צו טראָגן אָן דײַנע? אוי, איך, איך האָב גענוג.

סערקעלע: אוי, מײַנע קיכעס! זע נאָר, וואָס פֿאַר אַ שלימעזאַלניק דו ביסט, אדרבא, הער נאָר אַליין צו. ווי איך בין הײַנט נאָך מיטאָג פֿונעם שלאָף אויפֿגעשטאַנען, איז דאָ קיינער נישט געווען אין שטוב נאָר דער גאַנעוו, דער רוציייעך, מיט דעם שלימאַזל, מיט הינדען, אומשטיינס געזאָגט; און זי איז דאָך אַליין מוידע, אַז ווי זי איז אַרײַנגעקומען אין שטוב אַרײַן, האָט זי נאָר אים אַליין דערווישט. וואָס ער האָט דאָ געטון, ווײַל זי דאָך נאָך נישט אויסזאָגן דעם עמעס, און אפֿשער וועט ער מיר דאָס אויך אָפּלייקענען? האָב איך דען נישט מיט מײַנע אייגענע אויערן געהערט, ווי ער האָט געזאָגט צו דעם פּוראָניעס, אַז ער איז שוין זייער גליקלעך, ער האָט פּערל און דימעטן גענוג? פֿרעג אים, לאָז ער מיר זאָגן אין די אויגן אַרײַן, אויב עס איז ליגנד? דער גאַנעוו! ווו האָט ער דאָס גענומען, דער רוציייעך? דער דראַבֿ! ווו האָט ער גענומען פּערל און דימעטן? וואָס? אַ מאַלעך האָט אים אפֿשער פֿונעם הימל עפּעס אַראָפּגעוואָרפֿן? געזונט זאָל ער אַזוי אין זיך האָבן!

ר' מוישע: און אַז דו וועסט מיר דאָ זאָגן ביז מאָרגן, האָט ער עס פֿאָרט נישט געטון — ער וועט נישט טון אַזוי אַ זאַך!

סערקעלע: נו גוט, מײַלע, איך און דו האָ'מיר עס נישט געטון; אַלטעניו אויך נישט; כאַיִמ... האָט דאָך גאָר קיין סײכל דערצו נישט; פֿאַר כאַוועג, כאָטש זי איז דאָך גאָר אַן אויסוווערפֿלינג, וועל איך שווערן, אַז זי איז קיין גאַנעוו נישט, — וואָרן זי גייט דאָך איבער אַלעם טאָמיד אַליין, אַזוי לאַנג זי איז בײַ מיר, און עס פֿעלט קיינמאָל נישט אפֿילע אויף אַ האָר; פֿאַר ר' גאַווריעלן, ווייסטו דאָך אַליין, אַז מע מעג אפֿילע אומגעציילטע רענדלעך אַנידערלייגן, און ס'אַנדערע, ער איז דאָך דערמלט גאָר געווען אויף דער פּאָטשט; און ווײַטער איז דאָך קיין שום בען־אָדעם נישט געווען. נו, זאָג־זשע איצט דו אַליין! איך ווייס נישט, מע זאָל טאַקע אַנידערזעצן צוויי פּיצעלעך קינדער, וועלן זיי אויך נישט קענען אַנדערש זאָגן, אַז נאָר אַ היי־מישער גאַנעוו האָט דאָס געטון, און דאָס נאָר רענדלעך, אוי וויי, מײַנע קיכעס! פֿאַרשוואַרצט און פֿאַרפֿינצטערט בין איך געוואָרן, אַז איך האָב דיך פֿאַר אַ מאַן, און אַז דו קענסט נאָך זאָגן: „ער וועט נישט טון אַזוי אַ זאַך!"

ר' מוישע: יאָ, יאָ, איך זאָג עס נאָך, ער וועט אַזוי אַן אווײרע נישט טון.

סערקעלע: אַוואַדע טוט ער גאָר קיין אווײרעס נישט, דער הולטײַ! האָסטו אים ווען געזען קושן די מעזוזע? האָסטו אים ווען געהערט בענטשן, קרישמע לייענען? — דאַווענט ער? לייגט ער טפֿילן? קושט ער ציצעס, ווי עס קער צו זײַן? ווייסט ער ווי אַ שאַבעס, אַ יאָנטעוו בעקאָוועד צו האַלטן? זעסטו, ווײַבלעך, מיידלעך, אַז ער דערזעט, דאָ לעבט ער, דער דראַבֿ! דאָ קוועלט ער, דער אויסגעלאַסע־נער מענטש. נאָר וואַרט נאָר, וואַרט, איך וועל אים שוין באַגראָבן! לאָז מען אים נאָר אײַנפֿירן אין דער פּאָליציי אַרײַן, לאָז ער נאָר כאַפּן אַזוי אַ דרײַסיק שטעקנס, וועט ער שוין מוידע זײַן, דער רוציייעך!

ר' מוישע: נו, גיי שוין און טו דיר, וואָס דו ווילסט — איך וואָלט מיר גאָר דערפֿון די הענט אָפּ, איך וויל דערפֿון גאָרנישט וויסן, איך האָב שוין גענוג! לאָז מיך זען, אדרבא, ווי דו וועסט ווײַטער מיט דײַנע שפּעקוליאַציעס די וועלט אויס־פֿירן. (ער וויל אַוועקגיין).

סערקעלע: נו? ווו גייסטו, ווו? ר' שמועל שרײַבער וועט דאָך דאָ באַלד קומען, ווייסטו דען נישט, אַז מע מוז מאָרגן גאַנץ פֿרי אײַנרײַכן אין דער פּאָליציי אַרײַן? — איך האָב דאָך געשיקט נאָך אים.

ר' מוישע: שרײַב דיר און טו דיר, וואָס דו ווילסט — צו זעלכע מײַסעס קענסטו דיר שוין אַליין אַן אייצע געבן. (ער וויל ווײַטער אַוועקגיין).

סערקעלע: שיק מיר כאָטש אַרײַן הינדען.

ר' מוישע (בלײַבט שטיין בײַ דער טיר און קוקט אָן סערקעלען מיט דעם גרעסטן קאַס): זאָג מיר, וואָס ווילסטו נאָך פֿון דער אָרעמער באַגאַזלטער יעסוימע נעבעך האָבן? — איז זי דען שוין נישט אין דער ערד?

סערקעלע: וואָס האָסטו אַזוי מוירע, איך וועל דאָך איר דאָ נישט אַ שטיק אָפּבײַסן? האָב קיין מוירע נישט, איך וועל איר גאָרנישט טון, איך וויל נאָר האָבן, זי זאָל מיר דאָ עפּעס צונייען. וואָס ציטערסטו אַזוי איבער איר?

ר' מוישע: הער נאָר, סערקע! איך וועל זי דיר דאָ אַרײַנשיקן, נאָר וועסטו איר כאָלילע עפּעס וועלן טון, אַזויווי דײַן טעוועלע איז, זאָלסטו וויסן, סערקע, אַז איך בין דאָ אין דער אַנדערער שטוב! (ער גייט אַוועק דורך דער טיר, וואָס איז אין דער רעכטער זײַט).

נײַנטער אַרײַנקום

סערקעלע (אַליין)

איך וועל מיט איר פֿריִער אַביסל מיט גוטן שמועסן, טאָמער וועט זי מיט גוטן מוידע זײַן; וועט זי זיך אָבער האַלטן בײַ איין וואָרט, ווינטש איך מיר אָסער נישט אין איר הויט צו שטעקן! האָט זי זיך יאָ פֿאַרליבט אָן דעם רעדלעכן, וועל איך זיי שוין זען בײדע כאַסענע צו מאַכן אויך. נישקאָשע, ער וועט שוין כאַראָטע האָבן, וואָס ער האָט נישט געוואָלט קומען. איך וועל זיי שוין בײדע אויסרײַסן, ווי די הינט!

צענטער אַרײַנקום

סערקעלע, הינדע

הינדע (בלײַבט שטיין בײַ דער טיר, דעם קאָפּ אַראָפּגעלאָזט, און וויינט).

סערקעלע: קום נאָר אַהער, הינדעלע! קום אַהער — נענטער — נאָך נענטער — האָב קיין מוירע ניִט, קום אַהער—נענטער—נאָך נענטער—אַזוי, זעץ דיך דאָ, מײַן לעבן, נעבן מיר אַנידער אויף דער קאַנאַפּע.

הינדע (גייט מיט מוירע אַלעמאָל ביסלעכווײַז נעענטער און זעצט זיך).

סערקעלע: האָסטו שוין געטרונקען דאָס ביסל קאַווע, מײַן האַרץ? זעסטו, איך האָב דיר גאָר פֿאַרגעסן צוקער אַרײַנצושיקן...

הינדע (וויינט הויך און קושט סערקעלען די האַנט).

סערקעלע (לאַכט קלאָמערשט): הע־הע־הע, נו, גיי שוין, נאַר, וויין נישט. איך ווייס אַליין, אַז עס אַרט דיך זייער, וואָס איך האָב דאָ אַזוי אַ גרויסן שאָדן געהאַט; נאָר פֿונדעסטוועגן באַדאַרפֿסטו נישט אַזוי צו וויינען, דו קאָנסט דאָך מיר נאָך, כאָלילע

וועכאס, קראנק ווערן, און וואָס איז דאָס עפּעס, אסאכ־ברידערנטעכטער האָב איך דאָס? — אוי, מײַנע קויכעס! — עס טוט מיר נאָר איין זאכ באנק — די דימעטענע אוירינגלעכ און די קליינע פּערעלעכ מיט דעם פּאָרמאָארל — וואָס איך האָב מיר טאָמיד געכאזוערט, אז ווען דו וועסט מירצעשעם א קאלע ווערן, וועל איך זיי דיר שענקען, האָב איך אויך ערשט אייערנעכטן אין דעם קעסטל אריינגעלייגט, אוי ווײ, מײַנע קויכעס! (זי קוקט הינדען שטארק אין פּאָנעם אריין, זיי שווײַגן ביידע א פּאָר מינוט גאנצ שטיל).

הינדע: מומעניו! איר האָט דאָכ מיר עפּעס געהייסן ארײַנקומען, איך זאָל עפּעס צונייען? וואָס זאָל איך צונייען?

סערקעלע: עס וועט נאָכ, מײַנ לעבן, צײַט זײַנ מאָרגן אויך. הער נאָר צו, מײַנ קינד! איך זאָג דיר דעם עמעס, איך האָב מיר שוינ לאנג א מאסקאָנע געמאכט, איך זאָל מיכ מיט דיר, מײַנ הארצ, אביסל צעשמועסן; דו ווייסט דאָכ, אז כוצ דעם אלעם, וואָס דו ביסט נעבעכ אזוי יונג פאריאָסעמט געוואָרן, האָסט קיינ טאטן און קיינ מאמען נישט (זי ווישט זיכ די אויגן) און העסט געקענט, כאָלילע וועכאס, צו ווער ווייסט וואָס נאָכ קומען, ווען איך זאָל דיכ נישט געווען צו מיר אינ מײַנ הויז ארײַנעמען, — אוי, מײַנע קויכעס! — איך מיינ כוצ דעם אלעם האָב איך דיכ דאָכ אזוי ליב, טאקע ווי מײַנ אייגן קינד, און מיר דאכט זיכ, אז דו אליינ קענסט נישט זאָגן, אז דו האָסט ווען בא מיר א קשיוודע געהאט! — איי וואָס, איך בייזער מיכ אמאָל אפ דיר? דאָס, מײַנ לעבן, ווערסטו, דאכט זיכ מיר, אליינ אײַנזוען, אז איך מיינ אלצ נאָר דיר לעטויווע. וואָרן דו ביסט דאָכ גאָר קיינ נאַר נישט און זעסט דאָכ, פארוואָס ארט מיכ נישט, אז איך זע א פרעמד קינד עפּעס א נארישקײַט טון? פארוואָס? ווײַל איך דערמאנ מיכ, אז אזוי ווי איינער רעדט: „רעבע! די קו איז אײַער".

הינדע (וויינט און קושט סערקעלען די האנט).

סערקעלע: מיילע, זעסטו דאָכ אליינ, אז כאָטש איך ווײַז נישט ארויס, אָבער אינעווייניק אינ הארצן ביסטו מיר אײַנגעבאקן, האָב איך דיכ אזוי ליב ווי מיכ אליינ; דו זאָלסט נאָר וועלן גוט און פרום זײַנ, ווי זײַנ ליבער הייליקער נאָמען געבאָטן האָט, אוי, מײַנע קויכעס! וואָס פארלאנג איך דען, מײַנ לעבן, פון דיר, וואָס? איך פארלאנג דאָכ דאָ נישט פון דיר, אז דו זאָלסט, כאָלילע וועכאס, איבערן דאַכ אריבערשפּרינגען! — איך וויל נאָר האָבן, דו זאָלסט מיר דערציילן איטלעכעס פּיצעלע, וואָס דו ווייסט נאָר פון אים — פון רעדלעכן, מיינ איך. און גלייב מיר, זאָל מיכ גאָט שטראָפן אפ מײַנע יונגע יאָר, אויב עס וועט דיר, אָדער אפילע אים כאָטש א האָר געקרימט ווערן; וואָרן וואָס איז דאָס עפּעס — א נאר בינ איך? איך ווייס נישט? און אז מע מאכט יאָ שוינ אמאָל א קליינ פעלערל, מײַנסטו, עס איז עפּעס כײַעס? אָסער. דער מענטש איז דאָכ קיינ מאלעכ נישט. נישקאָשע, מײַנ לעבן, פאר מיר האָט אָסער נישט אופזיכ, מעגסט מיר אלצ דערציילן.

הינדע: גילדענע מומעניו, בייזערט אײַכ נאָר נישט, וועל איך אײַכ שוינ אלצ דערציילן! איך ווייס, אז ווען איר וועט מיכ נאָר אויסהערן, וועט איר מיר אוואדע מויכל זײַנ. (זי קושט סערקעלען די האנט) איר זענט דאָכ מײַנ הארצעדיקן טאטנס שוועסטער; איך ווייס אליינ, אז איך האָב זייער א גרויסע אוולע געטון, וואָס איך האָב אײַכ ביז אהער נישט דערציילט.

סערקעלע: נו, נו, האָב נאָר קיינ מוירע נישט, דערצייל מיר נאָר אלצ, אָבער נאָר דעם עמעס; דעם עמעס, מײַנ לעבן, האָט גאָט ליב, וועסטו זען, מײַנ קינד, אז וועסט קיינ כאראָטע נישט האָבן, אוי, מײַנע קויכעס!

הינדע: עס וועט זײַנ אינ דעם א יאָר צוויי, ווען איר זענט געווען אינ וואָרעמבאָד, געדענקט איר? געדענקט איר? — בינ איך דעמלט, ווי איר ווייסט, עפּעס שלאָפ געוואָרן; איר זענט נישט געווען, און דער פעטער, זאָל לעבן, איז אויך גראָד געהאט ערגעצ אוועקגעפאָרן. דערווײַל איז מיר אינ מײַנ קרענק אלעמאָל ערגער געוואָרן, אזוי, אז איך האָב שוינ גאָר קיינ קויעכ נישט געהאט אפילע ארומצוגיינ אינ דער שטוב, רעדלעכ אָבער פלעגט — איך בעט אײַכ, מומעניו, בייזערט אײַכ נאָר נישט...

סערקעלע: דערצייל נאָר, דערצייל ווײַטער — נו? איך וועל מיכ אָסער נישט בייזערן, ביסט דאָכ א נאר, אז איך שווער מיכ? דו ווייסט דאָכ, אז א שבוּעה איז בא מיר זייער טײַער, דערצייל נאָר, דערצייל, — רעדלעכ אָבער פלעגט...

הינדע: רעדלעכ אָבער פלעגט טאָג און נאכט בא מיר צו זיצן, ער האָט מיר שוינ איינמאָל געהאט געזאָגט, אז איך זאָל מיר לאָזן רופן א דאָקטער. „איך", האָט ער געזאָגט, „האָב זייער מוירע, הינדעלע, אז דו ביסט זייער קראנק", — איך האָב מיכ אָבער זייער געשעמט פאר אים צו זאָגן, אז איך האָב קיינ געלט נישט צו באַצאָלן דעם דאָקטער. ווי ער האָט אָבער געזען, אז עס ווערט מיר אלע טאָג ערגער, איז ער געגאנגען און האָט מיר געבראכט צו פירן א דאָקטער, איך בינ דערנאָכ געלעגן און האָב גאָרנישט געוווּסט, וואָס עט טוט זיכ מיט מיר. ערשט אז איך האָב אָנגעהויבן עפּעס צו מיר צו קומען, האָט מיר ערשט כאַים דערציילט, ווי איך האָב אלצ גערעדט אויס דעם וועג, און אז איך ליג שוינ צוועלעפ טאָג אינ בעט, און אז איך בינ שוינ איינמאָל אזוי כאָרעוו געווען, אז רעדלעכ האָט זייער געיאָמערט און האָט גערופן דרײַ דאָקטוירים, און אז איך האָב זייער אסאכ אײַנעמעניש פון דער אפּטייק גענומען, קורצ, עס איז גאָר קיינ קאטאָוועס נישט געווען, וואָס איך האָב אלצ געקאָסט. איך בינ דערנאָכ, געלויבט צו גאָט, געזונט געוואָרן און האָב ערשט דערנאָכ געוואָר געוואָרן, אז דאָס איז אלצ געווען פאר רעדלעכס געלט, דאָס פון מײַנעטוועגן גאנצע נעכט נישט געשלאָפן און אלע זײַנע קליידער און זאכן, אפילע דאָס זייגערל, פארקויפט. איך האָב עטלעכע מאָל געבעטן און האָב אים געזאָגט, אז איך וועל זען אים דאָס ביסלעכווײַז אָפּצוגעבן, וואָס איך האָב אים געקאָסט...

סערקעלע (פאלט איר אינ די רייד ארײַנ): נו, וואָס איז? בא איטלעכן מענטש איז זײַנ געזונט דאָס טײַערסטע, נו, וואָס איז, מײַנ לעבן, האָסטו אים פאר דאָס אצינד געהייסן נעמען דאָס קעסטעלע מיט דעם צירונג, נישט וואָר, מײַנ קינד??!

הינדע (קוקט אָנ סערקעלען): וואָס? זאָל גאָט היטן, איך האָב פארקויפט די אוירינגלעכ, וואָס איך האָב געהאט פון דער מאמען, אָלע האשאָלעם, ער האָט אָבער קיינ איינציקן קרײַצער נישט געוואָלט נעמען בא מיר. געזאָגט האָט ער אָבער, אז פון מײַנעטוועגן וואָלט ער זײַנ גאנצ לעבן אויך אוועקגעגעבן, און איך באליידיק אים זייער, אז איך וויל אים אָפּגעבן. און פון דעמלט אָנ... (זי בלײַבט פּלוצלינג שטיל שטיינ און שעמט זיכ...).

סערקעלע: נו? וואָס פון דעמלט אָן?

הינדע: און פון דעמלט אָן האָב איך ערשט אָנגעהויבן אײַנצוזען, ווי ליב ער האָט מיך. (זי קוקט סערקעלען שטאַרק אָן).

סערקעלע: נו יאָ, דאָס איז שוין רעכט; וואָס האָט איר אָבער הײַנט נאָכמיטאָג דאָ געטון, הע?

הינדע: גילדענע מומעניו! איך וועל אײַך זאָגן דעם רעכטן עמעס. ער איז דאָ געוועזן און האָט מיר געזאָגט, אַז ער זשאַלעוועט מיך, וואָס איך לײַד בײַ אײַך זייער גרויסע צאָרעס, אַז איר פאַרגינט מיר נישט אַפילע דאָס ביסל עסן; האָב איך אים געזאָגט, אַז עס איז גאָר ליגנד, אַז ער איז זיך גאָר טויע, אַדעראַבע, איר זענט זייער גוט קעגן מיר. האָט ער מיך פאַר די רייד אָנגעהויבן זייער צו איבערבעטן און האָט מיר אַ... אַ קוש געגעבן. האָב איך אָבער מוירע געהאַט, עס זאָל נישט עמעצ גראָד אָנקומען, האָב איך אים זייער געבעטן, ער זאָל מיך אָפּלאָזן, האָט ער נישט געוואָלט, האָב איך אים ווידער געבעטן, און ווייס אַליין נישט, ווי איך פאַל אויס... אים אויך אַ קוש צו געבן... (זי בלײַבט שטיל שטיין און שעמט זיך).

סערקעלע: אַלצ עמעס. (שוין אַביסל מיט קאַס) איך בין דיר שוין דאָס אויך מויכל; וואָס האָט ער אָבער געזאָגט, אַז ער האָט פּערל און דימענטן גענוג? האָט ער דען שוין דעמלט געהאַט גענומען דאָס קעסטל מיט צירונג, הע?

הינדע: פּלוצלינג! ווי פאַלט איר אויס, ער וועט פּלוצלינג נעמען אײַער קעסטל מיט צירונג? — ער? ער ווייסט גאָרנישט פון דער גאַנצער מײַסע; ער האָט נאָר געזאָגט, אַז ווען איך האָב אים ליב, מעג שוין די גאַנצע וועלט האָבן פּערל און דימענטן, וויפל זיי ווילן, — אַז ער האָט נאָר מיך, האָט ער שוין פּערל און דימענטן גענוג!

סערקעלע: און מײַן קעסטל מיט צירונג ווו איז?

הינדע: וואָס פרעגט איר מיך? ווייס איך?

סערקעלע (גיט זיך פּלוצלינג אַ שטעל־אויף מיט קאַס): וואָס? דו ווייסט נישט? דו ווייסט נישט, אַז רעדלעך האָט געגאַנוועט מײַן צירונג? ווען ווילסטו דאָס גענאַרן, דו לײַדאַטשקע?! דו מיינסט עפּשער, ווײַל איך האָב ביז אַהער מיט גוטן געשמועסט, מיינסטו, אַז דו וועסט מיך שוין גאָר אָפּנאַרן? איך וועל דיר אָבער ווײַזן, אַז איך הייס סערקע! (זי שרײַט אַלעמאָל העכער מיט דעם גרעסטן קאַס) וואַרט נאָר, איך וועל אים נאָר לאָזן קייטעלעך אַף די הענט און אַף די פיס אָנטון, ער וועט שוין זאָגן דעם עמעס! לאָז מען אים נאָר אַזוי אַרײַנוואַרפן אַ פּאָר הונדערט קאַנטשיקעס, אַז דאָס קאָכעדיקע דאַם זאָל פון אים רינען ווי וואַסער, וועט ער שוין זאָגן, ווו מײַן צירונג איז! שטיקווײַז וועל איך לאָזן פון אים לעבעדיקערהייט רײַסן, און דו, דו גאַנעווטע, מוזט שטיין דערבײַ און צוזען, צוהערן מוזטו, דו בעסטיע, ווי ער וועט קוויטשען און שרײַען, אַז דאָס קאָל וועט גיין ביז אין הימל אַרײַן! פאַרפוילן וועל איך אים לאָזן אין קרימינאַל, און דו, אויסוואורפלינג, וועסט אַלע טאָג מוזן פון אים קאָפּעסווײַז די ווערים אַראָפּשאַרן! ניין, איך וועל נישט רוען, איך וועל נישט זשאַלעווען, איך וועל נאָך לייגן דאָס לעבעדיקע אַף דעם טויטן, איך וועל מיך צום איבעריקן בעדאַלעס שטעלן, און דאָס מײַניקע — מוז ער מיר אָפּגעבן!

הינדע (האָט זיך זייער דערשראָקן און האָט זיך מיט בײדע הענט דאָס פּאָנעם פאַרהאַלטן; פּלוצלינג לויפט זי צו צו סערקעלען און פאַלט פאַר איר אַנידער אַף דער ערד): מומעניו! גילדענע מומעניו! ניין — ניין — ניין — ניין — איך קען — שוין לענגער — נישט — אויסהאַלטן — ניין, מומעניו!

סערקעלע (שרײַט זייער הויך, מיט דעם גרעסטן קאַס): נו, זאָג־זשע מיר טייקעף, ווו איז מײַן צירונג? — ווו האָט עס רעדלעך אַהינגעטון? זאָג, ווו איז מײַן האָב? ווו איז מײַן פּראַצע?

הינדע (שטייט אויף און ציטערט): ניין — ניין — רעדלעך — איז — נישט — קיין — גאַנעוו!

סערקעלע (לויפט צו צו הינדען און הייבט אויף בײדע הענט און וויל זי שלאָגן, דערווײַל גיט זיך אָן עפן די טיר, וואָס איז אין דער רעכטער זײַט, און ר' מוישע קומט אַרײַן צו לויפן און גיט סערקעלען אַ וואָרף אַנידער אַף דער קאַנאַפּע און כאַפּט הינדען בײַ דער האַנט און לויפט מיט איר אַוועק דורך דער טיר, וואָס ער איז געקומען; סערקעלע שרײַט גאַנצ הויך, מיט אַ יעמערלעכער קאָל): אוי ווײַ! אוי ווײַ, מײַנע קויכעס! (דער פּאָרהאַנג לאָזט זיך אַראָפּ).

סאָף פון דעם פערטן אופצי

פינפטער אופצי

דער אנדערער טאָג אינדערפרי. עס קומט פאָר א געסל, מע זעט דעם אָפענעם טויער און די פענצטער פון ר׳ שמעלקע טרויניקס איַינפאָרהויז. אפ א לאָדן פון א פענצטער שטייט אופגעמאָלט, ווי די מערארגלימ טראָגן אפ דראָנגען א גרויסן בונט וויַינטרויבן, און אונטערגעשריבן מיט גרויסע אויסיָעס „שמעלקע טרויניקס". פאר דער טיר שטייט א גרויסע באנק.

ערשטער ארייַנקום

דער פרעמדער (אליין)

ער זיצט פאר דער טיר, אפ דער באנק, האלב אויסגעטון און האלב נאָך ווי א וועגסמאן אָנגעטון אין דייַטשע קליידער) : איך בין אויסעראָרדענטליך מידע. דאס וואר איינע רייַזע! טאג אונד נאכט צו לאנד און צו וואסער, אָהנע אירגענדוואָ [1]) רעכט אויסצורוהען — דאָך דעם אלמעכטיגען זיַי עס געדאנקט, איך בין נון ווידער, נאך פערפלאָסענען זעקס יאהרען, אין מייַנער היימאט. ווי מיר היר אלעס זאָ פערענדערט, פערבעסערט, יא פערשענערט, קענט איך זאגען, פאָרקאָמט, די שטראסען — ווי זויבער, די הייַזער — ווי נידליך [2]) אונד שעהן! גאָט! ענטשפּריכט אויך דאס אינערע דעם אויסערען? זאָנדערבאר! ווארהאפטיג זאָנדערבאר גענוג איזט עס, דאס נאך זאָ פילען מארטערפאָלען [3]) יאהרען, נאך דיזעמ אויסעראָרדענטליכען שמאכטענ אונד זעהנען [4]) נאך דעם ליבלינג מייַנעס הערצענס, איך מיך ניכט איין מאהל געטרויע ערקונדיגונגען איבער איהר בעפינדען איינצוציהען [5]). (ער שווייַגט אביסל שטיל און טראכט נאָך) ליבעס קינד! ווי ערגינג עס דיר [6]) היר וועהרענד דער צייַט מייַנער אבוועזענהייַט? האט דייַנע געזונדהייַט מיט מייַנע רייַכטומע גלייַכען שריט געהאלטען? האָלדעס [7]) טעכטערכען! ווי זיהסט דו דען יעצט אויס? — איזט דער צארטע שפרעסלינג [8]) צום האָפנונגספּאָלען ביימכען הערויפּגעוואקסען? ביזט דו דעם ווונשע דייַנעס דיך איבער אלעס ליבענדען פאטערס געמעס [9]) זייַנער ני פארגעסליכען זעליגען ראָכעלע ענליך געוואָרדען?... אָדער (ער בלייַבט זיצן גאנץ טרויעריק פארטראכט. דערנאָך ניט ער זיך א כאפ אופ) ניין, ניין, וועג מיט דיזעם העלישען געדאנקען [10]). אָ, אלגיטיגער שעפּפער, דער דו מיר זאָ אָפט אין מייַנער נאָט בייַגעשטאנדען, הימלישער פאטער אלער וועזען! נעהמע מיר דייַנען זעעגען [11]), מייַנע געזונדהייַט, מייַן לעבן, נעהמע מיר אלעס, אלעס, נור דיזעס ליבע, דיזעס שעהנע קינד ניכט! (ער שווייַגט אביסל שטיל).

---

[1]) ערגעץ־ווו. [2]) אנגענעמ. [3]) פול מיט מאטערניש. [4]) בענקען. [5]) באקומען יעדיָעס וועגן איר צושטאנד. [6]) ווי איז עס דיר געגאנגען. [7]) ליבעס. [8]) שפּראָצל. [9]) ווונטש. [10]) גענעמ־געדאנקען. [11]) בראָכע. — ר ע ד.

ז. 84 פון „סערקעלע", יאָהאַניסבורגער אויסגאַבע.
(פאָרמאט 21×13 סמ)

צווייטער אַרײַנקום

דער פרעמדער, ר׳ שמעלקע

ר׳ שמעלקע (קומט פון דער גאַס מיט א שטעקן אין דער האַנט און וויל גיין אין טיר אַרײַן; ער בלײַבט שטיין, ווי ער דערזעט דעם פרעמדן): אָ־ווא! גוט — גאָט, באָרעכ הו, האָט דאָך מיר באַסערט א גאַשט! (ער נעמט אראָפּ דעם ספּאָדעק און נייגט זיך גאַנצ טיפ פאַר דעם פרעמדן) וויטאַמי פּאַנא דאָבראָדזיעיאַ, יאַק סיע יאַסניע וועלמאָזשני פּאַנ דאָבראָדזיע מאַ?

פרעמדער (זעט נאָך נישט ר׳ שמעלקען און שמועסט ווײַטער צו זיך אַליין): וואָס וועדע מײַנ גליק, מײַנ לעבנ, אָהנע דיזעס קינדע?

ר׳ שמעלקע (צו זיך אין דער שטיל): אהא! ער איז זיך א דײַטש!

פרעמדער (קוקט זיך אום און דערזעט ר׳ שמעלקען): זינד זי פילײַכט דער ווירט דיזעס הויזעס?

ר׳ שמעלקע (גייט נעענטער צו צו דעם פרעמדן און נייגט זיך ווידער אַזויווי פריִער; ער בלײַבט שטיין פאַר דעם פרעמדן און רעדט צו אים גאַנצ געשווינד): יאַ, מײַנ האַר! זײַענ זי מיר גאָר סיינ ווילקאָמענ, אײַערע גנאָדנ! וואָס סאַפּנ, וואָס באַפעלנ, אײַערע גנאָדנ? א סיינע, פײַנע, געמאָלטע, ליכטיקע צימערל, א פרעכטיקע סטאַל, פריס היי, א ווילע האָבער, א הערלעכע עסנ און טרינקענ, וועלכעש אײַערע גנאָדנ זיך ווינסנ, א גוטע אַלטיצקע מעד, א וויטראַוונע גלעזעלע ווײַנ, פון די ווילע גאַטונקעס, — סאַפּנ נאָר אײַערע גנאָדנ! באַפעלנ נאָר אײַערע גנאָדנ! א גלײַכ, א באַלד וועט מענ זיך לויפנ און ברענגענ צו טראָגנ א טיי, א קאַווע, א סטאַרקע גלעזל פּאָנש, א ליקער, א סווייצער קעז, א סטיק מאַרינאַד, אַנ אָנגאַריסע ברינדזע, א לענדעריסנ הערינג, אַלצ, אַלצ קענענ זיך אײַערע גנאָדנ באַקומענ בא דעם גראָבנ סמעלקע טרויניקס, און נאָר פאַר א ספּאָט געלט, סאַפּנ נאָר אײַערע גנאָדנ!

פרעמדער (צו זיך אין דער שטיל): עס פרייט מיכ אונגעמיין, דאַס מאַנ מיכ אין דיזער טראַכט היר ניכט מעהר ערקענט! (הויכ צו ר׳ שמעלקען) איר זענט אײַכ טויע, מײַנ ליבער ר׳ שמעלקע! איכ בינ א ייִד.

ר׳ שמעלקע (טוט זיך גאַנצ געשווינד אָנ דעם ספּאָדעק): א ייִדל! (צו זיך אין דער שטיל) מײַנ בייזער כאָלעם צו זײַנ קאָפּ זאָל זיך אָנהייבנ און אוישלאָזנ, איכ העט זיך געסוואָרנ — א סלאַכציצ! (ער זעצט זיך אנידער לעבנ דעם פרעמדן און גיט אים די האַנט) סאָלעם־אַלייכעם! פונוואַנעט זײַטס איר זיכ? וואַהינ פאָרט איר זיכ?

פרעמדער: אַלייכעם האַסאָלעם! איכ קום דאָ נישט ווײַט פון הי...

ר׳ שמעלקע: זײַטס איר זיכ עפּסער א קאַרדאָנער? האָט איר ניט כאַזערהאָר, כיילעוו, ענים, יוכטנ אָדער באַקאַליעס צו פאַרקויפנ?

פרעמדער: ניינ, איכ האָב גאָרניִשט צו פאַרקויפנ.

ר׳ שמעלקע: אָדער באַדאַרפט איר זיכ עפּסער בא אונדז עפּעס צו קויפנ? סניט־שכוירע, צעלניק, געוואַנט און עפּסער גאָר קאָשעש? — ניינ? זאָגט זיכ נאָר מיר, איכ וועל זיכ מיט אײַכ גיינ, איכ וויל זיכ אײַכ ווײַזנ, וועט איר זיכ בעוואַדע אַלצ בעכאָצע כינעם קויפנ. זאָגטס נאָר, זאָגטס, וואָס ווילט איר זיכ בא אונדז אין דער לעמבערג האַנדלענ? איכ בינ זיכ א מייווינ גאָדל אפ קאָל מינע שכוירעס.

פרעמדער: איכ דאַרפ איצט גאָרנישט צו קויפנ, איכ וויל אײַכ נאָר בעטנ, אויב איר האָט נישט עפּעס א באַזונדערע סטאַנציע פון מײַנעטוועגנ?

ר׳ שמעלקע: פון אײַערטוועגנ? ניינ, ניסטאָ. (ער וויל אַוועקגיינ).

פרעמדער: טאָמער יאָ, איכ וועל אײַכ גוט באַצאָלנ, כלעבנ.

ר׳ שמעלקע: ניינ, ניינ, ניסטאָ. איכ מיינ, אַז איר זײַטס אויכ גאָר סלעכטס אַהער פאַרפאָרנ.

פרעמדער: איר האָט דאָך אָבער ערשט אַליינ געזאָגט, אַז איר האָט יאָ זייער א שיינ געמאָלט שטיבעלע?

ר׳ שמעלקע: נו יאָ, איכ האָב זיך טאַקע אַסאַכ זייער סיינע סטיבעלעכ, אָבער נאָר פון סלאַכציצעס וועגנ, — הײַנט איז זיכ בא מיר די צײַט פון די קאָנטראַקטעס. (ער וויל אַוועקגיינ און מאַכט אויס דעם פרעמדנ כויזעק) ניסקאָסע, מײַנ ליבער ר׳ קאָרעוו, אײַערע טאַרפאַט אַלאָפּימ קערבלעכ מעגט איר אפילע דאָרט הינטנ אין די סענקסטוב אויכ אַנידערלייגנ, עס וועט זיי אײַכ, אָסער כאַזער, קיינער ניסט באַגאַנווענענ! (ער לאַכט).

פרעמדער: אַנטלויפט נאָר נישט, קומט נאָר אַהער, איכ וועל אײַכ נאָר עפּעס זאָגנ, אַנטלויפט נאָר נישט, קומט נאָר אַהער, נאָר אפ איינ וואָרט!

ר׳ שמעלקע (קומט צוריק צו גיינ): נו, וואָס?

פרעמדער: וואָס אַנטלויפט איר? זעצט אײַכ נאָר דאָ נעבנ מיר אַביסל אַנידער.

ר׳ שמעלקע (מיט קאַס): נו זאָגטס, זאָגטס, וואָס ווילט איר? איכ האָב זיכ קיינ צײַט ניסט מיט אײַכ דאָ אַסאַכ צו באַלאַמוצענ, הײַנט איז זיכ בא מיר א מינוט א שאָ, א שאָ — א טאָג, א טאָג — דאָס מינדשטע א רענדל.

פרעמדער: איכ וועל אײַכ זאָגנ גאָר דעם עמעס, איכ קום דאָ אַצינד פון זייער א ווײַטנ וועג; איכ בינ געפאָרנ טאָג און נאַכט, אַצינד בינ איכ זייער מיד און העט מיכ גערנ ערגעצ נאָר אויסגערוט. בעט איכ אײַכ, מײַנ ליבער ר׳ שמעלקע: גיט מיר א באַזונדער שטיבל, עס מעג זײַנ ווו עס איז, אַבי איכ זאָל מיכ נאָר האָבנ ווו אויסצורוענ; איכ וועל אײַכ אַוואַדע זייער גוט באַצאָלנ, עפּשער בעסער, ווי א גרויסער סראָרע, קורצ — איכ וועל אײַכ געבנ וויפל איר ווילט אַליינ.

ר׳ שמעלקע: איכ קענ זיך סוינ די ייִדיסע צאָלעכצ; וויפל קענט איר זיכ גאָר געבנ פאַר א מעסלעס? און ווי לאַנג קענט איר זיכ גאָר אופהאַלטנ א סטיבעלע? זאָגטס, זאָגטס!

פרעמדער (צו זיך אין דער שטיל): אויס דיזער נאָט מוס מיר איינע ליגע העלפענ. (הויכ צו ר׳ שמעלקען) איכ קענ אײַכ אַליינ נאָכ נישט רעכט זאָגנ, ווי לאַנג איכ וועל הי דאַרפנ צו בלײַבנ, וואָרנ איכ מוז דאָ וואַרטנ אפ א גראַפ, וואָס האָט מיכ דאָ באַשטעלט; ער וועט אַוואַדע אַהער קומענ הײַנט אָדער מאָרגנ, ער וועט דאָ קומענ מיט א גרויסנ הויפ, איר וועט פון אים אַוואַדע זייער אַסאַכ לייזנ, וואָרנ ער איז זייער רײַכ, איר מעגט מיר גלייבנ, אַז איר וועט צו נ׳אים נישט צולייגנ.

ר׳ שמעלקע: אַזוי? נו, א ייִדל צוליב מוז מענ זיך סוינ אַלצ טונ, פלעגט דער בערדיצעווער, אָלעוו האַסאָלעם, צו זאָגנ; נו, איכ וועל זיך אײַכ סוינ געבנ א סטיבעלע, עס איז, פראַוודע, אַביסעלע נעבנ דער סטאַל, אָבער פאַר א ייִדל איז עס

גענוג א סיינ סטיבעלע; איר וועט זיך מיר נאָר געבנ אכט רייניסלעך א וואָך, כלעבנ, גאָר בעכינעמ, נאָר עס איז דאָך נאסע נעמאָנע, וואָס טוט מענ ניסט אלץ פונ א יידלס וועגנ?

פרעמדער (צו זיך אינ דער שטיל): ווענ דיזעס בעכינעמ הייסט, וואס קאנ נאָך בעצאהלונג הייסענ?

ר' שמעלקע: וואָס? איר זייַטס אייַך ערסט מעיאסעוו, געפעלט אייַך עפסער ניסט? (ער וויל אוועקגיינ) נו, גייטס, זוכטס אייַך ערגעצ אנדערס וועלוועלער, אונ עפּסער ווילט איר גאָר בעכינעמ — גייט זיך אינ די אָרכימ־הויז אריַינ, דאָרט בא דער סול ווינט דער גאבע.

פרעמדער (האלט אימ בא דער האנט אונ לאָזט אימ נישט אוועקגיינ): נו, נו, איך וועל אייַך שוינ געבנ אכט רייניש, הייסט נאָר שוינ מייַנע זאכנ אהינ טראָגנ.

ר' שמעלקע: נו, נו, מע וועט זיך סוינ טראָגנ, גיט זיך נאָר פריִער אהער די מאטבייע.

פרעמדער (נעמט אראָפּ פונ זיך א בייַגארטל מיט געלט אונ גיט ר' שמעלקענ ארויס א רענדל): נא! דאָ האָט איר א רענדל, אונ לאָז די רעשט בלייַבנ בא אייַך ביז צומ כעזשבנ.

ר' שמעלקע (מאכט האווייַעס, ווי איינער, וואָס איז מאָלע סימכע): אָ־ווא! סאמע רענדלעך! (ער נעמט צו דאָס רענדל) נו, נו, סוינ גוט! (ער וועגט דאָס רענדל אינ דער האנט אונ שרייַט אריַינ דורך דעמ פענצטער) בערל! טראָג זיך אריַינ די זאכנ, דעמ דייַטסנ סויכערס זאכנ אינ די סיינע געמאָלטע סטיבעלע. (צומ פרעמדנ) איר זאָלט מיר מאריך יאָמימ וועסאָנימ זייַנ, מא סמייכאָ? ווי הייסט איר?

פרעמדער (ער איז זיך אביסל מעיאשעוו) איך הייס שלוימע גוטהערצ.

ר' שמעלקע: גוטהערצ! גוטהערצ! עפסער גאָר א קאָרעוו פונ די ר' דאָוויד גוטהערצ, וואָס איז זיך פאר עטלעכע יאָרנ אוועק פונ אונדז?

פרעמדער: איך קענ אייַך נישט זאָגנ, צי יאָ, צי ניינ, נאָר איקער שאָכאכטי, איר האָט דאָך עפּעס פריִער געזאָגט, אז איר האָט א גוט גלעזל ווייַנ?

ר' שמעלקע: אוי וויי, א ווייַנ! אוי וויי, א ווייַנ! איך זאָג אייַך א וויטראוונע, א זיסינקע, א סטארקע, גאָר א מאסלים! אונ, כלעבנ, קאָסער אויך; דער סאווראניער רעבע, זאָל מאריך יאָמימ וועסאָנימ זייַנ, איז אמאָל הי געוועג, האָט ער אָסער קיינ אנדערע ווייַנ ניסט געוואָלט טרינקענ, נאָר די מייַנע; איך האָב זיך בא דעמ צאדיק געלייזט אסאך געלט. איר קענט זיך בא מיר קריגנ אלערליי גאטונקעס: אי רויטע, אי ווייַסע, צו צוויי רייניס, צו פיר רייניס אונ צו אכט רייניס א בוטעלקעלע אויך.

פרעמדער: נו, הייסט נאָר אהער ברענגענ א בוטעלקעלע ווייַנ פאר פיר רייניש מיט צוויי גלעזלעך.

ר' שמעלקע: מיט צוויי גלעזלעך? באלד, זאראס, טייקעפּ! (ער שרייַט אריַינ דורך דעמ פענצטער) בערל! ברענג זיך נאָר געסווינד א בוטעלקעלע ווייַנ, פונ די גוטע, מיט צוויי גלעזלעך, הערסטו? פאר פיר רייניס, פונ די גאנצ גוטע, אונ מיט צוויי גלעזלעך, הערסטו? (ער זעצט זיך אנידער נעבנ דעמ פרעמדנ) איך זאָג אייַך, מייַנ הארציקער, גוטיצקער ר' סלאמקע, עס זענענ זיך סוינ גאָרניסט די צייַטנ, סוינ גאָרניסט די יאָרנ, סוינ גאָרניסט די מענצנ, וואָס פלעגנ אמאָל צו זייַנ. איך קענ זיך גאנצ גוט דער־

Good ol' feudal order

מאנענ, ווי פאר עטלעכע יאָר, אז עס איז זיך געקומענ די צייַט פונ די קאָנטראקטעס, פלעגט טאָמיד בא מיר אומעטומ פול צו זייַנ פונ שראָרעס, מע האָט ניסט געקענט א ספילקע צו דער ערד ווארפנ; איטלעכער שראָרע האָט זיך געהאט דרייַ קאָצנ צו זעקס פערד, נאָר ווי די לייבנ, אונ עפסער צוועלפ לאָקייקעס, איך זאָג אייַך, עס האָט טאקע געסוויבלט אונ געגריבלט פונ שראָרעס, אונ די געלט איז זיך געפלויגנ פונ איינ קעסענע אינ די אנדערע! עס איז טאקע געוועגנ א נאכעס; אז עס פלעגט זיך אזוי אריַינצופאָרנ א שראָרע, האָט מענ זיך אָנ אימ טאקע געהאט א פענעצ. הייַנטיקע צייַטנ אָבער, אז עס קומט זיך סוינ אמאָל עפּעס א סלאכצינקע, מאכט ער זיך מיר גאָר מעסוגע! עמעס, ער הוקעט אונ סטוקעט, אזויווי דעמלט, ער דרייט זיך די צופרינקע אזויווי דעמלט, ער ליארעמט אונ סרייַט, אז ער וויל עפּעס, גאָר אזויווי דעמלט; דערקעגנ, אז עס קומט זיך צו די בידנענקע כעסבנ נעבעך, ווערט ער זיך גאָר ניסטאנע, ער ווערט זיך אזוי א פּאָקאָרנינקע, אזוי א סטילינקע, אזוי א ספּאָקויניצקע, אונ מע הערט פונ אימ ניסט מער, נאָר „צעקיַי, מוי סמעלקעניו! ניעמאמ טעראז פיעניאָנדזע, דאמ צי זבאָזשע" — נו, וואָס טויג זיך מיר זייַנ טוווּע, איך באדארפ זיך די געלט, אוי, די געלט, די געלט!

פרעמדער: ווייסט איר אָבער, מייַנ ליבער ר' שמעלקע, פארוואָס דאָס איז אזוי געוואָרנ? ווייַל פארצייַטנס פלעגט א סראָרע זייער ווייניק צו פילנעווענ זייַנע גיטער, ער פלעגט נאָר צו פאָרנ אינ שטאָט אריַינ הולטייַענ אונ כויוועס צו מאכנ, ביז ער האָט די גיטער פארהולטייַעט אונ עס איז אימ צומ סאָפּ גאָרנישט געבליבנ; אונ דאָס זעענ מיר דאָך אפילע, אז די סראָרעס, וואָס האָבנ געפּילנעוועט זייערע גיטער אונ זענענ זייער ווייניק צו אייַך אינ שטאָט אריַינ געקומענ, זענענ נאָך אסאך רייַכער אינ גיטער אונ אינ געלט.

ר' שמעלקע: אי, וואָס! האָט מיר ניסט פאריבל, איר ווייסט ניסט; איך וועל זיך אייַך זאָגנ, פונוואנעט דאָס איז געקומענ: פארצייַטנס, דאכט זיך מיר, איז געוועגנ א גרויסע בראָכע אינ דער מעדינע, מע האָט גאָרניסט געוווּסט פונ די הייַנטיקע נייַע מאסינענ צומ אקערנ, צומ זייענ אונ צומ מלאָצענ, פלעגט זיך צו זייַנ די טוווּע גאָר אביסעלע, די יאקרעס אָבער זייער גרויס; האָט איינער געהאט אביסל ווייצ אָדער קאָרנ, האָט מענ ס'אימ געמוזט מיט רויטע רענדלעך אָפּוועגנ, — איז טאקע געוועגנ א טייַנעג, אי דער שראָרע, אי דער גוטער סמעלקע האָט גענוג געהאט; אָבער אצינדערט, זייַט די מאסינענ זענענ ארוישגעקומענ, איז אינ אלע ווינקלענ דאָ טוווּעס זייער אסאך. אונ וואָס נאָך — די שראָרע קענ סוינ, כלעבנ, גאנצ גוט כעסבענענ אויך.

פרעמדער (צו זיך אינ דער שטיל): ליידער, ווערדענ דיזעס איינעב שעלמס וועגענ מעהרערע עדעל־דענקענדע יודענ פאָנ אנדערענ נאציִאָנענ פעראכטעט.

בערל (קומט דורך דעמ טויער צו גיינ אונ ברענגט א בוטעלקע ווייַנ מיט צוויי גלעזלעך, שטעלט אנידער אפ דער באנק, גיסט אָנ אונ גייט ווידער דורך דעמ טויער אוועק).

ר' שמעלקע (נעמט א גלעזל ווייַנ אונ טרינקט): לעכאיִמ! אָט דאָ פארזוכטס עפּעס גוטס, זאָל מיך גאָט, באָרעך הו, סטראָפנ, אויב איר קריגט אייַך אזוי א ווייַנדל אינ גאנצ דער לעמבערג, טאקע נאָר א מאסלים, פארזוכטס נאָר!

פרעמדער (טרינקט): לעכאַים! נאַ, זייער גוט קען מען נישט זאָגן, אַז ער איז אַביסל אונטערגעמאַכט, שײַנט ער אויך צו זײַן.

ר' שמעלקע: וואָס? אונטערגעמאַכט? גלייבט זיך מיר בענעמאָנעס סעלי, אַז אין מײַן גאַנץ קעלערל וועט איר זיך ניסט געפינען אפילע איין טראָפּל וויַין אונטערגעמאַכטן. איך באַדאַרף זיך, אָסער כאַזער, ניסט באַרימען, פֿרעגטס אײַך נאָך אין גאַנץ דער לעמבערג, וועט אײַך איטלעכער זאָגן, אַז באַם גראָבן ליטוואַק איז דאָ די בעסטע וויַין. איך בין זיך ניסט אַזויוי אַנדערע, וואָס סיקן ערסט צו די סענקער, אַז אַן אוירעכ וויל זיך אַ גלעזעלע וויַין; באַ מיר זעט איר, (ער ווײַזט אים דעם שילד אויף דעם לאָדן) באַ „די מעראַגלים", איז דאָ אַ גאַנץ סיינ קעלערל מיט וויַין. און פֿאַר דאָס העלפט זיך מיר טאַקע דער אייבערסטער, אַז איך האָב זיך מיר מײַן פּאַרנאָסע בעקאָוועד, לעכאַים! (ער טרינקט).

פרעמדער: עס האָט אַ פּאָנעם, אַז איר שטייט אײַך אַלע הי נישט שלעכט?

ר' שמעלקע: אָט מוצעט מען זיך אויף דער וועלט. (ער טרינקט).

פרעמדער: ווי גייט עס הי אײַנעם ר' מוישע?...

ר' שמעלקע (פֿאַלט אים אין די רייד אַרײַן): גוט, גאַנץ גוט. (ער טרינקט) גאָר אַ וואונדער.

פרעמדער: וועלכן ר' מוישע מיינט איר דען?

ר' שמעלקע: ווייס איך? וועלכן מיינט איר? — איר טרינקט דאָך אָבער עפּעס גאָר ניסט?

פרעמדער (שמייכלט): נישקאָשע, איך וועל שוין טרינקען; איך מיין דעם ר' מוישע, וואָס מע רופט אים ר' מוישע מעל־ייִד, ווײַל דאָס ווײַב זײַנס זיצט מיט שפּײַז און מיט מעל.

ר' שמעלקע: ר' מויסע מעל־ייִד? אהא! אהא! איך ווייס סוין, איך ווייס סוין, — וואָס די ווײַב זײַנע היישט זיך סערקעלע?

פרעמדער: יאָ, יאָ, סערקעלע, סערקעלע, דעם מיין איך, דעם!

ר' שמעלקע: דעם מיינט איר? האָ־האָ! ווו איז סוין די סערקע! ווו זיצט זי סוין מיט די מעל! (ער טרינקט) האָ־האָ!

פרעמדער (דערשראָקן): וואָס? סערקע איז געשטאָרבן?

ר' שמעלקע: אָט, וואָש רעדט איר דאָ געסטאָרבן, די מאַלכאַמאָמעס האָט זיך איבער סלעכטס גאָר קיין סליטע ניסט, אָסער! (ער טרינקט אויס זײַן גלעזל וויַין, דערגיסט דעם פֿרעמדנס גלעזל און גיסט זײַנס ווידער אָן).

פרעמדער: וואָס דען מיינט איר? זאָגט מיר, מײַן ליבער ר' שמעלקע! (זייער אומגעדולדיק) איז זי עפּשער, כאָלילע וועכאַס, קראַנק?

ר' שמעלקע: אָט, וואָס זאָגט איר פּלוצלינג קראַנק! אויף אַלע ייִדיסע קינדער געזאָגט איר געזונט און איר אַסירעס, געסעדיקט זאָל זי ווערן! פֿאַר וואָש פֿאַר אַ נויט זאָל זי זיך נאָך זיצן מיט די מעל? ווייסט איר דען ניסט, אַז סערקע האָט עפּסער צוועלעף טויזנט קערבלעך איר אייגנס, און עפּסער נאָך מער?

פרעמדער (גאַנץ רויִק): אַזוי! זי איז אַ נעגידע? זייער פֿײַן, דאָס איז עפּעס אַנדערשט.

ר' שמעלקע: וואָש? אַ נעגידע? אַ נעגידע, זאָגט איר? אַלץ הייסט אַ נעגידע! עס איז דאָך איצט גאָרניסט צוצוטרעטן צו איר, זי איז זיך דאָך באַ זיך

אַזוי גרויס, ווי אַ סוואַרצ יאָר. און פֿאַר וואָש, פֿאַר וועמ ווייסט אויך דער סוואַרצער יאָר; עפּסער ווײַל זי האָט זיך די געלט? אָסער כאַזער! זי האָט זיך נאָך ניסט גאָט באַ די פּיס אָנגענומען; קיין פּלעקעלע קען זי זיך אויך ניסט פֿאַרסלאָגן! ניסקאָסע, די רעדעלע קען זיך נאָך ווידער צוריקדרייען.

פרעמדער: האָט מיר נישט פֿאַריבל, מײַן ליבער ר' שמעלקע, איר ווייסט דאָך, אַז איך בין גאָר אַ פֿרעמדער, און די סערקעלע גייט מיך גאָרנישט אָן, נאָר טשיקאַווע בין איך פֿאָרט צו וויסן, פֿאַרוואָס איר זענט דאָס אַזוי בייז אויף איר?

ר' שמעלקע: ווײַל איך זע זיך, אַז איר זײַטס אַ קלוגער ייִד, וועל איך זיך אײַך די גאַנצע מײַסע גאָר בעקיצער דערציילן. (ער טרינקט) ווי איר זעטס מיך אָן, הייש איך ר' סמעלקע, אויף די דײַטסע נאָמען סמעלקע טרויניקס, די היגע לײַט אָבער, נאָר צום מיינסטן מײַנע סאָנים, רופֿן זיך מיר „דער ליטוואַק". און פֿאַרוואָש? ווײַל איך בין זיך פֿון דער ליטע, אַ בירטיקער פֿון דער ווילנע; איך זאָג אײַך, די ווילנע — אַ קעהילע קדויסע! איר זײַטס דאָך בעוואַדע אַמאָל דאָרטן געווען, אין דער ווילנע?

פרעמדער: אַמאָל, אַמאָל.

ר' שמעלקע: ווי געפֿעלט אײַך דאָרט די גרויסע הענגל־לײַכטער און די כצאָס־בעסמעדרעסל? ניסט וואָר, סיינ? כלעבן, גאָר אַ צאַצקע! מײַנע אָוועס אוויסיינו זענען זיך דאָרט טאָמיד געווען פּאַרנײַשים און נעגידים; מײַן טאַטע דער צאַדיק, אָלעוו האַשאָלעם, זײַן זכוס זאָל אונדז בײַסטיין, פֿלעגט טאָמיד צו טרײַבן זײַן מאַסע־אומאַטן מיט פּראָדוקטן קיין דער לעמבערג, אַמאָל מיט יוכטן, אַמאָל מיט ביילעוו און אַמאָל מיט עניש. איינמאָל איז ער זיך געפֿאָרן אַהער מיט כאַזער־האָר, האָט ער זיך מעיאַסעוו געווען און האָט אײַנײַנוועגס מיך דאָ מעסאַדעך געווען מיט די באַלעבאָס אַ טאָכטער, וואָש ער פֿלעגט זיך טאָמיד באַ אים אײַנצוסטײַן. (ער טרינקט) בעקיצער, איך האָב זיך לעמאַזל כאַסענע געהאַט, און גאָט, באָרעך הו, האָט זיך מיר געסיקט די בראָכע, — איך בין זיך געוואָרן אַ גרויסע אַדיר, איך האָב זיך אַ סיינ אײַנפֿאָרהויז, אַ סיינ קעלערל מיט וויַין, אַ סיינ ביסעלע זילבער, און די געלט געגנוג. נו, האָט זיך מיר גאָט פֿאַראיאָרן אַ גרוישע צאָרע צוגעסיקט, דעהײַנע: מײַן ווײַב פֿייגעלע איז זיך פּלוצלינג פֿון אַלע סטיגן אַראָפּגעפֿאַלן און איז זיך נעבעך יונגערהייט פֿאַרסטאָרבן. איך האָב זיך געוויינט, געכאַלעסט און געיאָמערט; נו, וואָש העלפט אָבער דאָש קלאָגן? פֿאַרסטאָרבן בלײַבט פֿאַרסטאָרבן, און איך האָב זיך געמוזט אַליין אַן אייצע געבן. (ער טרינקט) אַ סיינ ביסעלע צירונג האָט זי מיר אויך איבערגעלאָזט, בעקיצער, אײַך דאָ ניסט לאַנג צו באַלאַמוצען, — איך בין זיך אַ יוסטער נאָגיד...

פרעמדער (אומגעדולדיק): נו, בעקיצער!

ר' שמעלקע: מיילע, בעקיצער, גאָר ניסט מאַריך צו זײַן (ער טרינקט אויס זײַן גלעזל און גיסט אים ווידער אָן) האָב איך זיך דאָ פֿאַר אַ פֿאָר וואָכן געסיקט אַ סאַדכן, אײַנעם ר' סמערעלע, אַ קאָסערן ייִד, צו דער סערקעלע; זי האָט זיך אַ מיידל, אפילע אַ פֿײַן מיידל, זי איז זיך, פֿראַוודע, אַ קאַפּיצקע אַ פֿראַנצימירקע און פֿון די הײַנטיקע וועלט אויך, — אין אַ גאָשפּאָדע אָבער, נאָך דערצו אַזוי אַ גאָשפּאָדע, ווי די מײַנע איז זיך, באַדאַרף מען טאַקע אַזוינס האָבן, ווייש איך פֿיל, מאָלטס אײַך, אַמאָל מיט אַ שראָרע צו סמועסן און אים בעקאָוועד צוצונעמען, און ווידעראַמאָל זיך צו קענען

אַ בייזער און אַ געסריי אויך צו געבן; איר ווייסט דאָך אוואדע, ווי עס פירט זיך אין אַזוי אַ גאָשפּאָדע, ווי די מײַנע איז זיך?

פרעמדער (אומגעדולדיק): נו, נו, ווײַטער, נאָר בקיצור!

ר׳ שמעלקע: מיילע, בקיצור, איך וויל זיך אײַך דאָ ניסט לאַנג דאַקוצען, איר זײַטס מיד פונעם וועג, מיילע! יאָ! דאָס! הע! זעט איר, איך פאַרגעש זיך איינש פאַר ש׳אַנדערע. די איקער, פאַרוואָש האָב איך זיך פאַרט געסיקט צו סערקעלען? ווײַל איך האָב זיך געהערט מיפּי איש נעמען, אַז זי וויל נאָכגעבן דעם מיידל ערעך פערצן הונדערט קערבלעך מעזומען, כוץ מאַטאַנעס און סאַריעראָקעס, און אַ באַסיעכידע איז עס דאָך אויך. מיילע, בקיצור, קען זיך אַזוי אַ סערקעלע, וואָס איז ערסט פאַר עטלעכע יאָרן געזעסן מיט די ספּײַז און די מעל, און איר פאַטער איז זיך אויך קיין סויפער ניסט געוועזן,— נו, וואָש, ער האָט זיך יאָ געקענט לערנען, זאָגט די וועלט, נו, וואָס איז זיך נאָך דער מער, איך האָב זיך סיין געזען אַ גאַנץ סאַך ייִדן ווילערנערס ארומגיין אין די הײַזער קאַפּצענען!

פרעמדער: לײדער איזט עס וואָרהײַט. נו, דערציילט שוין, בקיצור.

ר׳ שמעלקע: מיילע, ספּיץ בקיצער... (ער טרינקט אויס זײַן גלעזל ווײַן און גיסט ווידער אָן) זאָל איך זיך היישן נאָך איין בוטעלקעלע ארופנעמען, יאָ?

פרעמדער: דערציילט נאָר, דערציילט נאָר.

ר׳ שמעלקע: טייקעף, טייקעף. (ער שרײַט אַרײַן דורך דעם פענצטער) בערל! נאָך איין בוטעלקעלע!

פרעמדער (צו זיך אין דער שטיל): ווי ער מיך יעצט זאָ גוט בעדינט, ער ער־וואַרטעט ניכט איינמאָל מײַנע בעפעהלע. (הויך צו ר׳ שמעלקען) נו, שפּיץ בקיצער...

ר׳ שמעלקע: מיילע, ספּיץ בקיצער, וואָש איז דאָ מיט דער קאָל־האַקלאָ־ווימטע די ייִכעס? איר ברודער איז יאָ עפּסער עפּעש אַ סטיקעלע לײַט געוועזן, האָט ער אויך געמוזט פאַר עטלעכע יאָרן אויקער זײַן איבער אַ מײַסע סעהאָיאָ און איז טאַקע סוין ניסט מער צוריקגעקומען,— מיילע, קען זיך אַזוי אַ צאָרע, אַזוי אַ לייד, אַזוי אַ סערקעלע, מיר, אַ היגן נאָגיד, (ער גלעט זיך דעם בויך) אַן אויסער, כלעבן, דורך דעם ר׳ סמערעלע באַפעלן קעהײַ ליסנע: „מײַן באַסיעכידע וועט זיך ערסט לערנען מעסטן די האָבער און רעדן די ליטווישע לאָסן, דערנאָך וועט זי עפּסער ערסט קענען ווערן סמעלקע ליטוואַקס קאַלע״. דאָש קען זיך אַזוי אַ פּראָסטע מעל־ייִדענע מיר באַפעלן! איך האָב זיך נאָר געסעמט פאַר די סאַדכנ, פאַר די ר׳ סמע־רעלע; נו, וואָש איז, אַז איך רעד זיך סוין יאָ די ליטווישע ספּראָך? דאָ אין דער לעמבערג לאַכט מען זיך אויס די ליטווישע ספּראָך, און באַ אונדז אין דער ווילנע לאַכט מען זיך ווידער אויס די היגע ספּראָך,— איך האָב זיך, אָסער כאַזער, די אַלע ספּראָכעס ניסט געמאַכט.

בערל (ברענגט ווידער אַ בוטעלקע ווײַן און גייט אַוועק).

ר׳ שמעלקע: זעט איר, מײַן גוטיצקער ר׳ סלאַמקע, איך האָב זיך גאָרניסט מאַריך געוועזן. פאַרוואָש טרינקט איר אָבער ניסט, עס איז דאָך טאַקע גאָר אַ מאַסלים! (ער טרינקט מיטאַמאָל אויס זײַן גלעזל ווײַן).

פרעמדער: נישקאָשע, טרינקט איר נאָר, איך וועל שוין טרינקען. (ער טרינקט) אַזוי, מײַן ליבער ר׳ שמעלקע, האָט איר טאַקע אַ טאַם פאַר עפּעס בייז צו זײַן.

ר׳ שמעלקע (דערגיסט דעם פרעמדנס גלעזל און גיסט זײַנס אויך אָן): לעכאַיִם! (ער טרינקט) אויבֿ איך האָבֿ זיך אַ טאַם! און אפילע אַ גוטן טאַם!

פרעמדער: איך קען זי פון לאַנג, די סערקעלע, איר מאַן אָבער איז אַ גאַנץ ערלעכער ייִד, נישט וואָר?

ר׳ שמעלקע: ווער, ר׳ מויסע? יאָ, ער איז זיך נעבעך גאָר אַ פּראָסטאַק, ער גייט זיך נאָך זײַן סטייגער,— נאָר צו וואָש טויג זיך אפילע די גוטע מאַסקע, אַז זי איז זיך באַ די סלעכטע סענקער אין די האַנט? די מאַסקע איז זיך טאַקע בעעמעס גוט, די סענקער איז זי אָבער מעכאַלע — דאָש איז די מאָסל, און דאָש איז זיך די נימסל: סערקעלע קען זיך סוין מיט די ר׳ מויסע אַן אייצע געבן; זי פאַרדרייט אים סוין גוט די קעפּעלע. (ער טרינקט).

דריטער אַרײַנקום

דער פרעמדער, ר׳ שמעלקע, ר׳ גאַווריִעל

ר׳ גאַווריִעל (קומט צו גיין פון דער גאַס און גייט זיך אַ פּאָר מאָל אַהין און אַהער פאַר־בײַ דעם פרעמדן און קוקט אים אַלעמאָל אָן; ער שפּילט זיך מיט אַ שטעקעלע אין דער האַנט און זינגט אַזוי פאַר זיך אין דער שטיל אַ ניגנדל. אין דער אַנדערער האַנט טראָגט ער אַ קעסטל, גאַנץ גוט פאַרבונדן אין אַ סערוועט).

ר׳ שמעלקע: אַזוי? איר קענטס אײַך גאָר די סערקעלע? עס האָט אַ פּאָנעם, אַז איר האָט סוין אַמאָל געמוזט זײַן באַ אונדז אין דער לעמבערג?

פרעמדער: אַמאָל, אַמאָל, עס איז אָבער שוין זייער לאַנג.

ר׳ גאַווריִעל (בלײַבט פּלוצלינג שטיין פאַר דעם פרעמדן און פרעגט ר׳ שמעלקען): דער האַר שײַנט מיר עפּעס זייער באַקאַנט צו זײַן — איז ער נישט אַ בראָדער? הא? נישט וואָר? געטראָפן?

ר׳ שמעלקע (שוין אַביסל פאַרשלאָפן): געטראָפן, יאָ, איך ווייש ניסט...

פרעמדער (צו ר׳ גאַווריִעלן): ניין, איך בין נישט קיין בראָדער.

ר׳ גאַווריִעל: אָבער קיין היגער אוואדע נישט, הא? געטראָפן? (ער שטעלט אַנידער דאָס פאַרבונדענע קעסטעלע אויף דער באַנק און גיט דעם פרעמדן די האַנט) שאָלעם־אַלייכעם!

פרעמדער (גיט ר׳ גאַווריִעלן די האַנט): אַלייכעם האַשאָלעם!

ר׳ שמעלקע (כאַפּט זיך אויף פונעם שלאָף און טרינקט): אָבער, מײַן גוטיציקער ר׳ סלאַמקע־לעבן! איר טרינקט דאָך גאָרניסט. (ער ווערט אַנטשלאָפן אויף דער באַנק זיצנדיק און האַלט די האַנט באַ דער בוטעלקע).

ר׳ גאַווריִעל (צו דעם פרעמדן): וואָס הערט מען דאָרט עפּעס אין אײַער ווינקל?

פרעמדער: באַ אונדז? גאָר קיין נײַס.

ר׳ גאַווריִעל: וועט איר הי עפּעס האַנדלען? אָדער האָט איר עפּשער עפּעס צו פאַרהאַנדלען? האָט נישט פאַריבל, וואָס איך פרעג אײַך, וואָרן, ווי איר קוקט מיך אָן, בין איך אויך אַ היגער סויכער און ווי הייסט, טאַקע אַ גרויסער שפּעקולאַנט— איך האַנדל איבער וועלטן; מײַן נאָמען איז אומעטום באַקאַנט; ווו איר וועט נאָר אָנכאַפּן, קען מען מיך אַלץ; איך האָב טאָמיד בריוו פון אַלע גרעסטע סאָכרים פון

אלע גרעסטע שטעט! אָט, זענט איר עפּעס אין קונדשאַפט מיט די געברידער וואלצמאַן אין מאָסקווע?

פרעמדער: ניין.

ר׳ גאַוורי׳עלָ: ניין? א כידעש, כלעבן, ווער קען די לײַט נישט? איך וועל אײַך דאָ ווײַזן א בריוו, (ער זוכט אין די קעשענעס) וואָס איך האָב ערשט אייערנעכטן פון זיי געהאט, וועגן א קליין קאָמיסיאָנדל פון צוועלעף טויזנט צענטנער באוול... א שאָד, איך האָב דעם בריוו נישט בא מיר... אָדער, קענט איר עפּשער דאָס הויז קיטאיאָפּ אין בערלין?

פרעמדער: ניין, איך קען די אלע הערן נישט, איך האָב אפילע קיינמאָל פון זיי נישטן געהערט.

ר׳ גאַוורי׳עלָ (צו זיך אין דער שטיל) איך אויך אָסער נישט! (הויכ) וואָס? דאָס הויז קיטאיאָפּ קענט איר נישט? איר טרײַבט קאַטאָוועס, — ווי קען מען נישט אזוינע גרויסע שפּעקולאַנטן? זיי זענען דאָך מאמעש די גרעסטע סאָכורים אין גאנץ האָלאַנד!

פרעמדער: אין גאנץ פּרײַסן, ווילט איר זאָגן, וואָרן בערלין איז די הויפּטשטאָט פון פּרײַסן.

ר׳ גאַוורי׳עלָ: דאָס האָט גאָרנישט צו דער זאַך; פונדעסטוועגן האָב איך טאָמיד בריוו פון זיי, אָט, ווען איז עס געווען, הע? מיר דאַכט זיך, דעם עלעפטן, יאָ, האָבן זיי מיר דאָ אײַנגעשיקט א גאַנץ קעסטעלע מיט צירונג, פּערל און דימענטן, — זענט איר עפּעס א מייווין אף זעלכע זאַכן?

פרעמדער: איך פלעג אמאָל א גרויסער מייווין צו זײַן אף דימעטווארן, איצט ווייס איך נישט, ווײַל איך האָב שוין לאַנג דערמיט נישט געהאַנדלט.

ר׳ גאַוורי׳עלָ: איר זאָלט מיר הונדערט און צוואַנציק יאָר לעבן, איר זענט מיר פּאָרט זייער קענטלעך, זענט איר נישט אמאָל געווען אין ברעסלע?

פרעמדער: דורך ברעסלע בין איך אצינד דורכגעפאָרן, ווײַטער בין איך דאָרט קיינמאָל נישט געווען.

ר׳ גאַוורי׳עלָ (צו זיך אין דער שטיל): איך אויך נישט. (הויכ) אָבער פון מיר האָט איר קיינמאָל נישט געהערט? א כידעש, כלעבן, איר זאָלט מיך נישט קענען; מע קען מיך, געלויבט צו גאָט, אומעטום פאר אן ערלעכן מאַן. אָט פרעגט נאָר אײַער באַלעבאָס. (ער פאַרדרייט זיך צו ר׳ שמעלקען) ר׳ שמעלקע! קענט איר מיך? אָהאָ! ער שלָ̈פט גאָר! (ער שרײַט) ר׳ שמעלקע! ר׳ שמעלקע!

ר׳ שמעלקע (כאַפּט זיך אוף): הע? וואָש? זאראס! זאראס!

ר׳ גאַוורי׳עלָ: קענט איר מיך? ר׳ שמעלקע!

ר׳ שמעלקע: גוט, זייער גוט, סטייט סוינ בא מיר אין קעלער אליינ אוואדע אַכט יאָר, גאָר א מאסליס! (ער טרינקט אויס דער בוטעלקע און שטעלט זי ווידער אנידער אף דער באַנק) אָ, גאָר א מאסליס! (ער ווערט ווידער אנטשלאָפן).

פרעמדער (לאַכט): לאָזט אים גיין, ער האָט אביסל צופיל געטרונקען.

ר׳ גאַוורי׳עלָ: יאָ, ער האָט דאָס נישט פײַנט, דאָס איז שוין זײַן טעווע אזוי פון לאַנג. זאָגט מיר נאָר, מײַן ליבער ר׳ קאָרעוו, אז מיר זע׳מיר יאָ שוין אביסל צווישנאנאַנד באַקאַנט געוואָרן, העט איך נישט געקענט האָבן דאָס גליק, איר זאָלט מיר עפּעס געבן צו לייזן, פאר פּערל, דימעטן, אוירינגלעך, פינגערלעך שיינע?

כלעבן, קויפט; קויפט עפּעס אף א שפּעקולאַציע, אָדער לאָמיר שטעכעווען אף עפּעס; איך וועל אײַך אוואדע ערלעך באַהאַנדלען — איר וועט אליינ מודע זײַן, אז איר קויפט בא מיר גאָר א געניייווע. קויפט נאָר, קויפט, איר וועט מיר בעוואדע דאנקען.

פרעמדער: איך זאָג אײַך דעם עמעס, איך האָב מיך אצינד גאָר פונעם האַנדל אָפּגעלאָזט.

ר׳ גאַוורי׳עלָ: איך זאָג אײַך אָבער גאָר א מעציע, איר וועט אוואדע מעיאַמער זײַן דרײַ מאָל עכאָד בעעכאָד, — אָדער ווייסט איר וואָס? קויפט עפּעס אהיים פאר אײַער ווײַב און קינדערלעך, זאָלן לעבן! — אף נעמאָנעס, איך וועל אײַך גאנץ וואָלוול פאַרקויפן, טאקע אונטערן קערן, ווײַל איך באַדאַרף געלט. מאַכט מיר א גוטן פּעטשאָנטעק.

פרעמדער: ווייס איך! איך זאָל זען די סכוירע, העט מיר עפּשער געקענט עפּעס געפעלן; האָט איר דען דאָ בא אײַך עפּעס סכוירע?

ר׳ גאַוורי׳עלָ: איך האָב דאָ גראָד בא מיר אביסעלע סכוירע, וואָרן איך קום דאָ איצט פון דער גרעפן סטרעלקאָווסקא — זי האָט מיך הײַנט באַשטעלט, איך זאָל איר אביסל פּערל און דימעטן ברענגען, האָב איך זי איצט נישט געטראָפן אינדערהיים; עס איז שוין, ווי איך זע, אײַך באשערט. אויב איר ווילט, וועל איך אײַך ווײַזן די סכוירע. (ער קוקט זיך אום אף אלע זײַטן, אויב עס קוקט ניט עמעצ).

פרעמדער: לאָמיך נאָר זען.

ר׳ גאַוורי׳עלָ (פּאַקט אוף דאָס קעסטל און רעדט): אוואדע, וואָס שאַדט אײַך דאָס באַקוקן, איר וועט דאָך מיר פאר דעם נישט באַצאָלן. (ער קוקט נאָכאַמאָל אף אלע זײַטן).

פרעמדער: וואָס קוקט איר אײַך אלץ אזוי אום? צי האָט איר מוירע פאר עמעצן, צי וואָס?

ר׳ גאַוורי׳עלָ: איר זענט קיין היגער נישט, האָט מיר נישט פאַריבל, ווייסט איר נישט; אין לעמבערג מוז מען מוירע האָבן מיט אלע סכוירעס אוביפּראַט מיט דימעטווארג, וואָרן איינס זענען הי מער שכי̇עכ גאַנאָווים, ווי ערגעצ אנדערשט, און ס׳אַנדערע, האָב איך טאקע מוירע פאר אן אײַנהאָרע. (ער עפנט אוף דאָס קעסטל) קוקט נאָר, ווי דאָס פאַרבלישטשעט די אויגן! (ער נעמט ארויס א פּאַטרעטל אויס דעם קעסטל) ווי געפעלט אײַך דאָס פּאַטרעטל מיט בערליאַנטן? דאָס מוז אוואדע זײַן עסטער האַמאַלקעס פּאָרטרעט. (ער מאַכט צו דאָס קעסטל און פאַרדעקט עס מיט דעם סערוועט און גיט דעם פרעמדן דאָס פּאַטרעטל).

פרעמדער (איז איבער דער צײַט, וואָס גאַוורי׳על האָט זיך דאָ געפּאָרעט מיט דעם קעסטל, געשטאַנען פאַרטראַכט; איצט נעמט ער בא ר׳ גאַוורי׳עלן דאָס פּאַטרעטל און באַקוקט עס, און גיט פּלוצלינג א פאַל אנידער אף דער ערד נעבן ר׳ שמעלקען כאַלאַשעס, מיט א געשריי): אַכ, גאָט! מײַנע ראָכעלע! (ער שלעפּט אין פאַלן ר׳ גאַוורי׳עלן מיט באַם גאַרטל).

ר׳ גאַוורי׳על (פאַלט אף דעם פרעמדן ארוף, וויל זיך אופהייבן און קען נישט. ער וואַרפט מיט דער אנדערער האַנט דאָס קעסטל אונטער דער באַנק ארונטער און דעקט עס צו).

ר׳ שמעלקע (כאַפּט זיך אוף פונעם שלאָף מיט זייער גרויס דערשרעק און פאַלט איבער ר׳ גאַוורי׳עלן, שלאָגט אים און שרײַט גאַנצ הויכ): בערל! פײַוול! הערשל! וועלוול! סאַקאָנע! ראַטעוועט! ראַטעוועט! געסווינד! אוי וויי געסריגן! געסווינד, געסווינד, די רײַכע סויכער כאַלעסט!

פערטער אַרײַנקום

בערל (מיט עטלעכע יונגען קומען פון דעם טויער אַרויס צו לויפן)
דער פּרעמדער, ר׳ גאַוורילעל, ר׳ שמעלקע

בערל מיט די יונגען (הייבן אָן ר׳ שמעלקען און שרײַען): **גוואַלד! וואָס אי דאָס! וואָס אי דאָס?**

ר׳ שמעלקע (שרײַט): **נעמטס אים, האַלטס אים, כאַפּטס אים, דעם רוציייעך! בערל! ראַטעווע די רײַכע סויכער, געסווינד, נעם זיך די ווײַן, רײַב זיך די דייפעק!**

בערל (כאַפּט די בוטעלקע מיט ווײַן און באַגיסט דעם פּרעמדן און רײַבט אים די שלייפן און דעם דייפעק).

די יונגען (הייבן אָן ר׳ גאַוורילעלן, האַלטן אים און שרײַען): **האַלטס אים, דעם גאַנעוו! האַלטס אים, דעם גאַזלען!**

ר׳ שמעלקע (שרײַט גאַנץ הויך אין גאַס אַרײַן אָףביידע זײַטן): **גוואַלד! קומטס אַהער! גוואַלד! ראַטעוועטס, ראַטעוועטס!**

פינפטער אַרײַנקום

לאַמפּערטעס און דרײַ שאַמאָסים קומען פון דער גאַס און פירן רעדלעכן און הינדען ביידע מיט אַ שטריק צונאַנדערגעבונדן; כאַוועָ און כאַים (גייען נאָך און וויינען); די פריריקע פאַרשוינען

שאַמאָסים (שרײַען): **וואָס אי דאָס? וואָס אי דאָס? וואָס איז דאָס דאָ פאַר אַ ליאַרעם?**

ר׳ שמעלקע: קומטס אײַך, קומטס נאָר אַהער — אַ גאַנעוו, אַ רוציייעך האָט מען געכאַפּט.

שאַמאָסים: גוט, גוט, גיטס אים נאָר אַהער, מיר פירן שוין צוויי, גיטס אַהער דעם דריטן אויך, וועל׳מיר האָבן דרײַ מאָל יידן גערעכט.

ר׳ שמעלקע (ווײַזט אָף ר׳ גאַוורילעלן): **דאָ איז ער, נעמטס אים.** (צו בערלען) **רײַב גוט, רײַב, רײַב די סויכער.**

שאַמאָסים (נעמען ר׳ גאַוורילען צווישן זיך): **קום, ברודער!**

ר׳ גאַוורילעל (ווײַזט אָף הינדען מיט רעדלעכן): **לאָזטס מיך אָפּ, אָט אָ די מענטשן קענען מיך, וואָס ווילט עץ פון מיר האָבן, וואָס? איך בין אַ היגער סויכער, אוועק פון מיר, אוועק, לאָזטס מיך גיין! אדעראַבע, פרעגטס די מענטשן, אַז איך בין אַן ערלעכער מאַן!** (ער וויל זיך אויסרײַסן פון די שאַמאָסים און קען נישט).

לאַמפּערטעס (שרײַען): **אַטשי! אַבע! האַלטס אים, דעם גאַנעוו, אַטשי! אַבע!**

רעדלעך (צו די שאַמאָסים): **לאָסט איהן לאָז, עס איזט וואָהר, וויר קענען איהן, ער איזט איין היזיגער קויפמאַן.**

הינדע: יאָ, יאָ, איך קען אים אויך גאַנץ גוט, אַזוי גוט, ווי מיך אַליין.

ר׳ שמעלקע: יאָ, יאָ, איך ווייש זיך סוין, דו קענשט אים, ווי דיך אַליין; איר זײַטס אײַך פון איין מיספּאָכע, ער איז זיך אַ גאַנעוו, און דו אויך. (ער שרײַט צו די שאַמאָסים) **נעמטס זע, סלעפּטס זע אין די כיידער.**

שאַמאָסים (שרײַען): **נעמטס אים, דעם הונט!** (זיי ווילן אוועקגייב מיט רעדלעכן, הינדען און ר׳ גאַוורילעלן).

כאַוועָ (גיט פלוצלינג אַ פאַל אַנידער נעבן דעם פּרעמדן און שרײַט): **גוואַלד! מײַן באַלעבאָס! גוואַלד! ראַטעוועטס! הינדעלע! ראַטעווע! ראַטעווע! גוואַלד! דער טאַטע! דײַן טאַטע! אוי ווײ, באַלעבאָס לעבן! גוואַלד!**

שאַמאָסים (בלײַבן שטיין): **וואָס איז דאָס ווידער? וואָס איז דאָס ווידער פאַר אַ געשריי?**

הינדע און רעדלעך (לויפן צום פּרעמדן און שרײַען ביידע אַפּאַמאָל): **מײַן טאַטע? ווו? ווו איז ער? גוואַלד!** (זי רײַסט אים) **הער גוטהערץ? אום גאָטעס ווילן! רעטעט!** (ער כאַפּט אַרויס אויס דער קעשענע אַ פלעשעלע און האַלט עס דעם פּרעמדן פאַר דער נאָז).

פּרעמדער (קומט ביסלעכווײַז צו זיך): **ווער — וואָס — הינדע־לעבן! ווו?... ווו?... מײַן קינד!**

אַלע (שרײַען מיטאַמאָל): **ער לעבט! ער לעבט!**

ר׳ שמעלקע (צו בערלען): **ברענג זיך נאָר געסווינד צוויי־דרײַ בוטעלקעס ווײַן, די רײַכע סויכער לעבט, געסווינד, געסווינד, — אָדער ניין, ניין, סרײַב זיך נאָר אויף, וועט סוין גענוג זײַן, נאָר געסווינד, געסווינד!**

פּרעמדער (ליגט גאַנץ שטיל און קען זיך נאָך נישט דערמאַנען).

כאַוועָ (שטייט פון איין זײַט און פאָכט אָף דעם פּרעמדן מיט דעם פאַרטעך און שרײַט): **גוואַלד! ראַטעוועטס מײַן גילדענעם באַלעבאָס!**

כאַים (שטייט פון דער אַנדערער זײַט און פאָכט אָף דעם פּרעמדן מיט די פּאָלעס און שרײַט): **גוואַלד! מײַן גילדענע כאַווע־לעבן!**

פּרעמדער (רײַבט זיך אויס די אויגן): **גאָט! איזט עס ווירקליכקײַט, אָדער בלאָס איין טרוים?**

הינדע (קושט דעם פּרעמדן און העלפט אים זיך אופהייבן): **ניין, גילדענער טאַטעניו! עס איז נישט קיין כאָלעם, איך, הינדע, שטיי דאָ נעבן דיר, איך בין דײַן טאָכטער, דערמאַן דיך נאָר, טאַטעניו! דו ביסט דאָ בא דײַן קינד!**

פּרעמדער (וויל הינדען מיט ביידע הענט אַרומנעמען, און ווי ער זעט, אַז זי איז געבונדן, לאָזט ער זי פלוצלינג נאָך און כאַפּט זיך אָן מיט ביידע הענט באַם קאָפּ און שרײַט): **אַך! וואַס איזט דאַס? מײַנע טאָכטער געבונדען? — ניין, ניין, דיזע איזט ניכט מײַנע טאָכטער, וועג, וועג, עס וואַר איין טרוים. דו ביסט ניכט מײַן קינד. ניין, ניין.** (ער פאַרהאַלט זיך מיט ביידע הענט די אויגן).

הינדע (פאַרהאַלט זיך דאָס פּאָנעם מיט ביידע הענט און וויינט זייער שטאַרק): **גאָט! איצט לאָמיך שוין שטאַרבן.**

רעדלעך: אַבער, טײַערער ה׳ גוטהערץ! פאַסען זי זיך[1] **נור, אום גאָטעס ווי־לען! הערען זי אונס נור איינע מינוטע: איינע שענדליכע פערליימדונג**[2] **בראַכטע אונס אין דיזען באַנדען!**

הינדע: טאַטעניו! אונדז זען׳מיר אומשולדיק! (זי וויינט און יאָמערט גאַנץ הויך).

כאַוועָ: געלויבט צו גאָט, באַלעבאָס־לעבן, אַז איר לעבט! הערט מיך נאָר אויס, איך וועל אײַך דערציילן, די מײַסע איז אַזוי געווען: מע האָט דער באַלעבאָסטע,

---

[1] באַהערשט זיך. [2] אַ בילבל. — רעד.

אײַער שוועסטער סערקעלע, דאָס גאַנצע צירונג אוועקגעטראָגן, האָט זי פּלוצלינג זיך בײדע אַ ביסל געמאַכט, אַז זײ האָבן דאָס געטון; איך וועל גײן שווערן, אַז עס איז ליגנד, אַז עס איז...

פּרעמדער (פֿאַלט איר אין די רײד אַרײַן): וואָס? מײַן שוועסטער? סערקען? דאָס צירונג באַגאַנוועט? (צו ר׳ שמעלקען) ר׳ שמעלקע! וווּ איז אַהינגעקומען דער סויכער? וווּ איז דער יונגערמאַן, וואָס האָט מיר דאָ געוואָלט צירונג פֿאַרקויפֿן? וווּ איז דאָס קעסטל? גאָט! וואָ איזט דאָס בילד מײַנער זעליגער ראָכעלע? (ער זוכט אויף דער ערד און הײבט אויף דאָס פּאָרטרעטל און קושט עס, דערנאָך הײבט ער אויף דאָס קעסטעלע פֿון אונטער דער באַנק) אָ, געטליכע פֿאָרזעהונג! וואונדערפֿאָל זינד דײַנע האַנדלונגען!

כאַווע און כאַיִם (שרײַען מיטאַמאָל): אוי ווײ מיר! דאָס איז דאָך דער באַלעבאָסטעס צירונג!

ר׳ שמעלקע: ער איז דאָ, דער באָכער! (צו די שאַמאָסים) גיטס זיך נאָר אַהער דאָס קאָסערע יִדעלע, יוי, יוי, אַ פֿײַניצקער סויכער! ער קויפֿט זיך אַלץ מיט זײַנע קאָסערע הענטעלעך. גיטס אים נאָר אַהער, דעם באָכער!

שאַמאַסים (פֿירן ר׳ גאַווריִעלן צום פּרעמדן): דאָ איז ער.

פּרעמדער (ווײַזט אים דאָס צירונג): מאַכ־זשע גאָר קײן צערעמאָניעס נישט, זאָג דעם עמעס, וועסטו בעסער אָפּשנײַדן. ווו האָסטו גענומען דאָס צירונג? זאָג, איז דאָס דײַן, צי ניין?

ר׳ גאַווריִעל: איך איבערבעט נישט אײן מאָל, נאָר טויזנט מאָל אײַער קאָוועד, איך וועל אײַך טײַקעף זאָגן דעם עמעס, נאָר איך בעט אײַך, לאָ׳מען מיך נאָר נישט אזוי האַלטן, האָט ראַכמאָנעס, איר זענט דאָך אַ יִיד, איר מאַכט מיך אומגליקלעך אויף אײביק.

כאַווע: אַהאַ! איר זענט דאָס, ר׳ גאַווריִעל? איצט פֿאַרשטײ איך שוין די גאַנצע מײַסע. וואָס מאַכט איר גוטס, ר׳ גאַווריִעל? קומט אײַך שוין אַ מאַזלטאָוו? (זי נעמט אָן כאַיִמען בײַ דער האַנט) קום נאָר, כאַיִם! לאָמיר נאָר לויפֿן געשווינד דער באַלעבאָסטע דערצײלן, וואָס דאָ טוט זיך! (זײ לויפֿן בײדע אַוועק).

פּרעמדער (צו די שאַמאָסים): לאָזט אים נאָך די הענט, ער וועט נישט אַנטלויפֿן.

שאַמאָסים (לאָזן ר׳ גאַווריִעלן נאָך די הענט): האָט קײן מוירע נישט, פֿון אונדז אַנטלויפֿט מען נישט אזוי געשווינד.

ר׳ גאַווריִעל (פֿאַלט אַנידער פֿאַר דעם פּרעמדן אויף דער ערד און קושט אים די פֿיס): פֿאָטער־לעב! גוטער יִיד! האָט גאָט אין האַרצן, האָט ראַכמאָנעס אויף מײַנע יונגע יאָר, איך וועל אײַך אַלץ מוידע זײַן, — זײ זענען בײדע גאָר אומשולדיק! (ער שטעלט זיך אויף) טוט מיט מיר וואָס איר ווילט, איך אַלײן בין דער גאַנצער כײַעוו, איך אַלײן בין דער שולדיקער, זײ האָבן פֿון גאָרנישט געוווּסט, איך אַלײן האָב עס געטון... האָט ראַכמאָנעס!

ר׳ שמעלקע (גיט ר׳ גאַווריִעלן אַ פּאַטש): דאָ האָסטו ראַכמאָנעס, אַ רוּעך אין דײַן טאַטן, דו גאַנעוו! (ער שרײַט צו די שאַמאָסים) נעמטס אים, שלעפּטס אים אין די כײדער.

לאַמפּערטעס (שרײַען און לאַכן): האַ־האַ־האַ, אַ טשי, אַ בע! אַ טשי, אַ בע!

שאַמאָסים (ווילן נעמען ר׳ גאַווריִעלן): קום!

פּרעמדער: לאָזט אים גײן, רירטס אים נישט אָן ביז מײַן שוועסטער וועט קומען, נאָר היטס אים, ער זאָל נישט אַנטלויפֿן.

שאַמאָסים (פֿאָלגן אים): גוט, גוט, אונדז וועל׳מיר אים שוין היטן, זאָרגטס אײַך נישט.

פּרעמדער (בינדט אויף הינדען מיט רעדלעכן): יאָ, דו ביסט אומשולדיק, מײַן קינד! (ער כאַפּט זי אַרום מיט בײדע הענט און קושט זי) געלויבט איז גאָט! ער האָט מיר מײַן קינד, מײַן גילדן קינד, מײַן טײַער קינד צוריקגעגעבן! (ער קושט זי גוט אָן) מײַן ראָכעלע אויסן אויג. (ער קושט זי) איך האָב דיך ווידער, מײַן טאָכטער, מײַן הינדע־לעב! (ער הײבט זי אויף אין דער הייך און גיט איר אַ קוש).

הינדע (נעמט אַרום דעם פּרעמדן און קושט אים און ווײנט): מײַן גילדענער, האַרציקער טאַטע!

פּרעמדער (צו רעדלעכן): נידערטרעכטיג! אויך זי וואַרען געבונדען? (ער נעמט אים אַרום און קושט אים) פּירכטען זי נור ניכטס[1], איך בין ווידער בײַ איהנען! (ער קוקט אָן רעדלעכן און הינדען) מײַנע טײַערע קינדער!

רעדלעך (קושט דעם פּרעמדן די האַנט): מײַן וואָהלטעטער! מײַן שוצענגעל!

זעקסטער אַרײַנקום

ר׳ מוישע, כאַווע, כאַיִם און די פֿריִריקע פּאַרשוינען

ר׳ מוישע (מע הערט זײַן קאָל נאָך פֿון ווײַט): מײַן דאָוויד! אוי! וווּ איז ער? מײַן שוואָגער! וווּ איז ער? מײַן גילדענער שוואָגער! (ער קומט אַרײַנצולויפֿן אָן דעם היטל, אָן דעם גאַרטל, דעם קאַפּטן צעלאָזט, ער פֿאַלט דעם פּרעמדן אַרום דעם האַלדז און קושט אים) דו ביסט דאָ, מײַן דאָוויד! מײַן שוואָגער־לעבן! מײַן דערלײזער! געלויבט איז גאָט, דו ביסט ווידער דאָ, דו לעבסט. (ער קושט און גלעט אים, ווי מע גלעט אַ קלײן קינד) יאָ, מײַן נאַכעס, מײַן גדולע, דו ביסט דאָ. (ער רעדט אביסל אזויווי מעוווּלוול) יאָ, איך ווײס דאָס גאַנץ גוט, דיך האָט גאָט צו אונדז געשיקט; יאָ, יאָ, איך ווײס, דו קומסט פֿון גאַנץ ווײַט; איך ווײס אַלץ, איך האָב דיך געזען. איך האָב שוין לאַנג, לאַנג געוווּסט, אַז דו וועסט קומען; איך געדענק, אוי, איך געדענק גאַנץ גוט, ווי דו האָסט מיך געפֿרעגט: „קענסטו מיך?” (ער קושט דעם פּרעמדן) אַצינד ביסטו דאָ, אַצינד איז שוין פֿאַר מיר גענוג געלעבט, אַצינד איז צײַט צו שטאַרבן. (ער נעמט דעם פּרעמדן אַרום און קוועטשט אים שטאַרק צו זיך) ניין, איצט וועל איך דיך שוין מער נישט אַוועקלאָזן, ניין, ניין! (ער גלעט אים און ווײנט) איך בעט דיך, מײַן דאָוויד־לעבן, מײַן האַרץ, פֿאָר שוין נישט מער אַוועק פֿון מיר, לאָמיך שוין נישט איבער אַלײן! אָדער ניין, נעם מיך מיט מיט דיר, וואָרן אָן דיר בין איך הי געוואָרן אַ גאַזלען, אַ רוצייעך! יאָ, יאָ, דײַן קינדס רוצייעך! (ער פֿאַלט גאַנץ מיד אַנידער אויף דער ערד, נעבן דעם פּרעמדן).

פּרעמדער (דערכאַפּט אים): מוישע! מוישע! וואָס טוט זיך מיט דיר? זײַ נאָר רויִק.

ר׳ מוישע: אוי, דאָוויד־לעבן, זײַ מיר מויכל, זײַ מיר מויכל, איך האָב מיך אָן דיר זײער שטאַרק פֿאַרזינדיקט. אָדער ניין, ניין, זײַ מיר נישט מויכל, ניין, באַ־

[1] האָט ניט מוירע. — ר ע ד.

שטראָף מיך ליבער, אַזויווי רעכט איז; באַשטראָף מיך, מיט וואָס דו קענסט נאָר, אַזויווי איך האָב עס באַ דיר פאַרדינט. יאָ, יאָ, לאָז מיך אײַנזועצנ, לאָז מיך שמײַסנ, קאַטעוועט, שפּיזנ, בראָטנ, ברענענ! אוי, איך האָב עס זייער פאַרדינט.

פרעמדער: מוישע! ביסט מעשוגע? פאַר וואָס, פאַר ווענ? זײַ נאָר רויִק, אום גאָטעס ווילנ, דערמאַנ דיך נאָר אַביסל, פאַרוואָס זאָל איך דיך באַשטראָפנ? זײַ נאָר אַביסל געלאַסנ, זײַ נאָר רויִק.

ר׳ מוישע (אַביסל שטילער און געלאַסענער) נו יאָ... שוינ... אַז דו הייסט... יאָ, איך וועל שוינ רויִק זײַנ, איך בינ שוינ רויִק... אַז דו הייסט, יאָ, איך פאָלג דיך... איך וועל דיך אַלצ פאָלגנ, שוואָגער־לעבנ! אַבי באַשטראָף מיך...

פרעמדער: נו, לאָז זײַנ אַזוי, פאָלג מיך, אַבי זײַ נאָר רויִק, זעצ דיך נאָר אַביסל אַנידער. (צו רעדלעכנ) הער רעדליך! האַבענ זי די גיטע אונד העלפענ זי איהם, זעצענ זי איהנ דא אויפ די באַנק.

ר׳ מוישע (דערזעט רעדלעכנ מיט הינדענ און גיט פלוצלינג פאַר זיי אַ פאַל אַנידער אַפ דער ערד): אוי וויי מיר! קענט עצ מיר מויכל זײַנ?

הינדע: פעטער־לעב! איר זענט גאָרנישט שולדיק!

רעדלעכ: הער דאַנציגער! בלײַבענ זי נאָר רוהיג! (זיי הייבנ אים אויפ און זעצנ אים אַפ דער באַנק אַנידער).

ר׳ שמעלקע (צו זיך אינ דער שטיל): אָט אַ דאָש איז, כלעבנ, סיינ, עפּעש אַ גאַנצ מיספּאָכעלע מיט שאמע גאַנאָווים!

זיבעטער אַרײַנקום

סערקעלע, אַלטעלע, ר׳ יויכענענ און די פריִריקע פאַרשוינענ

סערקעלע (מע הערט איר קאָל נאָכ פונ ווײַטנ): וואָס האָט עצ אײַכ דאָ ווידער אַני־דערגעשטעלט שמועסנ, אוי וויי, מײַנע קויכעס! טויזנט מאָל מוז איך מיר דאָס האַרצ אַרויסשרײַענ, איידער זיי פאָלגנ איינ מאָל! נו, גייטס שוינ, פירטס זיי שוינ אינ קרימינאַל אַרײַנ, די גאַנאָווים! און איר, מײַנ ליבער ר׳ יויכענענ, באמיט אײַכ נישט אומזיסט און בעט נישט פאַר זיי, וואָרנ איר וועט נישט פויעלנ באַ מיר.

ר׳ שמעלקע (לויפט סערקעלענ אַקעגנ): מיט ליב אײַכ אײַער גאַסט, סערקעלע! אײַער ברודער ר׳ דאָוויד איז זיכ געקומענ! (ער ווײַזט איר דעמ פרעמדנ).

סערקעלע (לויפט צו צו ר׳ דאָווידנ און וויל אים מיטביידע הענט אַרומנעמענ): אוי וויי מיר! געהאַרגעט בינ איכ געוואָרנ — מײַנ דאָוויד־לעבנ! אוי, אינ דער ערד בינ איכ! מײַנ האַרציקער ברודער! אוי וויי! דו לעבסט?!

פרעמדער (גיט סערקעלענ אַ שטויס אַוועק פונ זיכ): אַוועק, דו בעסטיע! אַוועק פונ מיר — דו ביסט נישט מײַנ שוועסטער.

לאַמפּערטעס (שרײַענ): אַ טשי! אַ בע! אַ טשי! אַ בע!

סערקעלע (שטייט מיט דעמ קאָפּ און מיט די הענט אַראָפּגעלאָזט און ווײנט).

אַלע (בלײַבנ אַ פּאָר מינוטנ גאָר שטיל).

פרעמדער: דו ווײנסט? יאָ, צום ווײנענ, צום שרײַענ, צו דעמ ביסטו אַ גרויסע בעריע, דאָס איז באַ דיר אַ קלייניקײַט, אָבער ערלעכ האַנדלענ — דאָס איז באַ דיר

אַ שווערע זאַכ. קעגנ מײַנ קינד, קעגנ מײַנ איינציק אומשולדיק קינד, קעגנ דײַנ איינציקער ברידערנטאָכטער אַזוי צו האַנדלענ?! — זאָג אַליינ, דו בייזע שלאַנג, — האַנדלט אַ מענטש, וואָס האָט נאָר עפּעס אַ געוויסנ, קעגנ דעמ אַנדערנ אַזוי? — קוק דיך נאָר אָנ, ווי דו שטייסט אַצינד, — האָסטו דאָס געדאַרפט? דו, האָב איך געמיינט, וועסט מײַנ קינד דערציִענ, דו וועסט מײַנ קינד לערנענ, דו וועסט מײַנ קינד טרייסטנ, דו וועסט מײַנ קינד פאַר אַלעמ אומגליק באַשיצנ; און איך האָב שוינ אַ האַלבע טרייסט אינ דער פרעמד געהאַט, אַז איך פלעג מיך צו דערמאַנענ, אַז מײַנ אייגענע שוועסטער גיט אַפ מײַנ איינציק קינד אַכטונג. וואָס פאַר אַ טײַנענ פלעג איך דאָס צו האָבנ, אַז איך פלעג מיך פאָר צושטעלנ די מינוט, וואָס איך וועל שוינ אַהיימקומענ, ווי דו וועסט מיר מײַנ הינדע־לעבנ אַקעגנברענגענ געזונט און פריש, ערלעכ און געלערנט! יאָ, איך פלעג מיך אָפּט אינ געדאַנקענ אַזוי צו פאַרגעסנ, אַז איך פלעג פלוצלינג ביידע הענט אַרויסצושטרעקנ אינ די געדאַנקענ דיך אַרומצונעמענ און צו קושנ און צו האַלדזנ. ניינ, ניינ, דאָס האָב איך מיר נישט פאָרגעשטעלט, דאָס איז מיר נישט אַפ די געדאַנקענ געקומענ — דו זאָלסט פלוצלינג מײַנ קינד אַזוי מיִעס באַהאַנדלענ! דײַנ אייגענער ברידערנטאָכטער זעלכע כאַרפּעס און בושעס אָנטונ! צו מאַכנ פאַר אַ גאַנעוו, צו לאָזנ בינדנ מיט שטריק און צו לאָזנ פירנ אינ קרימינאַל אַרײַנ! ניינ, ניינ, דאָס האָט זיכ מיר נישט געכאָלעמט. נאָכ דערצו, ווי איך האָב געהערט, האָט דיך גאָט, באָרעכ הו, אויכ נישט פאַרלאָזט: דער אייבערשטער האָט דיך געבענטשט, דו ביסט אויכ געוואָרנ אַ גרויסע אַשירעס, דו האָסט נישט געדאַרפט קיינ סאַכ פונ מײַנ פאַרמעגנ צו רירנ, גאָט האָט דיר באַזונדער אַסאַכ געלט באַשערט, — נו, מוז מענ פונדעסטוועגנ באַ זיכ שוינ אַזוי גרויס און קעגנ אַנדערע אַזוי שלעכט ווערנ?

ר׳ מוישע (פאַלט אים אינ די רייד אַרײַנ): וואָס זאָגסטו, שוואָגער־לעבנ! גאָט האָט איר באַשערט? גאָט האָט זי געבענטשט? פאַר וואָס? עפּשער פאַר איר גוטסקײַט? עפּשער פאַר איר פרומקײַט? ניינ, גאָט, באָרעכ הו אובאָרעכ שמוי, באַלוינט נאָר דעמ גוטנ, דעמ ערלעכנ, דעמ פרומענ, — אָבער זי? איר? פאַר וואָס? פאַר ווענ? אוי, האַרציקער דאָוויד־לעב! דו ווייסט נעבעכ נאָכ גאָרנישט, ווי זי האָט מיכ און זיכ און דיך און אונדז אַלע באַגראָבנ! אוי! מיר וועל׳מיר פאַר דיר, פאַר גאָט און פאַר לײַט קיינ פאַרענטפער נישט האָבנ.

ר׳ גאַוורִיעל (צו זיך אינ דער שטיל): אַצינד איז צײַט, אַצינד מוז אַלצ אַרויסקומענ, האָב איכ מיכ אינ דער ערד אַרײַנגעלייגט, לאָמיכ זשע זי אויכ שוינ אינייִנוועגס באַגראָבנ! (צו דעמ פרעמדנ) זײַט־זשע הונדערט מאָל מויכל, מײַנ ליבער ר׳ דאָוויד־לעבנ, און זוכט נאָר אינ דעמ קעסטעלע, וועט איר דרינענ נאָכ עפּעס טײַ׳רערס ווי צירונג געפינענ, איר וועט אַוואַדע אַ גרויסע האַנאָע האָבנ, איר וועט שוינ אַצינד אַלצ געוווייר ווערנ.

פרעמדער (עפנט דאָס קעסטל און זוכט): עס איז נישטאָ מער גאָרנישט, נאָר צירונג.

ר׳ גאַוורִיעל: זוכט נאָר גוט, זוכט, עס ליגט דאָרט גאָר אונטנ אַ פּאַפּיר אויכ.

פרעמדער: אַ פּאַפּיר? (ער זוכט אינ דעמ קעסטל) יאָ, עס איז דאָ, וואָס איז דאָס פאַר אַ פּאַפּיר ווידער?

ר׳ גאווריעל: לייענט נאָר, זײַט מויכל, איבער, איר וועט שוין געוווירן ווערן.

פרעמדער (נעמט ארויס אויס דעם קעסטל א צוגעלייגט פאפיר, עפנט עס און לייענט עס פאר זיך אין דער שטיל, דערנאָך גיט ער א געשריי): גאָט! אלמעכטיקער אים הימל! זאָ ווײַס קאָן זיך דײַן עבענבילד, דײַן געשעפּף פעראירען! אָ! דאס איזט וואס אויסער־אָרדענטליכעס! — א פאלשע צאוואָע!

ר׳ גאווריעל: יאָ, יאָ, נעכטן איז ערשט געווען אײַער יאָרצײַט, מײַן ליבער ר׳ דאָוויד־לעבן!

סערקעלע (גיט זיך פלוצלינג א וואָרף אנידער פאר דעם פרעמדן אפ דער ערד): אוי! טו מיט מיר שוין, וואָס דו ווילסט, איך בין דאָך אינגאנצן בא דיר אין דער האנט! (זי וויינט שטארק).

ר׳ מוישע (מיט גרויסער סימכע): אָט א דאָס איז גוט, אזוי קער צו זײַן, זעסטו, סערקע — פון דעם האָב איך טײַנעג!

פרעמדער (כאפּט הינדען ארום און קושט זי): דיך, מײַן איינציק קינד, האָב איך מאוועך נאכלע געווען? דיך, מײַן לעבן, דיך, מײַן נעשאָמע! (צו סערקעלען) פע! שעם דיך! דו קענסט מיר נאָך קוקן אין די אויגן ארײַן? עס איז מיר שוין גאָר קיין כידעש נישט, וואָס פרעמדע האָבן מיר אמאָל שלעכטס געטון, אז דו, מײַן אייגענע שוועסטער, האָסט קעגן מיר אזוי געהאנדלט! (צו הינדען) אוי, איך פארשטיי שוין איצט, וואָס דו האָסט נעבעך דאָ געמוזט לײַדן.

הינדע (קושט דעם פרעמדן): ניין, ניין, טאטעניו! נישט אזוי אסאך, ווי דו מיינסט; איך האָב געליטן — דאָס איז עמעס — איך האָב אָבער נישט אליין געליטן. (זי נעמט אָן רעדלעכן בא דער האנט און פירט אים צו דעם פרעמדן) דיזער דא וואר דער געפעהרטע [1]) מײַנע לײַדען; דיזער דא וואר מײַן טיילנעהמער, מײַן ערציהער, מײַן לעהרער, מײַנע שטיצע אין דער נאָט.

פרעמדער (נעמט רעדלעכן ארום און קושט אים): איך דאנקע איהנען, מײַן טײַערער! איך דאנקע איהנען, בעלאָהנע זי גאָט מיט מעהרערס, איך קאן איהרע עדלע האנדלונג נור מיט דיזעם, וועלכעס מיר אם טײַערסטענ איזט, בעלאָהנען (ער נעמט אָן רעדלעכן מיט הינדען און לייגט זײַנע האנט אין איהרער ארײַן, נעמט זיי ביידע צוזאמען ארום און קושט זיי) זוכעט אײַך אימער גאָטעס גונסט צו ערווערבען, אונד ער, דער אלגיטיגע, ווירד אײַך ניכט פערלאסען! (ער לייגט זײַנע ביידע הענט אפ זייערע קעפּ ארופ און בענטשט זיי) לעבעט גליקליך, מײַנע קינדער!

הינדע און רעדלעך (נעמען ביידע ארום דעם פרעמדן און קושן אים).

ר׳ יויכענען (גיט דעם פרעמדן די האנט): שאָלעם־אַלייכעם, ר׳ דאָוויד! געלויבט צו גאָט, מע זעט זיך געזונטערהייט! כלעבן, זייער א גלײַכער שידעך, איך האָב דעם שידעך נאָך אין זין געהאט, ווען מע האָט זיי מיט די שטריק צונאנדגע־בונדן, נאָר, קומט מײַן שמוע אפיר, „קאָל אוירעוו לעמינוי״ שטייט בא אונדז אין דער הייליקער טוירע אָנגעשריבן; איר, מײַן ליבער ר׳ דאָוויד־לעבן, טוט איצט א שידעך אפ דײַטשערישער מאָדע, ווייסט איר אָבער מיט וועמען איר טוט?

[1]) כאוועך. — רעד.

ווער אײַערע מעכוטאָנים זענען געווען? דאָס מוסט איר נאָר מיך, ר׳ יויכענענ שאדכען פרעגן. איך קען דאָס דײַטשעלע, ווי איר קוקט עס אָן, פון פיטשעלעווײַז אוף; איך האָב געקענט זײַן קאָשערן טאטן, אָלעוו האשאָלעם, און זײַן מוטער די צנוע אויך, ער איז דאָך דאָס טאקע ר׳ זאלמען רעדלעכס זון פון פראָג, טאקע דער גרויסער פײַנע בעריע, — אלקיין זאָג איך אײַך פרי׳ר, אז מיר קומט אסאך, אסאך שאדכאָנעס.

פרעמדער: נו, נו, עס וועט שוין רעכט זײַן.

הינדע (נעמט אָן דעם פאָטער בא דער האנט און בעט אים): טאטעניו! נאָך איינס האָב איך דיך צו בעטן.

פרעמדער: זאָג, מײַן לעבן, וואָס ווילסטו? אלץ, אלץ, וואָס דו פארלאנגסט נאָר, וועל איך דיר טון — זאָג מיר נאָר, זאָג, וואָס ווילסטו?

הינדע (גיט אים א קוש אין דער האנט ארײַן): הארציקער טאטע־לעבן! זײַ דער מר־מען מויכל, זי וועט שוין בעסער ווערן, איך בעט דיך, גילדענער טאטע! זײַ איר מויכל.

פרעמדער: וועמען — סערקען? — מויכל זײַן? ניין, ניין, זי פארדינט עס נישט— ניין, איך וויל זי ניט קענען. (ער איז זיך אביסל מעיאשעוו) נאָר איך מוז עס דיר, מײַן קינד, צוליב טון — נא, עס איז פארפאלן, איך האָב דיר צוגעזאָגט. נא! דיר צוליב, מײַן קינד! קום אהער, סערקע!

סערקעלע (איז ביז אהער געלעגן אפ דער ערד, איצט כאפּט זי זיך אוף און לויפט צו צום פרעמדן מיט ביידע הענט אויסגעשטרעקט און מיט זייער א גרויס געוויין): ברודער־לעבן! דערמאן דיך, מיר קום׳מיר דאָך ארויס פון איין טאטע־מאמע, דערבארעם דיך איבער מיר, איבער מײַן מוישען, איבער מײַן איינציק קינד! מיר האָ׳מיר זיך דאָך נישט צו קיינעם צו קערן און צו ווענדן, מיר האָ׳מיר זיך דאָך צו קיינעם קיין שום האָפענונג נישט, נאָר צו דיר, גוטער ברודער־לעבן! (זי וויינט שטארק) אוי וויי מיר! מיר וועלן מיר דאָך אלע שטארבן פאר הונ׳ער, אז דו וועסט איבער אונדז אָרעמעלײַט קיין ראכמאָנעס נישט האָבן!

פרעמדער: נו, וואָס קען מען טון, א ברײַרע האָב איך? דו ביסט דאָך א שוועסטער — קום אהער, איך בין דיר מויכל, נאָר ווער שוין אביסל בעסער, עס איז שוין, כלעבן, צײַט: ביסט שוין אפ דער עלטער, ביסט שוין אלט עטלעכע פערציק יאָר. איך העט דיר נישט געדארפט מויכל צו זײַן, נאָר וואָס קען איך טון — א שלעכטע שוועסטער איז פאָרט א שוועסטער. און האָב קיין מוירע נישט, וועסט ניט שטארבן פאר הונגער — גאָט, באָרעך הו, האָט מיר גענוג געגעבן, און איך פארהאָפ, אז ער וועט מיך ווײַטער נישט פארלאָזן.

ר׳ גאווריעל: א כידעש, כ׳לעבן! פון נעכטן אָן איז זי מיט צען טויזנט קערבלעך אָרעמער און מיט צוואנציק יאָר רײַכער געוואָרן.

ר׳ שמעלקע: אָט דאָש איז סיין, כלעבן! איך העט זיך געלאָזט פון איר פא־סעס רײַסן, פון דעם צוקערדיקן סוועסטערל! (ער גייט צו צו סערקעלען) סערקעלע! וועט איר זיך האָבן עפעש סיין מעל אפ סאבעס?

אלטעלע (איז ביז אהער געשטאנען און געוויינט גאָר שטיל, איצט גייט זי צו צו דעם פרעמדן און עסט מיט גרויס כיין): אייטלער הער אָנקעל! איך געבע איהנען מײַנען ליבסטען

דאנק פאָר אַלעם, וואס זי האבען די עהרע געהאבט אן מײַנער צערטליכען מוטער צו פעריכטען, אונד איהר הערצליכעס הערצ, פאר וועלכעם איך גראָס אבשײַ האבע, אונד איהרע גוטע גיטע לאסען מיך ניכט רוהען, זי צו בעטען, דאס זי מײַנעם בריי־טיגאם, מײַנעם געליבטען גאבריעלע הענדלער, די פאָגעלפרײַהײַט שענקען מעכטען (זי קושט אים די האנט).

פרעמדער (לאכט זייער און פרעגט רעדלעכן): איך פארשטעהע קיין וואָרט — ווער איז דען דיזעס מעדכען? אונד וואס וויל זי?

רעדלעך: זי איז די טאָכטער איהרער שוועסטער אונד די פערשפראָכענע ברויט דעס ר׳ גאווריעל הענדלער. (ער ווײַזט אף ר׳ גאווריעלן).

פרעמדער: זאָ, נו קאָם אהער, מײַן קינד! זאָג, וואָס ווילסטו? פארוואָס רעדסטו נישט ליבער ייִדיש? וואָס שעמסטו דיך ייִדיש צו רעדן? זאָג, וואָס ווילסטו?

אלטעלע (שווײַגט גאָר שטיל, שעמט זיך און פארהאלט זיך דאָס פּאָנעם מיט א פאַרטשײלע).

הינדע: איך וועל דיר זאָגן, טאטעניו: זי האָט געזאָלט א קאלע ווערן מיט ר׳ גאווריעל הענדלער, בעט זי איצט, אז דו זאָלסט אים פרײַ לאָזן.

פרעמדער: ניין, מײַן לעבן, דאָס וועסטו נישט פועלן בא מיר, איך בין דײַן פעטער און מוז דיך בעסער זען צו פארזאָרגן, ווי דײַן מאמע האָט געוואָלט. ניין. איך קען אים נישט פרײַ לאָזן, ער וועט שוין ערגעץ אנדערשט זײַן פסאק האָבן, אזוי ווי ער האָט פארדינט. (צו די שאמאָסים) לעבט נאָך מײַן אלטער גוטער פרײַנט, דער פּאָליציי־רעוויזאָר רעכטזאמער?

שאמאָסים: יאָ, ער לעבט, ער זאָל לעבן הונדערט און צוואנציק יאָר, דער גוטער מענטש.

פרעמדער: נו, פירטס אים נאָר אהין צו אים, דער רעכטשאפענע[1]) מאן ווירד שאָן וויסען, וואָס מיט אים צו טון.

שאמאָסים: גוט, גוט, מיר וועל׳מיר אים שוין אהין פירן. (ווי זיי ווילן אים אוועקפירן, קומט זיי יעראכמיעל זייער פארסאָפּעט אקעגן צו לויפן).

אכטער ארײַנקום

יעראכמיעל, די פריערי̇קע פארשוינען

יעראכמיעל (לויפט צו צו ר׳ גאווריעלן): באַ־באַ־באַלע־באָס! רוימט אײַך אוף, נאָ־אָר געשווינד — ר׳ שמועל טא־טא־טא־טאנדעטניק איז געקומען מיט פּאָ־אָ־אָ־אָליציײניקעס און האָ־אָט שוין אײַערע זא־א־אכן אָוועקגענומען, איצט זוכן זיי א־א־א־אײַך, זיי ווילן דאפּקע א־א־א־אײַך טאָפּעס א־א־אײַנזעצן.

ר׳ שמעלקע: גיי זאָג זיך ר׳ סמועלן, אז אונדז האָ׳מיר זיך אים פארספּאָרט א וועג, מע פירט אים סוין, דעם גאנעוו, אין די פּאָליציי ארײַן.

יעראכמיעל: וואָס, מע־מע־מע־מע פירט אים שוין אין די פּאָ־אָ־אָליציי א־ארײַן? ווו איז זשע מײַ־ײַן סכירעס פא־אר א גאנצ יאָר, וואָס איך ה־אָ־אָ־אָב בא אים קריִע געשניטן? אי־יך וועל דאָך שרײַ־ײַען: גוואלד, באַ־באַ־באצאָלט מיר מײַ־ײַן סכירעס!

[1]) ערלעכער. — ר ע ד.

ר׳ גאווריעל: וואָס שרײַסטו אזוי? דײַן יאָר איז דאָך אָנדאָס נאָך נישט אויסגעגאנגען, עס פעלן דאָך דיר נאָך זעקס טאָג צום יאָר. ווייסטו וואָס: קום, כלעבן, מיט אין מײַן נײַער דירע ארײַן.

יעראכמיעל: ליגט איר אי־אי־אין דער ערד מיט אײַערע סכירעס, אזוי־א־א־אײַערע דירעס! (ער נעמט ארויס אויס דער קעשענע א זייגערל און ווײַזט עס ר׳ גאווריעלן) זעט איר, אי־אי־איר גאנעוו! דאָ־אָס זייגערל גייט גאָ־אָר אליין, און א־אײַך פירט מען!

ר׳ גאווריעל (צו די שאמאָסים): נעמטס אים אוועק דאָס זייגערל, עס איז מײַן!

ר׳ שמעלקע (צו גאווריעלן): דו גאנעוו! א רועך אין דײַן טאטע ארײַן! איך וועל זיך פאר אים אָנעמען — באצאָל דו אים זײַן סכירעס, אז ניט וועט ער דיר, אָסער כאזער, ניט אָפּגעבן די זייגער; איך קען זיך אים, ער איז זיך געווען א מע־סאָרעס בא מיר פינף יאָר, ער איז זיך טאקע אן ערלעכער יונג, און דו ביסט א גאנעוו, א גאזלען, א רוציייעך — נעמטס אים, סלעפּטס אים אין די כיידער!

לאמפּערטעס (שרײַען): א טשי! א בע! א טשי! א בע!

שאמאָסים (נעמען ר׳ גאווריעלן און בינדן אים מיט דעם שטריק): איצט קום, ברודער, אין כיידער ארײַן.

ר׳ יויכענען (כאפּט אָן ר׳ גאווריעלן בא דער האנט): פונדעסטוועגן, קומט מײַן שמוע אפיר, קער נישט איינס צום אנדערן — מיר קומט נאָך סכאר טירכע בא אײַך פון דעם שידעך, איך האָב פײַנט צו שענקען, אוביפראט א גאנעוו.

ר׳ גאווריעל (גיט ר׳ יויכענען א וואָרף אוועק פון זיך): דאָ האָט איר שאדכאָנעס!

לאמפּערטעס (שרײַען און לאכן): א טשי! א בע! הא־הא־הא! א טשי! א בע!

יעראכמיעל: מע זעט אָן אָ־אָ־אָן די אונטערפירערס, וואָס דער כאָ־כאָ־כאָ־כאָסן מוז זײַן!

שאמאָסים (פירן ר׳ גאווריעלן אוועק, עטלעכע לאמפּערטעס לויפן נאָך און שרײַען): א טשי! א בע!

לעצטער ארײַנקום

פריערי̇קע פארשוינען, אָן ר׳ גאווריעלן און אָן די שאמאָסים

פרעמדער: נו, איינעם האָ׳מיר שוין פארזאָרגט, איצט לאָמיר גיין ווײַטער; און איר, ר׳ שמעלקע, געדענקט איר נאָך, וואָס איר האָט מיר דאָ פרי׳ר דערציילט פון מײַן שוועסטער סערקען מיט ר׳ שמערל שאדכען?

ר׳ שמעלקע: ווייש איך, עפּעש געדענק איך זיך יאָ און עפּעש ניסט.

פרעמדער (נעמט אָן אלטעלען בא דער האנט און פירט זי צו ר׳ שמעלקען): שטייט אײַך עפּעס אָן צו נעמען מײַן שוועסטערנטאָכטער פאר א קאלע?

ר׳ שמעלקע: ווייש איך, סערקעלע די מעל־ייִדענע זאָגט זיך, אז זי וועט מיר ניסט אָנסטיין, און פארוואָש? ווײַל זי איז זיך איר באסיעכידעלע און קען זיך ניסט מעשטן די האָבער און קען זיך ניסט סמועשן די סלעכטע, צאָרעדיקע ליטווי־סע לאָשן, — עפּסער איז זי גערעכט, ווייש איך?

פרעמדער: נו, נו, הערט שוין אוף בייז צו זײַן; איך בין אײַך אָרעוו, אז אין א האלב יאָר ארום וועט זי שוין מיט אײַךריידן ליטוויש און וועט אײַך אלץ פאָלגן, וואָס איר וועט נאָר הייסן. (צו אלטעלען) נישט וואָר, מײַן קינד?

אלטעלע (מיט גרויס כיין): יא (זי כאפט זיך צוריק אין די רייד) ניין... נישט יא, יאָ וויל איך זאָגן.

פרעמדער (לאכט און נעמט אָן ר׳ שמעלקען בײַ דער האנט): נו, ר׳ שמעלקע, שלאָגט צו! זעט איר, זי הייבט שוין אָן ייִדיש צו ריידן, און ווי איך זע אײַן, וועט איר מיר נאָך אמאָל דאנקען — אײַער אײַנפאָרהויז באדארף אזוי א באַלעבאָסטע. שלאָגט צו.

ר׳ שמעלקע (קראַצט זיך אין קאָפּ): יאָ, — אַלץ עמעס — נאָר — דאָש — איר פאַרגעשט זיך אָבער גאָר — איך מיין — איר פאַרשטייט זיך סוין — דערמאַנטס זיך נאָר — פאַרשטייט איר — איך מיין — נאָר דאָש — די איקער...

פרעמדער: שלאָגט נאָר צו, איך זאָג אײַך, אַז איך וועל שוין זען, זי זאָל נישט געראָטן נאָך דער מוטער.

ר׳ שמעלקע: יאָ, מײַן ליבער ר׳ סלאַם — ר׳ דאָוויד, וויל איך זאָגן, איך מיין זיך אָבער, די איקער — פאַרשטייט איר זיך?

ר׳ יויכענען: קומט מײַן שמוע אפיר, איטלעכער מאַסע־אומאַטן באדארף א מעקלער, און איטלעכער שידעך א שאַדכן! איך זאָג אײַך, מײַן ליבער ר׳ דאָוויד, אַז כוץ דעם, וואָס איר טוט דאָ אָן דעם ר׳ שמעלקען זייער א גוטן געלט־שידעך, איז ער דאָך נאָך דערצו זייער א גרויסער יאַכסן אויך, קומט מײַן שמוע אפיר, דעם עמעס מעג מען דאָך זאָגן איטלעכן אין די אויגן אַרײַן; איך זאָג אײַך, אַז דער ר׳ שמעלקע איז א שאַלשעלעס־האַיויכסן, און זײַנע דוירע־דוירעס זענען געווען גרויסע מופלאָגים און ראַבאָנים, טאַקע גאָר קאָדשע־קאָדאָשים. אַז איר וועט אײַך נאָר אמאָל אַליין מיט אים צעשמועסן, וועט ער אײַך אַליין בעסער אויסרעכענען זײַן ייִכעס־בריוו. — מיילע, וואָס קומט דאָ דערפון אַרויס? דער ר׳ שמעלקע איז דאָך זייער גערעכט, וואָס האָט דאָס איצט סערקעלעס טאָכטער איר אייגנס?

ר׳ שמעלקע: יאָ טאַקע, יאָ, אָט־א־דאָס מיין איך אויך, אַזוי, מײַן ליבער ר׳ סמער — ר׳ יויכענען, וויל איך זאָגן, האָב איך זיך אײַך טאַקע ליב, אַז איר סטוישטס אײַך, וואָש איך מיין; וויפל איז זיך איצט די סילעק, און ווער איז זיך די מע־סאַלעק?

פרעמדער: אַזוי? דאָס מיינט איר דאָס דעם איקער. (ער נעמט דאָס קעסטעלע צירונג און גיט עס ר׳ שמעלקען) לאָזט אײַך דאָס שאַצן, און וויפל מע וועט אײַך זאָגן, עס איז ווערט, וועל איך זײַן דער מעסאַלעק.

ר׳ שמעלקע (עפנט דאָס קעסטעלע און קוקט אַרײַן דרינען): אוי ווײַ! א סיינע פויטעקע! (ער איז מאָלע סימכע און נעמט בײַ דעם פרעמדן די האַנט און שלאָגט מיט אים צו) מאַזל און בראָכע! אַזוי זעט איר, מײַן ליבער ר׳ דאָווידל, איז זיך גאָר עפּעש אַנדערסט! יאָ, סוין גוט. (ער נעמט אָן אַלטעלען בײַ דער האַנט) זײַ־זשע סוין קיין נאַר ניסט און סעמ דיך ניסט מיט די ליטווישע ספּראָך, זײַ זיך א גוטע באַלעבאָסטע, — האָב גאָר קיין מוירע ניסט, דו וועסט זיך בײַ מיר ניסט באדאַרפן אַליין צו מעסטן די האָבער, איך האַלט זיך מעסאָרסים גענוג און נאָך.

ר׳ יויכענען: נו, האָב איך ווידער לעמאַזל א שידעך אויסגעפירט, — קומט מײַן שמוע אפיר, וואָס עס איז מין האַשאָמאַיִם, איז טאַקע מין האַשאָמאַיִם (ער שרײַט) מאַזלטאָוו!

לאַמפּערטעס (שרײַען): מאַזלטאָוו! מאַזלטאָוו!

סערקעלע (פאַלט ר׳ דאָווידן אַרום דעם האַלדז, וויינט און קושט אים): גילדענער, האַרציקער ברודער־לעבן! איך בין גאָרנישט ווערט אַזויפיל, וואָס דו טוסט אַלץ אָן מיר און אָן מײַן קינד — גאָט זאָל דיר דאָס באַלוינען.

פרעמדער: גאָט האָט מיר שוין באַלוינט טויזנט מאָל אַזויפיל, איך טו דאָ גאָר קיין איבעריקס נישט, איך טו נאָר, וואָס איך בין מעכויעוו צו טון; זעסטו, ווי שיין עס איז גוטס צו טון? פיר דו דיך פון איצט אָן אויך גוט אויף, וועל איך אָן אַלעם פאַרגעסן, וואָס דו האָסט געטון און וועל דיר אַזוי לאַנג, ווי גאָט, באָרעך הו, וועט מיר נאָר געבן, אויך גוטס טון.

כאַווע: אָבער אָן מיר, באַלעבאָס־לעבן, האָט איר יאָ גאָר, גאָר פאַרגעסן, איר געדענקט שוין גאָרנישט אײַער דינסטמויד כאַווע? איר געדענקט שוין גאָרנישט די גוטע פלעדלעך, וואָס איך פלעג אײַך צו באַקן?

פרעמדער: אַהאַ! כאַווע! וואָס מאַכסטו גוטס? בײַ וועמען ביסטו אַצינד?

הינדע: זי האָט מיך ביז איצט נאָך נישט אָפּגעטרעטן; זי האָט, פּראַוודע, נעבן מיר אויך קיין האָניק נישט געלעקט, אָבער מיך האָט זי נישט פאַרלאָזט, זי איז אַצינד בײַ דער מומען.

פרעמדער (צו כאַוועגן): נו, זוך דיר ערגעץ אויס א פײַנעם כאָסן, וועסטו זען, אַז דו וועסט נישט האָבן אומזיסט געליטן. דעם נאָדן האָסטו בײַ מיר.

כאַווע (נעמט אָן כאַיִמען בײַ דער האַנט און פירט אים אַהין צו ר׳ דאָווידן): איך וועל שוין, באַלעבאָס־לעבן, אַזוי פרעגן, ווי איר האָט ר׳ שמעלקען געפרעגט — וועט מיר כאַיִמ אָנשטיין פאַר א כאָסן? ער איז אָן ערלעכער יונג און גאָרנישט פויל צו דער אַרבעט.

פרעמדער: יאָ, האָסטו נאָר שוין אים געפרעגט, אויב דו וועסט אים אָנשטיין פאַר א קאַלע?

כאַיִמ: אוי! אוי! אוי! וועט זי מיר דאָס אָנשטיין! נאָר דאָס איינע מוז זי מיר צוזאָגן — אַז זי זאָל שוין מער קיינמאָל נישט פאָרן אין וואָרעמבאָד אַרײַן.

ר׳ יויכענען (צו כאַיִמען מיט כאַוועגן): זעט עץ, מײַנע קינדער, דאָס איז א גלײַכער שידעך, קומט מײַן שמוע אפיר, — איטלעכעס טעפּעלע געפינט זײַן שטערצעלע. נאָר מיר קומט שאַדכאָנעס, וואָרן איך זאָג אײַך בעהען שלי, אַז נאָך פאַר א וואָך דרײַ איז מיר דער שידעך אײַנגעפאַלן.

פרעמדער: נו, נו, איך וועל אײַך שוין פאַר אַלעם באַפרידיקן. אַצינד קומטס, קינדער! לאָמיר גיין אַרײַן צו ר׳ שמעלקען, און הײַנט באַנאַכט וועלן זײַן אַלע דרײַ טנאָיִם.

ר׳ מוישע (איז ביז אַהער געזעסן שטיל פאַרטראַכט, איצט גייט ער צו ר׳ דאָווידן און זאָגט גאַנץ רויִק): נו, דאָוויד־לעבן, דו האָסט שוין אַלץ רעכט געמאַכט, מאַך־זשע מיט מיר אויך אָן עק און באַשטראָף מיך שוין אַזוי ווי איך האָב פאַרדינט; וואָס דו ווילסט, טו מיט מיר, הייס מיך אויך אײַנפירן...

פרעמדער (פאַלט אים אין די רייד אַרײַן): קום, איך וועל דיך שוין אַליין אײַנפירן! (ער נעמט אַרום ר׳ מוישען און קושט אים) קום, קום, מוישע! קום צו מיר אין הויז אַרײַן, דאָרט וועסטו, שוואָגער־לעבן, האָבן נאַכעס און פרייד.

ר׳ מוישע (פאלט דעם פרעמדנ ארומ דעם האלדז, וויינט זייער שטארק אונ קושט אימ; ער וויל עטלעכע מאָל אָנהייבנ צו רעדנ אונ ווײַזט מיט דער האנט, אז ער קענ נישט ארויסרעדנ).

פרעמדער (ווישט זיכ אויס די אויגנ אונ קושט ר׳ מוישענ): **איכ פארשטיי דיכ שוינ, שוואָגער־לעבנ! קומ נאָר, קומ. קומטס, קינדערלעכ, קומטס. עס וועט שוינ מיט גאָטס הילפ אלצ רעכט זיינ.**

ר׳ יויכענענ (שרײַט): **שרײַט־זשע, קינדערלעכ: מאזלטאָוו!**

לאמפערטעס (שרײַענ): **מאזלטאָוו! מאזלטאָוו!**

יעראכמיעל (שרײַט): **מ־מ־מ־מאזלטאָוו!**

אלע (גייענ פּאָרווײַז דורכ דער טיר צו ר׳ שמעלקענ אינ הויז ארײַנ. דער פאָרהאנג פאלט אראָפּ).

א וואָרט דערנאָכ

זענענ דיר מײַנע ווערטער
אפ זייער אסאכ ערטער
זייער נישט גוט, זייער שלעכט געוועזנ, —
טו איצט א שוועע, זיי נישט מער צו לעזנ.

האָט עמעצ אָבער סערקעלע געלייענט
אונ מיינט, איכ האָב זי דערמיט געמיינט,
זאָל זי עס שוינ דאָס אנדערע מאָל נישט לייענע,
אונ איכ וועל מיכ אָסער נישט זעצנ וויינענ.

סאָפ פונ דעמ גאנצנ טעאטערשטיק